ALL ABOUT HISTORY

Darwin'in Serüveni
Genç Charles Darwin, çıktığı uzun yolculukta evrimle nasıl tanıştı?

★ D-GÜNÜ VE PARİS'İN KURTULUŞU ★

2. DÜNYA SAVAŞI
Fransa'yı Nazilerden kurtaran zorlu harekât

FELAKET YAKLAŞIRKEN
POMPEI
Roma'nın yaşadığı en büyük yıkım

William Wallace
İskoçya'nın özgürlük savaşçısının hikâyesi

Eğer Viyana fethedilseydi...
Kanunî, Viyana'yı alsaydı tarihin akışı nasıl değişirdi?

En Ünlü Korsanlar
Denizlerin tüyler ürpertici hakimleri

FİYATI: 15,90 TL
KKTC FİYATI: 18,00 TL

TEMMUZ-AĞUSTOS
2021/04
SAYI: 05

+ Tıbbın Tarihi **Pers İmparatoru Büyük Kiros** Ku Klux Klan'ın Çöküşü **Kazıklı Voyvoda**

Normandiya Çıkarması'ndan Paris'e uzanan süreçte Müttefikleri zorlu şehir çatışmaları bekliyordu

Merhaba!

D-Günü'nde İkinci Dünya Savaşı'nın ve aslında belki de tüm dünyanın kaderi değişti. Fakat bu hiç kolay olmadı. Gelmiş geçmiş en büyük askeri çıkarma harekâtı binlerce cana mal oldu. Öte yandan, sürece biraz yakından bakınca, tüm harekâtın aslında ne kadar bıçak sırtında ilerlediğini görmek mümkün. Politik oyunlar, fikir ayrılıkları ve başarıya dair duyulan şüphelerin yanında; beceriksizce uygulanıp felaketle sonuçlanan tatbikatlar, ister istemez şans faktörünün de devreye girdiğini düşündürüyor insana.

Kapak konumuz olan Normandiya Harekâtı'nı (Overlord Harekâtı) iki bölümde mercek altına aldık. İlki, çıkarma öncesindeki hazırlıkların ve D-Günü'nün detaylı bir resmini çizerek, sahillerdeki çatışmalara ve Nazi hatlarının gerisinde yaşananlara ışık tutuyor. İkinci bölüm ise çıkarma sonrasında Paris'e uzanan süreci uzmanların görüşleriyle ele alırken; casusluk faaliyetlerinin, Fransız Direnişi'nin ve isimsiz kahramanların bu süreçteki rollerine değiniyor. Bu tarihi anları yaşamış insanların gözünden bakarak, sanki oradaymış gibi keyifle okuyacağınıza inanıyorum.

Osmanlı İmparatorluğu, iki kez kapısına dayandığı Viyana'yı fethetmiş olsaydı tarihin akışı nasıl değişirdi diye hiç düşündünüz mü? Sayfa 74'te bulabileceğiniz **Alternatif Tarih** bölümünde bu sorunun cevabını aradık ve ortaya çok ilginç bir senaryo çıktı. Kanunî Sultan Süleyman'ın olası bir Viyana fethinin özellikle Avrupa açısından sonuçları, benim gibi sizleri de derin düşüncelere sevk edecek kanımca. Bu konudaki görüşlerinizi okumaktan mutluluk duyarım. Eğer paylaşmak isterseniz aşağıdaki e-posta adresine yazabilirsiniz.

İlk sayılarda yaptığımız anketler sayesinde, **All About History**'de görmek istediğiniz içerikler hakkında detaylı bilgiye sahibiz ve dergiyi buna göre şekillendiriyoruz. Lütfen dergi hakkındaki değerli görüşlerinizi e-posta ve Instagram üzerinden bizimle paylaşmaya devam edin. İnanın her bir mesajınızı dikkatle okuyor, çalışmalarımıza önerileriniz ışığında yön veriyoruz.

Gelin şimdi birlikte sayfaları çevirip geçmişi keşfetmeye başlayalım. **Eylül ayında**, altıncı sayımızda tekrar görüşmek üzere...

Gökhun Sungurtekin

SESLİ İÇERİK

Her sayıda bir konuyu sesli içerik olarak da sunuyoruz. Dilerseniz, **sayfa 64**'te bulunan karekodu okutarak ***Büyük Kiros*** başlıklı yazıyı dinleyebilirsiniz

BU SAYIYI OKURKEN...

35

En çok heyecanlandığım an: Sütçü kılığında Nazi karargâhının başına büyük işler açan kadın casus **(sf. 35)**

62

En çok eğlendiğim an: Charles Darwin'in, uzun süredir peşinde olduğu keşfini yemesi **(sf. 62)**

68

En çok dehşete kapıldığım an: İskitlerin kadın hükümdarı Tomris'in korkunç intikamı **(sf. 68)**

Bize yazın
allabouthistory@doganburda.com

Takip Edin
@allabouthistoryturkiye

İÇİNDEKİLER

SAYI 05

ALL ABOUT HISTORY

YAYINCI
Doğan Burda Dergi Yayıncılık ve Pazarlama A.Ş.

İcra Kurulu Başkanı
Cem M. Başar

Yayın Direktörü (Sorumlu)
Gökhun Sungurtekin

Grafik Tasarım
Hasan Kaya

Yayına Hazırlayan
Deniz Özbatur

Katkıda Bulunanlar
Kubilay Tutar, Cem Şancı,
Arzu Uzunali, Cenk Tarhan, Eylül Şahinoğlu

Etkinlik ve Proje Direktörü
Ali Erman İleri

Kurumsal İletişim Müdürü
Funda Demirci Ayan

YÖNETİM
Satış ve Dağıtım Direktörü **Egemen Erkorol**
Finans Direktörü **Didem Kurucu**
Üretim Planlama Direktörü (Tüzel Kişi Temsilcisi) **Yakup Kurtulmuş**
Dijital İçerik Direktörü **Eren Demir**

REKLAM
Grup Başkanı **Nisa Aslı Erten Çokça**
Grup Başkan Yardımcısı **Seda Erdoğan Dal, Işıl Baysal Turan**
Satış Koordinatörü **Burcu Acavut, Burcu Kevser Karaçam**
Satış Müdürü **İpek Tunalı, Beril Güroğlu Sözkesen**
Reklam Teknik Müdürü **Ayfer Kaygun Buka**
☎ 0 212 336 53 61-62

REZERVASYON
Rezervasyon ☎ 0 212 336 53 00 - 57 - 59
Rezervasyon Faks 0 212 336 53 92 - 93
Hedef Sayfalar Reklam Koordinatörü **Aysel Şener**
☎ 0212 336 53 70 Faks 0212 336 53 91
Reklam Bölgeler Satış Müdürü **Hülya Erdoğan**
☎ 0 212 336 53 72 Faks 0 212 336 53 91
Ankara Reklam Satış Koordinatörü **Sezinur Balıkçıoğlu**
Ankara Reklam Satış Müdürü **Beliz Balıbey**
☎ 0 312 207 00 72-73

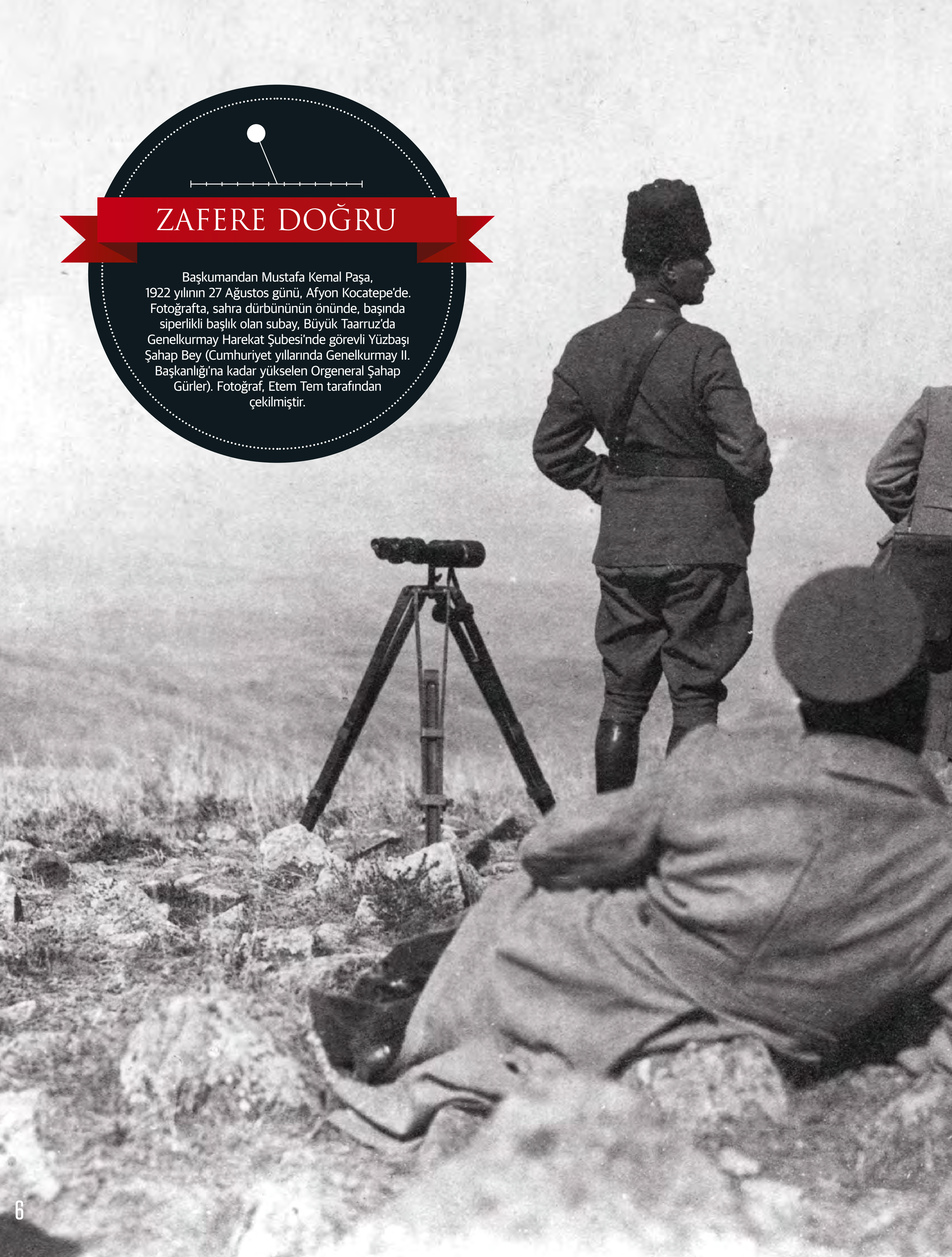
ANKARA TEMSİLCİSİ
Erdal İpekeşen ☎ 0 312 207 00 71

ULUSLARARASI REKLAM SATIŞ TEMSİLCİLERİMİZ
Burda Uluslararası
Italya: **Mariolina Siclari**
☎ +39 02 91 32 34 66, mariolina.siclari@burda.com
Burda Community Network
Almanya/Merkez: **Vanessa Noetzel**
☎ +49 89 9250 3532, vanessa.noetzel@burda.com
Michael Neuwirth
☎ +49 89 9250 3629, michael.neuwirth@burda.com
Avusturya/İsviçre: **Goran Vukota**
☎ +41 44 81 02 146, goran.vukota@burda.com
Fransa/Luksemburg: **Marion Badolle-Feick**
☎ +33 1 72 71 25 24, marion.badolle-feick@burda.com
İngiltere/İrlanda: **Jeannine Soeldner**
☎ +44 20 3440 5832, jeannine.soeldner@burda.com
ABD+Kanada+Meksika: **Salvatore Zammuto**
☎ +1 212 884 48 24, salvatore.zammuto@burda.com

YÖNETİM YERİ
Kuştepe Mah. Mecidiyeköy Yolu Cad. No: 12
Trump Towers Kule 2 Kat: 21-22 34387 Şişli - İstanbul
☎ 0 212 410 32 00 **Faks** 0 212 410 35 81
Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş.
Dudullu Org. San. Bölgesi 1. Cad. No: 16 Ümraniye - İstanbul
☎ 444 44 03 **Faks** 0 216 365 99 07-08 www.bilnet.net.tr
Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama A.Ş.
DB Okur Hizmetleri Hattı
☎ 0 212 478 0 300 okurhizmetleri@doganburda.com
DB Abone Hizmetleri Hattı
☎ 0 212 478 0 300 **Faks** 0 212 410 35 - 12 - 13
E-posta abone@doganburda.com **Web** www.doganburda.com
Çalışma saatleri
Her gün saat 9.00-22.00 arasında hizmet verilmektedir.
Yayın türü: Ulusal, iki ayda bir

üyesidir.

ZAFERE DOĞRU

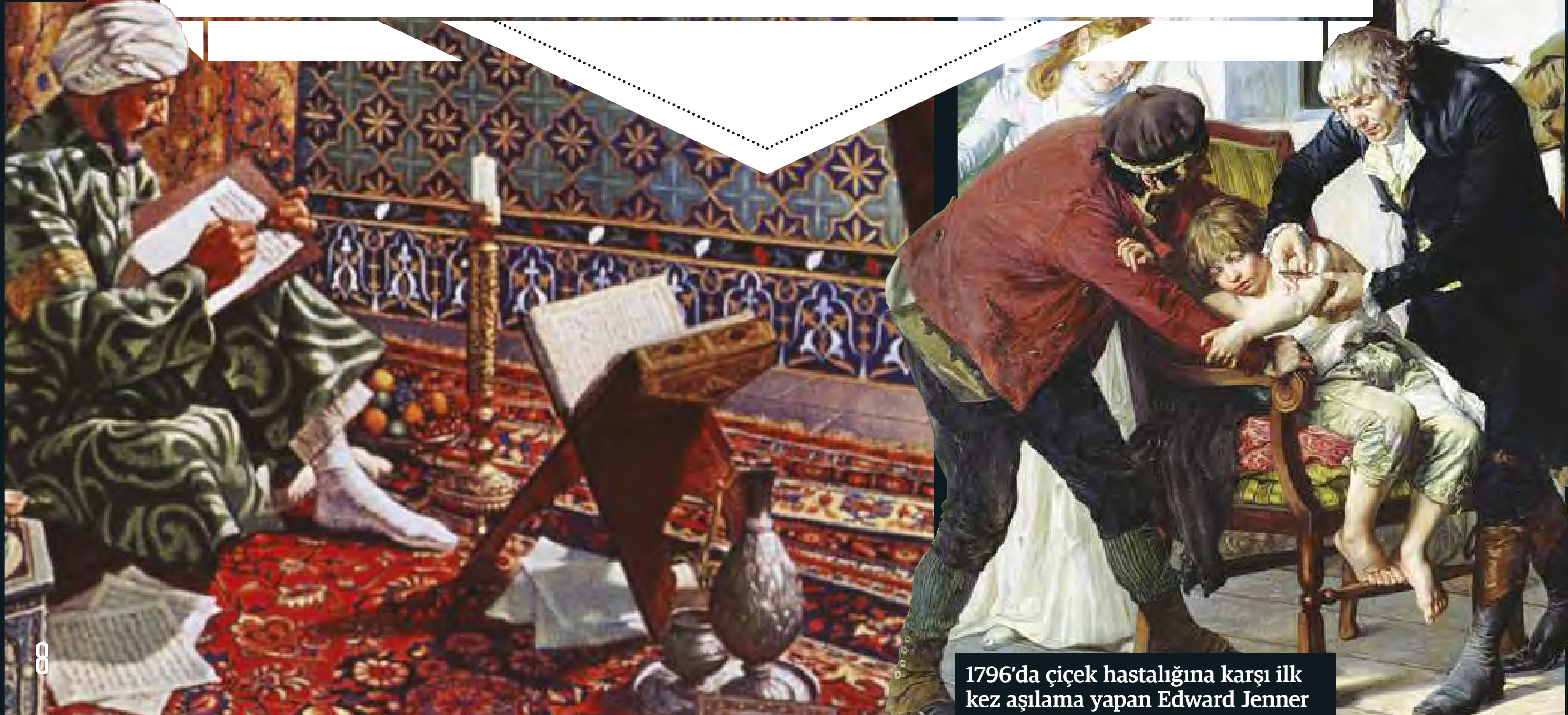
Başkumandan Mustafa Kemal Paşa, 1922 yılının 27 Ağustos günü, Afyon Kocatepe'de. Fotoğrafta, sahra dürbününün önünde, başında siperlikli başlık olan subay, Büyük Taarruz'da Genelkurmay Harekat Şubesi'nde görevli Yüzbaşı Şahap Bey (Cumhuriyet yıllarında Genelkurmay II. Başkanlığı'na kadar yükselen Orgeneral Şahap Gürler). Fotoğraf, Etem Tem tarafından çekilmiştir.

CENGİZ KAHRAMAN ARŞİVİ / ATLAS TARİH DERGİSİ

Hekimler, büyük ameliyathanede Dr. Harvey Williams Cushing'i izliyorlar

Tıp Tarihi

HAYAT KURTARAN BİLİMİN VE DEHANIN TARİHİ

Etrafı kitaplarla çevrili halde notlar alan İbn-i Sina

1796'da çiçek hastalığına karşı ilk kez aşılama yapan Edward Jenner

Üsküdar'daki Selimiye Kışlası'na yaralı bir İngiliz askerini kabul eden Florence Nightingale

Yaralı bir askeri ameliyat eden bir askeri cerrah

Eski ABD Başkanı Barack Obama, kök hücre araştırmasına dair bir kararname imzalıyor

Antik Yunan tıp tanrısı Asklepios kültü ve tapınağı

Kan nakli için hazırlık yapan bir hekim

Tetanos hastasını tedavi eden Mısırlı bir hekim

Günümüzde, antiseptik uygulamaların öncüsü olarak bilinen Ignaz Semmelweis

Sağlıklı olmak, insanlığın doğuşundan günümüze en temel gereksinimimiz oldu. Sağlığımızı korumamıza yardım eden ve bizi ölümden kurtaran tıbbın zaman içerisindeki değişimini keşfedin

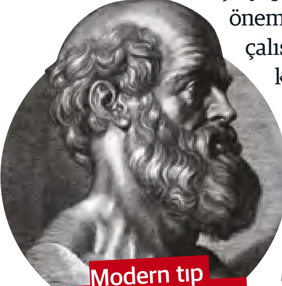
Bu sayıda

Tarih boyunca tıp

TIBBIN BABASI

ANTİK YUNAN M.Ö. 460

Yunan tıbbının ve muhtemelen tüm Batı tıbbının babası kabul edilen Hipokrat, tıp tarihindeki en önemli insan olsa gerek. Sadece bilimsel tıp çalışmalarını kurumsallaştırıp hekimin rolünü tanımladığı için değil, tüm doktorların riayet etmek zorunda olduğu Hipokrat Yemini'ni dünyaya kazandırdığı için de böyledir. Tüm bunların yanı sıra, aspirinin öncüsü olan bir ilacın da içlerinde bulunduğu çok sayıda keşif yapıp hastalıkların ilk kez sınıflandırılmasında önemli bir rol oynadı. Hipokrat sadece teorik çalışmalarla yetinen bir bilim insanı değildi; tarihi kayıtlara göre, teoride anlattıklarını bizzat uygulayarak dünyanın belgelenmiş ilk göğüs cerrahı oldu. Hipokrat'ın tıbbi öğretileri Antik Yunan'da yaygın şekilde kabul görürken, ölümünden sonra tekrar eski uygulamalara geçilip tıbbın büyük oranda savsaklanan bir alan halini alması ilginçtir. Ölümünden ancak 500 yıl sonra, Galen zamanına gelindiğinde tıp alanında tekrar ilerleme kaydedilebildi.

Modern tıp Hipokrat'a çok şey borçlu

Hipokrat, bir akıl hastalığını tedavi etmesini isteyen Demokritos'la birlikte

Galen doğar

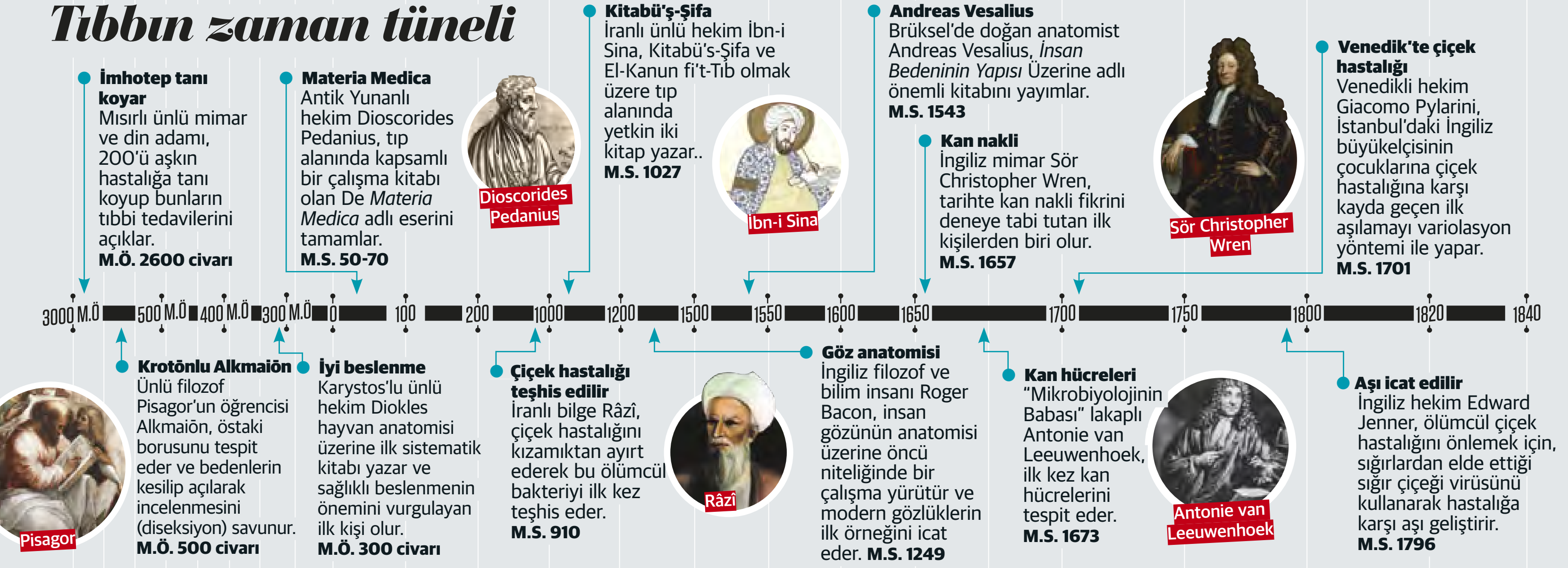
ROMA M.S. 130

Ünlü Romalı hekim ve filozof Galen doğar. Dünyanın en önemli tıbbi otoritesi olur ve pek çok Roma imparatorunun şahsi hekimliğini yapar.

Galen, çok sayıda Roma imparatorunu tedavi etti

Tıbbın zaman tüneli

Nitröz oksit ilk kez kullanılır

İNGİLTERE 1800

İngiliz kimyacı Sör Humphry Davy çok sayıda keşif ve icadıyla tanınıyor. Fakat nitröz oksit gazının anestezik özellikler sergilediğine dair gözlemi sıklıkla unutuluyor. Günümüzde, nitröz oksit çok sayıda farklı tıbbi uygulamada kullanılsa da Davy bu maddenin böyle bir potansiyele sahip olduğunu fark etmemişti. Nitröz oksit ancak Davy'nin ölümünden sonra tüm yönleriyle kullanılmaya başlandı.

Sör Humphry Davy'nin çok sayıda farklı icadı vardı

Hıyarcıklı vebaya karşı verilen mücadele

RUSYA 1897

Tarih boyunca yüzbinlerce insanın acı içinde kıvranarak ölmesine neden olan ve vücutlarında korkunç izler bırakan hıyarcıklı (bubonik) veba, muhtemelen bir insanın başına gelebilecek en kötü hastalıktı. Rus bakteriyolog Waldemar Haffkine'in ölümcül hastalığa karşı geliştirdiği aşıyla bu durum değişti. Aşıyı ilk olarak kendi üzerinde sonra da diğer insanlarda denedikten sonra dünyaya dağıtmaya başladı.

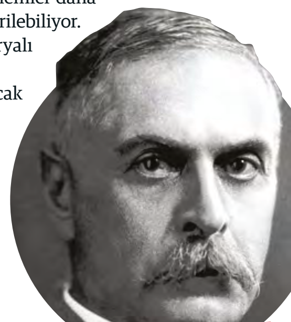

Kara Veba sırasında çok sayıda veba doktoruna rastlanıyordu

Kan grupları tanımlanır

AVUSTURYA 1901

Günümüzde, her bireyin belirli bir gruba dahil olduğu bilindiğinden, kan grupları kanıksanmış durumda. Kan grupları sayesinde kan naklinin gerekli olduğu tüm tıbbi işlemler daha güvenli şekilde gerçekleştirilebiliyor. Fakat kan grupları Avusturyalı biyolog ve hekim Karl Landsteiner tarafından ancak 1901'de tanımlanabildi. Bu keşfi sayesinde, birkaç yıl sonra ilk kez bir insana kan nakli başarıyla gerçekleştirildi.

Karl Landsteiner'in keşfi sayısız yaşamı kurtardı

DOLAŞIM SİSTEMİ KEŞFEDİLİR

İNGİLTERE 1628

1628'de İngiliz hekim William Harvey, Almanya'nın Frankfurt kentinde, *Kalbin ve Kanın Hareketi Üzerine* adlı bir çalışma yayımladı. Oldukça tartışmalı bir çalışma olmakla birlikte bu kitap, kalbin pompa işlevi sayesinde tüm insan bedenini ve organları dolaşan bir kan dolaşım sisteminin var olduğunu iddia ediyor ve bu sistemi açıklıyordu. Kitap; kan, damar ve organlara dair daha ileri çalışmaların yolunu açtı.

Hayvey'in kitabında vücudun dolaşım sistemi açıklanıyor

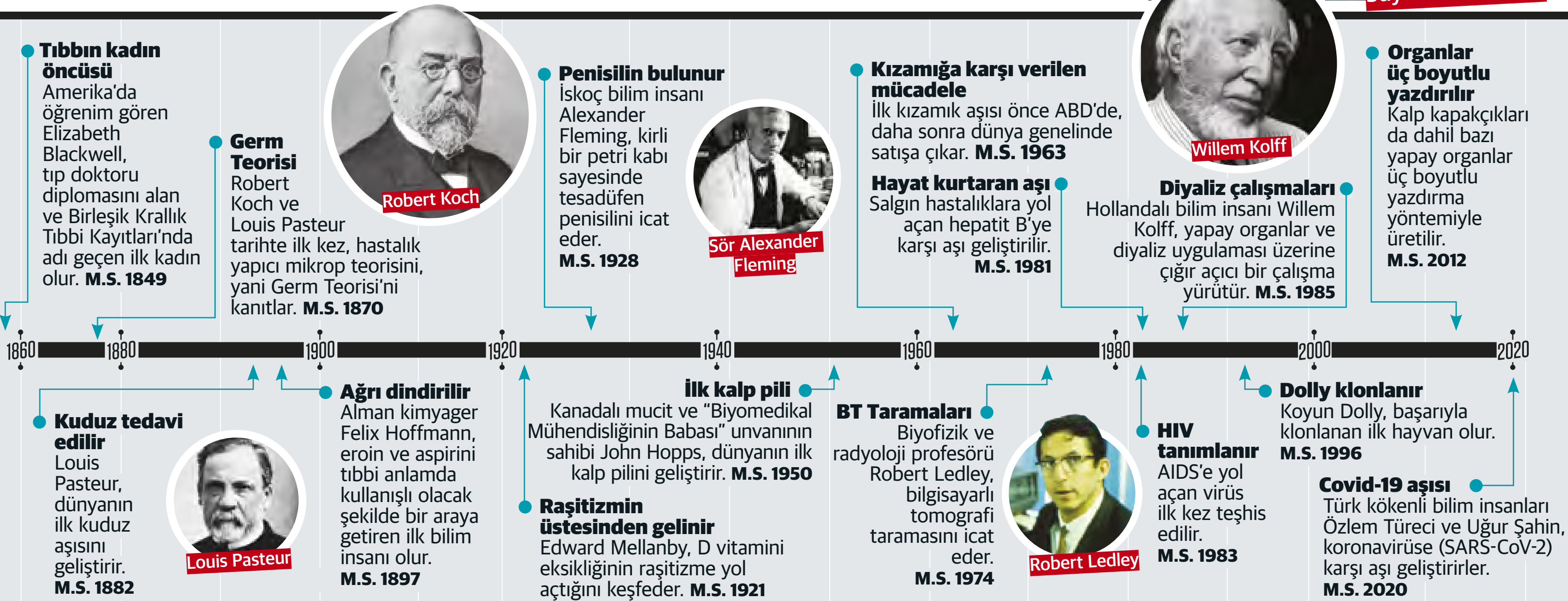
İskorbüt tedavisi

İSKOÇYA 1747

18. yüzyıl henüz yarılanmamışken, C vitamini eksikliğinin yol açtığı bir hastalık olan iskorbüt, denizde geçirdikleri aylar boyunca dengeli beslenemeyen denizcilerin en önemli sorunlarından biriydi. Fakat 1747'de, Kraliyet Donanması cerrahı olan İskoçya kökenli James Lind, müthiş bir C vitamini kaynağı olan turunçgilleri tüketerek iskorbütün büyük oranda azaltılabileceğini keşfetti ve çalışmasının sonuçlarını 1753'te, *Scurvy'nin Bilimsel İncelemesi* adlı kitapta yayımladı. Ancak ne yazık ki İngiliz Donanması'ndaki gemilerde limon suyunun zorunlu olması için 40 yıl geçmesi gerekecekti.

İskorbüt denizciler için büyük bir sorundu

Tıbbın kadın öncüsü
Amerika'da öğrenim gören Elizabeth Blackwell, tıp doktoru diplomasını alan ve Birleşik Krallık Tıbbi Kayıtları'nda adı geçen ilk kadın olur. **M.S. 1849**

Germ Teorisi
Robert Koch ve Louis Pasteur tarihte ilk kez, hastalık yapıcı mikrop teorisini, yani Germ Teorisi'ni kanıtlar. **M.S. 1870**

Penisilin bulunur
İskoç bilim insanı Alexander Fleming, kirli bir petri kabı sayesinde tesadüfen penisilini icat eder. **M.S. 1928**

Kızamığa karşı verilen mücadele
İlk kızamık aşısı önce ABD'de, daha sonra dünya genelinde satışa çıkar. **M.S. 1963**

Hayat kurtaran aşı
Salgın hastalıklara yol açan hepatit B'ye karşı aşı geliştirilir. **M.S. 1981**

Diyaliz çalışmaları
Hollandalı bilim insanı Willem Kolff, yapay organlar ve diyaliz uygulaması üzerine çığır açıcı bir çalışma yürütür. **M.S. 1985**

Organlar üç boyutlu yazdırılır
Kalp kapakçıkları da dahil bazı yapay organlar üç boyutlu yazdırma yöntemiyle üretilir. **M.S. 2012**

Kuduz tedavi edilir
Louis Pasteur, dünyanın ilk kuduz aşısını geliştirir. **M.S. 1882**

Ağrı dindirilir
Alman kimyager Felix Hoffmann, eroin ve aspirini tıbbi anlamda kullanışlı olacak şekilde bir araya getiren ilk bilim insanı olur. **M.S. 1897**

Raşitizmin üstesinden gelinir
Edward Mellanby, D vitamini eksikliğinin raşitizme yol açtığını keşfeder. **M.S. 1921**

İlk kalp pili
Kanadalı mucit ve "Biyomedikal Mühendisliğinin Babası" unvanının sahibi John Hopps, dünyanın ilk kalp pilini geliştirir. **M.S. 1950**

BT Taramaları
Biyofizik ve radyoloji profesörü Robert Ledley, bilgisayarlı tomografi taramasını icat eder. **M.S. 1974**

HIV tanımlanır
AIDS'e yol açan virüs ilk kez teşhis edilir. **M.S. 1983**

Dolly klonlanır
Koyun Dolly, başarıyla klonlanan ilk hayvan olur. **M.S. 1996**

Covid-19 aşısı
Türk kökenli bilim insanları Özlem Türeci ve Uğur Şahin, koronavirüse (SARS-CoV-2) karşı aşı geliştirirler. **M.S. 2020**

DNA'nın yapısı keşfedilir

AMERİKA 1953

James Watson ve Francis Crick 1953'te DNA'nın ikili sarmal yapısını keşfettiklerinde, bilim dünyasında müthiş bir değişim yarattılar. İkilinin çalışması öylesine çığır açıcı bir yenilikti ki ikisi de Fizyoloji ve Tıp dalında Nobel Ödülü'nü kazandı. Daha sonra Watson, yaptıkları keşfin hikâyesini anlatan *İkili Sarmal* adında bir kitap yayımladı ve İnsan Genom Projesi'nin başına geçti. Öte yandan, bu keşifle ilgili olarak, haksızlığa uğrayan bilim insanı Rosalind Franklin'e de hakkını teslim etmek gerekiyor.

DNA'nın moleküler yapısının çözülmesi tıp tarihindeki en önemli gelişmelerden biriydi

Yapay döllenme

İNGİLTERE 1978

İlk olarak İngiliz bilim insanları Patrick Steptoe ve Robert Edwards tarafından 70'li yıllarda geliştirilen yapay ortamda döllenme işlemi, düşük döllenme seviyeleri olan kişilerde üremenin gerçekleşebilmesi için insanlara uygulandı. 2020 yılına gelindiğinde, tüm dünyada 10 milyona yakın bebek yapay döllenme yoluyla doğmuştu. 1978'de, Steptoe ve Edwards'ın gözetiminde ilk tüp bebek dünyaya gelmeseydi böyle bir imkânımız olmayacaktı.

Yapay döllenme sayesinde milyonlarca bebek dünyaya geldi

Kök hücre bilimi

AMERİKA 2007

Organizma içerisindeki özelleşmiş hücrelere dönüşüp mitoz bölünme yoluyla bu hücrelerden daha fazla üretebilen farklılaşmamış hücreler olan kök hücrelerin keşfi, çok sayıda potansiyel uygulaması olan muazzam bir yenilikti. Daha sonra bilim insanları, insan deri hücrelerinin, embriyonik kök hücreler yaratmak ve bu sayede yüksek miktarlarda kök hücreyi daha hızlı ve uygulanabilir şekilde üretmek için kullanılabileceğini de keşfettiler.

İnsan kök hücreleri

Onur listesi

TIBBIN 10 ÖNCÜ İSMİ

Buluşları, cesaretleri ve hünerleriyle milyonların hayatını kurtaran insanlarla tanışın

MARIE CURIE

POLONYALI 1867-1934

Marie Curie, x-ray cihazlarının gelişiminde hayati bir yer tutan radyoaktivite teorisi üzerinde çalıştı. Birinci Dünya Savaşı sırasında, cephenin ön saflarında, taşınabilir x-ray cihazları yüklü ambulanslarda yer aldı. Daha sonra Kızıl Haç, Marie Curie'yi radyoloji servisinin başına getirdi. Burada, diğer sağlık çalışanlarına yeni cihazların nasıl kullanılacağı konusunda eğitimler verdi. Biri kimya alanındaki öncü araştırması, diğeri ise fizik alanındaki çalışması için olmak üzere iki Nobel Ödülü kazandı.

Marie Curie'nin araştırmaları hayat kurtaran x-ray cihazlarının gelişiminde büyük öneme sahipti

Jenner'ın aşılamaya dair teorileri milyonlarca kişiyi çiçek hastalığından kurtardı

Edward Jenner

İNGİLİZ 1749-1823

"İmmünolojinin babası" olarak tanınan Edward Jenner, tıp alanındaki onur listesine girmeyi en çok hak eden isimlerden biri. Bilimsel bir yöntem olarak immünolojiyi (bağışıklık bilimi) geliştirmekle kalmayıp, İngiltere'deki süt sağan kızların çiçek hastalığına nadiren yakalandığını gözlemleyerek çiçek aşısını buldu. Süt sağan kızların, çok daha az ölümcül olan sığır çiçeği hastalığına yakalandıkları için doğal bir bağışıklık geliştirdiklerini, bu yüzden de çiçek hastalığına nadiren yakalandıklarını fark etti. Bu gözlemini sınamak için sığırların vücudundaki çiçek kabarcıklarından bir miktar cerahat örneği aldı ve bu cerahati bir çocuğun kolundaki açık yaraya aktararak inokülasyon yöntemiyle çocuğu aşıladı. Jenner sayesinde çiçek, sadece laboratuvar koşullarında görülen bir hastalık oldu.

Magdi Yacoub

MISIRLI 1935-GÜNÜMÜZ

Dünyanın en önemli kalp nakli cerrahı Magdi Yacoub, bini aşkın kalp nakli ameliyatı gerçekleştirdi. Ameliyat sırasında kalbi çıkarmak için başarılı yöntemler geliştirmenin yanı sıra, Birleşik Krallık'ta ilk kalp naklini gerçekleştiren de o oldu. Doktorlardan oluşan ekibiyle birlikte, kalp kapakçığının bir bölümünü kök hücrelerden elde etmeyi başararak organlara erişimin artmasına öncülük etti. Tüm insanların tıbbi tedavi almaya hakkı olduğuna inanan Yacoub, gelişmekte olan ülkelerde göğüs-kalp ve damar cerrahisi çalışmaları yapan Chain of Hope vakfının kurucularından biri.

ALOIS ALZHEIMER

ALMAN 1864-1915

Alois Alzheimer, 1906'da Frankfurt Akıl Hastalıkları Kliniği'nin müdürüyken, ismi verilen akıl hastalığını keşfeden ilk kişi oldu. Klinikte yatan hastalarından birinin kısa süreli hafıza kaybı yaşadığını, halüsinasyonlar gördüğünü ve akli yeteneklerini kaybettiğini fark etti. Hasta öldükten sonra otopsi yapıldı ve Alzheimer otopsi sırasında hastanın beyin zarında incelme ve sinir hücrelerinde farklılıklar olduğunu gözlemledi. Benzer vakalar üzerinde yapılan diğer araştırmaların ardından, söz konusu hastalıkla ilgili sorunlar Alzheimer hastalığı şeklinde sınıflandırıldı.

Alzheimer'ın araştırması hastalığa karşı yeni bir bakış açısı sundu ve yeni tedavilere vesile oldu

> "Hayatta hiçbir şeyden korkmaya gerek yok; sadece her şeyi anlamaya çalışmalıyız"
> ***Marie Curie***

Henry Gray
İNGİLİZ 1827-1861

Gray's Anatomy adlı kitap tıp fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin standart bir ders kitabı olarak görülüyor. Henry Gray, kadavralardan edinilen kemikleri ve diğer vücut parçalarını model alarak illüstrasyonlar çizip, 1858 yılında tıp bilimi için ansiklopedik bir rehber hazırladı. Bu sayede, anatomi hakkında bilinenler o dönemde diğer alanlardaki bilgi birikimine oranla çok daha fazlaydı. Ayrıca, hayvan gözlerindeki sinirlerin dağılımını da içeren bir dizi farklı çalışması da vardı. Örneklerin gerçek yapısını ortaya koymak için titizlikle incelediği kadavralara ayırdığı süre muazzamdı. Yeğeninden kaptığı çiçek hastalığı nedeniyle 34 yaşında hayatını kaybetti.

CHARLES R. DREW
AMERİKALI 1904-1950

Drew'in, kanın saklanması ve hastalara nakledilmesi üzerine yaptığı araştırma müthiş bir dönüm noktası oldu. Araştırması, kan plazmasını hücreler olmadan saklayıp hastalar için hazır bulundurmaya dayanıyordu. Bu sayede hastalar ölümden kurtarılıyor ve karmaşık tıbbi süreçler güvenle gerçekleştirilebiliyordu. Drew'in keşfi ABD'de ırksal ayrımın had safhada olduğu bir döneme denk gelmişti. Ortada hiçbir tıbbi dayanak yokken Afro-Amerikalıların ve beyazların birbirlerine kan verme izni olmamasına çok öfkeliydi.

Charles R. Drew, kan nakli deneyleri sayesinde İkinci Dünya Savaşı sırasında milyonlarca kişinin hayatını kurtardı

İbn-i Sina
İRANLI M.S. 980-1037

İlk tıp hekimi olarak kabul edilen İbn-i Sina, felsefi öğretileriyle tıbbi bilgisini harmanlamıştı. Yazıp derlediği *Kitabü'ş-Şifa* adlı kitabı Latinceye çevrilip Avrupa kütüphanelerinin raflarındaki yerini aldı. Bu sayede İbn-i Sina, binlerce kilometre uzaktaki tıp öğrencileri tarafından okundu. Kitapta enfeksiyonlu hastaların karantinaya alınması gerektiği yazıyordu. Ayrıca, havadaki kötü kokulardan ve bu kokuların insanın normal vücut fonksiyonlarını kötü etkileme riski olduğundan bahsediyordu. Kitaptaki öğütlerin bir kısmı modern tıp bilimi tarafından çürütülse de yazdığı kitap sayesinde, tıbbı, mistik bir uğraşıdan sistematik bir uygulamaya dönüştürmesi kendi dönemi için devasa bir adımdı.

İbn-i Sina kitabında karantinadan ve kötü kokuların insan sağlığı üzerindeki etkilerinden bahsediyor

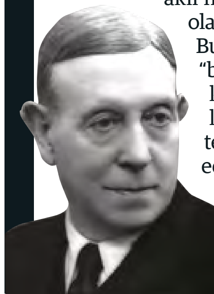

Carl Wood
AVUSTRALYALI 1929-2011

Carl Wood, vücut dışında suni döllenme, yani tüp bebek alanında yaptığı araştırmalar sayesinde milyonlarca kadına gebe kalma umudu verdi. İlk suni döllenmiş yumurtayı oluşturup bunu annenin rahmine yerleştirdi. Elde ettiği bu önemli başarı sayesinde 1980'de Avustralya'nın ilk tüp bebeği dünyaya geldi. Dondurulmuş embriyolar üzerine de deneyler yapıyordu. Çünkü bu sayede embriyolar saklanabilecekti ve herkesin erişebileceği suni döllenme tedavisi mümkün olacaktı. Tedavilerini Tanrı ile rekabet olarak gören kişilerin eleştirileri yüzünden çok sayıda tartışma alevlendiyse de devrim niteliğindeki yöntemleri sayesinde milyonlarca çift, aile olma şansına erişti.

Antonio Egas Moniz
PORTEKİZLİ 1874-1955

Antonio Egas Moniz'in nöroloji alanındaki uzmanlığı ünlü olduğu kadar tartışmalıdır da. Beyni ve Frontal (ön) Lob'dan kaynaklanan davranışları incelediği çalışmaları oldukça önemlidir. Fakat bunların yanı sıra, tıp alanında çalışan ve çalışmayan çok sayıda kişinin lanetlediği bir cerrahi müdahale olan lobotominin de mucididir. 1940'lı yıllarda, psikotik duygudurum değişikliklerini durdurmak için beynin belirli bölümlerinin alınması akıl hastalığının tedavisi olarak görülüyordu. Bu anlayış nedeniyle, "belirli psikozlar karşısında lobotominin terapötik (tedavi edici) önemini keşfettiği için" Moniz, 1949'da Nobel Ödülü kazandı.

FLORENCE NIGHTINGALE
İNGİLİZ 1820-1910

Gecenin bir yarısı elinde lambasıyla hastaların durumunu kontrol ettiği için "lambalı kadın" diye anılan Florence Nightingale, modern hemşireliğin kurucusu olarak tanınıyor. Kırım Savaşı'nda yaralanan İngiliz askerlerin ne kadar yetersiz tedavi gördüğüne tanık olduktan sonra 1860'ta Londra'da ilk seküler hemşirelik okulunu kurdu. Ayrıca, İngiltere ve Hindistan'daki hastanelerde dehşet verici ölüm oranlarını azaltmak için sağlıkta reform programını başlattı. Hastanelerdeki bakım standartlarına yönelik yazıları hemşirelik okullarında günümüzde dahi öğretiliyor.

Florence Nightingale, hastanelerdeki hemşirelik hizmetinin standartlarını belirledi

Sıradan bir gün

BİR ECZACI

ŞİFALI MADDELERLE KARIŞIMLAR HAZIRLAYIP MÜŞTERİLERİNİ TEDAVİ EDEN BİR ECZACI LONDRA 1485-1714

İngiliz köy ve kentlerinin puslu ara sokaklarındaki eczane odalarında egzotik kokulara ve tuhaf manzaralara rastlanabiliyordu. Çırakların büyük kazanlarda garip maddelerle karışımlar hazırladığı eczaneler, hem sıradan halkın hem de soyluların farklı hastalıklar için tavsiye alabildiği yerlerdi. Eczacılar, zengin ve güçlülerin rağbet gösterdiği kimselerdi; bu dönemde her kral ve kraliçenin usta bir eczacısı oluyordu. Bu mevkiinin hatırı sayılır bir karşılığı olsa da eczacıların yaptığı iş pek de cazip değildi, büyük riskler taşıyordu.

YILDIZLARI GÖZLEMLEME

Usta bir eczacı, gün boyu tedavi etmesi gereken hastalıkları nasıl etkileyeceğini anlamak için her zaman erken kalkıp yıldızları gözlemlerdi. Yıldızların düzeninin hastalıkların mahiyetini ve ciddiyetini etkilediği söyleniyordu. Dolayısıyla, belirli yıldızların düzeninin kaydedilmesi hastaların sağlığı için hayati önem taşıyordu.

KARIŞIMLARIN HAZIRLANMASI

Sabahları genelde eczanedeki ilaç karışımlarının hazırlanması ve zührevi hastalıklara yakalanmış talihsiz soyluların siparişleri ile meşgul oluyordu. Zührevi hastalıklar, bir berber-cerrahın yardımıyla, hassas bölgelere bir tüpün sokulduğu nahoş prosedürlerle tedavi edilebiliyordu. Fakat erkeklerin büyük çoğunluğu ilaç tedavisini tercih ediyordu. Eczacı; bahçe salyangozlarını, mantolu böcekleri, yer sarmaşığını ve anasonu karıştırır, çırağına siparişi beyefendinin konutuna götürmesini söyler.

RANDEVULAR

Kralın ulaklarından biri eczaneye gelir ve kralın onu acilen huzuruna çağırdığını haber verir... Kraliyetin resmi eczacısı olduğundan, kral belirli sorunlarına çare bulmak için sıklıkla ona danışmaktadır. Kralla ilgilenmek çoğunlukla korku verici bir deneyim olsa da aldığı mükâfat gördüğü muameleyi telafi etmektedir.

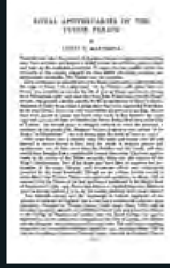

Cinsel yolla bulaşan hastalıkları hafifletmek için kullanılan çok sayıda şeyden biri de bahçe salyangozuydu

"Zührevi hastalıklara yakalanmış talihsiz soylular en sadık müşteriler arasındaydı"

Bunları nereden biliyoruz?

İngiliz tarihindeki Tudor ve Stuart hanedanları dönemini anlatan çok sayıda metinde kraliyet eczacılarının hikâyesine yer veriliyor. Bu dönemde, her ikisi de oldukça ileri yaşlara kadar hayatta kalan VIII. Henry ve I. Elizabeth başta olmak üzere, kral ve kraliçelerin fiziksel sağlığı tarihçilerin ilgisini çeken bir konu. Eczacıların ve hekimlerin 16. ve 17. yüzyıllarda oynadığı önemli rol, Tudor-Stuart hanedanlarının hastalık ve ölümle nasıl başa çıktığına dair ipuçları sunuyor. Tudor dönemi eczacılarına dair pek çok çalışma bulunabiliyor. Cambridge University Journals'ın internet sitesinden ücretsiz indirilebilen *Royal Apothecaries of the Tudor Period* adlı eser de bunların arasında.

SARAY ZİYARETİ

Eczacı büyük bir kaygıyla kralın karşısına çıkar. Neyse ki bu sefer ucuz atlatmıştır; kral, eski bir yaradan sızan cerahat ve yaranın verdiği acı konusunda tavsiyesini ister ve görünüşe göre iyi günündedir. Eczacı, cerahati alması için yara lapasını; acıya sebep olan kötü sıvıların atılması için de güzel kokulu gül suyunu önerir. Rönesans dönemindeki anlayışa göre, insanın sağlıklı olması dört salgıya bağlıydı: kan, balgam, sarı safra ve siyah safra. Eczacılar tanı koyarken bu salgıların durumunu ve dengesini göz önünde bulunduruyordu.

MÜŞTERİ HİZMETLERİ

Eczacı, saraydan ayrılmak üzereyken saray hekimlerinden birine yakalanır. Kral, yılda iki kere yaptığı özel banyosunu bu öğlen yapmak istemektedir ve eczacının banyoyu güzel kokularla hazırlaması istenir. Kaygıyla yutkunan eczacı kralının sabahki keyifli halinin devam etmesi için dua eder. Ardından bu vazife için en iyi malzemeleri almak üzere oradan ayrılır.

MALZEMELERİN SATIN ALINMASI

Eczacı, dükkânının olduğu sokağa doğru yol alır ve müşterilerinden ödemeleri toplar. Meslektaşları gibi o da bu parayı pek çoğu Orta Doğu'dan gelen ve inanılmaz pahalı olan ilaçları satın almak için kullanmaktadır. Hizmet edeceği kişi kral olduğundan, paranın satın alabileceği en iyi malzemeleri edinmek için gerekli ödemeyi yapmaya hazırdır.

GÜZEL KOKULAR

Saraya geri döndüğünde kralın bacağının çok ağrıdığını öğrenir. Kralın sabahki halinden eser yoktur ve aksiliği üzerindedir. Eczacı, kralı, kokularla hazırladığı suda banyo yapması için ikna eder. Bu, bacağındaki acı veren kötü salgıları giderecektir. Kral gönülsüzce razı olur. Şifalı otlarla birlikte, Afrika'daki misk kedilerinin salgılarından elde edilen ve misk yağı olarak bilinen bir maddeyi de içeren banyoya girer.

Kraliyet mensupları için yalnızca en iyi malzemeler kullanılırdı

ÇALIŞAN SORUNLARI

Eczacı, günün geri kalanındaki işlerini halletmek için dükkânına döndüğünde çıraklarından birini azarlamak zorunda kalır. Çırağı, onun yanında çalışmasına rağmen başka yerlerde iş aramaktadır. Çırak af dilemek için diz çöküp yalvarsa da ustası onu dükkândan kovar. O dönemde bir eczacı sadık olmayan elemanlarla çalışmayı göze alamamaktadır. Bu nahoş durum da sona erdikten sonra uyumak üzere yatağın yolunu tutar.

TARİHİN İÇİNDE

İLK DOKTORLAR

ANTİK MISIR TIBBI, M.Ö. 1550 CİVARI

04 Yardımcılar
Çoğu doktorun, hastanın sabit tutulmasına ve malzemeleri kullanmaya yardım etmesi için asistanları oluyordu. Bir asistanının olması aynı zamanda statü göstergesiydi.

03 Uzmanlar
Doktorlar, Mısır toplumunda en saygı duyulan kişilerdendi. Tedavileri sırasında tıbbi ekipmanlar ve ilaçlar kullanıyor, tanrılara yakarıyorlardı.

01 Ellerin yıkanması
Mısırlı doktorlar hijyenin çok önemli olduğunu biliyordu. Ancak Nil Nehri'nden aldıkları suyun temiz olduğu konusunda yanlış bir kanıya sahiplerdi.

02 Malzemeler
Mumyalama işlemi sırasında insan anatomisine dair edinilen bilgiler sayesinde cerrahi aletler geliştirildi.

03

04

01

02

05

05 Tedavi
Mısırlılar anesteziden haberdar değildi; dolayısıyla tedavi veya ameliyat sırasında hastaların bilinci açık olurdu. Öte yandan, hastanın acısını azaltmaya yardımcı olması için farklı türlerde ağrı kesiciler kullanıyorlardı.

Antik Mısır Uygarlığı döneminde, modern bir bakış açısıyla doktor diyebileceğimiz meslek grubunun ilk örnekleri ortaya çıktı. İmhotep ise pek çok kişi tarafından ilk doktor olarak kabul ediliyor. Doktor, mühendis ve din adamı olan İmhotep, M.Ö. 2600 yılı civarında 200'ü aşkın hastalığa tanı koyup bunlara tıbbi tedaviler sundu. Öldükten sonra ona şifa tanrısı olarak tapınılması da bu yüzdendir.

Aynı zamanda bir din adamı olması, çok tanrılı dindar Mısır halkı için alışılmadık bir durum değildi. Ağrı kesici uygularken veya yaraları temizlerken daha büyük güçlerden yardım diliyordu. Kontrolleri sırasında doktora bir büyücü hekimin eşlik etmesi yaygın bir durumdu. Büyücü hekim, tedavinin daha etkili olabilmesi için gerekli tılsımları hazırlıyordu. Doğaüstü güçlere böylesine bağlı olmalarına rağmen, Antik Mısırlı doktorlar aynı zamanda insan bedeninin nasıl çalıştığına dair önemli keşifler yaptılar. Kalbin, nabız sayısının, kanın ve nefes alıp vermenin bedenin çalışması için önemli olduğunu ve zayıf kalp atışının ciddi bir problemi işaret ettiğini biliyorlardı.

Ayrıca dalak, akciğerler ve kalp gibi organlara dair açık bilgilerin yer aldığı antik papirüsler bulundu. Bu papirüsler, doktorların hastalıkları vücuttaki bölgelere özgü şekilde tedavi edebildiğini gösteriyor. Aslına bakılırsa, Antik Mısır'daki doktorlarda ciddi bir uzmanlaşma söz konusuydu; bazıları yalnızca baş ve mideyi tedavi ediyor, bazıları ise göz doktorluğu ya da dişçilik yapıyordu. Tıbbi papirüsler Mısırlıların anatomi, yaralar ve uygulamalı tedavi yöntemlerine dair deneysel bilgileri olduğunu da gösteriyor. Doktorlar; yaraya dikiş atmak, kırık kemikleri sarmak ve hastalıklı uzuvları kesmek gibi işlemleri yapabiliyordu.

Farklı hastalıklar ve bunların tedavileri hakkındaki paha biçilmez bilgileri sayesinde bu ilk doktorlar toplumda oldukça saygın bir konuma sahipti. Tapınaklardaki tıp okullarında eğitim alıyor, soylu ailelerin üyelerini ve uzmanlık isteyen hizmetlerinin bedelini ödeyebilecek herkesi tedavi etmek için ülkeyi dolaşıyorlardı. Mısırlı doktorlar genelde hastalıkları üç başlık altında sınıflandırıyordu: kötü ruhların eylemleriyle ilişkili olanlar, yara gibi bariz sebeplerden kaynaklananlar, sebebi bilinmeyen ve tanrının iradesine atfedilenler.

Bunları nereden biliyoruz?

Ülkenin kurak iklimi sayesinde günümüze kadar ulaşan antik papirüsler gibi kaynaklar bize ilk elden çok sayıda bilgi sağlıyor. Bu papirüsler Antik Mısır'daki tıbbi birikimi ve tedavi yöntemlerini detaylı şekilde yansıtıyor. Arkeolojik kazılarda, hekim unvanına sahip Mısırlılar olduğuna dair kanıtlar bulundu. Ayrıca, mezarlardaki hiyerogliflerde de Mısırlı doktorlardan söz ediliyor.

06 İlaçlar
Tedavi edici reçeteler, nasıl hazırlandıklarına dair talimatlarla birlikte papirüslere yazılırdı. Bu papirüsler sayesinde, döneme ait tıbbi bilgilere hâlâ erişebiliyoruz.

07 Büyücü hekim
İnsan bedenini çok iyi anlamış olsalar da Mısırlı doktorlar, ruhların tedavi edici gücüne de inanıyordu. Tedaviyi daha etkili kılmak ve başarı şansını arttırmak için büyücü hekim gerekli büyüleri yapardı.

M1 CARBINE

ÖNCE TEDAVİ ET SONRA ATEŞ ET

Sıhhiyeciler önceleri silahlı değildi. Fakat onların da en az diğer askerler kadar namluların hedefi olduğu anlaşıldığında sıhhiyecilere silah olarak önce M1911 tabanca, daha sonra ise M1 Carbine tüfek verildi. Yarı otomatik olan .30 kalibrelik bu silah, M1 tüfeğinin farklı bir versiyonuydu ve sıhhiyecilerin hareket kabiliyetlerini azaltmadan onlara daha yüksek bir ateş gücü sağlıyordu.

P41 ASKERİ CEKET

SU GEÇİRMEZ FAKAT KURŞUN GEÇİRİR

Donanma, başlangıçta sivil görevler için standart bir ceket olarak tasarlanan, dayanıklı kumaştan yapılmış bu ceketi askerlerin giyeceği üniforma olarak belirledi. P41 ceket, sıhhiyecilerin saha üniformalarının bir parçasını oluşturuyordu. Sağlam, hafif ve güneydoğu Pasifik'in nemli hava şartlarında nefes alabilen bir kumaştan yapılmıştı.

DONANMA 14-450 TIBBİ ÇANTALARI

BİR SIHHİYECİNİN YANINDAN AYIRMADIĞI MALZEME ÇANTASI

Sıhhiyecilerin bir kemer yardımıyla omuzlarına astıkları tıbbi ikmal çantasında pansuman malzemeleri, turnike, ilaçlar ve morfinin yanı sıra, yaralı askerleri tedavi etmek için gereken diğer malzemeler bulunuyordu. Sıhhiyeciler, diğer bazı sağlık birimlerine kıyasla daha az malzeme taşıyordu. Bu sayede hızlı hareket edebiliyorlardı.

Detaylı bakış

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDAKİ BİR ASKERİ HEKİMİN ANATOMİSİ

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA BİR SIHHİYECİ

ABD DONANMASI'NIN TEK GÖNÜLLÜ BİRLİĞİ, 1942-1945

KIZIL HAÇ SİMGESİ YOK

DÜŞMANLARIN İLK HEDEFİ

İkinci Dünya Savaşı'nda Japonlar tarafından hedef alınan sıhhiyecilerin miğferlerinde genelde kızıl haç simgesi bulunmazdı. Beyaz bir arka plan üzerindeki apaçık kızıl haç, sedye taşıyan veya yaralı bir askerle ilgilenen sıhhiyecileri kolay bir hedef haline getiriyordu.

MATARA

HAYATTA KALMAK İÇİN BİR ŞANS

Balta girmemiş ormanların aşırı nemli ve sıcak havasında susuzluk ölümcül olabiliyordu. Tüm askerler yanlarında matara taşıyordu. Fakat sıhhiyeci için su, susuz kalmış askerleri tedavi etmede veya yaraları yıkamada kullanılan bir çeşit ilaç görevi de görüyordu. Su arıtma tabletlerini kullanarak nehir suyunu mataralarına doldurup güvenle içebiliyorlardı.

İLK YARDIM ÇANTASI

SAHA HEKİMLERİNİN TAŞINABİLİR MALZEME ÇANTASI

Bir sıhhiyeci, işi için gereken tüm malzemeleri içeren iki küçük keten çanta taşıyordu. Standart bir tıbbi malzeme çantasında makas, çengelli iğne, cep çakısı, tel bobini, kalem ve not defteri bulunuyordu. Ormandaki şartlara uygun olarak hazırlanan çantada ise daha egzotik malzemeler yer alıyordu. M2'nin yerini daha küçük ve kullanışlı bir orman ilk yardım çantası olan M1 alıyordu ve içerisinde böcek kovucu sprey, siper ayağı rahatsızlığı için solüsyon, su arıtıcı tabletler ve sulfadiazin antibiyotik gibi malzemeler bulunuyordu.

UZUN BIÇAK

KEMİKLERİ KOLAYLIKLA DOĞRAYABİLECEK KADAR KESKİN

Bu sivri ve çok keskin bıçak Filipin kökenliydi ve esasen çiftçilikte kullanılan bir aletti. Asmaları ve kalın bitkileri budamakta kullanılan bıçak, çok geçmeden Uzak Doğu ormanlarındaki denizciler ve sıhhiyeciler için vazgeçilmez hale geldi. Bıçak, yakın dövüşlerde acımasız bir silah olarak da iş görüyordu. Filipinli çiftçiler bıçağı ustalıkla kullanmalarıyla ünlüydü.

01 BİLİMSEL MUHAKEMEYE İNANIYORDU

Hipokrat'tan önce hastalıklar, Tanrı'nın iradesi gibi doğaüstü sebeplere atfedilirdi. Hipokrat, hastalıklara doğal nedenler arayan ilk kişilerden biriydi. Ayrıca, reçete yazarken bilimsel muhakemeyle çıkarım yaparak daha iyi bir beslenme düzeni, uyku ve temizlik gibi önerilerde bulunuyordu.

HİPOKRAT *hakkında 5 gerçek*

"TIBBIN BABASI"
ÇOK ETKİLİ BİR HEKİM
ANTİK YUNAN, M.Ö. 460 – M.Ö. 377

02 İnandıkları uğruna hapis yattı

Antik Yunan'daki yöneticilerin ve iktidar sahiplerinin büyük bir kısmı, tanrıları ve batıl inançları hiçe saydığı için Hipokrat'ın teorilerini kâfirlik olarak görüyor ve karşı çıkıyorlardı. Bu yüzden Hipokrat 20 yıl boyunca hapis yattı. Hapisteyken, bazı önemli tıp kitaplarını kaleme aldı.

03 Tıp eğitiminde öncüydü

Memleketi İstanköy'de (Kos Adası) bir tıp okulu kurdu. Burada, *Corpus Hippocraticum* (Hipokrat'ın Toplu Yapıtları) adı verilen ve 60'ı aşkın eser içeren bir koleksiyon oluşturuldu. Okul, daha önce vücudu birbiriyle ilişkili olmayan bölümler şeklinde ele alıp tedavi eden Knidos Tıp Okulu'nun öne çıktığı Antik Yunan'daki tıp anlayışına devrim niteliğinde yenilikler getirdi.

04 Yenilikçi biriydi

Hipokrat, o güne değin kayda geçen ilk göğüs ameliyatını yapmış devrimci bir bilim insanıydı. Günümüzdeki ameliyatlar daha karmaşık olsa da modern cerrahi hala Hipokrat'ın kullandığı bazı prensiplere göre işliyor. Ayrıca, çomak parmak sendromunun; iltihap yapan kronik akciğer hastalığını, akciğer kanserini ve siyanotik kalp hastalığını teşhis etmeye yarayan önemli bir gösterge olduğunu tespit etmişti.

05 Çalışmaları etkisini sürdürüyor

Günümüzde, dünyanın dört bir yanındaki doktorlar Hipokrat yemini ediyor. Tüm doktorların riayet etmesi gereken etik ilkeleri kapsayan orijinal metin şu satırları da içeriyor: *"Bu yemine sadık kalırsam hayatımı ve mesleki uygulamalarımı insanların tümünden ve her zaman saygı görerek mutlulukla sürdüreyim, ama ona ihanet eder ya da çiğnersem tam tersini yaşayayım."*

HİPOKRAT
ANTİK YUNAN, M.Ö. 460-377

Kısa Özgeçmiş

M.Ö. 460'ta İstanköy'de dünyaya gelen Hipokrat, tıbbı ve insan bedenini yeni ve radikal bir şekilde ele aldı. Bedenin, birbiriyle bağlantılı bölümlerden oluştuğuna inanıyordu ve dört salgı teorisini kullanarak hastalıklara bilimsel ve rasyonel sebepler aradı. Öldüğünde, kurduğu okul dönemin en ünlü tıp okuluydu.

CI-CIA

D-GÜNÜ

OVERLORD HAREKÂTININ BAŞLANGIÇ GÜNÜ

6 HAZİRAN 1944'TE, II. DÜNYA SAVAŞI'NIN KADERİ DEĞİŞTİ. ÖTE YANDAN, ÇIKARMA ÖNCESİNDE MÜTTEFİKLERİN DÜŞTÜĞÜ FİKİR AYRILIKLARI, ASKERLER DAHA NORMANDİYA SAHİLLERİNE VARMADAN OPERASYONU BALTALAMAYA BAŞLAMIŞTI

Yazan: James Hoare

6 Haziran 1944 günü saatler 06.30'u gösteriyordu... Suya atladığı anda adeta ona saldırmaya başlayan çamur rengi dalgalar beton bir duvar gibi çarpıp dengesini bozuyordu. Bir an tökezledi, arkasındaki askerlerin desteği sayesinde ayakta kaldı. Hücum emri verilmişti bir kere... Artık geri dönmek yoktu. Tepesinde uçuşan mermiler, art arda patlayan toplar ve sahilin yamacından ateşlenen makineli tüfekler ona şunu söylüyordu: "Öldür ya da öl." Tam o sırada bir el, onu omzundan yakalayıp ileri itti. Bağıran sesin ona ne dediğini anlayamamıştı fakat mesajı almıştı; devam etmezse, oracıkta ölüp gideceği kesindi.

8. Piyade Tümeni'nin, çıkarma gemilerinden atlayıp Utah Sahili'ne çıkmasından ve askerlerin hayatta kalmak için sularla mücadele ettiği anlardan 5 saat 12 dakika öncesinde; rüzgâr, hava indirme uçağının açık olan arka kısmından içeri sızıyordu. Uçak, Almanların uçaksavarlarından atılan ve göğü aydınlatan izli mermilerin arasında yolunu şaşırmış bir uçurtma gibi yalpalıyordu. Uçağın arkasında karanlığın içinde gizlenmiş askerlerin bazıları sigara içiyor, bazıları dua ediyordu. Beklenen emir verildi. Yanan kırmızı ışıkla birlikte tüm askerler ayağa kalktı, sigaralar atıldı, dualar yarım kaldı. Atlama zamanı gelmişti. Asker, kalbi ağzında, titreyerek atladı. Fransa, onu bekliyordu...

Aynı saatlerde, İngiltere Başbakanı Winston Churchill penceresini kapatıp yatağına doğru ilerlemekteydi. Her zamanki gibi vakit geç olmuştu. Amerika Birleşik Devletleri'nin 101. Hava İndirme Tümeni olan "Screaming Eagles"ın karanlık Normandiya semalarında süzülmeye başlamasına yaklaşık yarım saat vardı. Biraz huzursuz görünüyordu. Sigarasından bir nefes çekip onu izleyen karısı Clementine'e şöyle dedi: "Biliyor musun Clementine, sabah sen uyandığında belki de 20.000 adam hayatını kaybetmiş olabilir."

Churchill, Müttefikleri bekleyen feci bir yıkımdan korkuyordu. Amerikan birliklerinin sahile indirme yapan ilk müttefik olacağını bilmek onu daha da endişelendiriyordu. 1941'de Müttefiklere katılan Amerika'nın Fransa'ya operasyon yapma düşüncesini geçiştirmiş, onun yerine İtalya ve Kuzey Afrika'ya odaklanmayı tercih etmişti; çünkü Churchill'e göre bu bölgeler Mihver Devletleri'nin zayıf karnıydı. Öte yandan Amerika, Churchill'in esas düşüncesinin, Kuzey Afrika'daki İngiliz sömürgelerini güvence altına almak olduğunu düşünüyordu. İngilizler, Birinci Dünya Savaşı'nda büyük kayıplar vermişti ve Churchill, bu kayıplara yenilerini eklememek için bazı kararlarında ısrarcıydı. Ne var ki; "Mihver Devletleri'nin yumuşak karnı" dediği İtalya, tıpkı Gelibolu gibi çetin ceviz çıktı ve dağlık yarımada onları fena halde yıprattı. Bu arada Stalin de Alman birliklerinin doğu cephesindeki katliamını durdurmak ve Alman gücünü bölmek için batı Avrupa'da ikinci bir cephe açılması konusunda ısrarcıydı.

Britanya ve İngiliz Milletler Topluluğu, batı medeniyetinin miğferi olarak savaşın ilk iki yılı boyunca tek başına ayakta durmuştu ama şimdi geri planda kalmış gibiydi. Amerikalı politikacılar, savaşın uzun vadeli hedeflerini zaten belirlemişlerdi. Bu hedefler arasında, Britanya İmparatorluğu'nun sömürgelerinden vazgeçmesi ve Churchill'in isteksizce onaylamasının ardından savaş için alınan

> "HİTLER VE GENERALLERİ, MUHTEMEL BİR ÇIKARMA HAREKÂTININ CALAİS KIYILARINA YAPILACAĞINI DÜŞÜNÜYORLARDI VE EN GÜÇLÜ SAVUNMA HATTINI BURADA KURMUŞLARDI"

borçların tamamının ödenmesi vardı. Şimdi ise ABD, savaş alanındaki taktikleri de belirliyordu.

ABD başkanı Roosevelt ve İngiltere Başbakanı Churchill'in 1943 Ağustos'unda Quebec Konferansı'nda el sıkışmaları halkı sevindirmişti. Oysa durum herkes için bu kadar tatminkâr değildi. ABD Genelkurmay Başkanı George C. Marshall, ülkesinin menfaatini korumakta son derece agresif ve kararlı bir tavır sergiliyordu. Belli ki amaca ulaşmak için ona tam yetki verilmişti. Toplantı boyunca İngilizlerin Akdeniz stratejisine karşı geldi. Müttefiklerin, Nazileri, Manş Denizi üzerinden bozguna uğratabileceğini ileri sürdü. Bu konferans hakkında İngiltere Genelkurmay Başkanı Sir Alan Brooke'un günlüğünde şöyle bir nota rastlıyoruz: "Müttefiklerin üst düzey temsilcileri arasında geçen toplantı kıran kırana, gergin ve sıkıntılıydı."

Başbakan Churchill'in Yunan Adaları, Balkanlar ve Norveç hakkında getirdiği öneriler karşısında Marshall'ın sabrı tükenmişti. Amerika'nın net tavrını ortaya koymakta gecikmedi. İngiltere ya Fransa'nın işgaline tam destek verecekti ya da Amerika, "Önce Almanlar" stratejisinden vazgeçip tüm gücünü Pasifik'te Japonları yenmek için kullanacaktı.

Büyük bir gizlilik içinde, sonradan 6 Haziran olarak değiştirilen 1 Mayıs 1944 tarihi, Overlord Operasyonu'nun başlangıç günü olarak belirlendi. Çıkarma bölgesi için dört aday vardı. Yarımada olan Bretonya ve Cotentin bölgelerinde ilerlemenin zor olacağına karar verildi. Üçüncü aday Pas de Calais bölgesi İngiltere'ye en yakın noktaydı ancak çok güçlü şekilde korunuyordu. Seçim yapılmıştı; çıkarma bölgesi Normandiya sahilleri olacaktı. ABD'li general Dwight D. Eisenhower, tüm Avrupa operasyonlarının başına, Müttefik Sefer Kuvvetleri Yüksek Karargâh Komutanlığına atandı. İngiliz General Bernard Montgomery ise ilk işgalde yer alan 39 tümenin oluşturduğu 21. Ordu Kumandanlığı görevini üstlendi.

D-Günü (D-Day), tarihin en büyük amfibik askeri operasyonu olacaktı. Başlangıçta üç çıkarma noktasını kapsıyordu ama sonra bu noktaların sayısı beşe çıkarıldı. İlk olarak Amerikalılar, Utah ve Omaha sahillerine çıktı. Ardından, bir saat sonra İngiliz ve Kanada birlikleri Gold, Juno ve Sword sahil şeridine çıkarma yaptı. 150.000 kişilik askeri birlikler, donanmanın bombardıman desteğiyle birlikte toplamda 80 km uzunluğundaki Fransız sahil şeridinde karaya çıkarıldı. Ancak daha öncesinde paraşüt birlikleri ve planörler iç bölgelere indi. Amerika'nın 82. ve 101. Hava İndirme Tümeni'nden ve Kanadalı askerlerin de katılımıyla İngiltere'nin 6. Hava İndirme Tümeni'nden toplam 30.000 asker, Normandiya semalarından atlayış yaptı. Bu askerlerin görevi, köprü ve kavşakların güvenliğini sağlamak, nehir geçitlerini kurmak ve topçu bataryalarını etkisiz hale getirmekti.

D-Günü'nün planları hızla tamamlanırken, Churchill gittikçe artan bir samimiyetsizlikle karşı karşıyaydı. Bir zamanlar kendisini İngilizlerin "Amerikalı kuzeni" olarak tanımlayan Amerikan Başkanı'yla görüşmek artık imkânsız gibiydi. Onun yerine, en baştan beri kendisini kaygılandıran bu operasyonun mimarı olan asabi ABD kumandanı Eisenhower'la muhattap olmak zorundaydı. Churchill'in Özel Kalemi Jock Colville, o dönemde İngiltere Başbakanı hakkında şu yorumu yapmıştı: "Başbakanımızı daha önce hiç bu kadar yorgun ve bitap görmemiştim."

Hazırlıklar kapsamında, Cunard Line isimli bir firmanın ürettiği ticari gemiler dönüştürülerek savaşa hazır hale getiriliyordu. Yükleri boşaltıldı, askeri teçhizat ve erzak ikmali yapılmaya başlandı. Tüm bu hazırlıklar sırasında güney İngiltere sahilleri adeta haki renge bürünmüştü. 1944'ün Haziran ve Temmuz ayları arasında 700.000 Amerikan askeri Britanya'ya geldi ve böylece ülkedeki asker sayısı 3 milyona yaklaştı. Bu askerlerin yüzde beşi D-Günü'nde

Teller mayınları
Denizden gelen işgalcilere doğru döşenmiş kazıklara ustalıkla monte edilen Teller mayınları, suların yükseldiği gel git zamanlarında çıkarma gemilerine karşı da etkiliydi. Yeterli güç sağlayan bir temas halinde tetiklenen mayınların içindeki beş kilogram TNT patlayıcısı bir tankı paletinden ayırmaya yeterliydi.

Müttefik askerleri
D-Günü'nün en ağır çatışmaları, bölgedeki Alman savunmasının Müttefiklerin hava saldırılarından zarar görmeden kurtulduğu Omaha Sahili'nde gerçekleşti. Sahilin ele geçirilmesi sırasında tahminen 2400 ABD askeri öldü.

Higgins çıkarma gemileri
Tabanı düz olan Higgins çıkarma gemileri hafif askeri araçları veya 100 kadar askeri sığ suya indirebiliyordu. 30 kalibrelik iki makineli tüfek, piyadelerin inişi sırasında koruma sağlıyordu. Sahil ele geçirildikten sonra, tank gibi daha ağır araçları ve teçhizatı getiren büyük çıkarma gemilerinin yanaşması için mühendisler tarafından prefabrik limanlar kuruldu.

GENERAL DWIGHT D. EISENHOWER
Amerikalı, 1890 - 1969

Avrupa'daki Müttefik Orduları Komutanı ve geleceğin Amerikan Başkanı Eisenhower, Almanların işgali altındaki Fransa'ya çıkarma yapma fikrini kabul ettirmek için Winston Churchill dahil pek çok politikacıyla mücadele etmek zorunda kaldı. Nihayet yapılmasına karar verilen bu cüretkâr operasyon, tarih sayfalarında "D-Günü (D-Day)" olarak yerini aldı.

Kirpiler
Çapraz şekilde monte edilmiş sivri uçlu demirler, suyun yükseldiği zamanlarda çıkarma gemilerinin gövdelerinde delikler açmak veya tankların geçişini yavaşlatmak için kullanılıyordu. İlk olarak Çekoslovakya sınırında Alman tanklarına karşı kullanıldığından, "Çek Kirpisi" olarak da anılır.

görevlendirilecekti. Geriye kalanlar ise sonraki operasyonlarda görev alacaktı.

İlk ABD birlikleri Kasım 1942'de Kuzey Afrika'ya vardığında henüz çok toylardı. Temel eğitimden yeni çıkmış ve yüksek özgüvenleri yüzlerinden okunan askerlerin pişmeleri zaman almış ve pek çok cana mal olmuştu. Öte yandan bu süreç, D-Günü için hazırlanan generallerin Sicilya ve İtalya'da amfibik çıkarmaları deneyimlemesini sağlamıştı. Fakat generaller yine de bu deneyimlerin D-Günü ile aynı ölçekte olmadığının ve Alman savunmasının gücünün farkındaydı. Çıkarma için yapılan ilk büyük ölçekli tatbikat felaketle sonuçlandı. Müttefik güçleri vaziyeti görünce neredeyse D-Günü'nü iptal edecekti.

Utah Sahili'ne benzerliği nedeniyle tatbikat için İngiltere'nin güneyindeki Slapton Kumsalı seçilmişti.

Makineli tüfek yuvası
Sığınaklar ve siperlerdeki makineli tüfek yuvalarında konuşlanan kötü şöhretli MG42ler, sahildeki patikaları korumak ve gelen saldırıları bastırmak için aşağıya bakacak şekilde yerleştirilmişti. Müttefik gemilerinin bombardımanına ve hava saldırılarına karşı savunmasız olmasına karşın, bu makineli tüfek yuvaları sadece şarjör değişimi sırasında Müttefik piyadelerine saldırı yapabilmeleri için birkaç saniye zaman tanıyordu.

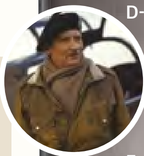
Mazgallı topçu siperleri
Kalın betonun ardında korunan Alman topçuları, sahile yaklaşan Müttefik gemilerini top atışına tutuyordu. Çıkarma başlamadan önce denizden ve havadan yapılan bombardımanla onları etkisiz hale getirmek kritik öneme sahipti, çünkü hafif tankların ateş gücü bile kalın duvarlarını çökertmeye yetmiyordu. Bu topçu sığınaklarını etkisiz hale getirmeye çalışan piyadelerin işi çok daha zordu. Sığınağın yakınına gidip dar boşluklardan içeriye el bombası atmaya çalışıyor ya da sığınağı koruyan siperlere hızlı ve şiddetli bir saldırı düzenliyorlardı.

Kara mayınları
Kumun altına gömülen ve bir tuzak teli bağlantısıyla da tetiklenebilen kara mayınları, patlayarak tedbirsiz davranan piyadeleri etkisiz hale getiriyordu. "Zıplayan Betty" de denilen S-mayınları, ana patlamadan önce küçük bir ön patlamayla yukarı doğru 60 ila 120 cm yükseliyor, böylece çevredeki pek çok askere zarar verebiliyordu.

Dikenli teller
Düşman askerlerinin korunaklı bölgelere hızla ulaşmasını engellemek için kıyı şeridindeki duvar hattı boyunca yoğun şekilde dikenli tel döşenmişti. Müttefik askerleri, keserek veya düzleştirerek onları aşmaya çalışırken yavaşlıyordu. Basit bir savunma aracı gibi görünse de makineli tüfek ateşi altında aşılması oldukça zordu. Gevşek telleri geçmek daha meşakkatliydi, zira dikkatsiz askerler takılıp kapana kısılabiliyordu.

Duvar hattı
Üç metrelik beton duvar Müttefik saldırılarına karşı olduğu kadar erozyon ve gelgite karşı da koruma sağlıyordu. Piyadeler için sahilden çıkmayı zorlaştırıyor, savaş araçları içinse imkânsız hale getiriyordu. Öte yandan, Müttefik askerleri için Alman silahlarına karşı iyi bir korunak görevi görüyordu.

MAREŞAL BERNARD MONTGOMERY
İNGİLİZ, 1887-1976

D-Günü ile başlayıp, tüm Normandiya harekâtını kapsayan Overlord Operasyonu'nda Müttefikler'in Kara Kuvvetleri Komutanı ve Alman Mareşal Erwin Rommel'in rakibiydi. D-Günü'nde Eisenhower'ın planlarını uygulayan Montgomery, Caen şehrini ele geçiremediği için birçok Amerikalı general tarafından ağır bir şekilde eleştirildi.

İki tip erkek
D-Günü çıkarmasına katılan Joseph Argenzio anılarında şöyle yazıyor: "Alay Komutanı Albay Taylor geldi ve 'Bu sahilde sadece iki tür erkek var. Ölü olanlar ve ölecek olanlar. Öyleyse hadi ilerleyelim' diye bağırmaya başladı. İstihkâmcılar dikenli teli patlattı ve çatışarak yukarı doğru ilerlemeye başladık."

22 Nisan 1944'te 30.000 askerle birlikte tanklar ve çıkarma gemileri kumsalı ele geçirmeye hazırdı. Bölgeyi koruma rolünü İngiliz Kraliyet Donanması üstlenmişti. İlk birkaç gün çıkarma gemilerinin yüklenmesi ve boşaltılması tatbikatlarıyla geçti. Ardından, 28 Nisan'da ilk taarruz tatbikatı başladı.

Eisenhower, askerlerin ağır bombardıman altındaki manzaraya ve gürültüye alışmasını istiyor, gerçek bir savaş atmosferi yaratmayı hedefliyordu. Bu nedenle, tatbikat sırasında gerçek mühimmatların kullanılmasını emretmişti. Kraliyet Donanması'nın savaş gemilerinden HMS Hawkins kruvazörü, askerler karaya çıkmadan önce sahili yoğun şekilde bombalayacaktı. Tatbikat sırasında bazı çıkarma gemilerinin geride kalması nedeniyle, tatbikat komutanı sahile yapılacak çıkarmanın 60 dakika ertelenmesi emrini verdi. Ancak bu bilgi çıkarma gemilerinin bir kısmına ulaşırken, bir kısmının haberi bile olmadı. Bunun sonucunda, HMS Hawkins'in bombardımanı henüz durmadan önce yüzlerce talihsiz asker, hazırlıksız ve savunmasız bir şekilde açık hedef olarak sahile çıkmıştı. Bu tarihi hata, 308 askerin ölümüne neden oldu. Tüm zamanların en başarısız tatbikatı olarak bilinen bu operasyonun adı Kaplan Tatbikatı'ydı.

MAREŞAL ERWIN ROMMEL
Alman, 1891-1944

Kuzey Afrika'daki Alman zaferlerinin mimarı olan ünlü "Çöl Tilkisi" Rommel, Nazi yüksek komuta kademesinde Müttefiklerin Normandiya'ya çıkarma yapacağını düşünen neredeyse tek kişiydi. Bölgeye milyonlarca mayın döşetti ve tanklara karşı tuzaklar hazırlattı. Ayrıca, düzlük alanlara ve sahile planör inişini neredeyse imkânsız hale getirdi.

Henüz en kötüsü yaşanmamıştı... O gece, büyük gövdeli Tank Çıkarma gemilerinden oluşan ve HMS Azalea adlı savaş gemisinin refakat ettiği bir filo, Manş Denizi (Kanal) geçiş tatbikatı için Plymouth'tan demir alarak Slapton Sahiline doğru ilerlemeye başladı.

HMS Azalea'nın liderliğinde, sekiz çıkarma gemisi tek sıra halinde, tıpkı bir ördek sürüsü gibi Lyme Körfezi'nde ilerliyordu. Bir anda, E-Boat olarak bilinen, hızlı saldırı için tasarlanmış Alman hücumbotları karanlığın içinden çıkıp HMS Azalea'yı torpido yağmuruna tuttu. Aslında sıradan bir devriye gezisindeyken İngilizlerin olağan dışı telsiz trafiğini fark etmiş ve Lyme Körfezi'ne yönelmişlerdi. HMS Azalea, bu ölümcül sürprize tamamen hazırlıksız yakalandı ve ne yazık ki tek başına mücadele etmek zorundaydı. Müttefik güçleri, kıyıdaki birlikleri Naziler'den saklamak zorunda olduğu için top bataryaları destek veremedi. Çatışmada, Müttefiklere ait iki çıkarma gemisi batarken, iki gemi ise ciddi şekilde hasar gördü. HMS Azalea mürettebatı, çıkarma gemilerindeki Amerikalı subayların farklı bir telsiz frekansında olduğunu bilmiyordu. Bu nedenle, çıkarma gemilerindeki mürettebat tehlikenin tam olarak farkına varamamış, hazırlıksız yakalanmıştı. Paniğe kapılarak, filikaları suya indirmekte geciktiler ve askerlerin çoğu can yeleklerini hatalı giydi. Üniformalarının üzerindeki ağırlıklar, birçoğunun suda ters dönmesine ve boğulmasına neden oldu.

Kayıtlara göre 198 denizci ve 551 asker bu çatışma sırasında hayatını kaybetti. Cesetler bulunana kadar, subayların Almanlar tarafından yakalanmış olmasından korkuluyordu. D-Günü hakkında birçok bilgiye sahip bu subaylar, Nazi'lerin zorlu sorgulama odalarında pes edip konuşurlarsa tüm operasyon tehlikeye girerdi. Ne var ki korkulan olmadı ve Overlord Operasyonu'nun hazırlıkları planlandığı gibi devam etti. Bu arada, facianın sorumlusu olan telsiz iletişimi konusunda İngiliz ve ABD kuvvetleri arasında ortak standartlar belirlendi.

Hitler ve generalleri, muhtemel bir çıkarma harekâtının Calais kıyılarına yapılacağını düşünüyorlardı ve en güçlü savunma hattını burada kurmuşlardı. Öte yandan, 1944'ün

General Eisenhower, D-Günü'nden önce İngiltere'de paraşütçü askerlerle konuşuyor

HİTLER'İ KANDIRMAK

Bodyguard Operasyonu, silahlı kuvvetlerin tüm kollarını içeren, çok yönlü bir aldatma harekâtına verilen isimdi ve İngiliz İstihbarat Teşkilatı MI5'in en değerli casuslarını riske atmıştı.

Fransa sahillerine çok yakın olan Kent bölgesine konuşlandırılan sahte şişme tanklar ve uçaklar, Alman keşif uçaklarını kandırdı ve Nazilerin, hemen karşı kıyıdaki Calais'e çıkarma yapılacağını düşünmesini sağladı. Bununla birlikte, aslında çıkarmanın hedefi olmayan bu bölgedeki savunma hatları Müttefikler tarafından sürekli bombalandı ve çift taraflı çalışan Alman casuslarından oluşan bir ağ, İngiliz istihbaratı için gizlice çalışarak yanıltıcı bilgiler yaydı. Bu casuslar, Fransa'nın Biscay Körfezi için sahte çıkarma planlarını da servis ediyordu. Öte yandan, Mısır'daki sahte bir ordu ve yine sahte telsiz mesajları sayesinde, Girit ve Balkanlar'a çıkarma yapılacağı algısı yaratılıyordu.

Calais çevresine atılan maket paraşütçüler sayesinde, D-Günü'nde ve hatta sonraki günlerde Hitler ve Almanların yüksek rütbeli komutanlarının çoğu Normandiya'nın bir oyalama olduğuna inanmıştı. Samanla doldurulmuş ve silah sesleri çıkaran aygıtların eşlik ettiği çuvallar, işgal bölgesinin kuzeyindeki Nazi birliklerini yüksek alarmda tutuyordu. Fakat gerçek işgal aslında güneydeydi.

Ateş gücü
D-Günü'nde Müttefikler ve Alman güçleri tarafından kullanılan birçok farklı silah vardı. Bunlar arasında; tanksavar silahları, alev makineleri, keskin nişancı tüfekleri, el bombaları, pompalı tüfekler ve makineli tüfekler bulunuyordu.

başlarında savunmayı güçlendirmesi için Fransa'ya gönderilen "Çöl Tilkisi" lakaplı Mareşal Erwin Rommel, Normandiya'daki zaafiyetin farkına varmıştı. Gelen istihbarat üzerine Müttefikler alarma geçti. Detaylı hava fotoğraflarını ve şifre çözücülerin yakaladığı yazışmaları Fransız Direniş'inden gelen saha bilgileri ile birleştiren istihbarat uzmanları, D-Günü'nde planör inişi için belirledikleri bölgelerde kazılmış pek çok çukur olduğunu tespit ettiler. Mareşal Rommel'in askeri dehası sayesinde, bu çukurlar kazıklarla doldurulup mayınlarla desteklenebilir ve iniş yapıldığı anda tüm saha bir anda havaya uçarak, kaçışı olmayan bir ölüm kapanına dönüşebilirdi.

İlerleyen günlerde Almanlar, sahil hattına daha fazla mayın ve dikenli tel döşediler, siperler kazdılar ve Müttefik uçaklarının inişine engel olmak için bölgedeki düzlük alanlara su bastılar. Başarılı bir çıkarma yapılması ihtimalinin giderek azaldığı açıkça görülüyordu. Müttefikler, Almanları bozguna uğratmak için aralanan o kapının çoktan kapandığını düşünmeye başladı. Hava koşulları da aleyhlerine dönmüştü ve erteleme kaçınılmaz hale geldi. Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin (RAF) meteoroloji uzmanları operasyonun 6 Haziran'a ertelenmesi gerektiğini söylüyordu. O gece dolunay pilotlara maksimum görüş mesafesi sağlayacak, sabahında ise gelgit nedeniyle deniz daha alçak olacağından, Müttefik askerleri sahilde Rommel'in ölüm kapanından uzağa çıkarma yapabilecekti. Bu şansı ne olursa olsun kullanmaları gerekiyordu. Uygun koşulların yeniden oluşması haftalar sürecekti ve bu süre içinde bir de fırtına bekleniyordu. Almanların tamamen hazırlıklı hale gelmesi de an meselesiydi. 6 Haziran günü harekete geçmezlerse çok geç olacaktı.

Bu sırada Alman meteoroloji uzmanları da bir fırtına tahmininde bulunmuştu ve fırtınanın Fransa sahillerini ne zaman vuracağı konusunda kendilerinden o kadar emindiler ki Rommel, hem karısının doğumgününü kutlamak hem de Hitler'den daha fazla tank tümeni istemek için Almanya'ya gitti. Ne de olsa, fırtına esnasında bir Müttefik saldırısı ihtimali yoktu. Ancak bilmedikleri bir şey vardı: Müttefiklerin meteoroloji uzmanları fırtınada bir boşluk tespit etmişlerdi. 5 Haziran gece yarısından başlayarak, 6 Haziran boyunca hava koşulları çıkarma için uygun olacaktı.

Rommel ve Hitler'in fikir ayrılığına düştüğü bir konu vardı. Hitler, iç bölgelerde savunmayı yoğunlaştırmaktan yanaydı. Tank tümenleri de dahil ordusunun en güçlü birimlerini karşı taarruz için sahilden uzakta, iç bölgelerde tutuyordu. Rommel ve diğer birkaç kurmay ise en doğru hamlenin, düşmanı sahil hattında bozguna uğratmak olduğu konusunda ısrarcıydı. Daha fazla tank tümeninin sahile yakın noktalarda pozisyon alması gerektiğini düşünüyorlardı. Çöl Tilkisi, Kuzey Afrika ve İtalya'da katıldığı muharebelerde, Müttefiklerin kıyıda güçlü şekilde konuşlanmayı başarmaları durumunda zafer kazandıklarına bizzat şahit olmuştu. Fakat tabii ki Hitler'in dediği oldu.

5 Haziran 1944 sabahı hummalı bir hazırlığa girişildi. Havaya sinmiş olan gerginlik herkesin yüzüne yansımıştı. İngiltere'deki tüm uçak pistlerinde nakliye uçakları dost ateşine karşı işaretlenirken, Kraliyet Donanması'na ait mayın tarama gemileri, Manş Denizi'nde sıkı bir temizlik çalışmasına girişti.

Saat 22.00 civarıydı. 101. Hava İndirme Birliği'ndeki paraşütçüler Greenham Common havaalanında uçaklarının yanıbaşında kalkışı bekliyorlardı. Bir anda karşılarında Eisenhower'ı gördüler. O gece olanlarla ilgili Eisenhower'ın şoförü Kay Summersby şunları söylüyor: "Hepsi öyle genç ve cesurdu ki... Arabanın yanında durdum ve General Eisenhower'ın aralarında dolaşmasını izledim. Neredeyse tek tek her askerin yanına gidip elini sıktı. Onlarla konuştu, şans diledi. Arabaya döndüğünde gözlerindeki hüznü fark ettim." Eisenhower, şoförüne şu sözleri söylemişti: "Belki

ALMAN SAVUNMASI

Müstahkem Mevki
Silahlar: Beton tüneller ya da siperlerle çok sayıda makineli tüfek yuvasına bağlı olan bu küçük kaleler, Alman askerlerine geniş bir makineli tüfek ve top ağı sunuyordu. Ayrıca piyadeler için korunaklı bir çatışma konumu sağlıyordu.
Güçlü yönleri: Beton ve çelik kullanılarak ağır şekilde tahkim edilmiş olan bu kaleler, tanklara ve hafif topçu birliklerine karşı dayanıklıydı. Genellikle içlerinde normal Wehrmacht askerlerinden ziyade fanatik Waffen-SS askerleri bulunuyordu. Bunlar, çoğu zaman son adam ölene değin savaşıyordu.
Zayıf yönleri: Fransız limanlarını savunmak için konumlandırılmaları onları saldırıya açık bıraktı.

Makineli Tüfek Yuvası
Silahlar: Genelde makineli tüfekler için kullanılırdı ancak tanksavar silahları veya havan topları için de tasarlanabilirdi. Çatışan piyadeler için korunaklı alanları da vardı.
Güçlü yönleri: Beton ve çelikle korunaklı şekilde yapılmış olduğundan, düşman piyadelerinin en kötü kâbusuydu. Küçük topçu birliği ve tank ateşine karşı dayanıklıydı.
Zayıf yönleri: Kapalı alanlar olduğundan; alev püskürtücülere, içeriye atılan el bombalarına ve çanta bombalarına karşı müdafaası zordu.

Mayın Tarlası
Silahlar: Genellikle "T-Mayını" adlı anti-tank mayınları ve "S-Mayını" adlı anti-personel mayınları kullanılıyordu. Patlamadan önce yerden yükselen S-mayınları, "Zıplayan Betty" olarak da adlandırılıyordu. Mayınlar, çoğunlukla tuzak tellerine ve anti-tank bariyerlerine bağlanıyordu.
Güçlü yönleri: Mayınlar, verdikleri büyük hasarın yanında ilerlemeyi yavaşlatıyordu ve birliklerde moral bozukluğuna neden oluyordu.
Zayıf yönleri: Hareket eden kumlar sıklıkla mayınların yerini değiştirip, daha derine gömülmelerine neden olabiliyordu. Bu durum, mayının patlama ihtimalini azaltıyordu.

MAREŞAL GERD VON RUNDSTEDT
Alman, 1875-1953
Belçika ve Fransa'nın savunmasından sorumlu kumandan, olası bir Müttefik saldırısını Calais üzerinden bekliyordu ve zırhlı birlikleri sahil şeridinin uzağında tuttu. Hitler'in önemsiz bir kukla olarak gördüğü Rundstedt'in askeri komuta yeteneği sınırlıydı.

de ölüme gittiğini bile bile bir askerin gözlerinin içine bakmak gerçekten çok zor…"

Eisenhower bir uçak pistinden diğerine koşuştururken, Sir Alan Brooke, korku dolu düşüncelerini günlüğüne şu şekilde not düştü: "Açıkçası bu operasyon savaşın en büyük bozgunlarından biri olabilir. Sonunun iyi olması için Tanrı'ya dua ediyorum…"

Fransa semalarında süzüldükten sonra düşman hattının ardında yere inen 101. Hava İndirme Birliği paraşütçüleri sabah 6.00 civarında bir yandan gruplar halinde toplanırken, bir yandan da Nazilerle çatışıyordu. Puslu havanın içerisinde savaşan askerlerin tüfek sesleri duyuluyordu. Geniş bir alana dağılmış diğer askerler gibi o da bu gruplardan birisine dahil oldu. Etrafındakilerin pek çoğunu tanımıyordu. Birkaç dakikada bir çalıların arasından birisinin fısıldayarak "Flash! (şimşek)" dediği duyuluyor, "Thunder! (gök gürültüsü)" cevabının verilmesinin ardından daha çok paraşütçü aralarına katılıyordu. Tüm iniş bölgesi Nazilerle dolu olduğu için bunlar daha önce kararlaştırılmış şifreli sözcüklerdi.

Paraşütüyle inerken bileğini incitmiş olmasının ya da gruba liderlik eden subayın aslında kendi komutanı olmamasının hiçbir önemi yoktu. Hep birlikte görevlerine odaklanmış ve başarmışlardı. Sahil hattının arkası ve sahil çıkışları artık güvenli hale gelmişti. Utah sahiline çıkarma yapan Müttefik askerleri sadece önündeki düşmana odaklanabilirdi; daha ötedeki Naziler için kaygılanmalarına şimdilik gerek yoktu.

8. Piyade Tümeni ile birlikte Utah Sahili'ne çıkan asker, sularla mücadelesinin ardından kumsala çıktığında hızla koşmaya başladı. Hedefine ulaşmadan durmaması gerektiğini çok iyi biliyordu. Daha önce böyle bir tecrübe yaşamamış olan ciğerleri neredeyse iflas etmişti, nefes almakta zorlanıyordu. Kumsalın sonundaki bayıra ulaştığında çömeldi. Hemen üzerindeki Alman makineli tüfek yuvaları sustuğunda burası huzurlu bir sığınağa dönüşmüştü. Suda yüzen veya yüzükoyun kuma serilmiş cesetler arkasında kalmıştı. Bir yandan, saldırı için hazırlık yapılması emrini veren subayların sesini duyuyordu. Emri duyan askerler silahlarını kontrol ediyor, saldırı pozisyonu alıyorlardı. Bu arada kimi sigara yaktı, kimi üzerindeki gerginliği atmak için espriler yapmaya çalıştı. Daha pek çok çatışma onları bekliyordu. Asker, usulca nefes aldı, çantasını yüklendi ve ilerlemeye devam etti.

Tüm bu yaşananlardan saatler sonra ve sanki bambaşka bir gezegende Winston Churchill, alkışlar arasında Avam Kamarası Kürsüsü'ne çıktı. Yüzünde, saklamaya çalıştığı bir tebessüm vardı. Kontrolü elde tutmak için yapılan oyunlar, binbir türlü aksilikler, peşlerini bırakmayan felaketler ve bir önceki gecenin korku dolu anları uzağındaydı artık.

Onu izleyen kalabalığa bakarak şöyle seslendi: "Avrupa kıtasına gerçekleştireceğimiz bir dizi çıkarmanın ilki dün gece itibariyle başlamış olup, sabahın ilk saatlerine kadar sürmüş ve başarıyla sonuçlanmıştır."

D-GÜNÜ HAKKINDA BİLMEDİĞİNİZ 15 ŞEY

Normandiya çıkarması sırasında şaşırtıcı derecede çok araç kullanıldı

D-Day (D-Günü) ne demek?
D-Day, askeri planlamalarda büyük bir operasyonun başlayacağı günü işaret eden bir terimdir. D-Day'den sonraki günler D+1, D+2, D+3 şeklinde devam eder. Birinci Dünya Savaşı'ndan beri ABD Ordusu brifinglerde kısaltma olarak kullanmaktadır.

Savaş robotları
Almanlar, "böcekler" olarak da bilinen ve uzaktan kumandalı mini tanklar olan Goliath'ları etkin şekilde kullanıyordu. Küçük boyutlarına karşın güçlü patlayıcılarla yüklü olan bu paletli mayınlar, bir kumanda kolu ile uzaktan yönlendiriliyordu. Tanklara ve grup halindeki piyadelere saldırmak için kullanılan böcekler sınırlı bir etkiye sahipti.

İngiliz askerleri ele geçirilen üç "böceği" inceliyor

Havadaki dostlar
1944'te genellikle Pasifik Savaşı'nda görev yapmış olsalar da Avustralya Kraliyet Hava Kuvvetleri ve Yeni Zelanda Kraliyet Hava Kuvvetleri D-Günü'ne destek verdi.

Kuzey Fransa'ya yapılan bir saldırıdan dönen Avustralya Spitfire uçağı, Surrey'deki hava üssünde

Polonya tank birliğinden bir asker ufku tarıyor

Diğer müttefikler
Özgür Fransa Kuvvetleri'nden ve Batı'daki Polonya Silahlı Kuvvetleri'nden birer alay da Normandiya çıkarmasına katıldı. Ayrıca, sürgündeki Belçika, Yunan, Çekoslovakya, Norveç ve Hollanda orduları da katkı sağladı.

Normandiya'da savaşan bir Rus Kazak gönüllü, Alman Ordu üniforması ile görülüyor

Diğer Mihver devletleri
Alman birlikleri D-Günü'nde Normandiya'yı savunurken yalnız değildi. Wehrmacht'ın 709. ve 243. Statik Piyade Tümeni eski Sovyet savaş esirlerinden oluşuyordu. Onların yanı sıra, Polonya ve Gürcistan'dan gelen askerler ve gönüllüler de vardı (Wehrmacht: 1935 - 1945 yılları arasında Nazi Almanyası'nın silahlı kuvvetlerine verilen isim).

D-Günü son değildi
D-Günü'nden sonra Normandiya harekâtı iki ay daha sürdü. Sonunda, Ağustos 1944'te Müttefikler Paris'e ulaştı. Overlord Operasyonu sadece sahiller için değil, Fransa'nın tamamının kurtuluşu için planlanmıştı.

Özgür Fransa Kuvvetleri'nin tankları 26 Ağustos 1944'te, Zafer Takı (Arc du Triomphe) geçişinde Müttefiklere önderlik ediyor.

Askeri sırlar bir bulmacada ifşa edildi mi?
D-Günü öncesinde, Normandiya çıkarmasında kurulacak prefabrik limanların kod adları (Juno, Sword, Gold, Omaha, Mulberry), donanma saldırısının kod adı (Neptün) ve tüm harekâtın adı (Overlord), *Daily Telegraph* gazetesindeki bir bulmacanın cevapları olarak yayınlandı. D-Günü'ne kadar geçen süre içerisinde İngiliz İstihbarat Servisi MI5, olası bir bilgi sızıntısını tespit etmek için araştırma yaptı. Bir okul müdürü, söz konusu kelimelerin öğrencilerinden rastgele sözcükler alarak hazırladığı bir bulmacanın cevapları olduğunu söyledi. Bunun üzerine, olayın tamamen bir tesadüf olduğu düşünüldü. Fakat savaştan sonra konuşan iki eski öğrenci, bu şifreli sözcükleri okulun yakınındaki ordu kampının etrafında dolaşırken öğrendiklerini itiraf etti. Öte yandan, bulmacayı hazırlayanların konum ve zamanlama hakkında bilgisi yoktu.

Eisenhower başarısızlığa hazırlanmıştı
Eğer D-Günü başarısız olsaydı Eisenhower'ın istifa ederken yapacağı konuşması hazırdı: "Piyadeler, Hava Kuvvetleri ve Donanma her şeyi cesaret ve göreve bağlılık ile yaptı. Bu girişimle ilgili herhangi bir suç veya kusur varsa yalnızca benimdir."

Dwight Eisenhower, 1943

Bir adam her şeyi mahvedebilirdi
Nazileri aldatmayı amaçlayan Bodyguard adlı operasyona katılan çift taraflı MI5 casuslarından biri, bu operasyon kapsamında yürütülen tüm faaliyetlerin aslında bir kandırmaca olduğunu biliyordu. Ressam kod adlı, Alman asıllı casus Johnny Jebsen, 29 Nisan 1944'te Portekiz'de kaçırıldı. Uyuşturulup Berlin'e götürülerek Gestapo karargâhında işkence gördü ve bir toplama kampına gönderildi. Toplama kampının kayıtlarına, kırık bir kolla geldiği yazılmıştı. Daha sonra ortadan kaybolan Johnny Jebsen, D-Günü'nü bir sır olarak mezara götürdü.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlarında bir Alman U-Botu

Hitler'in kamikaze U-Botları
D-Günü başladığında Hitler, U-Bot adlı denizaltıların kaptanlarına tam hızda ilerleyerek Normandiya'ya gitmelerini ve tüm torpidoları ateşledikten sonra Müttefik savaş gemilerine çarpmalarını emretti. Hiçbir U-Bot bu intihar görevini gerçekleştirebilecek kadar yakında değildi.

Bir Fransız Direnişi üyesi ve bir ABD askeri, 1944

Sir Alec Guinness'in 1973 tarihli bir fotoğrafı

Esirler Teksas'a gönderildi
D-Günü'nden Normandiya harekâtının sonuna kadar geçen süre boyunca, ABD Ordusu 30.000 Alman esirini Teksas'taki bir kampa gönderdi. Burası, Alman esirler için ABD'de kurulan en büyük kamptı.

Fransız Direnişi (La Résistance) tüm gücüyle savaştı
Fransız Direnişi üyeleri, D-Günü yaklaşırken Normandiya'daki Alman savunma güçleri hakkında yaklaşık 3000 yazılı rapor ve 700 telsiz raporu verdi. Çıkarmadan önceki gece büyük bir saldırı düzenleyerek telefon hatlarını kestiler, cephanelikleri havaya uçurdular, konvoyları pusuya düşürdüler, bazı üst düzey Nazi subaylarına suikast düzenlediler ve 40'tan fazla Alman trenini kullanılamaz hale getirdiler. Onlar sayesinde Nazi takviye güçleri gecikti.

Mini denizaltılar öncülük etti
Müttefikler, Sword ve Juno Sahilleri'nin dış sınırlarını belirlemek için iki adet dört kişilik X sınıfı denizaltı kullandı. Denizaltılar 4 Haziran'da geldiler ve D-Günü'nde sabah 4.30'a kadar su altında kaldılar. Çıkarma başladığında ışıklı direkler kullanarak İngiliz gemilerini sahilde doğru noktalara yönlendirdiler.

Sahildeki ünlü yüzler
Çavdar Tarlasında Çocuklar kitabının yazarı J.D. Salinger, D-Günü'nde ABD Sinyal Kolordusu'nda savaştı. Yıldız Savaşları ve Kwai Köprüsü filmleri ile tanınan oyuncu Alec Guinness ise çıkarma gemisinde bir denizciydi. *Uzay Yolu* serisinin oyuncusu James Doohan, Kanada Ordusu'nda bir subaydı ve Juno Sahili'ne ilk çıkanlardan biriydi. *En Uzun Gün* ve *Tora! Tora! Tora!* filmlerinin yönetmeni John Ford, ABD Donanması subayı olarak, piyadelerin USS Plunkett gemisinden sahile inişini izledi ve sahilde haber görüntüleri çekti.

Higgins çıkarma gemilerinden sahile çıkan Amerikan askerleri

Bataklıktan sahillere
D-Günü'nde kullanılan ve tabanı düz olan çıkarma gemileri, New Orleans'lı bir iş insanı olan Andrew Higgins tarafından, Louisiana bataklıklarında yol alabilmek için icat edilmişti. Eisenhower onu, "bizim için savaşı kazanan adam" olarak tanımladı. Hatta Hitler bile onun için, "yeni Nuh Peygamber" ifadesini kullandı.

OVERLORD HAREKÂTI

VE AVRUPA'NIN KURTULUŞU

Normandiya Çıkarması'ndan Paris'in kurtuluşuna, Overlord Harekâtını ele alıyoruz

Yazanlar: Jonathan Gordon, Linda Herviuex / Katkı Sunanlar: James Holland ve Sarah Rose

NORMANDİYA'NIN ALINMASI

Yazar ve tarihçi James Holland, beklenmedik aksiliklere rağmen 6 Haziran 1944'teki çıkarmanın Müttefiklerin avantajlı konumunu nasıl pekiştirdiğini anlatıyor

Aslında öncelikli hedef Fransa'nın kurtuluşu değildi. Herkes D-Günü'nün (D-Günü) yaklaştığını biliyordu; Amerikalılar, İngilizler, Fransızlar ve en önemlisi Naziler... Müttefikler aylardır hedef şaşırtmaya çalışıyor ve düşmanı çıkarmanın yapılacağı noktadan başka bir yere yönlendirmek için sahte mesajlar yayıyordu. Herkesin beklediği çıkarmanın gerçekleşmesi kaçınılmazdı. Belirsiz olan şey ise nasıl başarılı olacağıydı. *Normandy 44 ve Big Week* adlı kitapların yazarı James Holland'ın bizlere anlattığına göre bu, adım adım gelişen bir süreç oldu. Holland, D-Günü'nün tek ve temel önceliğinin çıkarmanın başarısızlıkla sonuçlanmamasını sağlamak olduğunu; bunun, orta ve uzun vadeli tüm hedeflerin önüne geçtiğini söylüyor ve ekliyor: "Herkes, D-Günü'nün hedeflerine ve Nazi işgaline karşı daha önce hiçbir başarı kazanılamamış olması gerçeğine inanılmaz derecede takıntılı bir hale gelmişti."

Holland'ın başarısızlıktan kastı, ABD'li güçlerin liman kenti Carentan'ı veya İngiliz ve Kanadalı birliklerin Caen'ı ele geçirememesi, yani stratejik bölgesel hedeflerin kontrol altına alınamaması ihtimaliydi. Buralar tabii ki ilk günde ele geçirilemedi; günlere ve haftalara yayılan bir süreç oldu. Almanların çıkarmaya yanıtı yavaş ve istikrarsızdı, ancak arazi koşulları zorluydu. Tüm zorluklara ve Londra ile Washington'daki sızlanmalara rağmen, D-Günü'nün asıl amacı gerçekleşmişti. Müttefikler iç kesimlere doğru ilerlemiş, konum almış, her biri bayrağını dikmişti. D-Günü müthiş bir zaferdi. Taktiksel bir şaşırtmaca yapıp başarılı olmuşlardı.

Stratejik noktalara yerleşen Müttefikler artık kapsamlı bir savaş hazırlığı yapabilirlerdi. Arkasında her türden tıbbi, mekanik ve lojistik desteğin yanında, hava ve deniz kuvvetinin de hazırda bulunduğu 150.000 kişilik öncü birlikler ileri sürülebilirdi. Holland'ın anlattığına göre, "Bir yarış söz konusuydu. Müttefiklerin askeri teçhizatı katbekat üstündü. Bu kesindi. Birleşik Krallık'ta milyonlarca asker, yüz binlerce taşıt, binlerce tank, silahlar ve hava kuvveti vardı. Fakat nakil sürecindeki limitler dikkate alındığında, bir veya belki de iki seferde bölgeye ne kadar yığınak yapılabileceği önemli bir konuydu. Naziler, takviye güçlerin desteğiyle karşı saldırıya geçmeden önce Müttefikler bu kaynakları Manş Denizi'nin öteki ucundan Fransa anakarasına ulaştırabilecek miydi?"

Neyse ki Fransa'nın dört bir yanına yağan bombalar ulaşım ve iletişim ağlarının büyük bir kısmını yok etmişti. Müttefiklerin ülkeye Normandiya'dan gireceğinin anlaşılmaması için bombardıman çok geniş bir alana yayılmıştı. Bu hamle Almanların yanıt vermesini geciktirecekti ve böylece Müttefikler, D-Günü'nden itibaren nispeten daha istikrarlı bir harekât yürütebilecekti.

Holland şöyle devam ediyor: "D-Günü gelip çatmış ve sır açığa çıkmıştı. Düşmanın sürekli farklı varsayımlarda bulunmasını sağlamak amacıyla devasa bir alanda aktif olup tüm üslerde faaliyetler yürütmeye artık gerek yoktu. Tek odak noktası bundan böyle Normandiya'ydı. Bu yüzden, Normandiya'ya çıkan yollar hedef alınacaktı. İster Le Mans'tan isterse de Breton'dan veya Fransa'nın başka bir bölgesinden gelsin, Normandiya'ya yaklaşan herhangi bir Alman birliği gün ışığında harekete geçtiği anda bombardıman uçaklarıyla vurulacaktı." Bu noktada Müttefiklerin başarısının en önemli göstergesi, çıkarmadan sonra sadece iki hafta içerisinde Normandiya'da inşa edilen 12 havaalanı oldu. Bu sayede, bombardıman uçaklarının hedeflerine ulaşma süresi önemli ölçüde azalmıştı. Sonuç çok netti: Normandiya'da olacaklara artık Müttefikler yön veriyordu. Nazilerin tepkisi ve karşı saldırıları ise alışılmadık şekilde etkisiz oldu ve durumu onlar açısından giderek daha endişe verici

© Getty Images

Manş Denizi'ni geçerek Omaha Sahiline yaklaşan ABD'li piyadeler silahlarını sudan koruyor

General Montgomery, görevi sırasında evcil hayvanlarıyla seyahat ediyordu. Fotoğraftakiler, köpekleri Hitler ve Rommel

ÖNEMLİ KİŞİLER

BERTRAM RAMSAY

Deniz Kuvvetleri Başkomutanı

1938'de emekli olduktan sonra Ramsay'i Donanma'ya döndürmek için Winston Churchill'in olaya el atması gerekti. Ramsay, Manş Denizi'ndeki askeri trafiği savunmakla görevlendirildi. Daha sonra Dunkirk tahliyesi ve Normandiya çıkarmasında görev yaptı.

ARTHUR TEDDER

Müttefik Yüksek Karargâhı Komutan Yardımcısı

Tedder, 1944 Ocak ayında Eisenhower'ın yardımcısı olarak Müttefik Seferi Kuvvetleri Yüksek Karargâhı'na katıldığında Kraliyet Hava Kuvvetleri'nde Hava Orgeneraliydi. Sicilya ve İtalya çıkarmalarında da Eisenhower'la birlikte çalışmıştı.

DWIGHT D. EISENHOWER

Müttefik Yüksek Karargâhı Komutanı

Planlama ve organizasyon konularındaki başarısıyla nam salan Eisenhower, ABD silahlı kuvvetlerinin basamaklarını bir bir tırmanmıştı. Overlord Harekâtı'nda yer alan tüm silahlı güçlerin denetiminden ve koordinasyonundan sorumluydu.

BERNARD MONTGOMERY

Kara Birlikleri Başkomutanı

Sürekli sorun çıkaran biri olmasına rağmen, D-Günü'ndeki ve Overlord Harekâtı'ndaki kara birliklerinin başına getirildi. Amerikalı, İngiliz ve Kanadalı kara birliklerinin Normandiya'daki tüm hedeflerini Montgomery planladı.

TRAFFORD LEIGH-MALLORY

Hava Kuvvetleri Başkomutanı

Leigh-Mallory, Normandiya Çıkarması'nın planlama sürecine 1943 Ağustos'unda dahil oldu. D-Günü öncesinde, Alman takviye güçlerini dağıtmak amacıyla düzenlenen bombalı saldırılardan sorumluydu. Çıkarmadan sonra kara birliklerine destek olmak için ordunun koordinasyonunda çalıştı.

ve yıpratıcı bir hale soktu.

Holland, "Almanların çıkarmaya karşı verdiği yanıt en hafif tabirle tuhaf, en ağır tabirle ise gerçekten berbat şeklinde ifade edilebilir. Dürüst olmak gerekirse, Nazilerin yaptıklarına bakınca bundan daha kötüsünü beceremezlerdi herhalde diye düşünüyorsunuz" diyor ve ekliyor: "Müttefikler, Almanlarla daha önceki karşılaşmalarında edindikleri deneyimlere dayanarak, D-Günü'nden önce bazı varsayımlarda bulunmuşlardı. Bu varsayımlara göre, Müttefikler bölgeye ayak basıp sağlam bir şekilde konuşlanmayı başarırsa, Almanlar kademeli olarak geri çekilecekti. Fakat Hitler'in başka fikirleri vardı... Hitler, çıkarmanın ardından Nazilerin sahile yakın bir konumda savaşmaları gerektiğine karar verdi. Her bir karış toprak için savaşmaları gerekiyordu. Bu düşünce, bir açıdan çok anlamsızdı. Alman askerler Normandiya Çıkarması'nın büyük çoğunluğunda açık denizdeki gemi toplarının menzili içerisindeydi. Dolayısıyla, kıyıdan uzaklaşıp iç kesimlerde mevzilenmeleri halinde bu güçlü ve etkili top ateşinin menzilinden çıkabilirlerdi." Sonuç olarak, kademeli şekilde geri çekilip meydanı hızlıca Müttefiklere bırakmadıkları müddetçe savaş çok daha yavaş ve inatçı bir hal alıyordu. Holland'a göre, pek çok kişinin başlangıçta Müttefiklerin çabalarının pek bir işe yaramadığını düşünmesinin sebebi, haziran ve temmuz aylarında kayda değer bir ilerleme sağlanamamış olmasıydı. Fakat aslına bakılırsa ciddi bir başarı söz konusuydu. Müttefik kuvvetler, ön cepheye doğru ilerleyen hayati önemdeki Panzer tümenlerini yenilgiye uğratmış ve onlara koordineli bir karşı saldırı yapma şansı tanımamışlardı. Zira, Panzer tümenlerinin etkili bir karşı saldırısı çok tehlikeli olabilir ve savaşın gidişatını değiştirebilirdi.

Amerika ve İngiltere'de artan eleştirilere rağmen, Müttefiklerin komutanları Eisenhower ve Montgomery duruma hâkimdi. Askerler ise savaş meydanında tam bir cesaret örneği sergiliyordu. Holland yaşananları şöyle özetliyor: "1944'te, insanı dehşete düşürecek kadar kuvvetli ve şiddetli silahların karşısında savaşmak, ister Alman olsun ister İngiliz veya Amerikalı, tüm askerler için çok tehlikeliydi. İşin aslı, dünyadaki tüm ateş desteğine de sahip olsanız, birlikleriniz eninde sonunda sahaya inmek zorunda. Siperlerinden ve saklandıkları yerlerden çıkıp kamuflajlarından sıyrılmalı, zorlu arazilerde ya da açık alanlarda ilerleyip, düşmanın silahlarıyla karşı karşıya gelmek zorundalar. İşte bu, işin en zor ve en tehlikeli kısmı. Çok sayıda asker yaralanırken veya hayatını kaybederken ciddi bir ilerleme kaydetmek oldukça zor."

ÖZGEÇMİŞ

JAMES HOLLAND

Tarihçi, yazar, televizyon programcısı

İkinci Dünya Savaşı konusunda uzman olan Holland'ın son kitapları arasında, *Normandy '44: D-Day And The Battle For France* ve *Big Week: The Biggest Air Battle Of World War Two* bulunuyor.

Overlord Harekâtı

D-GÜNÜ'NDE HANGİ ÜLKELER YER ALDI?

BRİTANYA İMPARATORLUĞU

Gold Sahili, Juno Sahili ve Sword Sahiline çıkan İkinci Ordu'dan sorumluydu. Aynı zamanda kara, deniz ve hava kuvveti sağlıyordu.

ABD

Çıkarmanın arkasındaki en önemli mali destekçi olan ABD, Omaha ve Utah Sahillerine çıkarma yaptı, hava ve deniz desteği sağladı.

KANADA

10.000 denizcinin yer aldığı 110 Kanada gemisinin yanı sıra 14.000 Kanadalı, Juno Sahilinde savaştı.

FRANSA

D-Günü'nde Fransız paraşütçüler, İngiliz Özel Hava Kuvvetleri ile birlikte sahaya iniş yaptı. Ayrıca, 400.000 askerden oluşan Özgür Fransa Ordusu'nun geri kalanı sonradan çarpışmaya katıldı.

POLONYA

Nazilerin işgalinin ardından binlerce Polonyalı asker ülkeden kaçmıştı. Çıkarmaya havadan ve karadan destek verdiler.

HOLLANDA

Merkezi Londra'da bulunan sürgündeki Hollanda Hükümeti bir dizi motorlu tümen ve üç gemiyle çıkarmayı destekledi.

BELÇİKA

Belçikalı pilotlar RAF (Kraliyet Hava Kuvvetleri) ile birlikte uçtular ve daha fazla Belçikalı kuvvetin savaşa katılabilmesi için Kraliyet Donanması içerisinde Belçika Bölüğü kuruldu.

ÇEKOSLOVAKYA

D-Günü'nde RAF içerisinde kendi birlikleriyle görev yapan Çekoslovak askerler sonraki gün ve haftalarda kara birlikleriyle de çıkarmada yer aldılar.

DANİMARKA

Danimarkalılar, Manş Denizi'ni geçen Britanya Donanması'ndaki gemilerde görev yapan denizcileriyle çıkarmayı destekledi.

NORVEÇ

İngiltere'ye sığınan bir miktar Norveçli asker, Britanya silahlı kuvvetlerinde görevli olarak anakaraya döndü.

AVUSTURALYA

Yaklaşık 2000 Avusturalyalı pilot ve donanmadaki 500 denizci D-Günü'nde görev yaptı. Bunların yanı sıra, ön saflarda kara birliklerine destek veren askerler de vardı.

YENİ ZELANDA

D-Günü'nde görev yapan resmi bir Yeni Zelanda birliği olmasa da pilotlar, piyadeler ve uzmanların yanı sıra resmi gözlemciler çıkarma sırasında hazır bulunmuştu.

LÜKSEMBURG

Çok sayıda Lüksemburglu, Birinci Belçika Piyadeleri topçu birliğinde yer aldı ve kod adı Overlord Harekâtı olan Normandiya Muharebesi'ne bu grupla birlikte katıldı.

D-GÜNÜ'NDEN PARİS'E

Müttefikleri sahillerden Fransa'nın başkentine götüren önemli anlardan bazıları

1 7 Haziran 1944 Bayeux'nün Kurtuluşu

50. Northumbria Bölüğü'nün Almanların zayıf direnişiyle karşı karşıya kalarak girdiği Bayeux şehri, D-Günü'nün ardından özgürlüğüne kavuşan ilk Fransız şehri oldu. Öncü birlikler, Gold Sahiline başarıyla çıktıktan sonra, Caen ile Cherbourg'u birbirine bağlayan yolda önemli bir stratejik noktayı temsil eden Bayeux şehrinin eteklerine toplandı. Alman General Kraiss, İngiliz güçleriyle karşı karşıya gelmektense askerlerini geri çekmeye karar verdi. Böylece Bayeux, planlanmış olan bombardıman saldırısından da kurtulmuş oldu.
Bir hafta sonra Charles de Gaulle, Bayeux'de, Fransa'nın Müttefiklerin yanında olduğunu ilan edip Fransa Cumhuriyeti'nin yasalarını yeniden tesis etti.

2 29 Haziran 1944 Cherbourg'un Ele Geçirilmesi

Normandiya'daki ilk çıkarmanın tamamlanmasının ardından, Cotentin Yarımadası ve en önemlisi Cherbourg'daki derin su limanı Müttefik güçler için muazzam stratejik önemi olan iki yerdi. Bu limanın ve yarımadanın tamamının güvenliğinin sağlanması Müttefik güçlerin geri kalanının karaya çıkmasına imkân verecek ve Fransa'ya daha fazla askeri malzeme ve erzak getirilmesini sağlayacaktı.
6 Haziran günü ABD'nin 82. ve 101. Hava İndirme bölükleri hedeflenen bölgeye iner inmez yarımada için verilen savaş başladı. İkmal yollarının kesilmesinin ardından, 22 Haziran günü ABD kuvvetleri yakındaki savaş gemilerinin sağladığı ağır bombardıman desteğiyle birlikte saldırıya geçti. 26 Haziran'da ABD askerlerine İngiliz Komandoları da katıldı. Bu esnada 79. Bölük, Roule Kalesi'ni ele geçirdi. Limanı savunan son Nazi askerleri 29 Haziran günü teslim oldu.

3 9 Temmuz 1944 Caen Havaalanı'nın Ele Geçirilmesi

Esasen savaşın ilk gününün sonunda Caen'ın ele geçirilmesi umut ediliyordu. Hızlarını arttırabilmek için bazı piyade erlerine katlanır bisiklet dahi verilmişti. Fakat ilerleyişin yavaş olması zırhlı desteğin ikmal için geri çekilmesine neden oldu. Saldırı tekrar başladığında ise Alman savunması yerini almıştı. Mentgomery, şehri alıp Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin ihtiyaç duyduğu havaalanının güvenliğini sağlayacak büyüklükte bir birliği toplamak için takviye güçleri beklemeleri yönünde çağrıda bulundu. 25 Haziran günü başlayan Epsom Harekâtı, 1 Temmuz'da herhangi bir başarı elde edilemeden sona erdi. Fakat 7 Temmuz gününden başlayarak şehrin etrafı sarılıp havadan yoğun saldırıya maruz bırakıldığında, Alman savunması nihayet geri çekilmeye başladı. 19 Temmuz günü Alman savunmasının son bölümü de temizlenince Müttefiklerin ilerleyişi için önemli olan tüm stratejik noktaların güvenliği sağlanmış oldu.

6 25 Ağustos 1944 Paris'in Kurtuluşu

Normandiya'da Nazi güçlerinin büyük bir bölümünün yok edilmesi sonucunda, Paris'e giden yol tamamen açılmasa da büyük oranda temizlenmişti. Başkente doğru ilerleyiş, Fransız Direniş Kuvvetleri'nin ayaklanmalar başlatıp şehrin etrafındaki önemli yerleri ele geçirmesiyle 19 Ağustos günü zaten başlamıştı. Hitler, Müttefikler Paris'e doğru ilerlerse şehri yerle bir etmekle tehdit ettiğinden, Fransa'yı düşmandan temizlemek için yapılan esas plan Paris'in kurtarılmasından ziyade Alman birliklerinin ülkeden defedilmesine odaklanmıştı. Öte yandan, belki de Özgür Fransa Ordusu'nun olaya dahil olmaması durumunda Fransa'nın kurtuluşunun başkalarının elinde olacağından kaygılanan Charles de Gaulle, Fransız yurttaşların desteklenmesi gerektiğini savunuyordu. Böylece, İspanyol İç Savaşı'nda görev yapmış Fransız 9. Zırhlı Birliği'nin kıdemlilerinin de dahil olduğu Charles de Gaulle'ün güçleri, Müttefik birliklerinin de desteğiyle 25 Ağustos'ta şehri geri alıp Alman askeri garnizonunu teslim olmak zorunda bıraktı.

Şehrin sokaklarına dökülen Paris halkı Charles de Gaulle ve Müttefikleri selamlıyor

SAYILARLA
NORMANDİYA HAREKÂTI

156.000 ASKER D-GÜNÜ'DE KARAYA ÇIKTI

14.674 SAVAŞ UÇAĞI

13.000 PARAŞÜTÇÜ

13.878 GEMİ

425.000 MÜTTEFİKLERİN VE MİHVER DEVLETLERİ'NİN TOPLAM ÖLÜ, YARALI VEYA KAYIP ASKER SAYISI

100.000 TON MÜHİMMAT VE ERZAK

6.603 ABD'Lİ ASKER HAYATINI KAYBETTİ (D-GÜNÜ)

200.000 SAVAŞ ESİRİ MÜTTEFİKLER TARAFINDAN ELE GEÇİRİLDİ

3.300 İNGİLİZ ASKER HAYATINI KAYBETTİ (D-GÜNÜ)

961 KANADALI ASKER HAYATINI KAYBETTİ (D-GÜNÜ)

850.000 HAZİRAN SONUNDAKİ ASKER SAYISI

10.000 ALMAN ASKER HAYATINI KAYBETTİ (D-GÜNÜ)

150.000 HAZİRAN SONUNDAKİ ARAÇ SAYISI

326.000 MÜTTEFİK ASKERİ 5 GÜN İÇERİSİNDE KARAYA ÇIKTI

4 18 Temmuz 1944
Saint-Lô

Breton'dan gelen Alman takviye güçlerinin önemli bir geçiş noktası olan Saint-Lô'nün "Harabelerin Başkenti" olarak adlandırılmasının geçerli bir nedeni var. Hızlı bir şekilde ele geçirme umuduyla şehir, 6 Haziran akşamından 7 Haziran'a kadar yoğun bir bombardımana maruz kaldı. ABD kuvvetleri de şehri ele geçirmeyi istediğinden bombardıman devam etti ve Saint-Lô'nün yüzde 95'i harabeye döndü. Kuzey ve batı yönünden gelen Birinci ABD Ordusu'nun 19. Birliği, Normandiya'nın çalılıklarla kaplı arazilerindeki savaşın zorlu koşulları nedeniyle 15 Temmuz'a değin şehre ulaşamadı. Müttefiklerin ve Almanların attığı bombalarla şehir iyiden iyiye mahvoldu. Almanlar, bölgeyi daha fazla ellerinde tutamayacaklarını anlayıp sonunda geri çekilmeye karar verdi.

5 21 Ağustos 1944
Falaise Geçidi

Eğer Almanlar hayatta kalmak istiyorlarsa bölgeden kaçabilecekleri tek ve dar bir koridor kalmıştı. Müttefiklerin Almanları tuzağa düşürüp sıkıştırdığı bu noktada gerçekleşen Falaise Cebi Muharebesi, Normandiya'nın kurtuluşu için belirleyici oldu. Alman Ordu Grubu B'ye (Heeresgruppe B) geri çekilmemesi emredilince, Almanlar, Caen'dan güneye doğru gelen İngiliz ve Kanadalı birlikler ile, Saint-Lô'yu temizleyip kuzeydoğuya hareket eden Amerikalı birlikler tarafından 12 Ağustos'ta tuzağa düşürüldü. Kanadalıların 17 Ağustos'ta Falaise'yi ele geçirmesinin ardından nihayet Alman askerlere geri çekilmeleri emredildi. Fakat Chambois ve Saint Lambert arasındaki kaçış koridoru artık yalnızca üç kilometre genişliğindeydi. 19 Ağustos günü Polonyalı birlikler koridoru kapattı ve Alman askerlerinin kaçışı büyük oranda sınırlandırıldı. 21 Ağustos'a gelindiğinde Alman Ordu Grubu B tamamen kuşatılmıştı.

2 Cherbourg
UTAH
OMAHA
GOLD
JUNO
SWORD
Le Havre
Bayeux 1
Caen
3 Falaise
4 St. Lo
5 Argentan
Chambois
6 PARİS

SABOTAJ

2x © Getty Images

Sonia Purnell, Müttefiklerin organize ettiği gerilla eylemlerinin Normandiya Çıkarması'nda nasıl yardımcı olduğunu anlatıyor

Müttefiklerin muazzam büyüklükteki deniz, kara ve hava gücü sayesinde Fransa öyle ya da böyle düşmandan kurtulacaktı. Öte yandan, gizli görevler yürüten casusların oynadığı rolü de göz ardı etmemek gerekir. RAF (Kraliyet Hava Kuvvetleri) ve USAF (ABD Hava Kuvvetleri), Nazilerin ilerleyişini durdurmak için Fransa'nın bir ucundan diğerine bombalar yağdırıyordu. Bununla birlikte, İngiltere Özel Harekât Birimi (SOE) ve ABD Stratejik Hizmetler Ofisi'nin (OSS) de katkıları olmuştu. BBC Fransa Servisi'nin yaptığı radyo yayınları aracılığıyla gönderilen şifreli mesajlar sayesinde Fransız Direnişi (Résistance) ve Müttefikler arasında bağlantı kurulabiliyordu. Buna ek olarak, farklı milletlere mensup ve farklı yeteneklere sahip olan saha casuslarının da bu iletişimin sağlanmasındaki önemi büyüktü.

Sonia Purnell şöyle diyor: "Müttefiklerin emirlerine riayet etmeye hazır olan ve neredeyse bir yardımcı kuvvet gibi iş gören Direniş birlikleri ile; emirlere uyması söz konusu bile olmayan ve Anglosaksonların onlara söylediklerini kesinlikle yapmayacak bazı Direniş liderleri arasında sürekli bir mücadele vardı. Direniş birliklerini Müttefiklerin mücadelesini desteklemeye razı eden casuslar, bunu güçlü kişilikleri sayesinde başarıyorlardı. Hem güçlü birer askeri lider hem de Müttefiklerin davasını temsil eden olağanüstü diplomatlar olmaları gerekiyordu. Bu iki görev için birbirinden oldukça farklı vasıflar gerektiğini düşünüyorum."

Bu casuslardan biri, Purnell'in, *Önemi Olmayan Kadın (A Woman Of No Importance)* adlı kitabında olağanüstü kahramanlıklarına yer verdiği ve Nazilerin gizli polis teşkilatı Gestapo tarafından "tüm Müttefik casusları arasında en tehlikelisi" olarak tanımlanan Virginia Hall... Kod adı Marie olan bu kadın casusa dair okuduğumuz satırlar, D-Günü'nün zeminini hazırlayan sabotaj harekâtlarının Fransa genelinde nasıl gerçekleştiğini anlamamızı sağlıyor.

Purnell, Hall'un faaliyetlerini şöyle sıralıyor: "Müttefiklerin Londra'dan verdiği emirler üzerine, Le Puy'deki Alman karargâhı ile ikmal merkezini birbirine bağlayan demiryolu hattını patlattı. Telefon hatlarını keserek Almanları telsiz yoluyla haberleşmek zorunda bıraktı ve Müttefikler radyo sinyallerini saptayıp böylece konuşulanları dinlediler. Karargâhın, adım adım gerçekleştirilen sabotajlarla iletişimden ve ikmal hatlarından mahrum kalması, Almanların büyük bir düşman birliği tarafından kuşatılmış gibi hissetmesini sağlıyordu. Telsiz konuşmaları dinlendiği için, sanki Almanlar nereye gitse Direniş de oradaymış gibi görünüyordu. Bundan kurtulmaya çalışmaları bir işe yaramıyordu çünkü operasyon yapacakları bölgeler Direniş tarafından önceden biliniyordu."

Hall gibi nispeten eğitimsiz savaşçıların da yer aldığı bunun gibi operasyonlar işgalci Nazilerin kafasının karışmasına ve Direniş'i gerçekte olduğundan daha büyük bir örgüt zannetmesine yol açtı. Fakat bu tip operasyonlar SOE ve OSS'nin düşman hatlarının ardında yaptıklarının yalnızca bir kısmıydı. Bu eylemlerin yanı sıra kesintisiz bilgi akışı için de çalışıyorlardı.

SABOTAJIN DÖRT AŞAMASI

Müttefiklerin, Nazileri zora sokan sabotaj faaliyetleri

1 Yeşil Plan
Demiryollarına Saldır

Bu planın basit bir hedefi vardı: D-Günü'nden önceki 15 günde ve D-Günü'nde mümkün olan en çok sayıda demiryolunu bombalayıp kullanılmaz hale getirmek… Bu sayede, takviye kuvvetler ve malzeme ikmali engellenecekti.

2 Mavi Plan
Elektriği Kes

Nazilerin ilerleyişi yavaşlatıldığına göre, bir sonraki hedef mevzilenmiş birliklerin işlerini mümkün olduğunca zorlaştırmaktı. Mavi Plan, elektrik tesislerine saldırmayı içeriyordu. Bu sayede, Alman mevzilerinin yakınlarında hiç elektrik kaynağı olmayacaktı.

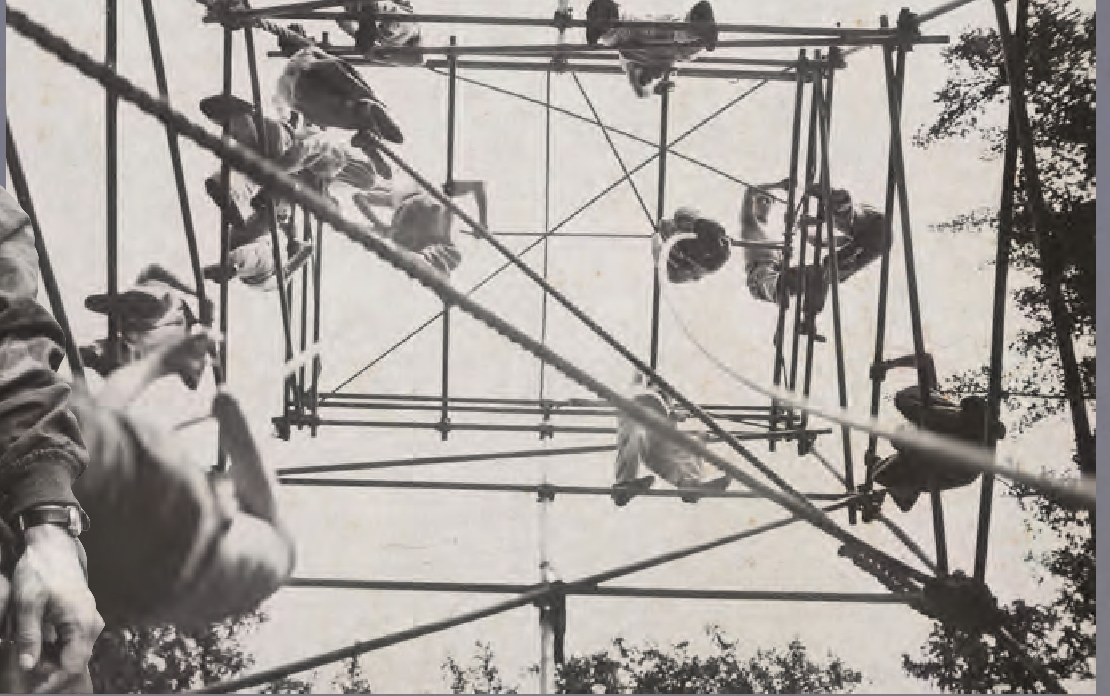
3 Kaplumbağa Planı
Geciktirmeyi Sürdür

Müttefikler, demiryolu ağına yapılan saldırıların yanı sıra Fransız Direnişi'nin düşmanla çatışmaya girmesini, böylece Normandiya'ya ulaşacak birliklerin ve malzemelerin mümkün olduğunca geciktirilmesini istiyordu.

4 Mor Plan
İletişimi Kes

Müttefikler, Almanların şifrelerini çözmüşlerdi. Bu nedenle, konuştukları her şeyi duymak istiyorlardı. Bunun yolu ise Almanları telefon hatları yerine radyo gibi açık kanalları kullanmaya mecbur bırakmaktı. Bu amaçla, Direniş'ten telefon hatlarını kesmesi istendi.

Jedburgh Operasyonu'na katılan ekiplere verilen eğitim oldukça kapsamlıydı; hem fiziksel eğitimi hem de telsiz iletişimi gibi teknolojik yetenekleri içeriyordu

"Hall, Müttefiklere çok sayıda istihbarat sağlıyordu" diyor Purnell ve ekliyor: "1980'lerde Amerikan ordusu tarafından yayımlanan bir dergide Hall'un sütçü kılığına girerek edindiği istihbaratlara dair kanıtlar bulunduğunu öne süren bir makaleye rastladım. Bu istihbaratlarla birlikte, Almanların konuşmalarını dinleyip birliklerin hareketlerini gözlemlemek, Müttefiklerin doğru noktalara havadan keşif uçakları göndermesine ve nihayetinde Nazileri Paris'in batısında köşeye sıkıştırmasına imkân sağladı. Böylece Paris'in kurtuluşu mümkün oldu."

Sütçü kılığına girme hikâyesi kulağa biraz olağandışı gelebilir; fakat SOE ve OSS'nin o dönemde göreve aldığı kişiler düşünülünce makul görünüyor. SOE ve OSS bilhassa alışılmamış özellikleri olan ve farklı ortamlara uyum sağlayabilecek kişileri buluyor ve görevlendiriyordu. Savaştan önce Polonya'nın Varşova kentindeki Amerikan Büyükelçiliği'nde çalışan Hall, bir av kazasında bacağını kaybetmişti ve takma bir bacakla yürüyebiliyordu. Purnell, "SOE casusları çok farklı sosyal çevrelerden geliyordu. En sevdiğim casuslardan biri olan Denis Rake müzisyendi ve çocukken bir sirkte cambazlık yapmıştı. Edward Zeff ise Paris'te bir terziydi. Bu casuslar kesinlikle alışıldık türde istihbarat görevlileri değildi" diyor.

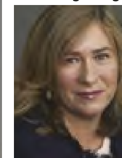
Öte yandan, bambaşka sosyal çevrelerden gelseler de savaşın kaotik ortamında ihtiyaç duyulan ortak bir tavır ve yaklaşımları vardı. Purnell, bu yaklaşımı şöyle tarif ediyor: "Onlar, gerektiğinde kuralları çiğnemeye hazır gözü pek insanlardı. Eğer tüm kurallara uysaydı Virginia Hall'un hayatta kalabileceğini sanmıyorum. Bence o, nasıl hayatta kalacağını ve hayatta kalmanın her zaman söyleneni yapmak demek olmadığını biliyordu."

Ajan Virginia Hall, 1945 yılının sonunda ABD Üstün Hizmet Haçı ile onurlandırıldı

6 Haziran günü gelip Overlord Harekâtı Normandiya'da tam anlamıyla devreye girdiğinde, Jedburgh Operasyonu kapsamında görev alan üniformalı subaylar, Fransız Direnişi'nin daha fazla operasyon düzenlemesine yardımcı olmak için üçer kişilik ekipler halinde savaşa katıldılar ve bu durum casusların omuzlarındaki yükü daha da arttırdı. Paris'in kurtuluşuna kadar ve sonrasında da komuta etmesi için Hall'a da bir ekip verilmişti. Purnell'in aktardığına göre Hall, "Ağustos'ta düşmandan temizlenene değin Haute-Loire bölgesinde kaldı ve Eylül'de işler biraz daha düzene girene kadar bölgeden ayrılmadı. Ardından, daha fazla Nazi yakalamak için ekibiyle birlikte oradan ayrıldı. Eylül ayına gelindiğinden Müttefikler mümkün olduğunca hızlı ilerliyor ve Direniş'in yerini geleneksel ordu alıyordu. Kahramanımızın Fransa'daki rolü sonuna yaklaşıyordu. Fakat bu aşamada Müttefiklerin odağı Avrupa'nın diğer bölgelerine kaymıştı. Gerekli eğitimleri alan Hall, Avusturya'ya gitmeye hazırdı."

ÖZGEÇMİŞ

SONIA PURNELL
Gazeteci ve biyografi yazarı

Sonie Purnell'ın yazdığı *Önemi Olmayan Kadın (A Woman Of No Importance)* adlı kitap, SOE ve OSS casusu Virginia Hall'un İkinci Dünya Savaşı'ndaki hikâyesini anlatıyor. Hall'un hikâyesi, *A Call To Spy* adında bir filme de konu oldu.

FRANSIZ DİRENİŞİ

La Résistance'ın İkinci Dünya Savaşı'nda oynadığı role dair önemli soruları yanıtlıyoruz

Fransız Direnişi'nde kimler yer aldı?

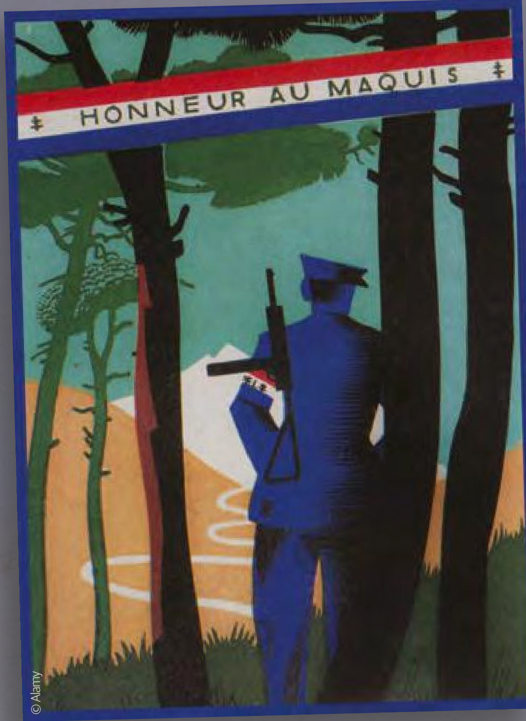
İsminden de anlaşılacağı üzere, büyük oranda Fransız vatandaşlarından oluşuyordu fakat üyeleri ve liderleri arasında başka ülkelerden kişiler de bulunuyordu. Fransız Direnişi'nin üyeleri oldukça farklı meslek gruplarından geliyordu. Pek çoğu işçi sendikaları ve Komünist Parti gibi siyasi partilerde zaten aktif olarak yer alan kişilerdi. Bazıları ise öğrenci veya akademisyendi. Roma Katolik Kilisesi'nde papaz olanlar dahi vardı. Direniş hareketinde hem kadınlar hem de erkekler aktif rol oynuyordu.

Direniş, nerede faaliyet yürütüyordu?

Fransa'nın dört bir yanında, genelde diğer Direniş hücreleriyle doğrudan iletişim halinde olmayan küçük gruplar vardı. Fransız Direnişi, kısmen örgütlü olmayan bir hareketi tanımlamak için kullanılan geniş kapsamlı bir tabirdir. Hareketin daha büyük bir organizasyona dönüştüğü dönemde Kuzey Fransa Nazilerin işgali altındaydı, güneyde ise Almanya'ya bağımlı kukla Fransız rejimi Vichy hüküm sürüyordu.

Örgütün faaliyetleri nelerdi?

Hücrelerin, konumlarına ve yeteneklerine bağlı olarak farklı eylemleri oluyordu. Kırsal bölgelerde, Maquis adı verilen silahlı gruplar Almanlara ve Vichy güçlerine karşı gerilla savaşı yürütüyordu. Diğer bazı gruplar ise Özgür Fransa kimliğini korumak ve kurtuluş mücadelesini güçlendirmek için muhalif gazeteler basıp dağıtıyordu. İletişim ve demiryolu hatlarına sabotajlar düzenleyerek Vichy rejimini ve Nazi güçlerini engellemeye çalışan gruplar da vardı. D-Günü yaklaşırken bu faaliyetler zaman zaman Müttefiklerin hedefleriyle koordineli bir şekilde yürütüldü. Direniş grupları Müttefiklere istihbarat sağlama konusunda da başarılıydı.

© Alamy

D-Günü'nde önemli bir fark yarattılar mı?

İngiliz SOE ve Amerikan OSS ile birlikte çalışarak Almanların iletişim ve ulaşım hatlarını kesmeleri D-Günü için oldukça büyük fark yarattı. D-Günü başladığında Müttefiklerin hızlı ilerlemesi gerekiyordu. Bir yandan da Nazilerin takviye güçlerle bir araya gelmemesini umuyorlardı. Almanların şifreli mesaj göndermek için kullandığı alet olan Enigma'nın şifrelerinin kırılması, Müttefiklerin Almanların planlarını çözüp bunlara göre hareket etmesini ve sabotajlar yoluyla takviye güçlerin gelişini geciktirmesini sağladı.

Charles de Gaulle'ün rolü neydi?

1944'ten önce Fransız Direniş grupları üzerinde doğrudan kontrolü yoktu. Fakat Direniş gruplarını birleştirmek için yaptığı konuşmalar ve çabaları etkili oldu. Fransa düşmandan temizlendiğinde uygun durumda olan Direniş üyelerinin pek çoğunu, General Marie-Pierre Koening tarafından komuta edilen daha resmi ve örgütlü bir grup olan Fransız İç Kuvvetleri çatısı altında toplamayı başardı.

Direniş içerisindeki yabancı üyeler kimlerdi?

Çok sayıda farklı ülkeden üyeler vardı. Bazıları, İspanyol İç Savaşı'nda yer almış ve Fransa'da sürgünde yaşayan, aşırı sağ yönetimlere karşı çıkan tecrübeli askerlerdi. Diğerleri ise İngiltere, Danimarka, Polonya, Çekoslovakya, Gürcistan, Avusturya ve başka pek çok ülkeden gelmişti. Nazi işgaline karşı durma çağrısı dünyadaki pek çok kişide yankı bulmuştu.

Direniş'in üyesi olmak ne kadar tehlikeliydi?

Pek çok sebepten ötürü son derece tehlikeliydi. Her şeyden önce, çok daha üstün ve çok daha iyi teçhizata sahip bir düşmanla karşılaşmak riskli bir işti. Direniş'in, Almanların zırhlı birliklerini alt edecek ve onların ateş gücü karşısında dayanabilecek araçları yoktu. Ayrıca, işgal altındaki Vichy Fransa'sında kimse güvende değildi ve kimin güvenilir olduğunu bilmek zordu. Gestapo'nun casusları bazı örgütlere sızmıştı ve örgütler mükâfatlarla kandırılan bölge halkı tarafından ihanete uğrayabilirdi. En kötüsü ise, Direniş üyeleri Lahey Sözleşmeleri kapsamındaki savaş tutsakları olarak muamele görmüyordu. İşkenceye maruz kalıyor ve idam ediliyorlardı; zira Naziler, Direniş'i meşru bir askeri güç olarak tanımıyordu.

© Alamy

2x © Getty Images

CHARLES DE GAULLE

James Holland, Fransız liderin neden Müttefikler arasında önemli bir figür olduğunu açıklıyor

Nazi işgalini bozguna uğratmak için ayaklanan halka destek olmak adına Paris'e akın eden birliklere İngiliz, Amerikalı veya Kanadalı komutanlar liderlik etmiyordu. Fransızlar liderlik ediyordu. Aslında Özgür Fransa Ordusu, Paris'e akın eden güçlerin sadece küçük bir bölümünü oluşturuyordu. Fakat Fransızların kendi başkentlerinin özgürlüğünü bizzat kazanması için Müttefikler önemli bir jest yapmıştı ve Philippe Leclerc de Hauteclocque Paris'e giren güçlere liderlik eden tek kişi olmuştu. Müttefiklerin böyle bir imtiyaz tanımasını sağlayan kişi, Özgür Fransa güçlerinin başındaki isim Charles de Gaulle'dü. Öte yandan, De Gaulle'ün müttefikler açısından biraz tartışmalı bir isim olduğunu da söylemeliyiz.

James Holland onu şöyle tarif ediyor: "Sağ görüşe sahip bir kişiydi. İnanılmaz kibirli ve alıngandı. Fakat aynı zamanda müthiş bir karizması ve insanları harekete geçirme gücü vardı. De Gaulle Fransa'ya geldiğinde Müttefikler onun büyük bir destek gördüğünü fark etmişti."

Aslına bakılırsa Müttefikler, De Gaulle'ün siyasi eğilimiyle pek ilgili değillerdi. Onları düşündüren şey, De Gaulle'ün savaştan sonraki hedefleri ve henüz pek net olmayan bu hedefleri istemeden de olsa destekliyor olma ihtimalleriydi. Holland, De Gaulle'ün daha büyük bir rol üstlenmesini engelleyen kişinin esasen Başkan Roosevelt olduğunu söylüyor ve ekliyor: "Roosevelt, De Gaulle'ün mizacından hoşlanmamıştı ve eğer dikkatli olmazlarsa Fransa'nın eskisinin yerine yeni bir diktatör getireceğini düşünüyordu. Vichy rejiminin başkanı Pétain gidecek, yerine de Gaulle gelecekti."

Paris düşmandan temizlenirken diğer Müttefiklerin geri planda kalmasının asıl sebebi, De Gaulle'e dair besledikleri şüphelerdi. Holland şöyle diyor: "Amerikalılar, Fransa'nın yeni liderinin demokratik yollarla seçilmesini arzu ediyor, dayatma yoluyla kabul görmesini tercih etmiyorlardı. Fransa'yı özgürlüğüne kavuştururken, belki de Fransız halkının tercih etmeyeceği birini destekleyen kurtarıcılar olarak görülmek istemediler. Bu konuda haksız sayılmazlardı."

Öte yandan, harekâttaki önemli rolüne rağmen De Gaulle, D-Günü'nü hazırlayan faaliyetlerden ve planlardan büyük oranda uzak tutulmuştu. Bunun nedeni sadece siyasi eğilimleri veya liderlik tarzı değildi. Holland, "Fransız istihbaratı dikkatsiz olmasıyla ünlüydü. De Gaulle'ün son ana kadar olayların dışında tutulmasının ikinci önemli sebebi de buydu" diyor.

Tüm bu yaşananlardan sonra, Holland, Fransızların D-Günü'ne yaptığı katkıların ardından Fransa'nın özgürleştirilme sürecinin iyi yönetildiğini düşünüyor ve ekliyor: "Müttefikler esnek ve uzlaşmacı bir yol benimsediler. De Gaulle'e dair D-Günü'nden önceki fikirlerini az da olsa değiştirmeleri gerektiğini anladılar."

"Metanetli, masum ve inançlı olalım. Kederimiz son bulduğunda, dünyanın en büyük zaferi bizi bekliyor. Bu zaferi ancak pes etmeyenler kazanabilir."

VICHY FRANSASI (ÉTAT FRANÇAIS)

İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazilerin Fransa'yı mağlup etmesinin ve Kuzey Fransa'yı işgal etmesinin ardından 1940 yılında Güney Fransa'da kurulan, Almanya'ya bağımlı bir kukla rejimdi. Devlet başkanlığına, Birinci Dünya Savaşı'nın Fransız kahramanlarından Mareşal Philippe Pétain getirildi. Kasım 1942'de Güney Fransa da Almanya tarafından işgal edildi. Vichy rejimi varlığını sürdürdü ancak Almanya'nın fiili bir kukla devleti olarak kalmaya devam etti. 1944 sonlarında Müttefiklerin tüm Fransa'yı ele geçirmesinin ardından tarihe karıştı.

D-GÜNÜ'NÜN UNUTULMUŞ AFRİKA KÖKENLİ KAHRAMANLARI

Bu fotoğraf, Baraj Balonu Taburu'nun Omaha Sahilindeki bilinen tek fotoğrafı. Birlik, D-Günü çıkarmasına katılan tek Afro-Amerikalı muharebe birliğiydi.

İtalya'da görev yapan Tuskegee Havacıları, günümüzde İkinci Dünya Savaşı'nın en ünlü birliklerinden biri

Lina Hervieux, 320. Baraj Balonu Taburu'nu ve Normandiya'daki Afro-Amerikalı askerlerin yaşadıklarını anlatıyor

Çıkarma gemisinden inen Henry Parham, suyun içinde çırpınırken şaşkına dönmüştü; çok fazla su vardı... ABD Ordusu'nda görevli 22 yaşındaki Parham, Omaha Sahiline çıkmaya çalışıyordu. Yanındaki askerler taşıdıkları teçhizatın ağırlığıyla gözünün önünde boğuluyordu. Yoğun ateş altında sahile çıkmaya uğraşırken bir yandan da başını suyun üzerinde tutmaya gayret ediyordu. Karaya ulaşmayı başaranların pek çoğu Nazi kurşunları ile can verdiğinden, orası da pek güvenli bir yer değildi aslında.

Memleketi Virginia'da hamallık yapan Parham, ırksal ayrımın söz konusu olduğu ABD Ordusu'nda yer alan ve D-Günü'nde karaya çıkan tek Afro-Amerikalı birliğin, 320. Baraj Balonu Taburu'nun üyelerinden biriydi. Taburun askerleri, Kraliyet Hava Kuvvetleri mürettebatının güney İngiltere kıyılarındaki limanlarda hava bastığı balonları yanlarına alarak, 6 Haziran 1944 gününün erken saatlerinde sayıları 150'yi aşan çıkarma gemilerine bindi. Görevleri çıkarmanın başarılı olması için kritik öneme sahipti. Askerleri ve teçhizatları sahillerin üzerinde uçan Nazi pike bombardıman uçaklarından korumak için, uzun kablolarla zemine bağlanmış gümüş renkli küreleri uçurup, gökyüzünü perdeleyeceklerdi. Balonların içerisinde gizli bir silah da vardı. Bir uçak darbesi, balonu zemine bağlayan kablonun üstteki ucuna tutturulmuş olan bombayı tetikleyebilirdi. Temasın ardından patlayan bomba, uçağın kanadına zarar verebilir veya yakıt deposunu havaya uçurabilirdi. 320. Tabur'la birlikte karaya çıkan piyade erleri sahili hızla aşıp, güvenli bir yere ulaşmak için acele ederken, onlar görev yerlerinde kalmaya devam ediyordu. Sonraki günlerde ve haftalarda, balon bölüklerinden bazıları Cherbourg gibi önemli limanların düşmandan temizlenmesine yardım etmek için iç kesimlere ilerleyecekti.

Çıkarmadan sonraki haftalarda, 320. Tabur'un askerleri Omaha ve Utah sahillerinin semalarında 140'tan fazla uçaksavar balonu uçurdu. 600 metre yükseklikte, bulutların arasında pusuya yatmış bu balonlar Nazi pilotlarını çok korkutuyordu. Mississippili bir asker bir gazeteciye verdiği röportajda, "Eğer bir Nazi kuşu benim yuvama girerse, burası onun göreceği son yuva olacak" diyordu. Balon görevi başarıyla tamamlanıp 320. Taburun askerleri üslerinin gözünde üne kavuşsa da D-Günü'nün hikâyesi anlatılırken Taburdan neredeyse hiç bahsedilmiyordu. Aslında bu, Afro-Amerikalı askerler söz konusu olduğunda alışıldık bir durumdu. Örneğin, Tuskegee Havacıları olarak bilinen ve Afro-Amerikalı pilotların oluşturduğu ünlü hava filosu, 1990'ların ortasında Amerikan televizyonları için çekilen bir filme konu olana değin tamamen unutulmuştu.

320. Taburda doktor olan ve çıkarma sırasında yaralanan Waverly Woodson, 6 Haziran günü çok sayıda askerin hayatını kurtarıp Onur Madalyası almaya aday gösterildi fakat alamadı. İkinci Dünya Savaşı'ndaki hiçbir Afro-Amerikalı askere Onur Madalyası verilmedi. Woodson'ın ailesi ve Maryland Senatörü Chris Van Hollen bu durumu değiştirmek için bir kampanya yürütüyor.

Öte yandan, 6 Haziran günü karaya çıkan Afro-Amerikalı askerler yalnızca 320. Tabur'dakiler değildi. Gece çöktüğünde 1000'i aşkın Afro-Amerikalı onlara katılacaktı. Bunların büyük çoğunluğu taburların getir-götür işlerini yapmakla görevlendirilmişti. Vızır vızır yağan kurşunların altında gemilerdeki erzakları ve malzemeleri boşaltıp, taşıyorlardı. 404. Levazım Bölüğü, karaya çıkış sırasında suya gömülen araçları kurtarmada gösterdiği "ustalık" nedeniyle General Dwight D.

3x © Getty Images

Eisenhower'ın takdirini almıştı. Levazımcılar dışında, görevini "cesaret ve azimle" yerine getirmekle anılan diğer tek Afro-Amerikalı birlik Balon Taburu oldu.

IRKSAL AYRIMCILIK

Uçaksavar balonlarını uçurmak için Tennessee eyaletindeki Tyson karargâhında eğitim gören 320. Tabur'un askerleri, 1940'larda ABD'nin büyük bir bölümünde olduğu gibi ırksal ayrıma maruz kalmıştı. Afro-Amerikalı askerlerin beyazlardan daha aşağı olduğu, onlar kadar cesur ve zeki olmadığı düşünülüyordu. Karargâhın dışında da durum pek parlak değildi. Wilson Monk ve arkadaşları Memphis'e yaptıkları bir gezide, Afro-Amerikalı askerlerin girmesine izin verilmeyen bir restoranda Alman savaş tutsaklarının oluşturduğu sırayı görünce şaşkına döndü (2. Dünya Savaşı sırasında ABD genelindeki 700 kampta yaklaşık 425 bin Alman savaş esiri tutuluyordu). Karargâhların en yoğun olduğu güney şehirlerindeki yerli halk Afro-Amerikalı askerlere yaklaşmak bile istemiyordu. Polis veya jandarmalarla girdikleri tartışmalar ise çok tehlikeli olabiliyordu. Karargâh dışında bir polisle kavga ettiği için askeri mahkemede yargılanan, 320. Tabur'un emekli askeri Samuel L. Mattison, "Afro-Amerikalıları insan yerine koymuyorlar. Bize köpek muamelesi yapıyorlar" demişti.

320. Tabur'un askerleri savaş sırasında İngiltere'de eğitim gören 130.000 Afro-Amerikalı askerin arasındaydı. Bu askerlerin, konaklamak üzere Wales ve Oxfordshire'ın kentlerine ve kasabalarına gelişi büyük olay olmuştu. Güney Wales'te yaşayan ve Afro-Amerikalı askerler geldiğinde 10 yaşında olan Ken Clark, "Hollywood kasabamıza gelmiş gibiydi" diyor. "Esmer Yankee'leri" memnuniyetle karşılayan bölge sakinleri zaten kıt olan erzaklarını onlarla paylaşmaktan mutluluk duyuyordu ve iki taraf arasında karşılıklı bir ilgi vardı. Afro-Amerikalı askerler Pazar ayinlerinin müdavimlerindendi. Kilisedeki bağış kutusuna ceplerinde ne varsa boşaltır ve koroda şarkı söylerlerdi.

BİR HAREKETİN KIPIRTILARI

Afro-Amerikalıların, İngiltere'den Asya'ya, hatta çıkarmanın yapıldığı Almanya'ya kadar, kendi ülkeleri dışındaki pek çok yerde gördüğü saygılı muamele onlar için bir uyanış oldu. Artık ikinci sınıf vatandaş olarak yaşamak istemiyorlardı. Yurt dışındaki deneyimleri sivil haklar hareketinin temelinin atılmasını sağladı.

Fakat ordunun bu haksızlığa son vermesi için bir trajedi yaşanması gerekecekti. Şubat 1946'da, Afro-Amerikalı bir asker olan Isaac Woodard, memleketi Georgia'ya doğru yol alırken Güney Carolina polislerinden yediği şiddetli dayak yüzünden görme yetisini kaybetti. Üniforması üzerindeyken kafasında bandajlarla çekilmiş fotoğrafı ülkede şok etkisi yarattı. Başkan Harry Truman personeline, "Bu vahşetin artık son bulması gerekiyor" dedi. İki yıl sonra ise 9981 numaralı başkanlık emrini imzalayarak ABD Silahlı Kuvvetleri'nde ırksal ayrıma son verdi.

ÖZGEÇMİŞ

LINDA HERVIEUX

Yazar, gazeteci ve fotoğrafçı

Forgotten: The Untold Story of D-Day's Black Heroes, At Home And At War adlı kitabın yazarı olan Hervieux, 320. Baraj Balonu Taburu'nun hikâyesini tüm detaylarıyla anlatıyor.

POMPEI'NİN SON GÜNLERİ

Pompei şehri, yıllar boyu Roma kültürünün ve Romalı yaşam tarzının adeta kalesiyken, dünyanın görebileceği en büyük felaketle yerle bir oldu. Karşınızda bu hazin yıkımın hikâyesi

Yazan: Rob Jones

Etrafını kuşatan karanlık daha önceki hiçbir geceye benzemeyen bir kasvet ve ağırlıktaydı. Tıpkı bir battaniye gibi her yeri kaplamıştı. Göz gözü görmüyor, hiçbir ses duyulmuyordu. Bu karanlık, sanki her şeyi soğurup içine hapsetmişti. Sevdikleri ve halkı için mücadele etmiş, direnmişti… Fakat dostu olan senatör Pomponianus ve diğerlerinin önünde sergilediği müthiş cesarete rağmen, daha fazla dayanamayacağını biliyordu. Deniz, onun tek kaçış noktasıydı. Ölümün kol gezdiği, külle kaplanmış bu korkunç yerden kurtulmak için son ümidi… Fakat deniz de hiddetliydi ve merhametsizce onu kıyıya vurdu. Alevlerin şiddeti gitgide artıyor, gökten yağan taşların karşısında gücü onu yarı yolda bırakmaya başlıyordu. Gözlerini kapattı, fakat hala cehennem alevlerini görebiliyordu.

CAMPANIA'NIN İNCİSİ

Vezüv Yanardağı'nın M.S. 79'da patlamasından önce Pompei (Pompeii), uzun yıllar boyunca önemli bir yerleşim yeri ve refah içinde yaşayan insanların şehri olarak biliniyordu. Şehir, 6. yüzyıl civarında Oscanlar tarafından İtalya'nın orta bölgesinde kuruldu. Cumae, Nola ve Stabiae şehirlerinin tam ortasında olması sayesinde kısa sürede önemli bir ekonomik ve kültürel merkez haline geldi. Başta tüm Napoli Körfezi olmak üzere uzak bölgelerden gelen gemiler için de uğrak bir liman olmuştu. Pompei, Roma kültürünün ve ekonomisinin tam merkezinde yer alıyordu. Roma öncesi kültürün temellerini attı ve devamında ise, günümüzde arkeolojik kalıntılarda gördüğümüz gibi, Roma kültürünün ve toplumunun şekillenmesinde büyük rol oynadı.

Dehşet verici ve heybetli sonuyla ünü yayılmış olmasına rağmen Pompei, yüzyıllar boyunca kültür ve hayat dolu bir şehirdi. Pompei'nin bu görkemli dönemdeki halini detaylı şekilde ortaya koymak için yapılan araştırmalar hala devam ediyor. Öte yandan, dünyanın dört bir yanından akademisyenlerin ve arkeologların özenli çalışmaları sayesinde Pompei'deki şehir hayatının o dönemde nasıl olduğuna dair bir fikre sahip olabiliyoruz. Genel olarak bakıldığında şehir, bir Romalının müreffeh bir yaşamdan bekleyebileceği her şeye sahipti. Bir çarşı merkezi, tavernalar, meyhaneler, tapınaklar, tiyatrolar, hamamlar, yüzme havuzları, parklar, yarış parkurları, şarap bağları, idarî binalar, demirciler, fırınlar, silah ve zırh ustaları, lokantalar, kütüphaneler, okullar, güzel evler ve daha fazlası şehirde mevcuttu.

Yapılan arkeolojik kazılarda Pompei'de 200'e yakın meyhaneye ve üç büyük hamama rastlandı. Aynı şekilde, pazar yerlerinde nelerin alınıp satıldığına ya da takas edildiğine dair birçok ipucu elde edildi. Ticaret yapan şirketlerden çamaşır yıkama salonlarına, şarapçılardan otellere, Pompei yaşayan ve üreten bir şehirdi. Halk, Forum ya da Forum Magnum diye adlandırdıkları, idarî binaların bulunduğu bir merkezin yönetimi altında, devasa tapınakların üzerinden onları izleyen Tanrılar tarafından gözetiliyordu.

Şehri çevreleyen kırsal alanlar da bu canlılığı ve hayat enerjisini yansıtıyordu. Patlamadan önce topraklar oldukça bereketliydi. Bunu, çok sayıda çiftliğin olmasından, arpa ve buğday yetiştiriciliği gibi önemli tarımsal faaliyetlerden ve elbette uçsuz bucaksız zeytinliklerden anlayabiliyoruz. Şehrin, Sarno Nehri ağzındaki zengin ve işlek limanı, hem aktif bir ticaret merkeziydi hem de birçok Pompei sakinine ev sahipliği yapıyordu.

O dönemde Pompei, surların çevresinde ve içinde yaşayan yaklaşık 12 bin kişilik kalabalık bir nüfusa sahipti. Çok katmanlı bir topluma ev sahipliği yapıyordu. Aristokrat zenginler; orta sınıfı oluşturan tüccar, işçi ya da zanaatkâr kadın ve erkekler; eğer mümkünse okulda eğitim gören veya yetişkinlerin yanında çalışan çocuklar ve elbette Roma ▸

Pompei, antik dönemdeki resim ve süsleme gibi sanat dalları hakkında bilgi edinmemiz için çok önemli bir kaynak

Lav taşı değirmenleri ve odun ocağı, bu yerin bir fırın olduğunu gösteriyor

MAHŞER GÜNÜNE DOĞRU

M.S. 24 Ağustos 79

Vezüv Dağı'nın dinmek bilmeyen gazabı; gürleyen şimşekler, alev ve lav selleriyle hayatın üzerine 24 saatten uzun bir süre boyunca yağan bir lanet gibiydi.

8.00
Campania, depremlerin çok sık görüldüğü bir bölgeydi. Bu nedenle, son bir haftadır hissedilen küçük depremleri hiç kimse önemsememişti. Çok ciddi bir sarsıntının yaşandığı gecenin ardından saatler sabah 8.00'i gösteriyordu. Evlerdeki pek çok eşya devrilmiş, zarar görmüştü.

13.00
Tüm sabah süren ürkütücü bir sessizliğin ardından Vezüv inanılmaz bir güçle patladı. Bu patlamayla birlikte göğe doğru tam 14 km yükselen volkanik toz bulutu dağın çevresini kapladı ve şehrin üstüne yayılmaya başladı.

15.00
Dağ, volkanik maddeler püskürtmeye devam ediyordu. Bunlar, Dünya'nın atmosferiyle temas edince soğuyor, sertleşip lapilli adı verilen lav taşlarına dönüşüyordu. Bu taşlar Pompei'nin üzerine yağmaya başladığında insanlar şehirden kaçmaya çalıştı. Ancak, aralarında yaşlı ve hamilelerin de bulunduğu pek çok kişi şehirde kaldı.

16.00
Yağan volkanik taşların büyüklüğü ve yoğunluğu arttıkça Sarno Nehri ve yakındaki liman, moloz ve enkazlar yüzünden tıkanmaya başladı. Gemiler kapana kısıldı, denizdekiler ise limana ulaşamadı. Şehri sallayan şok dalgası bazı yapıların yerle bir olmasına sebep oldu.

18.00
Volkan bulutu göğü tamamen kapladığı için Güneş ışığı şehre ulaşamıyordu. Pompei sokakları, buluttan yağan sünger taşları (bir çeşit volkanik taş), lapilliler ve külle kaplanmıştı. Binalar, bu volkanik yağmurun ağırlığına dayanamayıp çöküyordu.

Pompei'deki çoğu binanın ikinci katı volkanik patlama sırasında yok oldu

Kurbanlara ait alçı modeller, 1800'lerde arkeolog Giuseppe Fiorelli tarafından yapıldı

toplumunun önemli bir parçası olan köleler bu katmanları meydana getiriyordu.

Roma'nın en zenginleri bu şehri mesken edinmişti. Arkeologlar, surların içinde kalan bölgelerde birçok şaşalı malikânenin kalıntılarına rastladı. Bu malikânelerin müthiş bir deniz manzarası vardı ve göz alıcı bahçelere, avlulara ve yemek salonlarına sahiplerdi. En ünlü olanlarından biri, Faun Hanesi, 750 metrekarelik bir alan üzerine inşa edilmişti. Pek çok malikâne, yüz binlerce parçalık mozaik taşlarla yapılmış süslemelerin yanında; kadın, erkek ve tanrıların betimlendiği muazzam heykellerle bezenmişti.

Öte yandan, Pompei'de o dönemde sürdürülen hayata en çok ışık tutan şey, orta sınıfın ve fakirlerin yaşam şeklini anlamamızı sağlayan keşifler oldu. Pompei'deki halka açık hamamları inceleyen arkeologlar, bu hamamların yüzlerce çanak çömlek kandili ile aydınlatıldığını keşfettiler. Ayrıca, şehrin en önemli caddesi olan Via dell'abbondanza boyunca sıralanan birçok küçük dükkânın geceleri hırsızlara karşı kepenklerle korunduğu anlaşıldı. Böylece, Pompei'li tüccar ve zanaatkârların akşamları dükkânlarını kapatırken kepenklerini indirdikleri işlek bir caddeyi hayal etmek zor olmadı.

O zamanların gündelik hayatı bazen bir ev kalıntısından çıkan "CAVE CAEM" yani "Dikkat köpek var" tabelasıyla, bazen de bir taverna harabesinde bulunan oyun zarlarıyla bize göz kırpıyor. Süslü aynalar ve taraklar Pompei zenginlerinin görünüşlerine ne kadar önem verdiğini gösteriyor. Halkın giyim tarzını ve günlük eşyalarını incelediğimizde, tipik Roma şehirlerinde rastlanmayan çoklu kültüre sahip olduklarını ve Romalı olmalarından 150 yıl sonra bile Roma öncesi Oscan köklerini nasıl da iyi koruduklarını anlıyoruz.

Yaşanan felaketin ardından, günümüzde harabelerini incelediğimiz Pompei'nin bir zamanlar nefes alan, hayat dolu ve görkemli bir şehir olduğu gerçeğiyle yüzleşmek insanı düşündürüyor doğrusu. M.S. 61 ile 113 yılları arasında yaşamış Romalı hukukçu ve yazar Genç Plinius'un detaylı notları sayesinde Pompei felaketi hakkında büyük ölçüde bilgi edinme fırsatı yakalıyoruz. Afetin ardından bölgeye giderek, kaçmaya çalışanlara yardım eden amcası Büyük Plinius'un şahit olduklarını ve yaşadıklarını da aktaran bu notlar, Pompei'nin son saatleri hakkında tüyler ürperten gerçekleri gözler önüne seriyor.

YERYÜZÜNDEKİ CEHENNEM

Roma İmparatorluğu'nun saygın kumandanlarından ve tutkulu doğa bilimcilerinden biri olan Büyük Plinius, kendisine mektup geldiğinde Pompei Körfezi'nin karşısındaki Misenum'da donanma filosunu denetliyordu. Arkadaşı Rectina tarafından yazılan mektupta tüm vadi ve düzlüklerin lavla kaplandığı, şehirden çıkışın imkânsız hale geldiği yazıyordu. Rectina, donanma komutanı olan Plinius'un acilen gelip kendilerini kurtarması için yalvarıyordu.

Büyük Plinius, halkına karşı sorumluluklarının bilincinde, lider ruhlu bir kumandandı. Haberi alır almaz harekete geçti ve gemilerin hazırlık yaparak bir an evvel yola çıkmasını emretti. Arkadaşı Rectina'dan gelen mektupta resmedilen felaketin vahameti hakkında şüpheleri bulunsa da oraya gitme konusunda kararlıydı. Emrindeki adamlar ise Plinius'un aksine pek de istekli değildi. Kimi bunun bir intihar olacağını söylerken, kimi tanrıların gazabından korkuyor, yanardağın patlamasının ilahi takdirin sonucu olduğunu ve böylesi bir öfkeyle hiç kimsenin yüzleşemeyeceğini savunuyordu. Plinius, kısa sürede çatlak sesleri susturdu ve adamlarına bu görevin onların vatani borcu olduğunu söyledi. Pompei'deki çaresiz halka ivedilikle yardım etmek zorundalardı.

Filo, hızla körfeze doğru yelken açtı. Büyük Plinius, amiral gemisinin pruvasından yaklaşmakta oldukları Pompei'ye baktığında tek görebildiği tüm şehrin kapkara, devasa bir bulutla kaplı olduğuydu. Gördüğü diğer şeyse, şehirden kaçan tüm gemilerin ters istikamette onlara doğru gelmeye çalıştığıydı. Körfezin suları çok dalgalıydı ama yine de ilerlemek mümkündü. Hem fakirlerin hem de zenginlerin yaşadığı yerlerin mahşer yerine döndüğü sahil şeridini hızla inceleyen Plinius, Pompei yakınındaki Stabiae şehrinde sorunsuzca demirleyebilecekleri bir noktayı gözüne kestirdi.

Kısa süre içinde o ve adamları gökyüzünden yağan kül ve taşların arasında karaya çıktı. Plinius, onları karşılamaya gelen yakın dostu Pomponianus ile kucaklaştı. Çok korktuğu her halinden belliydi. Plinius'a, art arda gelen deprem ve patlamalardan, hemen sonrasında başlayan kül ve taş yağmurundan ve tüm şehri kaplayıp halkı zehirleyen gazlardan bahsetti. Pomponianus, sayısız evin enkaza döndüğü bu felakette, kendi evinin ve ailesinin de aynı akıbeti paylaşmasından korkuyordu.

Filo tamamen Stabiae'ye yanaştı ve kurtarma operasyonu başladı. Plinius ve adamları evleri yıkılanlara, yağan taşların arasında sıkışmış olanlara ve ailesinden ayrı kalanlara yardım etmek için çabalıyordu. At arabaları küllerin ve ▸

M.S. 25 Ağustos 79

01.00 İnsanlar zifiri karanlıkta kaçmaya devam ediyordu. Sık sık şiddetli şimşeklerle aydınlanan gökyüzü, Vezüv'ün hiddetini haykırıyordu sanki. Tüm Pompei; kül, lapilli ve sünger taşı yağmuru altındaydı. Volkandan aşağıya akan kızgın çamur seli ne yazık ki Herkulaneum şehrine ulaşmış, yoluna çıkan her şeyi yıkarak şehrin içinde ilerliyordu.

04.00 Vezüv'ün tepesinde yükselen volkanik kolon, patlamalarla çökmeye başladı. Bunun sonucunda, çok hızlı ilerleyen piroklastik akıntı (aşırı sıcak kül, erimiş kaya ve gaz) dağın yamaçlarına ulaştı. Bu akıntının ilk dalgası göz açıp kapayıncaya kadar Herkulaneum'u vurdu ve hayatta kalanlarla birlikte tüm şehri yok etti.

05.00 Herkulaneum'a, ikinci ve daha büyük bir piroklastik akıntı dalgası ulaştı. Pompei'nin üzerine yağan süngertaşı ve kül ise etkisini azaltmıştı fakat volkanik gazların ve küllerin yoğunluğu nedeniyle şehirde ve çevresinde nefes almak her geçen saniye daha da zorlaşıyordu.

06.30 Daha ziyade gaz ve taşlardan oluşan piroklastik dalgalanma Pompei'ye ulaştı ve şehrin kuzey surlarını yıktı. İçin için yanan kül ve zehirli gazlar tüm şehri kapladı. Cehenneme dönen şehirden kaçmayı başaramayanlar, korkunç bir şekilde yanarak ya da boğularak öldü.

08.00 Pompei şehri bu defa çok daha güçlü bir piroklastik dalgalanma ile karşı karşıya kaldı. Hızla ilerleyen gaz ve taş dalgası neredeyse şehirdeki tüm binaların üst katlarını yok etti. Bu sonuncu darbe o kadar güçlüydü ki Stabiae şehrine ve hatta Napoli'nin bazı bölgelerine kadar ulaştı. Şans eseri, Misenum şehrine varmadan önce ivmesini kaybederek yavaşladı.

09.00 Bir ateş ve şimşek fırtınasının ardından son bir patlamayla Vezüv Dağı'nın zirvesi paramparça oldu. Ardından volkanik bulut dağılmaya başladı fakat dağın çevresindeki tüm yüzeyin jeolojik yapısı değişmiş, kara benzeyen beyaz küller her yeri kaplamıştı.

taşların arasına saplanan, kargaşanın ortasında yönünü bulabilmek için çaresizce koşturan insanlara yardım eli uzatıyorlardı. Bir taraftan da bu felaketten istifade edip ana caddelerdeki dükkânları yağmalayanları engellemeye çalışıyorlardı. Plinius, yaşanan bu kaosun ortasında elinden gelenin en iyisini yapmak için hayatını ortaya koydu. Bu şehrin güvenliğini sağladıktan sonra tüm gücüyle Pompei ve Herculaneum şehirlerinin de yardımına koşacaktı. Amacı, ihtiyacı olan herkese yardım edebilmek ve zor koşullara rağmen kanunu ve düzeni korumaktı.

Geceyi Pomponianus'un malikânesinde geçiren Plinius, ertesi sabah gürültü ve patırtılar arasında erkenden uyandı. Talimatlarına rağmen, onunla aynı evde kalan diğer herkes tüm geceyi uyanık geçirmişti. Uyandığı anda, verdiği talimata uyulmamış olmasına sevindi. Gördüğü manzara dehşet vericiydi. Volkanik taş yağmuru şiddetini arttırmış, odasının baktığı avluyu doldurmuştu. Eğer evdekilerden biri gelip uyandırmasaydı ve o uyumaya devam etmiş olsaydı, muhtemelen bir daha asla o odadan çıkamayacaktı. Odasından dışarı adım attığında tüm ev şiddetli bir depremle sarsıldı. Bu sarsıntının etkisiyle duvarlar çatlamış, tavan da çökmeye yüz tutmuştu.

Plinius, karşılaştıkları bu acımasız doğa koşullarında orada kalmanın ve yardım operasyonunu diğer bölgelere taşımanın imkânsız olduğunu düşündü. Hemen yeni bir plan yaptı. Teknelerle şehirden uzaklaşmayı deneyeceklerdi. Bir yandan körfeze doğru bir yol açarken, diğer yandan karadaki kurtarma çalışmalarını da hızlandırmaları gerekiyordu. Hane halkı iki farklı tehlikeden birini seçmek durumundaydı. Dışarı çıkıp volkanik taş yağmurunda şanslarını denemek ya da evde bekleyip enkaz altında kalma riskini göze almak. Plinius'un ısrarlarına rağmen herkes evde kalmayı tercih etti. İçlerinden birinin dâhiyane bir fikri bile vardı: Kafalarının etrafına yastık saracaklar, böylece yaralanma riskini sıfıra indireceklerdi!

Pomponianus ve diğerleri evden çıkmayı reddedince Plinius bir an durdu ve sorumluluğun kendisiyle adamlarında olduğunu, evdekileri dışarı çıkarıp güvenli bir yere götürmeleri gerektiğini anladı. Yanardağın öfkesi henüz maksimum gücüne ulaşmamıştı ama Plinius bunun an meselesi olduğunu fark etmişti. En iyi ve en cesur adamlarını da yanına alıp durumu kontrol etmek üzere sahile doğru hareket etti. Sabahın ilk saatleri olmasına rağmen yanardağın sebep olduğu kalın bulut, Güneş ışığını tamamen engelliyordu. İlerleyebilmek için meşale ve gaz lambaları kullandılar. Tepelerine yağan taşlardan korunmak hiç de kolay değildi. Plinius kararlıydı, eğer koşullar yelken açmaya uygunsa geri dönüp yanına alabildiği kadar insan alacak ve bir an önce oradan ayrılacaktı.

Sıcaklık ve nem git gide yükseliyordu. O karanlık bulut, dağın püskürttüğü gazları ve ısıyı içine hapsetmiş, sanki hiç dağılmayacak şekilde tepelerinde nöbetteydi. Etraflarını saran gece ve ▸

Pompei'nin iç bölgeleri

Antik çağlarda dünyanın refah merkezlerinden biri olan; sanatın, mimarinin ve eğitimin daima önem taşıdığı Pompei'yi ve kültürünü, arkeologların bulgularından yola çıkarak keşfedin

1. Konutlar

Arkeologlar, büyük felaketten önce Pompei halkının nasıl yaşadığını anlamak için yaşam alanlarını ve konutları mercek altına aldı. Basit kulübelerden devasa malikânelere kadar çeşitlilik gösteren bu konutlar arasında, "Hüzünlü Şairin Evi" adı verilen yapı tipik bir Pompei hanesi olarak değerlendirildi.

2. Caddeler

Pompei'nin en popüler caddesi Via dell'abbondanza, şehri doğu-batı yönünde ikiye ayırmıştı. Bu cadde üzerinde çok sayıda dükkân, meyhane, hamam, kamu hizmet binası ve tapınak gibi yapılar bulunuyordu.

3. Tapınaklar

Tanrılar, Romalıların inancında çok önemli bir yer teşkil ediyordu. Onları onurlandırmak amacıyla Pompei'de büyük ve göz alıcı tapınaklar inşa edilmişti. Bu tapınakların en ünlüleri olan Venüs ve Jüpiter, arkeolojik çalışmalar için günümüzde de büyük önem taşıyor.

4. Meyhaneler

Meyhaneler, Pompei'de günlük hayatın önemli bir parçasıydı. Arkeologlar, yapılan kazılar sonucunda tam 200 meyhaneye rastladı. Bu meyhanelerin çoğu Via dell'abbondanza boyunca uzanan bir üzüm bağının üzerinde yer alıyordu. Meyhanelerle ilgili ilginç olan şey, bar tezgâhlarının alçak olmasıydı. Birçok arkeolog, o dönemde alkol tüketilen yerlere çocukların da gittiğini düşünüyor.

8. Macellum
Pompei'nin kapalı çarşısı da diyebileceğimiz, günlük hayatın önemli bir parçası olan Macellum'da gıdanın yanında farklı şeyler satan dükkânlar da bulunuyordu. Arkeolojik kazılar sırasında, yiyecek kalıntılarının yanında; hediyelik eşya, ilaç, günlük ihtiyaç maddeleri ve duvar resimleri gibi pek çok farklı kalıntıya rastlandı.

7. Hamamlar
Pompei halkı, tıpkı diğer Romalılar gibi yıkanmaya çok önem verirdi. Pompei bölgesinde üç büyük hamama rastlandı. Bir tanesi resimde görülen ünlü Stabia Hamamı'ydı. İkincisi Forum'da, üçüncüsü ise şehrin merkezinde inşa edilmişti

9. Amfitiyatro
Antik Roma halkı için amfitiyatrodaki gladyatörleri izlemek vazgeçilmez bir eğlenceydi. Savaş arabalarıyla yapılan yarışlardan gladyatör dövüşlerine ve hatta idamlara kadar her şey bu nefes kesen arenada yapılırdı. Günümüzde ise konserlere ve halka açık birçok etkinliğe ev sahipliği yapıyor.

6. Forum
Çoğu Roma kenti ve kasabasında çok önemli bir bina olan Forum, bir tür yerel yönetim merkeziydi. Pompei'de, içinde birçok idari bölümün yer aldığı bu kompleks yapının girişi kuzeye bakardı. Bunun nedeni, Roma inanışına ve mitolojisine göre gökyüzü tanrısı olan ve aynı zamanda tüm Tanrıların hükümdarı Jüpiter'in tapınağının şehrin kuzeyinde yer almasıydı.

10. Tiyatro
Pompei'deki tiyatro amfitiyatrodan farklıydı ve şehir kültürünün belki de en önemli parçasıydı. Yaklaşık 5000 kişilik tiyatro binasında Plautus ve Terentius'un oyunlarını izlemek, Pompei halkı için büyük bir eğlenceydi.

2

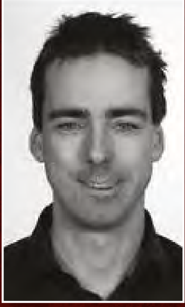
4

5

9

5. Palaestra
Pompei hayatındaki bir başka önemli yapı Palaestra'ydı. Palaestra, zaman zaman askerlerin savaş egzersizleri için kullandığı, çoğunlukla güreş antrenmanlarının yapıldığı ama tüm halkın spor yapmak için gelebildiği, avlusunda havuz bulunan ve çevresi sütunlarla çevrili bir binaydı.

Pompei'nin Keşfi

Uzman hakkında: University of Kent'te Roma Tarihi ve Arkeolojisi Profesörü olan Ray Laurence, doktorasını Roma'da yaptıktan sonra başta Pompei olmak üzere dönemin önemli şehirleriyle ilgili araştırmalarına ağırlık verdi.

Pompei'deki arkeolojik kalıntıları inceleyerek ne gibi sonuçlara ulaştınız? Kazı çalışmalarının zorluğu neydi?

Arkeolojideki en büyük zorluk, bulguların tartışılmaz, net ve detaylı bilgiler sunmuyor olması. Kimse çıkıp, "Bunları ben yaptım ve şu işe yarıyorlar" demiyor. Örneğin, bir evi inceliyorsunuz; elinizde resimler var, mobilyalara rastlıyorsunuz ya da diğer günlük objelere... Bunların hiçbiri size kim tarafından, nerede ve nasıl kullanıldığını, ne işe yaradığını anlatmıyor. İpuçlarını takip etmeniz gerekiyor. Örneğin Pompei'de çok sayıda iskelet bulundu. Ancak patlama gerçekleştiğinde halkın çoğunun bölgeyi terk ettiğini biliyoruz. Bunu anlamamızı sağlayan şey, bulunan hamile iskeletlerinin oranının normalden çok fazla olması. Hızlı hareket etmeleri gereken o kritik anlarda diğer insanlar kaçarken hamileliklerinin onlara engel olduğu görülüyor.

Pompei ile ilgili oldukça net olan bir başka bilgi de insanların oradan ayrılırken birçok eşyasını beraberinde götürmüş olması. Mesela bazı evlerde hiç tencereye rastlanmıyor. Demek ki insanlar, evlerini terk ederken yanlarına erzaklarını ve o erzakları pişirebilecekleri kap kacaklarını almış.

Bir başka bulgu ise, evlerin üst katlarının olmaması. Pirokilastik akıntıya oranla daha az yoğunlukta olan ve daha ziyade gaz ve taşlardan oluşan pirokilastik dalgalanma birçok evin üst katını yok etmiş. Her bina tek katlı gibi duruyor. Oysa biliyoruz ki o bölgedeki evler hep çok katlı. Bu nedenle, evlerin yok olan üst katları hakkındaki her şey bizim için bir muamma. Merdivenlerden yukarı çıkıldığında yalnızca yatak odaları mı vardı, yoksa manzarayı görebilecekleri bir yemek salonu mu?

Sizce hâlâ gün ışığına çıkmayı bekleyen yeni bulgular var mı?

Son 25 yılda Pompei ile ilgili araştırmalara daha fazla ağırlık verildi ve önemli gelişmeler kaydedildi. Arkeologlar, Pompei'de M.S. 79 öncesindeki hayatı ve şehrin nasıl geliştiğini daha da merak etmeye başladı. Bunu keşfedebilmek için çok sayıda kazı yapıldı.

Pompei'deki çocuklar hakkında benim de dahil olduğum bir çalışma var. Burada dikkatimi çeken, Pompei'deki objelerin yüksekliği. Örneğin bar tezgâhları, tabureleri ve masaları... Günümüzde bar tezgâhlarının, taburelerinin ve masalarının boyutları sadece yetişkinlerin kullanımına göre tasarlanıyor. Sebebi basit: Çocukların alkol tüketilen yerlerde bulunmasını ve alkole erişimini önlemek. Pompei'ye baktığımızda ise bar tezgâhlarının oldukça alçak olduğunu görüyoruz. Buradan da şu sonuç çıkıyor: Çocuklar meyhanelere girebiliyordu. İncelemeye devam ettikçe, çocukların şehir hayatında neredeyse aynı yetişkinler gibi yer alabildiğini anlıyoruz. Pompei'de hayat nasıldı diye düşündüğümüzde, gözümüzde çocuklarla dolu bir şehir canlanıyor. Bazıları okulda, bazıları çalışıyor, bazılarıysa öylece boş boş geziniyor ya da neşeli çığlıklar atarak koşturuyor. Çocuklar, Pompei yaşantısının aktif birer parçasıydı. İşte bunu düşünmek beni gerçekten heyecanlandırıyor ve yakın bir gelecekte Pompei'nin çocuklarıyla ilgili detaylı keşifler yapacağımıza inanıyorum.

Pompei'deki felaketin kurbanlarının beden pozisyonları, üzerlerini örten küller sayesinde korunmuştu. Daha sonra, boşlukların içine alçı dökülerek modeller çıkarıldı

Pompei'nin kalıntıları, üzerlerini kaplayan kül sayesinde günümüze kadar korunabildi

Volkanik bulut gün ışığını engelleyince karanlıkta kalan Pompei halkı kaçmakta zorlandı

▸ ateşlerin parıltısıyla birlikte bu durum, boğucu ve klostrofobik bir atmosfer yaratıyordu. Plinius, boğazının şiştiğini ve nefes almakta zorlandığını fark etti. Gençliğinden beri baş etmeye çalıştığı boğazındaki rahatsızlık bu ortamda dayanılmaz hale gelmiş ve onu nefessiz bırakmıştı.

Nihayet sahile vardıklarında Plinius'un azmi ve ümidi tamamen kırıldı. Rüzgârın şiddeti azalmış olsa da kıyıya doğru estiği için limandan çıkmak mümkün değildi. Şiddetli dalgalar da rüzgârla adeta iş birliği yapmış, onları orada hapsetmişti.

Aniden başı döndü. Onunla birlikte sahile varmayı başaran adamlarından yere bir battaniye sermelerini istedi. Nefesinin normale dönmesi için biraz dinlenmeye ihtiyacı vardı. Oturup azgın suları izlerken hem nefes alıp vermeye hem de yanan boğazını içtiği suyla yatıştırmaya çalışıyordu.

Bir anda arkasından, kıyının iç kesimlerinden çok yoğun bir parlaklık geldi. Ardından Plinius, keskin bir kükürt kokusu aldı. Adamları ve çevresindeki diğer insanlar dört bir yana can havliyle koşturuyor, telaşla tökezleyip yere kapaklanıyorlardı. Tam bir panik havası hâkimdi. Battaniyesinin üzerinde yavaşça ayağa kalkan Plinius dönüp arkasına baktı ve yaklaşan ateş fırtınası bir güneş gibi tüm bedenini aydınlattı.

GÜNEŞ VE GÖLGE

İki gün sonra, bölgenin tekrar gün ışığıyla aydınlanmasının ardından, Büyük Plinius'un cansız bedeni sahilde bulundu. Vücudunda belirgin yaralar yoktu ve kıyafetleri üzerindeydi. Istıraplı bir ölümden ziyade, huzurlu bir uykuya dalmış gibi görünüyordu. Muhtemelen, hem yanardağın püskürttüğü zehirli gazlar yüzünden hem de geçmişten gelen rahatsızlığının yol açtığı nefes darlığı nedeniyle boğularak ölmüştü.

Büyük Plinius'un kaderiyle yüzleşmesine neden olan mektubu yazıp yardımını isteyen Rectina'nın akıbeti ve bu felaketten kurtulup kurtulamadığı ise hiçbir zaman öğrenilemedi.

Herculaneum, Pompei ve Stabiae yerle bir olmuş, Vezüv'ün püskürttüğü lavlar her yeri kaplamıştı. Bir zamanların görkemli şehirleri, pek çok sakiniyle birlikte öylece eriyip yok olmuştu. Kaçarak hayatta kalanlar, daha sonra döndüklerinde bu acıklı manzarayla karşılaştılar ve ellerinden gelenin en iyisini yapıp bölgeyi yeniden canlandırmaya çalıştılar. Fakat felaketin etkisi öyle büyüktü ki bu üç şehir uzun bir süre boyunca neredeyse tarihten silindi. Şehirlere dair yeni tarihi kayıtlar, o dönemden tam 1500 yıl sonra, 1599 yılında ortaya çıktı.

Günümüzde, İtalya sınırları içerisindeki Campania'nın bu bölgesi, özellikle de Pompei (Pompeii), her yıl milyonlarca ziyaretçiyi ağırlayan önemli bir turistik merkez.

Bir zamanlar medeniyetin hızla gelişen cazibe merkezi olan Pompei, hem ışıltılı günleriyle hem de onu karanlığa gömen hazin sonuyla, insanlık tarihinin en çarpıcı hikâyelerinden biri.

POMPEİ'YE DAİR EN ÖNEMLİ BULGULAR

Arkeologların uzun süren çalışmaları sayesinde, antik çağlardaki Pompei'nin yaşam tarzı hakkında önemli bilgilere sahibiz

Erotik sanat

Pompei kalıntıları arasında birçok erotik sanat eserine rastlandı. Çiftlerin çıplak ve son derece samimi şekilde resmedildiği bu eserler, dönemin cinselliğe bakışını, dolayısıyla toplumsal ahlakı çarpıcı bir şekilde yansıtıyor. Boyama teknikleri ve kullanılan malzemeler de yine dönem sanatına dair önemli ipuçları veriyor.

Paquius Proculo portresi

Muhtemelen Pompei'de bulunan en önemli fresk... Terentius ve Karısı adıyla da bilinen duvar resminde, dönemin orta sınıf erkeğini ve karısını yan yana görüyoruz. Eser etüt edildiğinde çiftin iyi eğitim aldığını ve kadının, erkekle eşit haklara sahip olduğunu anlıyoruz. Erkek, tipik Romalı giysisi olan toga giymiş ve elinde rotulus adı verilen parşömen kâğıt rulosu tutuyor; belli ki bir kamu işiyle uğraşıyor. Kocasının yanında, hatta biraz önünde duran kadın, evdeki kadın-erkek eşitliğini vurguluyor. Aynı şekilde, okuryazarlığının sembolü olarak kadının kalemini çenesinde tuttuğunu ve diğer elinde ise balmumu dolgulu bir yazı tableti olduğunu görüyoruz.

İskender Mozaiği

Faun Hanesi'nden çıkarılan mozaikte, Büyük İskender ile Pers Kralı III. Darius'un ordularının arasındaki muharebe resmedilmiş. İskender'in günümüze ulaşan en ünlü tasvirlerinden biri ve Roma mozaik sanatının mükemmel bir örneği olan eser, Roma öncesi Pompei döneminin de bir simgesi.

Mezar heykeli

Varlıklı ve nüfuzlu bir ailenin kendi aile mezarlığı için tasarlattığı bu heykel, boyutları ve zarafetiyle büyüleyici bir sanat eseri. Hayatta olanlara ve ölülere, merhumun ne kadar erdemli olduğunu ve hayırlı işler yaptığını hatırlatıyor.

Yazıtlar

Elimizde, Pompei hakkında bizi aydınlatan birçok yazıt var. Kayalara kazınmış olan bu yazıtlar, arkeologların; Pompei'li kadın, erkek ve çocukların hayatlarına dair büyük bir yapbozun parçalarını bir araya getirmesine yardımcı oluyor. Bu yazıtlar arasında, şehrin bazilikasında yer alan, "Lucilla ex corpore lucrum faciebat" yani "Lucilla, bedenini satarak para kazandı" dikkat çekiyor.

Vettii Hanesi

Yapılan kazılar sonucunda Pompei'de bugüne dek bulunan en lüks malikâne, kölelikten azat edilmiş iki adama ait olan Vettii Hanesi. Uzmanların dikkatli çalışmaları sonucunda büyük ölçüde hasarsız, freskleri ve diğer detayları korunmuş olarak gün ışığına çıkarılan bu şaşalı ev, o dönemin varlıklı kesiminin yaşamına, konutlarının mimarisine ve dekorasyonuna dair önemli fikirler veriyor.

İnsan bedenleri

İtalyan arkeolog Giuseppe Fiorelli'nin 1860'larda yaptığı, Pompei kurbanlarına ait alçı modeller sayesinde, patlama sonrasında Pompei halkının nasıl bir trajik sonla karşılaştığını anlıyoruz. Acı içinde ölümle buluşan insanları tasvir eden bu modeller, günümüzde Pompei'nin simgesi olarak arkeologların ve tüm dünyadan turistlerin ilgi odağı.

İSKOÇYA'NIN ÖZGÜRLÜK SAVAŞÇISI

WILLIAM WALLACE

Efsanenin ardındaki adamı ve İngiltere'nin zorbalığına son vermek için verdiği vahşi savaşı keşfedin

Yazan: Michael Brown

1297 yılının bir sonbahar sabahı mızrakçılar, şövalyeler, toprak sahipleri, şehirliler ve köylülerden oluşan İskoç ordusunun savaşçıları, ordugâhlarının bulunduğu kayalıklı uçurumdan aşağıya baktılar. Forth Nehri altlarındaki bataklıklı araziyi çevreliyordu. Nehri geçmenin tek yolu dar bir ahşap köprü ve devamında araziye uzanan bir geçitti. İskoçlar, nehrin diğer tarafındaki Stirling Kalesi'nin bulunduğu kayalığın altında toplanan büyük İngiliz ordusunun hareketlerini gün doğumundan beri izliyorlardı. Silahlı yüzlerce şövalyeyi ve askeri gören İskoçlar, doğru düzgün eğitim almamış bir ayak takımının bu güçlü birliklere karşı nasıl direneceğini merak ediyordu muhtemelen... Liderleri genç asilzade Andrew Moray ve korku salan "halk adamı" William Wallace'ın İngilizlerin teslim çağrısını reddettiğine şahit oldular. Wallace, İngiliz ulağa, "Geri dön, buraya barış için gelmedik! Fakat şunu bilin ki intikam için ve krallığımızın özgürlüğü için savaşmaya hazırız!" dedi. İngiliz keşif kolu yavaş yavaş köprüden geçerken Wallace ve Moray adamlarına İskoçya'nın kaderini belirleyecek savaşa hazır olmalarını söyledi. Wallace ve Moray ile birlikte Stirling Köprüsü'nde bulunanlar, vatanlarını ellerinden alan felaketler yüzünden silaha sarılmak zorunda kalmışlardı. Bu felaketlerin getirdiği bir dizi ölüm, İngiltere kralı I. Edward ile, onun kız kardeşiyle evli olan İskoçya kralı III. Alexander arasındaki barış ve refah dönemini sona erdirmişti. Orta Çağ yazarlarına göre kraliyet hanedanlığı, krallığı bir arada tutan en önemli bağ idi. Fakat 1286 Mart'ında gerçekleşen vahim bir olay sonrasında bu bağ aşınmaya başlamıştı.

Alexander, fırtınalı bir gecede kraliçesini görmeye giderken attan düşüp boynunu kırmış ve hayatını kaybetmişti. Yaşayan tek torunu, Norveç kralının henüz üç yaşındaki kızı Margaret'ti. Yaşı çok küçük olduğundan parlamento, kraliçenin yokluğunda ülkeyi onun adına yönetecek altı vasi (temsilci) seçti. Bu vasiler, komşuları ve sözde dostları İngiltere kralı I. Edward'dan yardım istediler. Edward'ın oğlunun Margaret ile evlenmesine karar verildi. Bu sayede, İngiltere ve İskoçya

MICHAEL BROWN

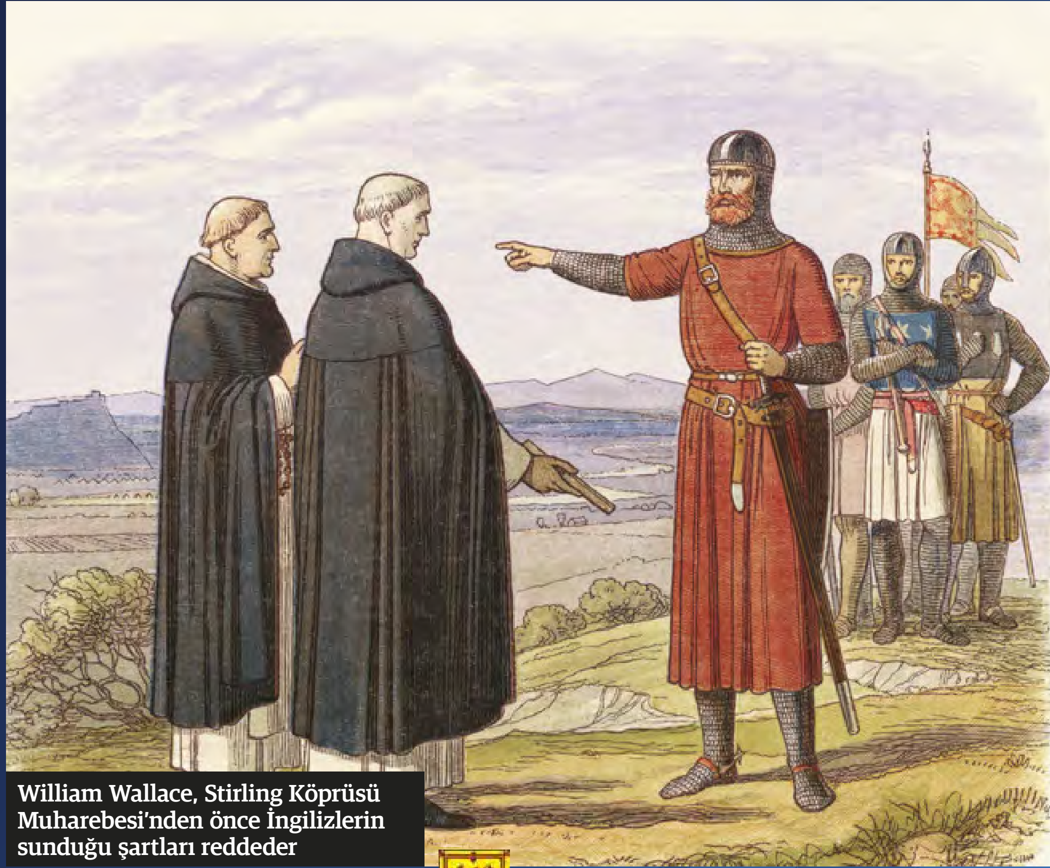
Yazarın Özgeçmişi

Michael Brown, St. Andrews Üniversitesi'nde Orta Çağ İskoçya tarihi profesörüdür. *İskoçya'nın Savaşları 1214-1371* de dahil çok sayıda kitabın yazarıdır.

tek bir hanedanlık altında birleşebilecekti. Fakat Margaret'ın 1290'daki zamansız ölümü nedeniyle bu plan suya düştü.

İskoçya tahtının belli bir varisinin olmadığı ve "Büyük Dava" olarak bilinen bu dönemde çok sayıda hırslı aile taht için birbirleriyle mücadeleye girişmişti. Bunların arasında Balliollar ve Brucelar öne çıkıyordu. İç savaşla karşı karşıya kalan vasiler bir kez daha Edward'a danışıp, tahtta hak iddia eden bu iki aile ile de görüşmesini ve durumu değerlendirip birini seçmesini istediler. Kurnazca davranan Edward bu isteklerini kabul etmeden önce İskoçya üzerindeki hâkimiyetinin tanınmasını talep etti. Başka seçenekleri olmadığını düşünen vasiler kralın bu isteğine rıza gösterdiler. Edward 1292'de "Büyük Dava"ya yargıçlık etti ve haklı bulduğu John Balliol'un kral olması gerektiğini söyledi. Sonraki üç yıl boyunca Edward, İskoçya üzerindeki hakları konusunda sonuna kadar ısrarcı oldu. Balliol, Edward'a direnmenin mümkün olmadığını düşünüyordu ve 1296 yılına gelindiğinde çok sayıda İskoç, John Balliol'u tahttan indirmeye hazırlanıyordu. İskoçlar, Fransa kralı ile ittifak yaptığında ise Edward buna karşılık savaş bayraklarını çekti.

William Wallace, Stirling Köprüsü Muharebesi'nden önce İngilizlerin sunduğu şartları reddeder

İskoçlar gafil avlanmıştı. Kral John'un başından beri savaşacak yüreği yoktu; bir grup soylunun liderlik ettiği ordusu ise pek de etkili olmayan manevralar yapıyordu. 1296 yılı Paskalya'sında İngiliz Kralı Edward devasa bir orduyla, İskoçya'nın en büyük şehri Berwick'e saldırdı. Şehir yalnızca bir hendek ve ahşap kazıklardan oluşan bir duvarla savunulmasına rağmen, şehir halkı kralın karşısına dikilip hakaretler yağdırmaya başladı. Edward'ın buna yanıtı, askerlerini şehre göndermek ve şehir halkını kılıçtan geçirmek oldu. Bir ay sonra, İskoçlar savaşta acı bir ders daha aldılar. Edward'ın ordusunun lideri, Surrey Lordu (Earl) John de Warenne, İskoç ordusunun ana birliğini Dunbar Kalesi'nin dışında yakaladı. Dikkatsizce ilerleyen ve yanlış hamleler yapan İskoçlar bozguna uğradılar. Çok sayıda piyade eri öldürülürken, İskoç soyluların büyük bir kısmı kaleye sığınmayı başardı ve ardından yüzden fazla soylu teslim oldu.

"Soy ve mevkiden ziyade kahramanlıkları ve kitleleri etkileme gücü sayesinde halkının lideri olmuştu"

İskoç piyadeler, İngiliz süvarilerini Stirling Köprüsü Muharebesi'nde ezip geçti

Bu felaketten sonra İskoç kralının ve soylularının direniş iradesinden eser kalmadı. Kral Edward İskoçya'ya doğru yaklaşırken lordlar İngiltere ile barış anlaşması yapma telaşına düştüler. John Balliol, bu kriz anında halkına liderlik etmekte başarısız olmuştu. Bu yüzden de zayıf ve işe yaramaz bir kral olarak nam saldı. 1296 Temmuz'unun başında Brechin şehrinde teslim olduğu için kendisine, İskoçça "boş ceket" anlamına gelen *Toom Tabard* lakabı takılmıştı. Edward, İskoçya krallarının taşıdığı, şaha kalkmış aslan arması olan cüppeyi talihsiz Balliol'un elinden aldı. Balliol, Londra Kalesi'ne hapsedildi. İskoçya krallarının taç giyerken oturduğu ve İskoç halkı için büyük değeri olan Kader Taşı da ele geçirildi. Edward, iktidarını güçlendirmek için

KUZEY İSKOÇYA

ORTA ÇAĞ İSKOÇYA'SI REHBERİ

Bu çizim, Londra Kalesi'ne hapsedilmeden önce tahttan indirilen John Balliol'u resmediyor

Berwick şehrinin kalıntılarında bir parlamento kurup şövalyeler, piskoposlar ve tahtta hak iddia edenlerden oluşan İskoç soylularını kendisine bağlılık yemini etmeye zorladı. Bağlılık yemini eden 1900 kişinin ismi Ragman Belgeleri (Ragman Rolls) adındaki listelere yazıldı.

Ülkenin önde gelen soylularının büyük bir kısmı İngiltere'de gözaltındaydı. Bu sırada, ülkenin yönetimi nefret edilen haznedar Hugh Cressingham gibi hırslı İngiliz bürokratların ellerine bırakılmıştı. Kendi yasa ve geleneklerini bilen hemşerileri tarafından yönetilmeye alışkın olan sıradan İskoç halkı için bu durum şok ediciydi ve bir nevi hakaretti. Krallık genelindeki İskoç kentlileri, köylüleri ve mülk sahipleri, yerel kalelere konuşlandırılmış askerlerin desteklediği İngiliz şeriflerin emirleri doğrultusunda bu yeni düzeni deneyimliyorlardı. Bu "orta direk" kesim muhtemelen 1296 savaşını rakip kralların meselesi olarak görmüştü; fakat şimdi ülkelerinin aşağılanmasına tanıklık ediyorlardı. Üstüne üstlük, İngiliz yöneticilerin isteklerine katlanmak zorundalardı. Edward, Fransızlara karşı verdiği savaşta yardımcı olması için İskoç çiftçilerin ve tüccarların mallarına el koymuştu. Sıradan İskoç halkı orduya alınacağından korkuyordu.

Ortalık bu kadar gerginken, günümüzde halen köklerinin gizemini koruduğu William Wallace ortaya çıktı. Şövalye ilan edildiğinde İngilizler onu eşkıya olmakla suçladılar ve "İskoçlar kuzgunu kuğuya çevirmeye çalışıyor" diyerek dalga geçtiler. Esasen, Wallace bir şövalyenin kardeşiydi ve silah kullanma konusunda eğitimliydi. Ancak gençti ve toprak sahibi değildi. Bu yüzden, soy ve mevkiden ziyade kahramanlıkları ve kitleleri etkileme

1290 YILINDA İSKOÇYA

Inverlochy
Ben Nevis Dağı'nın eteklerindeki bu kale 1297'de saldırıya uğradı. Saldırganlar, bölgedeki Viking yerleşimcilerinin torunları olan ve Hebrid Adaları'ndan gelen savaşçılardı. Anglo-İskoç savaşlarından istifade ederek yağmalar yaptılar ve batı kıyılarının hâkimiyetini elinde tutacak büyük Adalar Lordluğu'nu (Lordship of the Isles) kurdular.

Moray
Kuzeydeki bu yerleşim, İngiliz hâkimiyetine gösterilen direnişin esas merkeziydi. İskoç liderler, Berwick'ten harekete geçen düşman kuvvetlerinin kolay kolay ulaşamayacağı bir uzaklıkta olan bu bölgeye çekilip asker, teçhizat ve erzak sağlayabiliyordu. Robert Bruce ve Andrew Moray'in oğlunun İskoçya'nın kurtuluşunu başlattığı yer de burasıydı.

Berwick
1296'dan önce Berwick İskoçya'nın en büyük şehriydi ve kıtayla güçlü ticari bağlantıları vardı. Savaş yüzünden yıkıma uğradıktan sonra, İngilizler tarafından yeniden inşa edildi ve Edward hükümetinin merkezi haline geldi. Edward, surlarını ve kalesini güçlendirdiyse de Berwick 1318'de Robert Bruce tarafından ele geçirildi.

Stirling
Topraktan yükselen büyük bir kaya üzerine inşa edilmiş olan Stirling Kalesi, Fort Nehri üzerindeki köprünün kontrolünü sağlayan kraliyet kalesiydi. Kaleye hâkim olmak stratejik öneme sahipti. Edward'a direnen son kale olan Stirling, 1304'te, Edward'ın Savaş Kurdu (War Wolf) olarak da bilinen büyük kuşatma mancınığının devreye girmesiyle teslim oldu.

Lanark
1297'de Lanark, Clyde Nehri vadisindeki küçük bir şehirden ibaretti. Bir İngiliz şerifin kontrolündeki bölgenin merkeziydi. Şerifin görevi, şehirdeki küçük ahşap kalede oturup vergileri ve kiraları toplamaktı. William Wallace, aynı zamanda bir şövalye olan Lanark şerifini öldürdü.

Ettrick Ormanı
İskoç krallarının av bölgesi olarak belirlendiği için avlanma yasağı olan bu bölge aslında ağaçlık bir alan değildi; daha ziyade çalılık bir araziden ve tepelerden oluşuyordu. Ettrick, çobanların yanında, usta okçular olarak ünlenen kanun kaçaklarına da ev sahipliği yapıyordu. İngilizler burayı kontrol etmenin imkânsız olduğunu düşünüyordu. Wallace ve ondan sonra gelen İskoç liderler Ettrick'i bir sığınak ve askere alma merkezi olarak kullandılar.

LORDLAR VE LEYDİLER

KRALLIKTA İSTİKRARSIZLIĞA YOL AÇAN TARAFLAR

KRAL
Kral yalnızca hükümetin başı değildi, krallığın vücut bulmuş haliydi. Soylular arasındaki barışı sürdürmesi, kiliseyi ve yoksulları koruması, orduya liderlik etmesi bekleniyordu. Kraliyet mensuplarının başarısızlığı İskoçya'da sorunlara yol açtı.

JOHN BALLIOL, İSKOÇYA KRALI
John, krallık için değil kilise görevleri için eğitim görmüştü. I. Edward ve onun hırslı soylularıyla karşı karşıya gelince bu görev için yetersiz olduğu anlaşıldı.

LORDLAR (EARL)
Bu soylular, sınırları içerisinde adaleti uyguladıkları geniş İskoç topraklarına hükmediyor ve ordudaki kuvvetlere liderlik ediyordu. Ayrıca, lordlar krallığın en önemli unsurlarıydı ve krala danışmanlık yapmaları bekleniyordu. Aralarındaki kan davaları krallığın istikrarını sarsabilirdi.

ROBERT BRUCE, CARRICK LORDU
Bruce'lar, meşru kralların kendileri olduğuna inanıyordu. Robert, 1297'de İskoçya için savaşmıştı. Fakat asıl arzusu tahtı ele geçirmekti. 1306'da bu amacına ulaştı.

ROBERT WISHART, GLASGOW PİSKOPOSU
Wishart, İskoçya'nın bağımsızlığının yılmaz bir destekçisiydi. 1297'de, Wallace'ı desteklediği için İngilizler tarafından hapsedildi.

RUHBAN SINIFI
Kilise, krallığın alışıldık hiyerarşisinin dışındaydı. Hem papaya hem de krala itaat ediyordu. İskoç ruhban sınıfı, İngiliz kilisesine karşı haklarını savunmaya alışkındı ve İskoçya'nın bağımsızlığını desteklemek için kendi maharetlerini ve otoritesini kullandı.

WILLIAM DOUGLAS, DOUGLAS BÖLGESİNİN LORDU
Douglas, başı sık sık kanunlarla derde giren soyguncu bir barondu. Savaş patlak verdiğinde yetenekleri kullanışlı hale geldi. Wallace'ın müttefikiydi. Oğlu ise Bruce'un en önemli destekçilerinden biri oldu.

WILLIAM WALLACE
Wallace, serseri bir asker veya bir çiftçi olabilirdi. Fakat olağanüstü durumlar onu İskoçya'nın lideri yaptı.

BARONLAR VE ŞÖVALYELER
Silah kullanma eğitimi almış olan baronlar ve şövalyeler, sahip oldukları toprakları kiralayıp işleyen çok sayıda çiftçiye ve küçük kaleye sahipti. Soylular sınıfının alt sıralarında yer alıyorlardı. Bu iki grup, lordların ve kralın önemli destekçileriydi. Yerel adaleti sağlıyor ve bölgelerinde liderlik görevini yürütüyorlardı.

"ORTA DİREK": MÜLK SAHİPLERİ VE ŞEHİRLİLER
Bu zengin kasabalı ve şehirliler, normal zamanlarda, yaşadıkları yerin sınırları dışında politik açıdan bir önem taşımazlardı. Ancak, mızrakları yüklenip zırhları kuşanınca ordunun dayanak noktasını oluştururlardı.

KÖYLÜLER
Nüfusun çok büyük bir çoğunluğu ırgatlardan oluşuyordu. Savaş onlar için tehlikenin yanı sıra fırsatlar da doğurdu. Ağzı bozuk, kaba, silahlı yağmacılara ve sürekli orduyu takip eden hizmetlilere dönüştüler.

İskoçya'ya dair tarihi metinler, Wallace ve Bruce'a rehberlik eden ve özgürlük uğruna verilen savaşta kalelerin ele geçirilmesine yardım eden çok sayıda köylüden bahsediyor.

gücü sayesinde halkının lideri olmuştu. 1297 yılının başlarında, Wallace ve beraberindeki grup, Lanark şerifi William Heselrig'i pusuya düşürerek öldürdü. Hakkında daha sonradan anlatılan romantik hikâyelerde karısının intikamını almak için işlenmiş bir cinayet gibi aktarılsa da esasen yerli halkın, yabancıların iktidarına indireceği bir darbe olarak tasarlanmıştı. Bu hamle, açık bir isyanı başlatan kıvılcım oldu.

Şerifi öldürmesinden sonraki haftalarda, Wallace'ın güneybatı İskoçyalı "orta direk" ve köylülerinden oluşan destekçileri bir orduya dönüştü. Öte yandan bu olaylar, çok daha büyük bir isyana giden yolu döşeyen taşlardı. İngiltere'de hapsedilen bir soylu olan Andrew Moray, İskoçya'nın kuzeyindeki yurduna dönebilmek için Chester Kalesi'nden kaçmayı başarmıştı.

Wallace gibi Moray de genç ve kararlıydı. Fakat Wallace'ın aksine Moray'in babasının geniş toprakları vardı ve bu toprakları kiralayıp işleyen çiftçilerin çoğu silahlanarak oğlunun yardımına koşmuştu. 1297 Mayısının sonlarında, kendi adamları ve Inverness bölgesinden sağladığı destekçilerle birlikte İngiliz garnizonunu basıp Loch Ness'teki Urquhart Kalesi'ne saldırdı.

İngilizler gerçek düşmanlarının kim olduğu konusunda yanılgıya düşmüşlerdi. Wallace'ı destekleyen soyluları apar topar tutukladılar. Fakat Hugh Cressingham'ın sözleriyle,

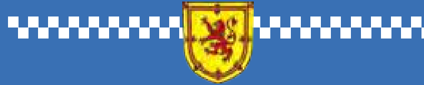
"İngilizler ayakta uyuyordu". Wallace ve adamları, kimsenin haberi olmadan batı bölgesinden Ettrick Ormanı'nın tepelerine doğru çoktan yol almışlardı. Burada kurduğu karargâhına gelen destekçiler çığ gibi büyüyordu. Bu sırada Moray, 300 kilometre kuzeyde münferit İngiliz garnizonlarını bir bir ele geçirerek ilerliyordu. Londra'da bulunan Kral Edward ve Berwick şehrinde görevlendirildiği yetkililerin yapabildiği tek şey İskoç lordlarına mektup yazıp Moray'i durdurmalarını istemekti. Ağustos ayına gelindiğinde Tay Nehri'nin kuzeyindeki İngiliz hâkimiyeti çökmüş ve Wallace, Dundee'nin dışındaki Moray'in kuvvetlerine katılmak üzere askerleriyle kuzeye ilerleyebilecek duruma gelmişti. Ciddi bir krizle karşı karşıya kalan Surrey Lordu John de Warenne idareyi ele aldı. Kuzey İngiltere'de yaklaşık 5000 piyade ve 500 ağır süvariden oluşan bir ordu kurup İngilizlerin kontrolündeki Stirling Kalesi'ne doğru yola çıktı.

Bu bölge İskoçlar için stratejik önemdeydi. İskoçya'nın girdiği üç büyük savaşın da bu kalenin çevresinde gerçekleşmiş olması tesadüf değildi. Kayaların üzerinde yükselen kale, Kuzey İskoçya'ya ulaşmak isteyen bir ordu için tek kara güzergâhı olan ve Forth Nehri'nin üzerinde bulunan Stirling Köprüsü'nün kontrolünü elinde tutuyordu. Surrey Lordu, kralı için kuzeyi yeniden ele geçirmek istiyorsa, bu köprüden geçmesi gerekiyordu. Tabii bunu düşmanları da biliyordu. 11 Eylül sabahı Moray, Wallace ve adamları, altlarındaki ovaya tepeden bakmalarına imkân verecek bir konuma, köprünün hemen kuzeyindeki Abbey Craig tepesine ordugâhlarını kurdular. Askerlerinin sayısı Surrey Lordu'nun komutasındakilerle hemen hemen eşitti fakat atlı askerleri yok denecek kadar azdı.

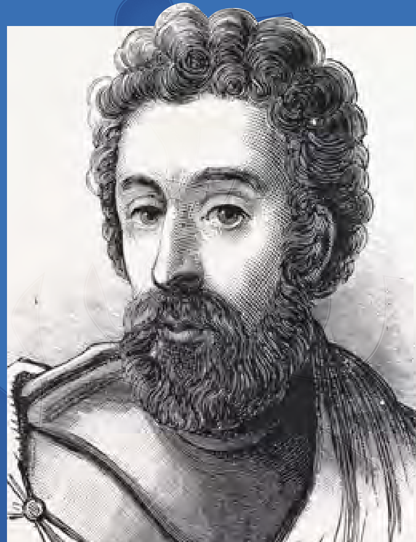
Surrey Lordu, İskoç ordusunu ve liderlerini açıkça küçümsemişti. Bir önceki yıl olanları hatırlayan lord, İskoçların boyun eğmesini bekliyor, aksi takdirde onların savaşı kaybedeceğini düşünüyordu. Sabah geç uyandı ve Stirling Köprüsü'nü çoktan geçmiş olan keşif kollarından bazılarını geri çağırdı. Yandaşlarından birkaçını şövalye ilan etti ve teslim olmaları durumunda merhametli olacağını söylemek için İskoçların yanına ulaklar gönderdi. Sonunda harekete geçmeye hazır hale geldi. Savaş konseyinin toplantısında ordusundaki İskoç bir şövalye ona, "Köprüden sadece çifter çifter geçilebiliyor ve eğer köprüyü geçmeye çalışırsak hepimiz ölürüz. Düşman açık alanda bizi bekliyor olacak ve tüm gücüyle üzerimize saldıracak" dedi. Şövalye, nehrin yukarısındaki sığ bir bölgeden karşı tarafa geçecek bir grup askere öncülük ederek, düşmanın kanadını çevirip arkasına dolanmayı önerdi. Fakat kendini beğenmiş tavırlarıyla dikkat çeken haznedar Cressingham bu planı reddetti ve paradan tasarruf etmek için bir an evvel köprünün geçilmesini ve savaşın bitirilmesini talep etti. Bu gecikmeler Moray ve Wallace'a askerlerini köprünün kuzeyindeki alçak alana getirip savaş düzeni alacak zamanı verdi.

İskoç Ulusal Portre Galerisi'nde bulunan ve Wallace'ın ön sırada yer aldığı bu frizde, Birinci İskoç Bağımsızlık Savaşı'na katılan çok sayıda önemli kişi görülüyor

"Başlattıkları isyan İskoçya'yı esaretten kurtarmış ve bir ordu yaratmıştı. Şimdi bu orduya William Wallace komuta ediyordu"

Wallace'ın söz konusu döneme ait bir resmi bulunmadığından sanatsal yorumlara bel bağlamak durumundayız

Saat 11.00'de, İngiliz ordusunun ön safları dar köprüyü doldurmaya başladığında İskoçlar çoktan hazırdı.

Stirling Köprüsü, nehrin kuzeyine geçen askerler ve atlar tarafından tıkanmış durumdaydı. Wallace ve Moray harekete geçmek için en uygun anı beklediler. İngiliz ordusunun yaklaşık üçte biri karşıya geçmişti ki İskoçların saldırısına uğradılar. İskoç mızrakçılar, hızla ilerleyerek köprünün kuzeydeki ucuna ellerinden gelen en güçlü şekilde hücum ettiler. İngilizler, savaş düzeni alacak zaman bulamadan tek hamlede geri püskürtüldü. En şiddetli çatışma, köprünün kontrolünü sağlamak için veriliyordu. Birçok asker bu uğurda nehre düşerek boğuldu. İskoçlar köprünün kontrolünü ele geçirdiğinde, karşıya geçmiş olan İngiliz askerlerin ordunun kalan kısmıyla bağlantısı kesilmiş oldu.

Köprünün çıkışı düşman tarafından zapt edilmişti ve Surrey Lordu'nun elinden, Forth Nehri kıyılarında kaderleriyle baş başa kalan askerlerini dehşet içinde izlemekten başka bir şey gelmiyordu. Marmaduke Tweng adındaki bir İngiliz şövalye, yaralı yeğenini de yanına alıp köprüden geçerek geri dönmeyi başardıysa da silah arkadaşları nehrin sularını boyladı. Zırh kuşanmamış olan bazı Galli okçular ise yüzerek kurtulmayı başardılar. Fakat ağır donanımlı askerler boğularak veya savaş meydanında can verdi. Sayıca üstün olan İskoçlar büyük bir zafer kazanmıştı. Ölenler arasında, savaş hatırası olarak derisi yüzülüp alınan veznedar Cressingham da vardı.

Ordusunun başına gelenleri gören Surrey Lordu yıkılmış durumdaydı. Savaş meydanından kaçıp güneye, Berwick'e doğru at sürdü. Ardında bıraktığı Stirling Kalesi ve Güney İskoçya'nın büyük bir kısmı teslim oldu. Bununla birlikte, İskoç ordusunun da savaşta ciddi kayıpları olmuştu. Andrew Moray yaralanmıştı. Birkaç ay boyunca sağ kalmayı başardıysa da kuzeyin cesur lideri sene sonunda hayatını kaybetti. Başlattıkları isyan İskoçya'yı esaretten kurtarmış ve bir ordu yaratmıştı. Şimdi bu orduya William Wallace komuta ediyordu ve Moray'in ölümünden sonra krallığın yegâne varisi sıfatına erişmişti. Kış boyunca orduyu eğitmeye devam edip İskoçya'yı yaklaşan fırtınaya hazırladı.

Stirling Köprüsü'ndeki yenilginin haberini alan I. Edward, hemen intikam hazırlıklarına başlamıştı. Haziran'ın sonunda, 20.000 yaya ve 2000'i aşkın zırhlı süvari ile sınıra dayandı. Bu devasa orduyu gören Wallace'ın verdiği ilk tepki çatışmaya girmekten kaçınmak oldu. Edward'ın bu kadar çok askerin ve atın karnını doyurmakta zorlanacağını düşünüyordu ve zamanla üstünlüğü ele geçirmeyi umuyordu. İngiliz ordusunun bitkin düşmesine ramak kalmıştı ki Wallace savaşmaya karar verdi. Gücünü konumundan değil öncülük etme becerisinden alan bir lider olarak İskoçya'yı savunma iradesini göstermesi gerektiğini düşünmüştü. Fakat bu kararının feci sonuçları oldu.

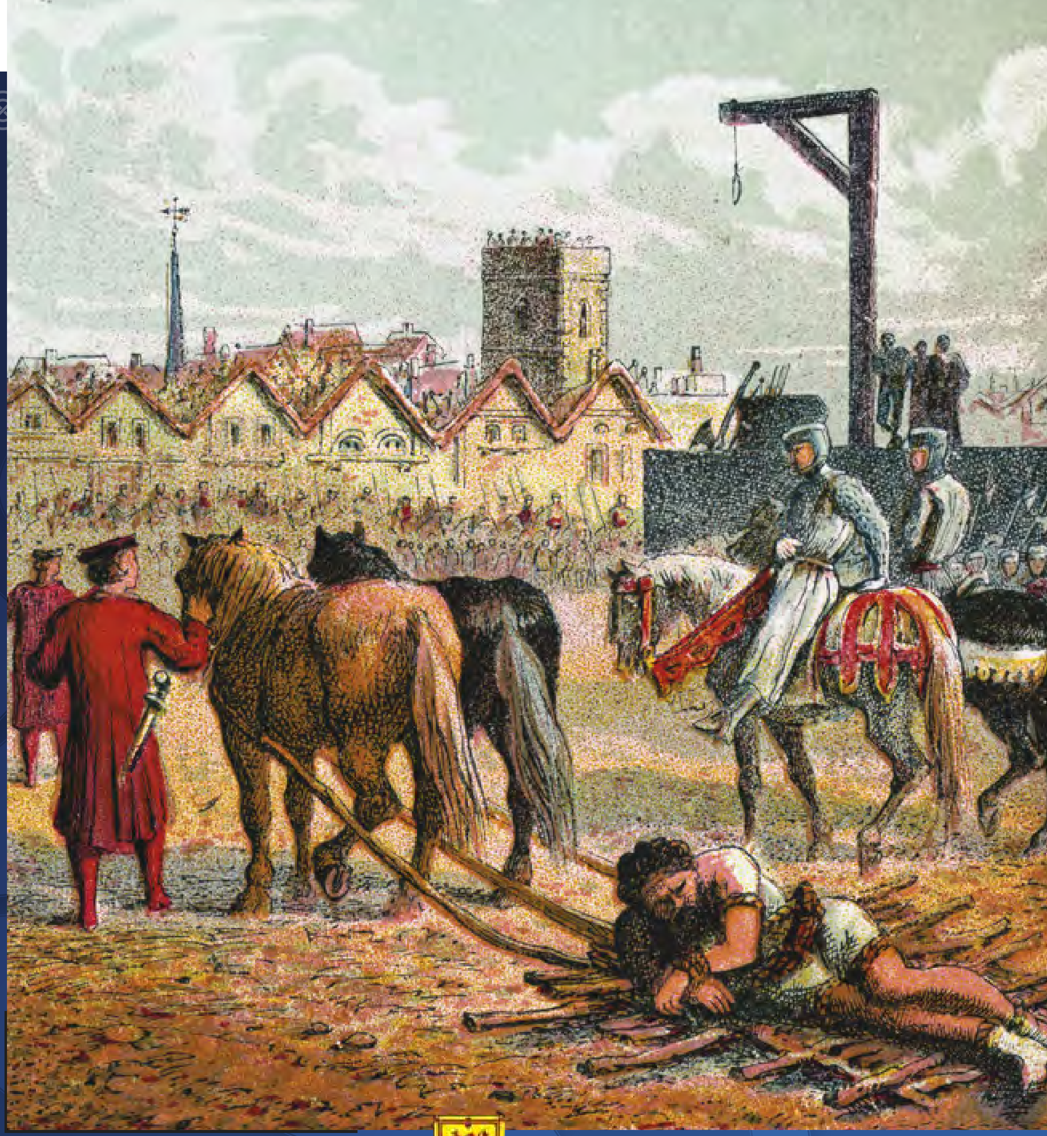
William Wallace

Wallace, 22 Temmuz 1298 günü mızrakçılarını, Schiltrom olarak adlandırılan, sıkışık bloklar halindeki düzende topladı. Bu düzende bir kalkan duvarı oluşturuluyor ve atlı birliklerin saldırılarını püskürtmek için mızraklar öne doğru uzatılıyordu. Az sayıdaki İskoç süvarileri savaş alanından kaçtıysa da Wallace'ın Schiltromları Edward'ın şövalyelerinin ilk saldırılarını püskürttü. Fakat Edward sakindi; İskoç mızrakçılara ok yağdırmaları için okçularını ileri sürdü. İskoç safları zayıfladığında ise süvarilerini tekrar yolladı. Edward'ın güçleri askerleri yere serip orduyu perişan etti. Kanlı çatışmalarda binlerce İskoç hayatını kaybetti. Wallace kaçmayı başardıysa da Moray'le birlikte kurduğu ordu yerle bir olmuştu.

Falkirk Muharebesi'ndeki bu felakete rağmen, Edward'a karşı direnişte hiçbir zayıflama olmadı. 1297 isyancıları, İskoçya'nın bağımsızlığına olan inancı ortaya koymakla kalmamış, güçlü bir düşmanla savaşmanın yolunu da göstermişti. Fakat Wallace'ın direnişin lideri olarak rolü Falkirk'te son bulmuştu. İskoçya'nın Koruyucusu (Guardian of Scotland) görevini bıraktı ve 1299'da ülkeden ayrıldı. Ancak Wallace mücadeleyi bırakmadı. Fransa kralını ve papayı ziyaret edip İskoçya'nın davasına destek vermeleri için yardım istedi. 1303'te, tekrar yurduna ve savaş meydanına döndü. Fakat altı yıl süren savaşın ardından İskoçlar bir kez daha yenilgiye uğradı. Son İskoç kalesi Stirling 1304'te teslim olduktan sonra Wallace küçük bir grubun lideri olarak savaşa devam etti. Pek de merhametli bir kral olmayan Edward, düşmanına karşı çok acımasızdı. Wallace'ın, bağışlanacağına dair hiçbir vaatte bulunmadan yakalanmasını istiyordu.

1305 Ağustos'unda Wallace, İskoç lord John de Menteith tarafından Glasgow yakınlarında yakalandı. Menteith'i başarısı için ödüllendiren Kral Edward'ın, baş düşmanından intikam alma zamanı gelmişti. Wallace, Westminster Mahkemesi'nde yargılandı. Kendisine yöneltilen vatana ihanet suçlamalarını, hiçbir zaman İngiltere kralına sadakat yemini etmediğini söyleyerek reddetti. Fakat hükmü mahkemeden önce zaten verilmişti. Wallace, 1305 Eylül'ünde hainlere uygulanan ölüm cezasına çarptırıldı. Londra Smithfield'te at arabasına bağlanarak sürüklendi, asıldı ve vücudu dört parçaya bölündü. İskoç kahramanın başı Londra Köprüsü'ne dikilen bir kazığın ucuna oturtuldu. Vücudunun parçaları ibret olsun diye krallığın farklı yerlerine gönderildi.

Edward, Wallace'ın ölümünün kendisine karşı yürütülen direnişi bitireceğini düşünüyorsa yanılıyordu, zira altı ay sonra İskoçlar bir daha ayaklanacaktı. Stirling Köprüsü'nde kazandıkları zaferde askerlerine liderlik eden Wallace'ın ve Moray'in adamları, İskoçya davasını yeniden canlandırıp bağımsızlık için verdikleri savaşı tekrar başlattılar ve sonunda bu savaşı kazandılar.

> "Son İskoç kalesi teslim olduktan sonra Wallace küçük bir grubun lideri olarak savaşa devam etti"

Wallace'ın, Westminster Hall'daki duruşması. "Kanun kaçaklarının kralı" olduğunu vurgulamak amacıyla, meşe yapraklarından yapılan bir taç takmaya zorlanmıştı

Zaman Yolcusunun El Kitabı

NAPOLYON DÖNEMİNDE MISIR

Mısır, 1798-1801

Fransa'nın işgali altındaki Mısır'a hoş geldin. Devrim Fransası'nın bir generali olduğu halde aklı iktidarı ele geçirmekte olan Napolyon Bonapart, kısa bir süre önce Mısır'ı istila etti. Gayesi bir koloni kurmak ve İngilizlerin, Hindistan'la olan ticari faaliyetlerini sekteye uğratmaktı. Ancak Mısırlılar, onu hiç de beklediği gibi karşılamadılar. Ülkeyi Osmanlı İmparatorluğu'nun elinden aldığı için halkın sevgisini kazanacağını düşünen Napolyon, bunun yerine ciddi bir direnişle karşılaştı. Fakat İngiliz Donanması birkaç ay önce Abukir Deniz Muharebesi'nde filosunu yok ettiğinden, Napolyon şu anda ne geri çekilebiliyor ne de takviye bir güç beklentisi var. Açıkçası bu işgal başarısız olmaya mahkûm, ancak bir de madalyonun öteki yüzü var: Napolyon'un Mısır'ı işgali, firavunların ülkesi hakkındaki pek çok sırrın açığa çıkmasına vesile olacak.

Kendini modern zamanların Büyük İskender'i olarak hayal eden Napolyon, bizzat seçtiği 150 bilim insanı, sanatçı ve mühendisi 55.000 kişilik ordusuyla birlikte Mısır'a getirdi. "Âlimler" olarak bilinen bu gruba, Antik Mısır uygarlığını en ince ayrıntısına kadar inceleme ve belgeleme talimatı verildi. Hızlıca tüm dünyaya duyurulacak olan sonuçlar, Avrupalılar arasında Mısırbilim'e karşı bir hayranlık uyandıracak.

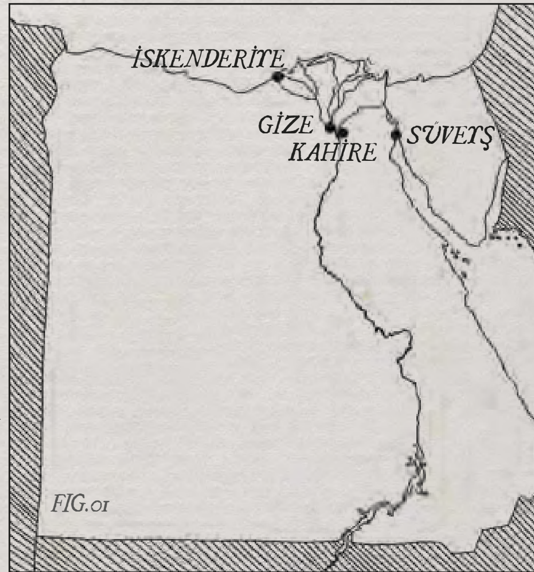

FIG.01

NEREDE KALMALI?

Yukarı Mısır, isyancı Memlük güçlerinin kontrolü altında. Bu sebeple, konaklamak için en güvenli yer muhtemelen Kahire. Napolyon, şehri "medenileştirmeye" çalışıyor. Bu amaçla, bir botanik bahçe ve bir kütüphane inşa ettirdi. Ayrıca, şehirdeki kamu sağlık hizmetini iyileştirmek için çalışmalar yürütülüyor. Fakat sen yine de Fransızlarla aynı safta bulunmamaya dikkat et.

22 Ekim 1798 günü bir isyan çıkacak ve şehrin yerlileri önce Kahire Komutanı General Dupuy'u, ardındansa bulabildikleri tüm Fransızları öldürecek. Napolyon, isyanı hızlıca bastırıp, şehirdeki düzeni tekrar sağlayacak olsa da o hafta boyunca Kahire'de bulunmamak akıllıca olur.

FIG.02

Yapılması ve Yapılmaması Gerekenler

✓ **Kendi ekipmanlarını getir.** Napolyon'un tüm bilimsel cihazları, İskenderiye kıyısındaki kayalıklara çarpan ve 4 Temmuz 1798 günü batan Le Patriote adlı gemisindeydi.

✓ **Saldırı altında bir kare oluştur.** Fransız piyadeleri, art arda yapılan süvari hücumlarını durdurmak için kare formasyonu alıyor ve böylece toplarını ve askeri mühimmatlarını koruyabiliyor.

✓ **Pire tozu getir. Hıyarcıklı veba,** Yafa şehrinde Fransız birliklerini kırıp geçiriyor ve bu hastalık pire ısırıklarıyla bulaşıyor.

✓ **İslam dinine saygı göster.** Napolyon, Allah'a Memlüklerden daha çok inandığını ve ibadet ettiğini iddia ediyor. Ancak bu kimseyi, özellikle de Murat Bey'i kandırmaya yetmiyor.

✗ **Seraplar seni kandırmasın.** Askerler çölde ilerlerken uzaklarda göller gördüklerine inanıyorlar, fakat Napolyon'un matematikçisi Gaspard Monge, bunun aslında ışığın kırılmasının bir sonucu olduğunu gösterdi.

✗ **Fransız haritalarını paylaşma.** Bu sefer esnasında çizilen haritalar o kadar doğru ve kusursuz ki Fransız Hükümeti onları devlet sırrı olarak sınıflandırıyor.

✗ **Napolyon ayrıldığında panik yapma.** "Küçük Onbaşı" 1799 yılında Fransa iktidarını ele geçirmek amacıyla Mısır'ı terk etse de İngilizler ülkeyi 1801 tarihine kadar yeniden zapt edemeyecek.

✗ **General Kléber'in yakınında olma.** Fransız komutan, 14 Haziran 1800 tarihinde Suriyeli bir öğrenci tarafından bıçaklanarak öldürülecek ve başmühendisi de yaralanacak.

KİMLE ARKADAŞ OLUNUR?

Dominique Vivant Denon

Bir sanatçı, yazar ve diplomat olan Denon, eski Fransa Kralı 15. Louis'nin arkadaşı olması ve baron unvanı taşımasına rağmen, bir yolunu bulup Fransız Devrimi'nden kurtulmayı başardı. Napolyon'un Mısır'daki "âlimlerinden" biri olan Denon, bir savaş muhabiri gibi sürekli askeri birliklerle beraber seyahat ediyor ve antik eserlerin eskizlerini çiziyor. Hatta bu konuda öylesine tutkulu ki düşman ateşi altındayken bile çizimlerine devam ediyor. Çizimleri, 1802 yılında yazacağı *Travels in Lower and Upper Egypt (Yukarı ve Aşağı Mısır'da Seyahatler)* adlı kitabında yayımlanacak. Memnon Heykelleri ve yerlilerin Firavun Yatağı olarak adlandırdığı Trajan Köşkü de dâhil olmak üzere, muhteşem tapınakları ve antik Mısır kalıntılarını keşfetmek için onun peşini bırakma!

İpucu: Harekâtlar sırasında Napolyon'un askerleri her gece saat 01.00'de hava hala soğukken uygun adım yürümeye başlar. Eğer gün içinde Denon ile kalıntıları keşfe çıktıysan çok fazla oyalanmadan kampa geri dön ve erken bir vakitte uyumaya çalış. Murat Bey'i kovalayarak güneye doğru ilerleyen askeri birliklerin amansız temposuna uyum sağlaman gerekecek.

FIG.03

KİMDEN UZAK DURMALI?

Murat Bey

Fransızlar gelmeden önce Murat Bey, Memlük Ordusu'nun komutanı olarak Mısır'ın hükümdarlarından biriydi. Fakat Napolyon'un güçleri Murat Bey'e üstünlük sağladı ve Piramitler Muharebesi'nde mağlup etti. Murat Bey, Yukarı Mısır'a çekilerek, Fransız generalleri Desaix ve Kléber'e karşı gerilla savaşı yürütmeye başladı. Ancak Murat Bey tutarsız ve hırslı bir kişiliğe sahip. 1800 yılında Kléber ile bir anlaşma yapacak ve Yukarı Mısır'ın yönetim hakkı karşılığında, Fransa'ya karşı verdikleri mücadelede Osmanlılara ve İngilizlere destek olmama sözü verecek. Hatta Kahire'de çıkacak bir isyanın bastırılmasına bile yardım edecek.

FIG.04

Yardımı dokunacak yetenekler

Doğru becerilere sahip olursan, Napolyon'un 150 kişilik "âlimler" grubuna katılabilir ve Mısır'ın harikalarını keşfedebilirsin

FIG.05

Haritacılık

Eğer Fransız mühendislere Mısır haritalarını derleme konusunda yardım edersen bütün ülkeyi görebilirsin.

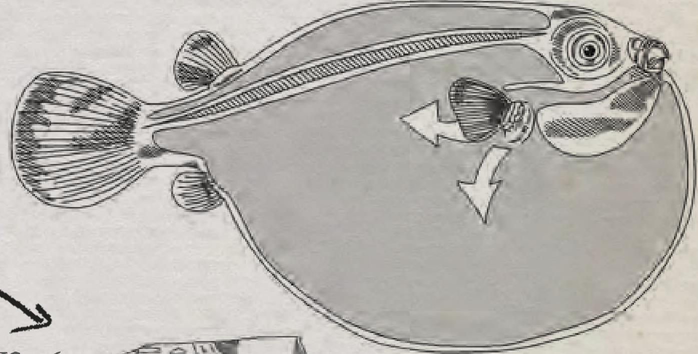

FIG.07

Antik Diller

Gelecekte Hiyeroglif yazısının çözülmesini sağlayacak olan Rosetta Taşı, Napolyon'un Mısır seferinde keşfedildi fakat İngilizler tarafından el koyulacak ve 1822 yılına kadar tam olarak deşifre edilemeyecek. Antik Yunan dilini anlayabilirsen bu süreci ciddi şekilde hızlandırabilirsin. Bildiğin gibi, Rosetta Taşı Helenistik Dönem'den kalma bir yazıt ve üzerinde aynı metin hem Hiyeroglif, hem Demotik hem de Antik Yunanca olarak yer alıyor.

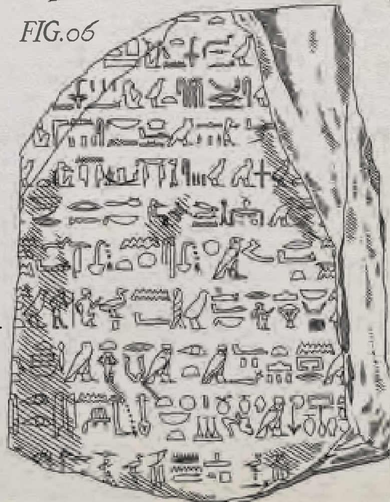

FIG.06

Zooloji

Napolyon, harita mühendisleri ve arkeologların yanı sıra doğa bilimcileri de Mısır'a getirdi. Onların görevi, Nil Nehri'nde yaşayan balon balığı ve timsahlarla birlikte, firavun faresi de dâhil tüm hayvan ve bitkilerden örnekler toplamak ve sınıflandırmak.

BEAGLE'IN YOLCULUĞU

Evrim teorisi nasıl ortaya çıktı?

Yazan: Jonathan Hatful

Charles Darwin'in zihnimizdeki popüler imajını, yani sebep olduğu tartışmalardan uzakta duran sakin ve huzurlu düşünürü, HMS Beagle isimli gemiyle Güney Amerika kıyılarında ve ötesindeki denizlerde gezinirken dönüştüğü maceracı genç adamla eşleştirmek oldukça zor. Beagle'ın beş yıl sürecek yolculuğunun ilk günlerindeki Darwin'in hali ise, yolculuğun geri kalanındaki durumuyla çok daha dramatik bir tezat oluşturuyor. Gemi, Biskay Körfezi'nin dalgalarında savrulurken şiddetli bir deniz tutmasıyla yatağına hapsolmuş ve eli ayağı öylesine tutulmuştu ki gemi mürettebatı ve hatta Darwin'in kendisi bile, ilk fırsatta gemiyi terk edeceğini düşünüyordu.

Fakat 22 yaşındaki doğa bilimci Darwin çok geçmeden denize alışacaktı ve yolculuk sırasında yaptığı keşiflerle, bilim dünyasında öteden beri savunulan çok sayıda fikri yerle bir edecek bir yola girecekti. Evrim teorisi ve doğal seçilimin tohumları bu yolculukla atılacaktı ve bu teori sayesinde, dünyadaki yerimize dair bakış açımız sonsuza kadar değişecekti.

Beagle'ın 27 Aralık 1831'de çıktığı yolculuğa Darwin'in katılması ve bir doğa bilimciye dönüşmesi bir dizi tesadüf, arkadaşlarının iyi niyeti ve cana yakın karakteriyle Darwin'in dünyadaki yerini bulma arzusu sayesinde gerçekleşmişti. Öte yandan, geminin asıl kiralanma nedeni Darwin'in gezisi değildi. Britanya Amiralliği, Napolyon Savaşları'ndan sonraki yıllarda altına bakılmadık taş kalmasın istiyordu ve Britanya'nın sömürgeci yayılmacılığının sınırlarını zorladığı dönemde, bu gemi diğer görevlerinin yanında bir ilke imza atacaktı. Fevri bir yaradılışı olan Kaptan Fitzroy'un komutasında, bir alanın deniz kronometreleri kullanılarak keşfedildiği ilk deniz yolculuğuna çıkılıyordu.

"Herkesin gözünde geminin resmi doğa bilimcisi haline geldi. Böylece, bu unvanı elinde tuttuğuna inanan geminin cerrahı Robert McCormick'i karşısına almış oldu."

Darwin nasıl Beagle'ın doğa bilimcisi oldu?

Beagle'ın yolculuğundan önceki yıllarda, genç Darwin, oğlunun eğitimine büyük meblağlar harcamış babası için başıboş dolaşan bir hayal kırıklığından başka bir şey değildi. Bilime duyduğu merak papaz olma isteğiyle çatışıyordu. Öyle ki Cambridge'de teoloji okumak için Edinburgh Üniversitesi tıp fakültesinden ayrılmıştı.

Hayatta ne yapmak istediğine henüz karar verememiş olsa da insan doğasının duyarlı bir gözlemcisi olmasına yardım eden güçlü bir ahlak anlayışı vardı. Dedesi Josiah Wedgwood, köleliğin kaldırılması için verdiği mücadeleyle ünlüydü ve Darwin de ailesinin verdiği mücadeleye tutkuyla inanıyordu. Beagle'da tuttuğu günlüğünde, Güney Amerika'da karşılaştığı kölelerin ve sözleşmeli işçilerin gördüğü muamele karşısında yaşadığı şaşkınlık ve dehşetten sıklıkla bahsetmişti.

Beagle'daki görev için Darwin'den önce Henyns ve Jenslow adında iki kişiye teklif götürülmüş ancak ikisi de görevi kabul etmemişti. Cambridge'de okuduğu dönemde mülayim ve meraklı bir insan olmasıyla nam saldığından, iki adam bu görevi Darwin'e teklif etmeye karar vermişti. Bu aşamada Darwin kritik bir dönüm noktasındaydı. İki yıl sürmesi planlanan bu yolculuğu, kendini ispatlama ve hayatın bir doğa bilimciye sunabileceklerini keşfetme fırsatı olarak görüyordu. Yolculuk sırasındaki bilimsel metotlarında ve yaptığı çıkarımlarda başka bilim insanlarının çalışmalarının büyük etkisi olmuştu, ancak özellikle sahada tek başına geçirdiği zaman ona kendi yolunu bulmasını sağlayacak özgüveni kazandırmıştı.

CHARLES DARWIN

İngiliz, 1809-1882

Kısa Özgeçmiş

Darwin'in, beş yıl süren yolculuk boyunca Beagle'da doğa bilimci olarak geçirdiği dönemin ardından evrimin doğası ve en güçlü olanın hayatta kalması üzerine yaptığı keşifler ve öne sürdüğü teoriler bilim dünyasında şok etkisi yarattı. Tanrının bu denklemden çıkarılabileceği fikri çekingen bilim insanının hem yerin dibine sokulmasına hem de göklere çıkarılmasına yol açtı.

BEAGLE'IN YOLCULUĞU

Fitzroy, bu kadar uzun ve çetin bir yolculukta güvertede yanına bir yoldaş istiyordu ve bunun için iyi bir sebebi vardı. Geminin önceki kaptanı Stokes, gemide geçen iki yılın ardından kendini başından silahla vurarak intihar etmişti. Fitzroy, ailesinin zihinsel hastalık geçmişi nedeniyle benzer dürtülere kendisinin de yatkın olabileceğinden korkuyordu. Yolculuk sırasında iyi geçinebileceğini düşündüğü birini bulmak parlak bir bilim insanı bulmaktan daha öncelikli bir meseleydi onun için. Darwin, sevecen tabiatıyla Fitzroy'un uyumluluk testini geçmişti.

Fakat Fitzroy'un köleliği onaylaması Darwin'i dehşete düşürdüğünden, ikili şiddetli tartışmalar yaşıyordu. Yalnızca 27 metre uzunluğundaki gemi pek de büyük olmadığından, Fitzroy'un öfke krizleri ciddi bir sorun teşkil ediyordu. Kaptan, kişisel alan namına pek bir şey olmayacağı konusunda Darwin'i uyarmıştı. Darwin, iki adamla aynı odada kalıyor ve yatağa yer açabilmek için her gece komodinlerin yerini değiştiriyordu. Okulda gördüğü eğitimin açık denizde seyreden bir gemideki yaşama tatbik edilemeyeceğini anlamış ve kendini alaycı şakaların hedefinde bulmuştu. Mürettebatla iletişim kurmakta sorun yaşamasına rağmen Darwin'in amacı için asıl tehdit mürettebat değildi; onu asıl zorlayan şey, çok ağır geçen deniz tutması sorunu ve denizdeki rutin yaşamdı.

Beagle, Yeşil Burun Adaları'nda, günümüzde Santiago Adası olan St. Jago'ya vardığında, Darwin denizdeki yaşama henüz alışamamıştı fakat hiç değilse bilimsel merakı tekrar canlanmıştı. Bu yolculuğun onun için ne büyük bir fırsat olduğunu net olarak fark etmişti ve geziden olabildiğince istifade etmeye kararlıydı. Adada, hayatında ilk kez doğal ortamı içerisinde tropikal bitki örtüsünü görmüş, bir ahtapotla ilk karşılaşmasını yaşamış ve hatalı bir şekilde, ahtapotların karanlıkta parladığını ilk kez kendisinin keşfettiğine inanmıştı. Örnekler toplayıp sınıflandırdığı kapsamlı ve zahmetli çalışmalarının başladığı yer bu adaydı. Kaleme aldığı günlüklerin yanında, adadaki çalışmaları İngiltere'ye

27 Aralık
1831
Plymouth, İngiltere

Darwin, kaptan yardımcılığı görevini kabul eder. Fakat Beagle yelken açmadan önce üç ay beklemek zorundadır. Deniz tuttuğu için yatağından çıkamadığından, yolcuğun ilk haftası zorlu geçecektir.

16 Ocak
1832
St. Jago

Yeşil Burun Adaları'nda deniz tutmasının üstesinden gelen Darwin, Beagle yolculuğunun ne kadar muhteşem bir fırsat sunduğunun farkına varır. Günlüğünde, hayatında ilk kez gördüğü egzotik bitki ve hayvanlar nedeniyle duyduğu heyecandan bolca bahseder.

29 Şubat
1832
Salvador, Brezilya

Beagle, Güney Amerika'da ilk kez demir atar ve Darwin gözünü yağmur ormanlarına diker. Beagle'ı İngiltere'ye göndereceği örneklerle doldurdukça üstlendiği görevin ne kadar muazzam büyüklükte olduğunu daha iyi anlamaya başlar.

3 Ağustos
1833
Rio Negro, Arjantin

Darwin, Arjantin'in vahşi tabiatını keşfederken hayatının en mutlu günlerini yaşar. Rio Negro'da akşam yemeği için avlanırken ve isyancı güçlerden kaçarken Gaucholarla birlikte at sürer. Kendisine araştırmaları için geçiş izni veren General de osas'tan da çok etkilenir.

Ocak-Şubat
1835
Chiloé, Şili

Darwin'in, Dünya'nın sürekli bir değişim halinde olduğunu ileri süren Lyell'ın teorisini temel alan düşünceleri, Osorno Dağı'ndaki büyük patlamaya tanıklık etmesiyle doğrulanır. Patlama, muazzam ve hareketli bir manzara sunmuştur.

15 Eylül-20 Ekim
1835
Galapagos Adaları

Darwin en çok, adalarda yaşayan devasa kara kaplumbağalarından ve iguanalardan etkilenir. Gördüğü farklı türlerin farklı adalara özgü olduğunu ise İngiltere'ye dönene kadar anlamayacaktır.

2 Ekim
1836

Falmouth, İngiltere

5 yıl süren yolculuğun ardından Beagle İngiltere'ye döner. Darwin artık ünlü biridir. Gönderdiği örnekler daha ayrıntılı şekilde incelenmeyi beklemektedir. Güney Amerika'nın jeolojik yapısını keşfettiği çalışmasından ötürü Cambridge bilim çevrelerinde kabul görür.

12 Ocak
1836

Sidney, Avustralya

Darwin, Avustralya'da diğer yerlere kıyasla kendini daha fazla evindeymiş gibi hisseder. Günlüğüne, Avustralya'daki hayvanların nasıl olup da bu kadar benzersiz olduğunu merak ettiğini de yazmıştır.

1 Haziran
1836

Cape Town, Güney Afrika

Cape Town'un dışındaki zorlu çölleri gözlemlerken bir hayvanın boyutunun, yaşaması için gereken besin miktarıyla ilişkili olması gerekmediğini fark eder. Akşam yemeğinde mürettebattaki diğer bilim insanlarıyla Tanrı'nın doğa kanunlarını tartışırlar.

Aralık
1832

Tierra del Fuego, Arjantin

Beagle, Kaptan Fitzroy'un bir önceki yolculukta yanına aldığı üç Fuegoluyu kabilelerine geri götürür. Bu üçlünün İngiltere'de ve gemide mürettebatla geçirdikleri zamanın onları nasıl değiştirdiğini gören Darwin şaşkına döner.

"Örnekler toplayıp sınıflandırdığı kapsamlı ve zahmetli çalışmalarının başladığı yer bu adaydı. Kaleme aldığı günlüklerin yanında, adadaki çalışmaları İngiltere'ye döndüğünde geliştireceği teorilerde çok önemli yer tutacaktı"

"Yaptığı keşifler ona bazı cesur iddialarda bulunma ve ilgi çekici fikirleri dile getirme konusunda özgüven kazandırdı"

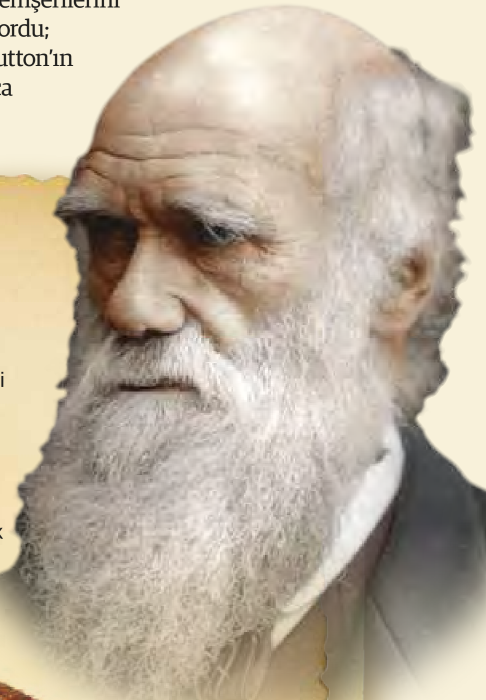
döndüğünde geliştireceği teorilerde çok önemli yer tutacaktı.

Topladığı örnekler öyle bir boyuta ulaştı ki herkesin gözünde geminin resmi doğa bilimcisi haline geldi. Böylece, bu unvanı elinde tuttuğuna inanan geminin cerrahı Robert McCormick'i de karşısına almış oldu. Bunun üzerine McCormick, Brezilya'nın Rio şehrinde Beagle'ı terk etti. Beagle'daki pek çok kişinin Darwin'in doğa tarihine olan ilgisini paylaşması ve geri döndüklerinde satabilecekleri bir şeyler bulma ihtimalinden feragat edip kazılarda Darwin'e yardım etmesi de sıra dışı bir durumdu. Genç bilim insanının merakı bulaşıcıydı.

McCormick gemiden ayrıldığında Darwin'in keyfi yerine gelmişti. O kadar ki eski aşkı Fanny Owen'ın evlenmek üzere nişanlandığı haberini bile çabucak atlattı. Tropikal orman adeta bir altın madeniydi ve yaptığı keşifler ona bazı cesur iddialarda bulunma ve ilgi çekici fikirleri dile getirme konusunda özgüven kazandırdı. Arjantin'e vardıklarında Darwin, isyancı yerlilere karşı mücadele eden General Rosas ve onun Gaucholarına karşı korkuyla karışık bir saygı hissine kapılmıştı. Kendisini "büyük bir gezgin" olarak tanımlayan Darwin, vahşi doğaya yaptığı yolculuklarda General'in askerleri ona eşlik ederken ve saldırgan çetelerden uzak durmaya çalışırken gerçek tehlikeyi iliklerine kadar hissediyordu. Fakat kalbinin yerinden çıkacak gibi atmasına da değiyordu, çünkü topladığı fosiller sayesinde, bir hayvanın soyunun aniden yeryüzünden silinmediğini anlamıştı. Soyu tükenmiş dev tembel hayvan Megatheriuma ait olduğunu düşündüğü fosiller garip bir şekilde bir Armadilloya benziyordu ve iki canlının ara formu olan bir yaratık keşfettiğini ancak Londra'ya döndükten sonra anlayabilecekti. Bu keşif, Darwin'in bölgenin jeolojisi üzerinde, Dünya'nın durmaksızın değişim halinde olduğuna inanan Charles Lyell'in fikirlerine dayanarak yaptığı çalışmaları doğrular nitelikteydi.

Öte yandan, yolculuğu sürekli çalışarak geçirmedi; Gaucholarn spor olsun diye yaptıkları deve kuşu avlarına katılacak zaman da buluyordu. Av sırasında o kadar eğlenmişti ki bir süredir aradığı nadir bir nandu (Güney Amerika deve kuşu) türünü bulduğunu ancak onu yerken fark edebilmişti. Deve kuşunun pişmemiş parçalarıysa İngiltere'ye yollandı. Bununla birlikte, mürettebata aslında ne kadar faydalı olduğunu gösterme fırsatı da yakaladı. And Dağları'na ulaşmak amacıyla yola çıkıp mahsur kalan bir ekibe su yetiştirmek için kaptanının 32 kilometre önünde ekibe ulaşmayı başarmıştı. Ayrıca mürettebatın 1833'teki Noel yemeği için 77 kiloluk bir Guanako (Lama Guanicoe) avlamıştı. Araştırma sonraki işti; o şimdi hayatının yolculuğuna çıkmış bir maceraperestti.

Darwin'i, evrim meselesine ve genetik mi çevre mi (doğa mı yetişme mi) sorusuna kafa yormaya yönelten sebep yalnızca jeoloji veya doğa tarihi değildi. Beagle'da, Tierra del Fuego yerlisi üç Fuegolu bulunuyordu. Fitzroy, bu Fuegoluları bir frenoloğun incelemesi ve meraklıların görmesi için 1830 yılında, bir önceki gezisinde gemiye almıştı. Mürettebatın Jemmy Button, York Minster ve Fuegia Basket isimlerini verdiği üç adam, adalarında bir misyon kurmak isteyen rahip Richard Matthews ile birlikte ülkelerine dönüyordu. Beagle'da ve İngiltere'de geçirdikleri zaman üçünün de davranışını ve görünüşünü ciddi anlamda değiştirmişti. Bu yüzden, adanın yerlileri tarafından nasıl karşılanacakları da belirsizdi. Darwin, Beagle adaya yaklaşırken onların gelişini izleyen kabile üyelerini gözlemlemişti. Günlüğünde, meşaleler yakıp sahil şeridi boyunca koşan adamlardan bahsetmiş ve yabaniliklerine dair yorumlarda bulunmuştu. Beagle'ın mürettebatı üç Fuegoluyu adadaki dostlarının yanına götürdüğünde, üçünün uzakta geçirdiği zamanın onları diğer adalılardan ne kadar farklı kıldığını gören Darwin şaşkına dönmüştü. York Minster adadaki hemşerilerini hor görüyordu; Jemmy Button'ın ise oldukça rahatsız

DARWIN'E İLHAM VEREN HAYVANLAR

Dev kara kaplumbağası

Darwin, kara kaplumbağalarının davranışlarını gözlemlemeye ve örnekler toplamaya (bazılarının tadına da bakıyordu) kendini öyle kaptırmıştı ki gözlemlediği hayvanların yaşadıkları adalara özgü farklı özelliklere sahip olduğunu ilk etapta göremedi. Devasa ve hantal hayvanlar Darwin'e tarih öncesi toprakları anımsatıyordu. Kara kaplumbağalarının ziyaret eden insanlara karşı ilgisizliğine de hayret etmişti. Farklı adalardaki kara kaplumbağalarının kabuklarındaki desenlerin değişkenlik gösterdiğini Darwin'e söyleyense Galapagos Adaları'nın vali vekili Nicholas Lawson'dı.

İspinoz

Darwin, Galapagos Adaları'nda ispinoz toplarken farklı adalarda o adaya özgü farklı türler bulunduğunu başta anlayamamıştı. Topladığı örneklerdeki küçük değişiklikleri gözlemlerken farklı türlerin tek bir atadan gelip daha sonra çevrelerine uyum göstermiş olmasının mümkün olduğunu tespit etti. Darwin, anakaradan göç edip farklı adalara yerleşen kuşların, zaman içinde bir şekilde değişim geçirip farklı türlere dönüştüklerini anlamıştı. Birbirinden değişik 13 türün tek bir soydan geldiği Galapagos ispinozları, Darwin'in doğal seçilim teorisini destekliyordu.

Megatherium

Darwin, Güney Amerika gezisi sırasında tembel hayvana benzeyen, soyu uzun zaman önce tükenmiş bir canlı olan Megatheriuma ait olduğunu düşündüğü çok sayıda iskelet buldu. Fakat fosilleri incelerken pek çok önemli farklılık tespit etti. Örneğin, bulduğu ilk iskeletlerden biri armadillolarınkine benzer bir kabuğa sahipti. Bir türün tek bir yıkıcı olay sonucu yok olduğu fikri giderek mantıksız bir hal alıyordu. Darwin, türlerin birbirinden miras alarak dönüştüğü fikrine yaklaşmaya başladı.

Galapagos Adaları'ndan biri olan Santa Cruz'daki Ejderha Tepesi (Dragon Hill)

Galapagos Adaları'ndaki bir kara iguanası

"Tarih öncesine uzandığını ve bizzat kendi elleriyle ona dokunduğunu hissediyordu"

hissettiği açıkça fark ediliyordu. Durum pek iç açıcı görünmüyordu fakat Matthews'un misyonunun kurulması gerektiğine karar veren Fitzroy yeterli erzakla birlikte rahibi adada bırakıp yelken açtı. Beagle birkaç ay sonra adaya döndüğünde Jemmy Button'ın adaya tekrar uyum sağlamakta zorlandığını gördüler. Matthews ise çığlık çığlığa gemiye koşmuştu. Matthews'un misyonu iptal edildi. Darwin, İngiliz denizcilerle Fuegolu kabile üyelerinin farklı türlere ait olduğunu düşünmüyordu. Fakat bu olay ona çevremizin bizi ne ölçüde şekillendirebileceğini gösterdi.

Beagle, yolculuğun sonuna yaklaşırken Şili'ye yelken açmıştı. Darwin, Santiago'da çalışmalarına ara verdi ve arkadaş olduğu birkaç göçmen Briton ile bu kısa aranın keyfini çıkardı; ancak içtiği bozuk şarap nedeniyle Valparaiso'ya dönerken ciddi şekilde hastalandı. Öte yandan, Britanya Amiralliği, kendi cebinden aldığı ikinci teknenin parasını ödemeyi reddedince Fitzroy bunalıma girmişti. Bunun üzerine yolculuğa son verip İngiltere'ye dönmeye karar vermişti ki mürettebat Fitzroy'u sakinleştirdi. O sıralarda patlayan bir yanardağın akıllara ziyan görüntüsü ise keşif yolculuğunun devam etmesi gerektiğini açıkça ortaya koymuştu. 1835'in başlarında tanık oldukları bir dizi deprem ve volkanik patlama, Darwin'in dünyanın değişim halinde olduğunu ilk elden deneyimlemesini sağladı. Bir bölgenin panoramasının yalnızca bir günde ne kadar değişebileceğini ve yıkımın her an her yerde olabileceğini gördü.

Concepcion Limanı'nda deniz seviyesindeki değişimi gözlemleyen Darwin, yer kabuğunun altındaki kuvvetlerin kaçacak bir yer bulamadan yüzey altında patlaması durumunda depremlere yol açtığını düşündü. Lyell'in teorisini geliştirerek bütün volkanik olayların birbiriyle bağlantılı olduğunu ileri sürdü. Bu durum Darwin'i eğer İngiltere'de böyle güçlü bir volkanik patlama olursa gerçekleşebilecek felaketi düşünmeye sevk etmişti.

Beagle daha sonra Galapagos Adaları'na yelken açtı. Burada Darwin, her ne kadar o an farkına varmasa da en ünlü keşiflerinden birini yapacaktı. Patlamanın ardından, bölgenin volkanik tabiatı Darwin'in ilgisini çekmeye başlamıştı. Gözlemleyerek sınıflandırdığı farklı ispinoz türlerinin bulundukları adaya özgü olduğunu düşünmeden edemiyordu. "Başka bir gezegenin sakinlerine" benzettiği kara kaplumbağaları ve iguanalardan da çok etkilenmişti. Galapagos Adaları'nda tarih öncesine uzandığını ve bizzat kendi elleriyle ona dokunduğunu hissetti.

Beagle'ın son durağı Avustralya'ydı. Doğadan ziyade beşeriyetle alakadar oldukları Avusturalya'da Darwin ve Fitzroy misyonları ziyaret ettiler. Bununla birlikte, Avustralya açıklarındaki resiflerin güzelliği karşısında da kendilerinden geçtiler. Günlükleri yurdunu ne kadar özlediğini ve 1836 Ekim'inde İngiltere'ye dönünce ne kadar rahatladığını ifade eden satırlarla doludur. Yaşadıkları harika bir macera olmuştu fakat Darwin'in yolculuğu aslında yeni başlıyordu. Dünya'ya bakış açısı tamamen değişmişti ve henüz farkında olmasa da Dünya'nın algılanış şeklini baştan aşağı değiştirecekti.

BÜYÜK KİROS

EFSANEVİ PERS PRENSİ

Kiros, Ahameniş İmparatorluğu'nu kuran acımasız bir fatihten çok daha fazlasıydı. Son derece başarılı bir devlet adamı ve özgün fikirleri olan zeki bir hükümdardı

Yazan: John Man

SESLİ İÇERİK

Dilerseniz bu içeriği dinleyebilirsiniz

Lütfen kare kodu taratın ya da aşağıdaki adrese gidin

www.allabouthistory.com.tr/kiros

Seslendiren: Kubilay Tutar

Kiros, antik dünyanın en çarpıcı medeniyetlerinden biri olan ve Büyük İskender tarafından yok edilene kadar iki yüzyıl (M.Ö. 550 - M.Ö. 330) boyunca hüküm süren Ahameniş İmparatorluğu'nun (ilk Pers İmparatorluğu) kurucusudur. Kiros'un tarihteki önemine rağmen fetihleri hakkındaki tartışmasız gerçekler hak ettiği değere ulaşamadı desek yanlış olmaz. Tarih bilimciler ise efsanelerden, çivi yazısıyla yazılmış tablet kalıntılarından, Eski Ahit'te geçen kısa ve tek taraflı anlatımlardan ve Kiros'un kendisi tarafından ifade edilmiş fetih anılarından yola çıkarak tarihe ışık tutmaya çalışıyorlar.

Kiros'tan önce Anadolu ve Orta Doğu'nun geri kalanında üç farklı imparatorluk hüküm sürmekteydi: Batı Anadolu'da Lidyalılar; Orta Asya'ya yayılan Medler; Irak, bugünkü İran ve Akdeniz kıyıları boyunca Babilliler... Eski Asur İmparatorluğu ise Medler ve Babilliler arasında bölünmüştü. Doğu ve kuzeye gidildikçe, Asya'nın bilinmeyen topraklarında, bu uygarlıkların ufkunun ötesindeki puslu bir dünyada, göçebe Türk halklarından biri olarak kabul edilen atlı kavim İskitler (diğer adıyla Sakalar) yaşamaktaydı.

Kiros'un anavatanı Pers Ülkesi (Persia), atası olan Ahameniş tarafından kuruldu. Ahameniş'in kabilesi yaklaşık iki yüz yıl kadar öncesinde Asya'nın iç kesimlerinden çıkıp günümüz İran'ının yakınlarına gelmişti. Ahameniş Hanedanlığı'nın yedinci kralı olan Kiros'un, M.Ö. 600 ila 575 yılları arasında doğduğu düşünülüyor. Kiros henüz çocukken Persler, yakın akrabaları olan Medler'e bağlı bir devletti.

Antik Yunan'ın büyük tarihçisi ve gezgini Herodot, Kiros'un yükselişini 100 yıl sonrasında kaleme aldı. Medler'in kralı olan büyükbabası Astiages, bir gece rüyasında cinsel organından çıkıp büyüyen bir asma gördü. Rahipler bu rüyayı, onun, torunu tarafından tahtından edileceğine yordular. O sırada kızı Mandane hamileydi. Kral, soylulardan birine, doğan bebeği öldürmesini emretti. Soylu kişi de bu görevi sıradan bir çobana devretti. Bu çoban, emri yerine getirmedi ve bebeğe kendi evladı gibi baktı, onu büyüttü. Hakikat, çocuğun bir oyunda kral rolünü fazlasıyla gerçekçi

Almanya'daki Büyük Kiros heykeli

Harpagos'u, Kiros'u öldürmesi için gönderen Kral Astiages

Kendisine Ahameniş Kralı Kiros'un kellesi getirilen İskit İmparatoriçesi Tomris

Kiros Silindiri

İnsan haklarına dair bilinen ilk yazıt... Peki ama insanlığa ne vaat etti?

Yalnızca 25,4 cm uzunluğundaki Kiros Silindiri, kralın başarılarına dair önemli bir kaynak olmakla birlikte güvenilirliği tartışılır diyebiliriz. Bunun bir nedeni ciddi hasar görmüş olması ve üzerindeki yazıların noksanlığı, diğeri ise Kiros'un fetihlerini ve hükümranlığını öven bir nevi propaganda izlenimi yaratması... Yazıtta Babil kralı Nabonidus aşağılanırken, Kiros'un, Babil halkının koruyucusu ve adeta Babil'in haklarının savunucusu olarak yüceltildiği görülüyor. Çivi yazısıyla yazılmış yazıtın Britanya Müzesi (British Museum) tarafından yapılan çevirisinin bir kısmı ise şu şekilde:

"Her gün, dini inanışlara ve şehir geleneklerine aykırı gelen ayinlerin uğultuları yükseliyor, Nabonidus inançları aşağılayarak her gün bir sunağa hediyeler götürüyordu. Ona göre, tanrıların kralı Marduk'a duyulan saygı ve korkunun sonu gelmeliydi. Şehrine ve halkına her geçen gün daha da fazla kötülük getirmeye başladı. Tanrıların tanrısı, halkın şikâyetleri karşısında müthiş bir öfkeye kapılmıştı. Tanrılar, mihraplarından kalktılar ve onun yüzünden Babil'e gelmek zorunda kaldıkları için Nabonidus'a öfkelendiler. Tanrıların tanrısı tüm ülkeleri tek tek gezdi ve teftiş etti. Kendisinin kral olarak seçeceği dürüst ve namuslu kişiyi arıyordu. Kiros'un elini tuttu ve ona adıyla seslendi. Her şeyin üzerinde hükmü olan (Kiros'un) krallığını yüksek sesle ilan etti. Halkını besleyen yüce efendi Marduk, onun icraatlarını ve hakiki yüreğini mutlulukla gördü. Ona Babil'e gitmesini emretti. Kiros'un hiç savaşmadan içeri girmesini sağladı. Artık kendisinden korkmayan kral Nabonidus'u onun ellerine teslim etti. Tüm asiller ve devlet adamları onun önünde saygıyla eğilip ayaklarını öptüler. Tahta çıkışı bayram havasında kutlandı, herkesin yüzü mutluluktan ışıl ışıldı... Ben, Kiros'um. Kâinatın hükümdarı! Büyük kral, güçlü kral, Babil'in kralı, Sümer ve Akad'ın kralı, dünyanın dört bucağına hükmeden kral!"

Birkaç parça halinde bulunan Kiros Silindiri, Britanya Müzesi'nde sergileniyor

oynayarak Astiages'in dikkatini çekmesiyle ortaya çıktı. Astiages torununu tanıdı. Çocuk elbette Kiros'un ta kendisiydi...

Büyük Kiros, çocukluğunu Med Kralı Astiages'in yanında geçirdi ve onun gözetiminde eğitimini tamamladı. Yunan tarihçi Ksenofon'a göre Kiros, nadir görülen bir zekâya ve çekiciliğe sahip bir oğlandı: "Çok konuşkandı. Belki de bu şekilde yetiştirildiği içindi. Hocası onu, yargılandığında, yaptığı şey için mantıklı bir neden öne sürebilecek ve hatta başkalarının da kendisine hak vermesini sağlayacak gerekçeler sunacak şekilde eğitmişti. Dahası, merakı ve bilgiye olan açlığı öyle bir noktadaydı ki tanıştığı herkesten, her şey için bir açıklama ve gerekçe sunmalarını isterdi. Konuşkanlık onun doğasının bir parçası olmuştu. Onu dinleyenlerde yarattığı his ise kibirden ziyade alçakgönüllülük ve sıcakkanlılıktı. Yıllar geçtikçe ve çocukluktan gençliğe adım attıkça sözlerine daha çok dikkat eder oldu ama arkadaşlığı hâlâ büyüleyici ve biraz da hayret vericiydi: Konu yeteneklere gelince, dostlarından üstün olduğu durumlarda kendini asla ortaya atmaz, aksine özellikle eksik hissettiği alanlarda onlara meydan okurdu. Yenik düştüğündeyse haline ilk gülen de yine kendisi olurdu."

Gençlik yıllarına adım attığında Kiros, Pers kralı olan babasının sarayına geri döndü ve M.Ö. 559 yılında tahta geçti. Herodot hikâyeyi şöyle toparlıyor: "Rüyasında gördüklerinin önüne geçmek için Astiages, Pers topraklarını işgal etti ama Kiros onu yenilgiye uğratarak tahminen M.Ö. 550'de Med topraklarını ele geçirdi. Astiages intikam almak için, daha önce itaatsizlik eden soylunun oğlunu saraya çağırttı ve öldürüp, doğrattı. Parçalarını pişirtip haşlattıktan sonra sinsi bir planla hiç fark ettirmeden soylu kişiye yedirtti."

Sırada Lidya toprakları vardı. Orası da birkaç yıl sonra fethedildi. Bu konuya ilişkin kayıtlı detaylar yok ama Herodot, tarihe bu boşluğu doldurabilecek bir not düşmüş: "Lidya Kralı Kroisos ya da İslam kaynaklarında geçen adıyla Kârun, efsanevi bir servete sahipti. Delfi'deki büyük kâhin ona, eğer Perslere saldırırsa büyük bir imparatorluğu yok edeceğini söylemişti. O da Kiros'a savaş ilan etti. Med birliklerini de yanına alarak güçlenmiş olan Kiros, Kârun'u Lidya başkenti Sart'a sürdü ve orayı kuşattı. Böylece Kârun kendi başkentinde mahsur kalmış oldu. Söylenene göre Pers güçleri şehri koruyan devasa surları tırmanarak aştılar ve böylece Sart düşmüş oldu. Kârun'un yok ettiği büyük imparatorluk, kendi imparatorluğu olmuştu."

M.Ö. 540 yılında Kiros, yeni hedefi olan Babil'e yöneldi. 1000 yılı aşkın bir süredir büyük bir imparatorluğun başkenti olarak bilinen Babil, M.Ö. 500'lü yıllarda Nebukadnezar dönemine kadar çok zor zamanlar geçirmişti. Nebukadnezar, M.Ö. 587-586 yıllarında Kudüs'ü yağmalayıp çok sayıda

Büyük Kiros'un, günümüzün İran topraklarında yer alan Pasargad'daki mezarı

Yahudi'yi esir aldı. Bu olay, İncil'de detaylı bir şekilde anlatılırken, Kiros zamanına gelindiğinde ise Babil kolay bir hedef haline gelmişti; çünkü kral Nabonidus, son on yıldır (M.Ö. 553 - M.Ö. 543) tahtın kontrolünü oğlu Belşazzar'a bırakmıştı. Nedeni bilinmeyen bu taht değişikliği ile (Nabonidus'un Arabistan'a uzanan ticaret yollarını genişletmekle meşgul olduğu düşünülüyor) kendisi gözden düşmüş ve kudretini yitirmişti. Gözden düşmüş olmasının belki de bir başka nedeni, dönüş yolunda tüm Babil tanrılarının resim ve heykellerini bulundukları tapınaklardan alıp, güvende olacakları düşüncesiyle başkente taşımış olmasıydı. Nedeni ne olursa olsun bu durum Kiros'a, kendisini Babil inancının koruyucusu olarak tanıtma fırsatı verdi.

M.Ö. 539 sonbaharında (bu dönem için bilinen en kesin tarihlerden biri) Kiros, Babil'i işgal etti. Başkentin kuzeyindeki Opis şehrinde gerçekleşen muharebeyi kazandı ve en ufak bir direnişle karşılaşmadan Babil'e girmiş oldu. Herodot'a göre Persler bu zaferi Fırat Nehri'nin akış yönünü değiştirerek kazandılar. Nehir sularının, nehir yatağından geçebilecekleri kadar çekilmesini sağlamışlardı. Nabonidus esir düştü ve tarihin sayfalarından silindi... Sonrasında neler yaşadığını ve akıbetini ise kimse bilmiyor.

"KİROS'UN HÜKÜMDARLIĞI 30 YIL KADAR SÜRDÜ VE HÂKİMİYETİ UÇTAN UCA 2500 KM'DEN FAZLA BİR ALANA YAYILDI. TARİHİN GÖRDÜĞÜ EN BÜYÜK İMPARATORLUKLARDAN BİRİYDİ"

Kiros, fethini silindir şeklindeki kilden bir tablete kaydetti. Kiros Silindiri olarak bilinen ve fetihlerini anlattığı bu kitâbeyi fazlasıyla abartılı bir propaganda çalışması olarak görmek de mümkün. Kiros Silindiri'nde, Nabonidus'un dengesiz ve dinsiz olduğu, büyük tanrı Enlil'in, Kiros'u tapınakları onarıp ülkeye huzur getirmesi ve ülkeden kaçanları geri kabul ederek başkenti yeniden inşa etmesi için aracı olarak seçtiği iddia edilmektedir. Silindirin üzerindeki bir başka ifade ise şöyle: "Tanrıların heykellerini eskiden bulundukları yerlerine, ebedi ikametgâhlarına geri getirdim. Halkı yeniden bir araya topladım ve evlerine dönmelerini sağladım..." Bunun sonucunda, "tüm asiller ve devlet adamları onun (Kiros'un) önünde saygıyla eğildi ve ayaklarını öptü. Yüzleri ışıl ışıldı."

Cömertliğini yalnızca yerel dinlere göstermedi. Yahudilerin de tutsak oldukları yerden İsrail'e dönmesine izin verdi. İncil'de yazılanlara göre, muhtemelen Kiros böylece Kudüs'teki tapınağın inşası için kaynak da sağladı. Aslında yeniden yapılanma Kiros'un torunu Darius zamanında gerçekleşmiş olsa da Kiros'un bu süreçteki rolü tarihte yadsınamaz bir gerçek olarak kabul gördü. M.Ö. birinci yüzyılda, Yahudi tarihçisi Josephus (Yosef ben Matityahu), Kiros tarafından gönderilmiş bir mektuptan bir alıntı öne sürdü: "Kendi ülkemde yaşayan Yahudilerin çoğuna ülkelerine geri dönmeleri, şehirlerini yeniden inşa etmeleri ve Kudüs'teki Tanrı'nın Tapınağı'nı onarmaları için izin verdim." Öte yandan, Josephus'un bunu Kiros'tan 500 yıl kadar sonra yazdığı ve yazının gerçekliğine dair herhangi bir delil sunmadığı da bilinmektedir.

Her halükarda Yahudiler, Kiros'a karşı büyük bir hayranlık duymaya başladı. Peygamber İşaya, Kiros için, "Tanrı eli değmiş" (aslında Mesih) olduğunu söyledi ve tüm dünyada Tanrı'nın ona zaferler bahşedeceği kehanetinde bulundu. Bir diğer peygamber Ezra, Kiros'un, "Tanrı, yeryüzündeki tüm krallıkları bana bahşetti." dediğini söyler.

Peki, Babil'den sonra nereye gidecekti? Kuzeye ve doğuya doğru uzanan, fethedilmeyi bekleyen yepyeni bir dünyaya... Atlı göçebeler olan İskitlerin diyarına...

İmparatorluğundaki eyaletleri ve halkları yönetmesi için valiler ve memurlar atayan Kiros'un, M.Ö. 530 yılında İskitler ile savaşırken öldüğü düşünülüyor. Yine de elimizdeki hikâyeler ve Herodot'un anlattıkları dışında sağlam kanıtların olmadığını dikkate almamız gerekiyor.

İskit kabilelerinden biri olan Massagetler, fermente edilmiş kısrak sütü (kımız) içen ve alışılmışın dışında, cinsiyet eşitliği esaslarına göre yaşayan bir topluluktu. Miğfer ve savaş kemerleri kuşanmış, zırhlı, atlı kadın ve erkekler, baltaları ve oklarıyla savaştılar. O zamanlar, Tomris isimli kadın hükümdar tarafından yönetilmekteydiler.

At üzerinde çok yetenekli olan göçebe İskit okçularını yenmek neredeyse imkânsızdı. Uçsuz bucaksız steplerde, sislerin içinde bir anda yok oluveriyor, sonra yeniden ortaya çıkıyorlardı. Herodot'un anlattıklarına göre, Kiros onları yenmek için bir hileye başvurmak durumunda kaldı. Bir ziyafet sofrası hazırlattı. Masada yemeğin yanı sıra bolca şarap da vardı ve bu, kımız içen göçebelerin aşina olmadığı bir içecekti. Persler geri çekilirken göçebeler ilerledi ve ziyafet sofrasına ulaştılar. Ne varsa yediler, içtiler ve şarapla sarhoş olup kendilerinden geçtiler. Persler geri döndü ve çoğunu katledip Tomris'in oğlunu esir aldı... Genç savaşçı kendine geldiğinde intihar

etti. Bunu duyan Tomris'in ağzından intikam sözleri döküldü: "Kana susamış Kiros! Sen oğlumu mertlikle değil, o içtikçe zıvanadan çıktığın şarapla öldürdün; ama Güneş'e yemin ederim ki seni kanla doyuracağım!" Bir sonraki savaşta İskitler Pers ordularını bozguna uğrattı ve Kiros'u öldürdü. Tomris, Kiros'un cansız bedenini aldı, kellesini kesip içi kan dolu bir fıçının içine attı ve şu sözleri söyledi: "Hayatta olmama ve seni bozguna uğratmama rağmen beni yok ettin sen! Oğlumun canını hileyle aldın. Ama ben sözümü tutuyorum. Hayatın boyunca kana susamış bir katildin, şimdi seni kanla doyuruyorum!"

Bu, çok bilinen bir hikâye ama Herodot'un düşüncesine göre, detaylar biraz çarpıtılmış ve hakikati yansıtmıyor olabilir. Ne de olsa büyük liderlerin hileye başvurması beklenen bir şey değildir...

Kiros, yaklaşık 30 yıl kadar hüküm sürmüş ve Karadeniz'den günümüzdeki Afganistan'a kadar, uçtan uca 2500 kilometrelik alana yayılan bir imparatorluk kurmuş bir hükümdardı... Aynı zamanda bu onu, tarihteki en büyük imparatorluklardan birinin mimarı yapıyor. Oğlu II. Kambises ve torunu Darius'un, imparatorluk topraklarını Mısır, Libya ve Hindistan'a kadar genişletmesine rağmen, diğer tüm hanedanlıklar gibi bu devasa imparatorluğun da sonu geldi. M.Ö. 330'da Büyük İskender, Pers topraklarını fethetti. Böylece Ahamenişler'in dönemi hüsranla son buldu.

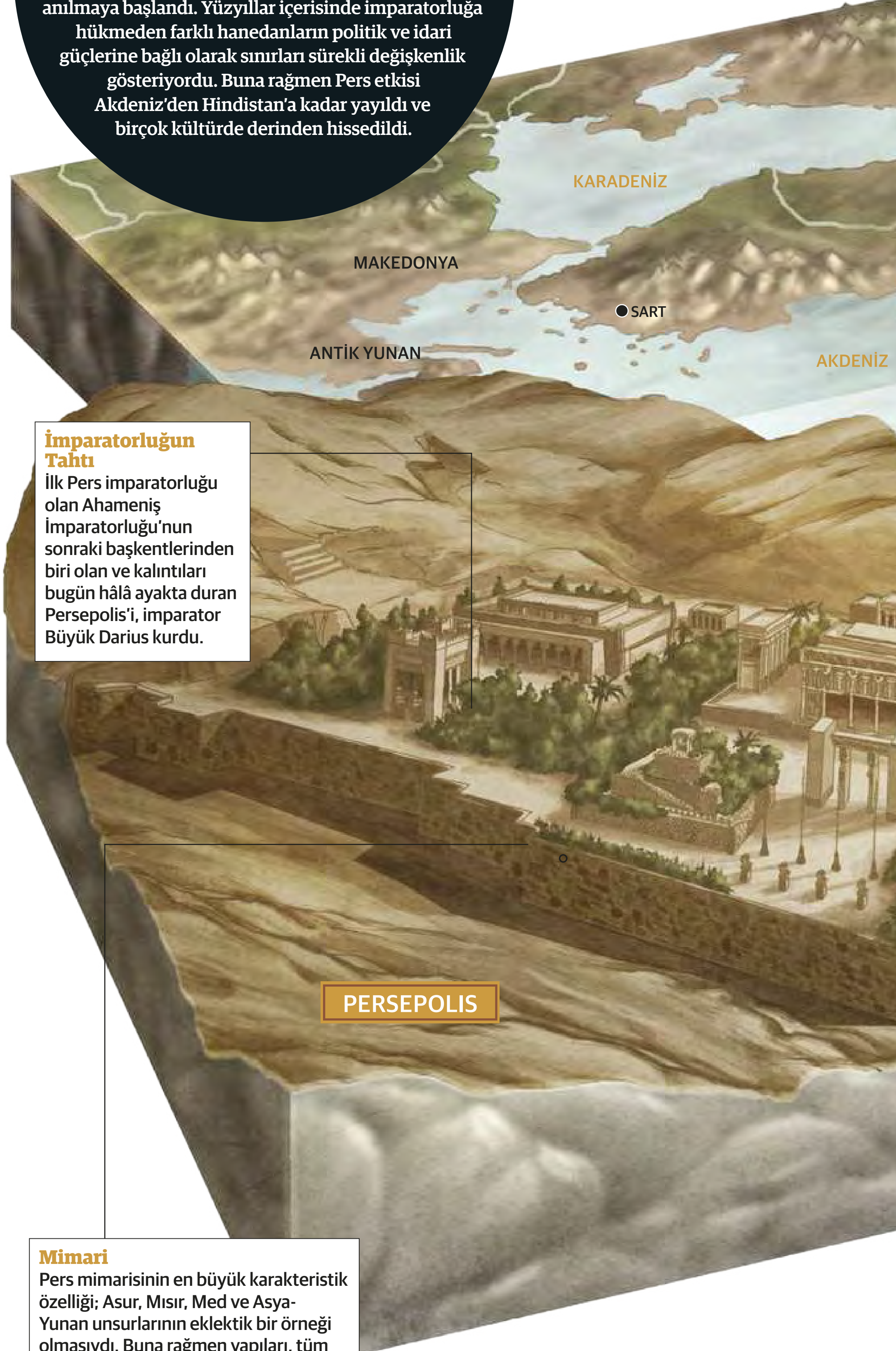
Ancak Kiros'un yaptıkları tarihteki yerini aldı. Tarih bilimciler, bir imparator olarak başarısını, merkezi idareyle halkın özgürlüğünü dengeleyebilmesini sağlayan yönetim şekline bağlıyor. Kurduğu bu sistem Kiros'tan sonra gelen hanedanlar tarafından korunarak Araplar'ın 7. yüzyılda Pers topraklarını işgal etmesine kadar geçen 1000 yıllık süre zarfında başarıyla ayakta kaldı.

Dini özgürlüklere ve adaletin önemine yaptığı vurgu ile Kiros Silindiri, 1970 yılında İran Şahı tarafından "Tarihin ilk insan hakları bildirgesi" olarak tanımlandı. Başkaları ise büyük olasılıkla modern bakış açısının biraz şişirilmiş bir hali olduğunu düşünüyor olabilir. Yine de İran, Kiros Silindiri'ni milli kimliğinin temel taşı olarak addediyor. Kiros'un mezarı, İran'ın güneybatısında, Şiraz şehri yakınlarında bulunuyor. Kayadan oluşan bir kaide üzerinde duran mezar, Ahameniş Hanedanı'nın ilk başkenti olan antik şehir Pasargad harabeleri yakınında yer alıyor. İlerleyen zamanlarda Kiros'un oğlu Kambises'in, başkenti Susa'ya taşıdığı biliniyor. Bu anıt mezarın Kiros'a ait olduğunu doğrulayan güçlü deliller yok. Ancak bu, o mezarsa; yani, Kiros'un toprağa verilmesinin üzerinden tam 200 yıl geçtikten sonra Büyük İskender tarafından ziyaret edilip onurlandırılan mezarsa; bu durumda üzerinde çok önceleri silinmiş olan bir yazıt bulunduğu söylenir:

"Ey yolcu, ben Kiros'um. Perslere bir imparatorluk veren ve Asya'ya hükmetmiş olan Kiros... Bundan dolayı ne bana ne de bu mezara kin gütme sakın..."

Pers İmparatorluğu

Ahameniş'lerle başlayan ve farklı hanedanlarla devam eden Pers İmparatorluğu'nun toprakları öyle büyüktü ki kısa sürede Kâinatın İmparatorluğu olarak anılmaya başlandı. Yüzyıllar içerisinde imparatorluğa hükmeden farklı hanedanların politik ve idari güçlerine bağlı olarak sınırları sürekli değişkenlik gösteriyordu. Buna rağmen Pers etkisi Akdeniz'den Hindistan'a kadar yayıldı ve birçok kültürde derinden hissedildi.

İmparatorluğun Tahtı
İlk Pers imparatorluğu olan Ahameniş İmparatorluğu'nun sonraki başkentlerinden biri olan ve kalıntıları bugün hâlâ ayakta duran Persepolis'i, imparator Büyük Darius kurdu.

Mimari
Pers mimarisinin en büyük karakteristik özelliği; Asur, Mısır, Med ve Asya-Yunan unsurlarının eklektik bir örneği olmasıydı. Buna rağmen yapıları, tüm dünyada tanınan benzersiz bir Pers kimliğine sahipti.

HAZAR DENİZİ
HİNDİSTAN
PERS ÜLKESİ
ASUR
Susa
Asur
Pasargad
Persepolis
ARAP DENİZİ
Babil
İRAN KÖRFEZİ
MISIR
KIZIL DENİZ
AFRİKA

Perslerin doğduğu topraklar
Persler aslında İran platosunun batısında yaşayan göçebe, kırsal bir toplumdu. Milattan önce 850 yılından itibaren kendilerini Parsa olarak adlandırmaya başladılar ve gitgide büyümekte olan devletlerini daha da geliştirebilmek için alt yapılarını güçlendirdiler. Pasargad, Büyük Kiros hâkimiyetindeki Ahameniş İmparatorluğu'nun başkentiydi.

Sınırlar genişledi
Babil'in duvarları geçilmez olarak bilinirdi ama Kiros, bu engeli su üzerinden aşmanın bir yolunu buldu. Şehir, M.Ö. 539'da düştü ve Neo-Babil İmparatorluğu, Kiros'un krallığının bir parçası haline geldi.

Etnik çeşitlilik
Pers İmparatorluğu'nun tarihi kültürel alışverişlerle doludur. Persler, Mısır'dan Hazar Denizi'nin altına ve İran Körfezi'ne kadar yayılmış bir alanda yaşayan halkları asimile etti. Gelenekleri kendi kültürlerine dahil etmeleri, hiç değişmeyen Pers karakteristiklerinden biriydi.

Çömlekçilik, bu antik imparatorluğun ilk sanatsal faaliyetiydi. Sonraları ise altın ve gümüş işlemeciliği daha önemli bir hale geldi.

Din
Pers halkı, başka yörelerin dini inanışlarına saygı gösterirdi. Kendi dinleri Zerdüştlük'tü. Müslümanların fetihlerinden sonra İslam, devletin resmi dini olarak kabul edildi.

PERS ÖLÜMSÜZLERİ

Pers ordusunun saldığı dehşet bir yana, "Pers Ölümsüzleri" düşmanları için en büyük korkuydu. Ordunun en seçkin savaşçılarından oluşan grubun bu takma adı almasının sebebi, savaşlarda hiç kimsenin onları görünürde öldürememesiydi. Ölümsüzleri oluşturan 10.000 piyadeden bir tanesi bile düşse, hemen yerine birisi geçerdi ve birlikler sürekli aynı güce sahip sabit birimler olarak varlığını sürdürürdü.
Ölümsüzler, rütbelerine göre gümüş veya altın uçlu kısa mızraklar kullanan bir birlikti. Kısa mızraklar dövüş mesafesini kısaltıyordu, ancak buna karşın hareket kabiliyetlerini artırıyordu. Ölümsüzler, kısa yay ve okluk (sadak) da taşıyorlardı. Böylece çatışma menzilini istedikleri an hızlıca değiştirebiliyor, göğüs göğüse çatışmadan daha uzun menzilli bir çatışma pozisyonuna göz açıp kapayıncaya kadar geçebiliyorlardı.
Ölümsüzler, Kiros'un oğlu Kambises'in M.Ö. 525'teki Mısır fethinde; torunu olan Darius'un Hindistan'ın batı sınırlarındaki Pencap ve Sind'e (bugünkü Pakistan) yaptığı seferde ve İskitlerle olan savaşlarda (M.Ö. 520 ve M.Ö. 513) büyük rol oynadılar. Spartalılar'a karşı M.Ö. 480'de Termopylae Muharebesi'ne katıldılar ve M.Ö. 479'da Yunanistan'a yapılan Pers seferinde Mardonius komutası altında savaştılar.

Güçlendirilmemiş bir ordu kampı

Sadrazam Kara Mustafa Paşa, Osmanlı ordu kampının batısındaki Wienerwald'ın tepelerinden gelebilecek saldırılara karşı önlem almak için bu bölgeyi yeterince teftiş etmedi. Siperleri güçlendirmeli ve çevrenin güvenliğinden emin olmalıydı. Yeniçerileri ve sipahileri doğru zamanda kuşatma alanından bu bölgeye kaydırmamış olması belki de savaşı kaybetmesine neden olan en büyük hataydı.

Güçlü surlar

Destek birlikleri gelmeden önce Viyana'daki garnizon iki ay boyunca 6,4 km'lik surları korumuştu. Osmanlı ordusunun lağımcı birlikleri dış surları çökertmek için, altlarında açtıkları tünellere patlayıcı yerleştirip surları havaya uçurdular. Osmanlılar, her ne kadar şehrin dış surlarında yer yer gedikler açabilmiş ve bazı burçları ele geçirmiş olsa da şehrin içine girmeyi başaramadı.

Zorlu ilerleyiş

Kahlenberg, Viyana'nın kuzeybatısında, üç ayrı zirvesi olan zorlu bir dağ idi. Sarp yamaçları, süvarilerin ilerlemesini neredeyse imkânsız kılan dar geçitler ve kayalıklarla kaplıydı. Bu nedenle Leh Kralı Jan Sobieski ve generalleri, hücum emrini vermeden önce süvarilerini bölgenin aşağısındaki düzlüğe doğru sürdü.

II. VİYANA KUŞATMASI

ALMANDAĞI MUHAREBESİ

VİYANA, AVUSTURYA, 12 EYLÜL 1683

Yazan: William E. Welsh

Leh Kralı Jan Sobieski, süvarilerine, Viyana'yı kuşatan Osmanlı ordusuna doğru hücum emrini verdi. Leh süvarileri, o dönemde korkutucu bir askeri güç olan Kanatlı Hüsarlar'dı. Bu güçlü birlik, zırhlarının üzerinde yırtıcılıklarını ve hızlarını sembolize eden ahşap ya da metal kanatlar taşırdı. Süvariler, Osmanlı ordusuyla aralarındaki mesafenin yarısını katettikten sonra mızraklarını indirip dörtnala atlarını sürmeye başladılar ve nispeten daha hafif zırha sahip bir birlik olan sipahilerin ilk hattına tüm güçleriyle saldırdılar...

Yaklaşık 150 yıl öncesinde, 1529'da Kanunî Sultan Süleyman'ın birinci Viyana kuşatması başarısızlıkla sonuçlanmış olsa da 17. yüzyılın sonlarındaki politik olaylar, hâlâ güçlü durumdaki Osmanlı İmparatorluğu'nun Viyana'yı yeniden kuşatmasına zemin hazırladı.

Avusturya yönetimi altında Macarlar ağır vergilerle eziliyor, Katolik olmayanlar mezhep özgürlüğünden yoksun kalıp zulme uğruyordu. Yardım talepleri üzerine IV. Mehmet, Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'yı Kutsal Roma İmparatorluğu'nun Tuna Nehri kıyısındaki başkentini kuşatması için göndermeye ikna oldu. Osmanlı ordusunun yaklaşmakta olduğu haberleri tüm şehirde büyük bir panik yarattı ve İmparator I. Leopold ile soylular, güvende olmak için Bavyera'ya kaçtı.

Leopold, Güney Avusturya'nın savunmasını Lorraine Dükü Charles'a emanet etmişti. Charles, şehirde konuşlanması için oldukça büyük bir birlik gönderdi ve Avusturya ordusuyla birlikte batıya çekildi. Lehistan'ın (Polonya) ve Kutsal Roma İmparatorluğu'nun dört bir köşesine destek çağrısı yollanmıştı ama müttefik birliklerin şehri kurtarmak için Avusturya'da toplanması haftalar sürecekti.

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın çok büyük hayalleri vardı. O, yalnızca Viyana'yı değil, Roma'yı da almak istiyordu. 14 Temmuz'da Osmanlı ordusu Viyana surlarının önüne geldi. Takip eden haftalarda Osmanlı topları şehrin yüksek duvarlarını dövmeye başladı. Lağımcı birlikleri surların altında tüneller açıp patlayıcılarla başarılı bir şekilde duvarları çökertiyordu ama bu yine de şehri almalarına yetmedi.

1 Eylül'de, Lehistan ve İmparatorluk ordusunun tüm birlikleri Viyana'nın yaklaşık 80 km yukarısındaki Krems'te buluştu. Dükten daha rütbeli olduğu için tüm orduların komutasını Leh Kralı devraldı. Charles da komuta kademesinde kalmaya devam etti ve şehirdeki baskıyı azaltmak için taktik planlar geliştirdi.

Almandağı (Kahlenberg) Muharebesi, İmparatorluk güçlerinin Osmanlı ordusunun sağ kanadına yaptığı taarruzla başladı. Gün yarılandığında, Lehistan ordusu, Osmanlı ordusunun kamp alanını gören yüksek bir düzlükte konuşlanmaya başlamıştı. Havada büyük bir sessizlik vardı. Fırtınadan önceki sessizlikti bu...

Lehler, akşamüstü Osmanlıların sol kanadına doğru taarruza geçtiğinde, İmparatorluk güçleri de yeniden sağ kanada saldırdı ve ilerleyerek tabyalarını günümüzdeki adıyla Türkenschanze bölgesine (Türk Siperleri) taşıdı. Bu saldırılar sonucunda Osmanlı'nın güçlü olduğu sağ kanadı da geri çekilmek durumunda kaldı. İmparatorluk ve Leh ordusunun çift taraflı baskısına dayanamayan Osmanlı birlikleri muharebe meydanını terk etti. Bu ağır yenilginin Kara Mustafa Paşa için anlamı çok netti: idam cezası... Sultan IV. Mehmet'in fermanıyla Belgrad'da boğdurularak hayatına son verildi.

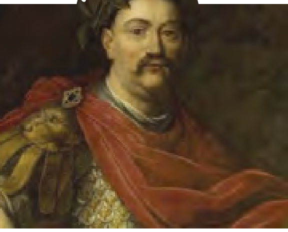
Sıcak çatışma
Leh Kralı Jan Sobieski ordusuna liderlik ediyordu. O ve kurmayları, ordularının düzenini ve ilerleyişini gözlemleyip saldırıların başarılı olması için gereken hamleleri yaptı. Kahramanca direnen yeniçeriler ise zor durumdaydı. Kral, süvarileri desteklemek için tüfekli Alman piyadelerinden destek ateşi sağlamalarını da istemişti.

Yeniçerilerin kaderini değiştiren karar
Leh süvarileri beklenmedik bir hamleyle, geniş Viyana düzlüğünde korumasız yakalanan yeniçerilerin önünü kesti ve onları bozguna uğrattı. Osmanlı ordusunun kamp alanında siper ve geçici barikatlar inşa etmek için gerekli malzeme bulunmasına rağmen, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa alan tahkimatı yaptırmamıştı ve tüm konsantrasyonunu kuşatma bölgesine vermişti. Tek amacı, şehrin kendiliğinden teslim olmasını sağlamak ve Viyana'yı zarar görmeden ele geçirmekti. Bu kritik kararı, ne yazık ki Osmanlı ordusunun mağlubiyetine neden oldu.

Kutsal Roma İmparatorluğu & Lehistan Ordusu

ASKER SAYISI: 88.000
TOP SAYISI: 500

LEH KRALI JAN III. SOBIESKI

LİDER

Savaş alanındaki varlığıyla İmparatorluk Ordusu'nun moralini yükselten Sobieski; dindar, kararlı ve karizmatik bir kumandandı.

Güçlü yanları: İdarî ve taktik becerileriyle kendini kanıtlamış, yetenekli bir kumandan.

Zayıf yanları: Kırılgan egosu ve müttefiklerine karşı duyduğu şüphe.

LEH KANATLI HÜSARLARI

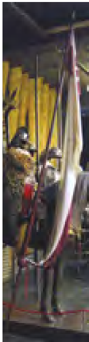
ÖNEMLİ BİRLİK

Amacı, daha hafif düşman süvari birliklerini hezimete uğratmak olan, Leh ordusunun güçlü ağır süvari birliği.

Güçlü yanları: Özellikle zayıf süvariler üzerindeki kanıtlanmış etkisi.

Zayıf yanları: Tüfekli piyadelerin yaylım ateşi karşısında etkisiz.

MIZRAK

ÖNEMLİ SİLAH

Leh Kanatlı Hüsarları'nın temel silahları 5 metre uzunluğundaki, sivri, çelik uçlu mızraklarıydı.

Güçlü yanları: Atlı süvarilerin uyguladığı güç sayesinde düşmana yaşattığı büyük şok.

Zayıf yanları: İlk hücumun ardından çoğunlukla kaybedilir ya da parçalanırdı.

01 Zorlu ilerleyiş

İmparatorluk ve Leh ordusu, engebeli ve inişli çıkışlı Wienarwald arazisinde ilerledi. Lorraine Dükü Charles, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın böyle bir hamleyi beklemeyeceğini tahmin etmişti. Ormanda, Lehler ve İmparatorluk ordusu ayrıldı. Ağır zırhlı Leh ordusu için bu ilerleyiş oldukça zorlu geçiyordu. Daha sonraları Leh Kralı Sobieski, kendilerine verilen haritalarda arazinin güç koşulları doğru yansıtılmadığı için şikâyetçi bile oldu.

02 Kan dökülmeye başladı

Muharebe, sabah saat 8.00 sularında, Lorrain'li Charles'ın piyade alayının savaş pozisyonu alması ve Alman Ejderhaları'nın Tuna Nehri kıyısındaki kritik noktalarda bulunan bazı önemli köylerde Osmanlı yeniçerilerini bozguna uğratmasıyla kızışmaya başladı. Yeniçeriler, ateşlemenin çakmakla yapıldığı tüfeklerle donanmıştı. Bunların yanı sıra, vauban mekanizmalı, birleşik ateşleme düzeneğine sahip tüfekler de kullanıyorlardı. Bu tüfekler, Avusturyalıların kullandığı misket tüfeklerinden daha uzun menzilliydi ve daha iri mermiler atabiliyordu. Bu sayede Osmanlılar, sabah saatlerinde kızışan çarpışmada Avusturya ordusuna önemli kayıplar verdirdi.

03 Merhamet yok

Her iki taraf da alabildiğine agresif ve acımasızca savaşıyordu. Kahlenberg tepelerinin yamaçlarındaki çarpışmalarda, Osmanlı ordusu zaman zaman avantajlı duruma geçiyor ve düşmanının gözünün yaşına bakmadan savaşın gerektirdiklerini yerine getiriyordu. Aynı şekilde Hristiyan ordusu da karşılık vermekten geri kalmıyordu.

01

10

04 Osmanlı yedek birlikleri konuşlandırıldı

Hristiyan destek ordusunun öncü birlikleri Osmanlı ordusunun sağ kanadı üzerinde baskın duruma geçince Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, kendi korumalarını ve hane birliklerini bu tarafa yönlendirdi. Geri kalan ihtiyat kuvvetlerini ise sol kanatta mevzilendirdi.

05 Toplanma noktası

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Viyana'nın 3 km kuzeybatısındaki müstahkem bölge Türkenschanze'yi toplanma noktası olarak belirlemek için, Hz. Muhammed'in sancağının buraya dikilmesini emretti. Osmanlılar burada, ne pahasına olursa olsun, Hristiyan destek güçlerinin şehirdeki İmparatorluk garnizonuna koridor açmalarına engel olmak için pozisyonlarını korumak zorundaydılar.

10 Sadrazam kaçmak zorunda kalıyor

Sadrazam Kara Mustafa Paşa, Hz. Muhammed'in Sancağı'nı yanına alarak savaş meydanından ayrıldı. Karargâh çadırına dönüp kişisel eşyalarını topladıktan sonra Osmanlı birlikleriyle beraber güneye, Macaristan'a doğru yola koyuldu.

09 Garnizon imdada yetişiyor

Kont Ernst Starhemberg, şehirden çıkıp destek birliklerinin yanında savaşmaları için şehirdeki imparatorluk piyadelerini savaş alanına yolladı. Osmanlı ordusuna arka taraftan beklenmedik bir saldırı düzenleyip, onları gafil avlayacaklardı.

08 Türkenschanze Taarruzu

Hristiyanlar, Türkenschanze'de Osmanlı tabyalarına saldırmaya başladığında Merzifonlu Kara Mustafa Paşa yüksek bir düzlükten onları izliyordu. Topçu ateşiyle bir anda dağılan savaş hattında Alman piyadeleri yaylım ateşine başlamıştı. Almanlar'ın Hz. Muhammed'in sancağını ele geçirmesine çok az kalmışken Merzifonlu Kara Mustafa Paşa ani bir karşı saldırıyla sancağı kurtarmayı başardı.

06 Leh süvarileri mevzileniyor

Üç müfrezeden oluşan Leh ağır süvarileri, akşamüstü dört sularında saldırı pozisyonuna geçti ve Wienerwald'ın doğu yamacındaki üzüm bağlarının arasından yavaş yavaş ilerlemeye başladı. Kanatlı Hüsarlar önde gidiyordu. Tam arkalarında ise, görevi Hüsarlar'ın açtığı gediklerden düşman ordusunun içine sızmak olan orta ve hafif süvariler mevzilenmişti.

07 Süvariler teftişte

Leh Kralı Jan Sobieski, 150 Kraliyet Hüsarı'na Osmanlı mevzilerine hücum etmeleri emrini verdi. Amaç, düşmanın silah ve asker gücünü öğrenmekti. Hüsarlar, sipahilerin ilk hattını yarmayı başardı ama etrafları kuşatılınca canlarını kurtarabilmek için kaçmak zorunda kaldılar. Bu keşif onların 50 askerine mal olmuştu. Leh Generali Nicolas Sieniawski, 150 kişiden oluşan yeni bir birlikle bir kez daha sipahilere saldırdı ama bu girişim de başarısızlıkla sonuçlandı.

Osmanlı İmparatorluğu

ASKER SAYISI: 138.000
TOP SAYISI: 300

SADRAZAM MERZİFONLU KARA MUSTAFA PAŞA

LİDER

Önceki Osmanlı kumandanlarının bir türlü alamadığı Viyana'yı ele geçirecek kadar güçlü bir ordusu olduğuna inanıyordu.

Güçlü yanları: Engin savaş deneyimine sahip zeki, cesur ve usta bir kumandan.

Zayıf yanları: Askeri muhakemesinin önüne geçen aşırı yüksek öz güven ve hırs.

OSMANLI SİPAHİLERİ

ÖNEMLİ BİRLİK

Osmanlı Devleti tarafından eğitilen, paralı, profesyonel ağır süvariler. Osmanlı ordusunun çoğunluğunu oluşturuyordu.

Güçlü yanları: Atlarını dörtnala sürerken bile ustaca ok kullanabiliyorlardı.

Zayıf yanları: Zırh donanımları, Avrupalı süvarilere göre zayıftı.

OSMANLI KILICI

ÖNEMLİ SİLAH

Kullanan süvarinin en iyi şekilde kavrayıp hamle yapabilmesi için tasarlanmış, tek elle tutulan, tek kenarlı, kavisli bir kılıç.

Güçlü yanları: Zırh üzerinde etkili olan geniş, kavisli bir ucunun olması.

Zayıf yanları: Saplaması zor bir kılıç.

Alternatif Tarih Gazetesi

Avusturya — *Röportaj: Jonathan O'Callaghan* — *1529*

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN VİYANA'YI FETHETTİ

Avrupalı liderler, bölgedeki bu yeni güçle barış yapmak için kolları sıvadı ama Kral Şarlken, Avusturya'nın başkentini tüm Hristiyanlık için geri almaya yemin etti

Özel Röportaj

© Nancy Bisaha

PROFESÖR NANCY BISAHA

Profesör Bisaha, New York'taki Vassar College'da Tarih Profesörlüğünün yanı sıra Orta Çağ ve Rönesans Çalışmaları Başkanlığı yapıyor. Uzmanlık alanı ise Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk dönemleri.

1529'da Birinci Viyana Kuşatması'nı hazırlayan nedenler nelerdi?

Muazzam bir geçmiş, güçlü bir alt yapı ve varlığa sahip olduğunuzu düşünün. 1451'de Fatih Sultan Mehmet'in 30 yıllık saltanatıyla genişlemeye başlayıp oğlu II. Bayezid'le büyümeye devam eden; sonrasında Yavuz Sultan Selim'in fethettiği Mısır, Mekke, Medine, Kudüs ve Akdeniz'in doğu sahilleri (Levant) ile tamamen size ait olan topraklarda hüküm sürüyorsunuz... Fetihlerle genişleyen topraklar size yeni gelir, vergi ve sayısız kazanç sağlamış. Derken Kanunî dönemi başlıyor. Tüm bu devasa mirasın yegâne sahibi olarak 1520'de tahta çıkıyor ve hedefi Doğu Avrupa... Bu hedefe doğru ilk hamlesi ise Macaristan. 1526'da gerçekleşen Mohaç Muharebesi sonrasında Macaristan'ın büyük bir bölümünü ele geçiriyor. Direnmeye devam eden kalan kısmı ise Habsburg Hanedanı ve diğer hanedanlıklarla birlik olup Süleyman'ı geri püskürtmeye ve kaybettiği toprakları geri almaya çalışıyor. İşte tüm bu gelişmelerin, Kanunî Sultan Süleyman'ın Viyana'yı kuşatma kararını vermesine neden olduğu düşünülüyor.

Birinci Viyana kuşatması neden başarısız oldu?

Başarısızlığa neden olan birkaç faktörden söz edilebilir. Bir nedeni, merkezi destek üslerinden oldukça uzaklaşmış olmalarıydı. Bu defa batıya doğru, daha önceki seferlere göre çok daha fazla açıldıkları için tedarik hattı devamlı kopma tehdidi altındaydı. Üstelik inanılmaz yağmurlu bir döneme denk gelmişlerdi ve tüm bu koşullar altında birlikleri hareket ettirmek oldukça zordu. Ordu içinde birliği sağlamak ve yerle bir olan morali yüksek tutmak günbegün

Osmanlılar, muharebeyi kaybettikten sonra Akdeniz'e yöneldi

VİYANA'DA KÜLTÜREL YAKINLAŞMA ÇALIŞMALARI

Viyana'da yaşayan birçok Hristiyan, "kâfir" dedikleri Müslüman Osmanlı Devleti'nin şehri almasıyla paniğe kapılmış olsa da Osmanlı'nın devlet adamları, kendi kontrolleri altındaki bu şehirde yaygın kanıyı değiştirmek adına var gücüyle çalışıyor. Avrupa ile Doğu kültürünün kaynaşması için düzenlenen Viyana Kültür Festivali yakında başlıyor. Yemek işletmeleri, eğlence yeri sahipleri ve esnaf hem Batı hem de Doğu kültürünün güzelliklerini halkla buluşturacak.

Kanunî Sultan Süleyman, 1520'den 1566'ya kadar Osmanlı Padişahı olarak hüküm sürdü

güçleşiyordu. Yağmur yüzünden barutlarının ıslanmış olması da diğer bir sorundu. Daha önce Osmanlı'yı zaferden zafere taşıyan koşullar, bu defa ne yazık ki onların aleyhindeydi.

Başarısız kuşatmanın sonuçları neler oldu?
Güçlü teorilerden biri, Osmanlı'nın odağını Doğu Avrupa'dan biraz uzaklaştırması ve devamında Akdeniz'e yönelip sınırlarını bu coğrafyada daha da genişletme çabasına girmesi diyebiliriz. Bu yönelimle Akdeniz ve Kuzey Afrika çevresinde çok daha etkin hale geldiler. Öte yandan, Kanunî Sultan Süleyman'ın hedeflerinden birinin Macaristan topraklarını koruma altına almak olduğunu söylemek mümkün ve aslında bu hedefi bir anlamda gerçekleşti. Kuşatmadan sonra Orta Avrupa tehdidi ya da Habsburg Hanedanlığı'nın baskısı ortadan kalktı. Böylece bölgede Osmanlı açısından uzun bir süre istikrar sağlanmış oldu.

Viyana kuşatması başarıyla sonuçlansaydı Osmanlı üzerinde ne gibi etkileri olurdu?
Kuşatmanın başarılı olması muhteşem bir zafer olarak görülecekti. Bununla birlikte, baş edilmesi gereken büyük bir zorluk olacaktı çünkü bu topraklar, Osmanlı İmparatorluğu'nun merkezinden oldukça uzaktaydı. Bana kalırsa, sınırların korunmasında ve merkez idareden gönderilen erzak, asker, teçhizat ve diğer desteklerin başarıyla bölgeye iletilmesinde devamlı güçlük yaşayacaklardı. Viyana çevresini ve Doğu'ya giden yolları kontrol altında tutmak da onları çok zorlardı diye düşünüyorum. Kısacası, Viyana'nın fethi ve devamında şehri elde tutma çabası kuşatma giderlerinin üstüne eklendiğinde Osmanlı'ya çok pahalıya patlayacaktı. Unutulmaması gereken bir başka konu da doğudaki Safevîler'den ve diğer hanedanlıklardan gelen baskıların, imparatorluğu parçalanmaya sürükleyebilecek olması. Bu zaferle birlikte Osmanlı, topraklarını gereğinden fazla genişletmiş olmanın bedelini çok ağır ödemek zorunda kalabilirdi.

Osmanlı'nın zaferi, Avrupa'da ne gibi etkilere yol açacaktı?
Osmanlılar'da olup da Hristiyan şehirlerinde olmayan şey, kültürel uyum ve kaynaşmaydı. Eğer Viyana'yı almış olsalardı yalnızca Müslümanlar değil, Hristiyan ya da Museviler de Avrupa'da son derece aktif bir hayat sürebilirdi. Bu, tüm Avrupa halkı ama özellikle de Orta Avrupa için çığır açan bir deneyim olurdu. Osmanlılar o bölgede tutunabilmiş olsa, Osmanlı kimliği çok daha fazla kabul görecek, idari stratejileri daha iyi anlaşılacaktı. Oysa tam aksine, Osmanlı karşıtı düşünce gün geçtikçe güçlenmeye başladı. İnsanın kendinden uzakta olan biri hakkında önyargı gütmesi çok kolay, öyle değil mi? Osmanlı'yı aşağılamak ve karalamak, klişe düşüncelere saplanıp kalmak Avrupalılar için çok kolay oldu. Daha yakın ilişkiler içinde olup iç içe yaşasalardı, aralarında komşuluk ilişkisi, ticari ve kültürel ilişki gelişebilseydi, çok daha ileri bir bakış açısı yakalanabilirdi.

Bu zaferin etkileri, uzun vadede ne olurdu?
Osmanlı İmparatorluğu'nun, Avrupa siyasetinde daha baskın olmasını sağlardı. Doğu Avrupa'da, Osmanlı'ya karşı verilen iki farklı tepki görüyoruz. Biri, bu yabancı Müslüman güç karşısında öfkelenmek, Hristiyan toprakları üzerindeki hâkimiyetini kabul etmemek ve Avrupa'ya ait olmadıklarını, derhal sürülmeleri gerektiğini savunmak. İkinci tepki ise Osmanlı'yla uzlaşmak ve birçok devlet adamının hemen yaptığı gibi bürokrasi kanalını açık tutarak onları kabul etmek. O dönemde Osmanlılar hakkında söylenen "kâfir" ya da "barbar" yakıştırmalarının ötesine geçtiğinizde; onların, Avrupa'daki yerel prensliklerden pek de farklı olmadığını görebilirsiniz. Bu da demek oluyor ki eğer Osmanlı Avrupa'daki varlığını güçlü bir şekilde sürdürebilseydi ve toplumlar yakınlaşabilseydi İslam'a ve Müslümanlara karşı duyulan korku, mesafe ve "ötekileştirme" azalacak, Batı ile Doğu arasındaki o keskin sınır belki de hiç olmayacaktı.

Tüm Avrupa'yı fethetmeyi denerler miydi?
Açıkçası bundan şüpheliyim. Viyana kuşatmasının başarılı olmasının ardından fetihlerin devam etmeyeceğini düşünüyorum. Dünyanın dört bir yanına yayıldıklarını göz önünde bulundurursak fetihlere devam etmeleri, bana kalırsa Osmanlıları bir hayli zorlardı. Yeterli kaynak bulabileceklerini de pek

Osmanlılar, en sonunda geri çekilmek ve yenilgiyi kabul etmek zorunda kaldı

Osmanlı İmparatorluğu, 1683 yılında IV. Mehmet döneminde Viyana'yı tekrar fethetmeyi denedi ancak yine başarısız oldu

sanmıyorum çünkü çok fazla direnişle karşılaşacaklardı. Bazı halkların Osmanlı'ya boyun eğeceğini farz etsek bile yine de muazzam bir tepki kaçınılmaz olurdu. Demek istediğim, Kutsal Roma İmparatoru ve İspanya Kralı Şarlken (V. Karl), Viyana'nın elden gitmesi karşısında kesinlikle tepkisiz kalmaz, şehri geri almak için tüm güçlerini seferber ederdi. Sanırım bu girişim, Osmanlı'ya karşı yapılacak ilk hamle olurdu.

Çok fazla çıkar çatışması yaşanır mıydı?

Bana kalırsa, Osmanlıların idari anlayışı agresifti; yayılmacı bir siyaset güdüyorlardı. İmparatorluk sınırlarını daima bir adım ileri götürmek istediler. Tamamen uzlaşmacı ve barışçıl hükümdarlar olduklarını söylemek doğru olur mu bilemiyorum. Kafalarında çok net hedefleri vardı. Özellikle Avrupa'da sınırlarını genişletme konusuna gelince, yukarıda da söylediğim gibi, bunu yapıp yapmayacakları konusu biraz belirsiz. Öte yandan, gereken tüm kaynaklara sahip olmaları durumunda, geçmişlerine bakarak genişleme politikasını sürdürmek isteyeceklerini söylemek de mümkün aslında.

Sonuçta bu, devlet anlayışlarının bir parçasıydı.

Zafer Osmanlı'nın olsaydı, Avrupa'nın durumu daha mı iyi yoksa daha mı kötü olurdu?

Avrupalı birçok hükümdar için kesinlikle daha kötü olacağını düşünüyorum. Güçten düşüp mutlak iradelerini kaybedeceklerdi. Osmanlı, çok kültürlü ve çok dinli bir imparatorluktu. Halk, kendi inancına göre yaşamakta ve ibadet etmekte özgürdü. Yerel örf ve âdetler daima korunurdu. Osmanlı himayesinde birçok özerk topluluk bulunuyordu. Hepsi de kendi işini yapabiliyor, hayatına dilediğince yön verebiliyordu. O dönemde Doğu Avrupa'da yaşayan bir Hristiyana, Osmanlı tebaasında olmak zor mu diye sorsanız, evet cevabını alacağınızı hiç sanmıyorum. Halk, Osmanlı İmparatorluğu'na, hedeflerinde kararlı, iyi yönetilen ve iyi korunan bir imparatorluk gözüyle bakıyordu. Fethedilen yerlerde, yolların korunmasına ve güvenliğine önem verilirdi. Savaştan sonra ele geçirdikleri bölgelerde barış ve huzur ivedilikle sağlanırdı. Bu nedenle birçok tarihçi, Osmanlı hükümdarlığı altındaki halkların iyi koşullarda yaşadığını savunuyor zaten.

Süleyman'ın Macaristan'daki Adamı

Osmanlı'nın Avrupa'ya olan ilgisi, Kanunî Sultan Süleyman'ın Viyana'yı Kutsal Roma İmparatorluğu'ndan alma girişiminden çok önce başladı. Macaristan'ı topraklarına katmak için yaptıkları ve zaferle sonuçlanan Mohaç Muharebesi sonrasında bölgeyi yönetmesi için kendi krallarını, Erdel (Transilvanya) voyvodası Yanoş Zapolya'yı tahta çıkarmışlardı. Zapolya, zengin ve güçlü, Slav kökenli asil bir ailenin oğluydu. Bugünkü adıyla Slovakya olan toprakların tümü babasından miras kalmıştı ama onun gözü yine de tahttaydı. Osmanlılar ile yapılan Mohaç Muharebesi'nde Kral II. Lajos ölünce varisi olmayan kralın boşluğunu doldurmaya yeltendi ama karşısında dönemin Avusturya Arşidükü Ferdinand'ı buldu. Ferdinand'ın kardeşi ve Kutsal Roma İmparatoru Şarlken, Macaristan topraklarını işgal edip Zapolya'yı ülkeden sürdü. O da Kanuni Sultan Süleyman'a sığındı. Macar tahtına çıkmak için istediği desteğin karşılığı olarak Macaristan'ın Osmanlı'ya bağlı bir devlet olacağının sözünü verdi. İşte tüm bu olaylar, Sultan Süleyman'ın Viyana'yı kuşatmasına doğrudan zemin hazırlamış oldu.

Zapolya, barışı sağlamak için Ferdinand'ı varisi ilan etti, ancak sonraları bir oğlu oldu ve Macaristan tahtına o geçti

BAHAR SAĞANAKLARI FELAKETİN HABERCİSİ

Mayıs ayında Viyana'yı kuşatmak için yola koyulan heybetli Osmanlı ordusu daha önce eşi benzeri görülmemiş sağanak yağışlarla karşılaştı. Neredeyse ordunun boğulmasına yol açan bu olağandışı sağanaklar nedeniyle din adamları, Tanrı'nın bu sefere ve fethe razı gelmediğini, sağanakların O'nun bir uyarısı olduğunu söylüyor.

EN ÜNLÜ KORSANLAR

Açık denizlerde korku salmış en azılı korsanlardan oluşan listemizde, ne tahtadan bir takma bacak ne de omuzda bir papağan göreceksiniz

Yazan: Owen Williams

Bir İngiliz, İspanyol ya da Fransız gemisinin kaptanı olduğunuzu hayal edin... Yıl 1718 ve siz yasalara uygun bir şekilde Karayip sularında seyir halindesiniz. Bir anda, sancak direğindeki gözcünüz, seyir halindeki bir ya da birkaç geminin üzerinize doğru gelmekte olduğunu söylüyor. Başınız büyük belada! Rakip bir tüccardan ya da düşman bir ülkenin elçisinden çok daha büyük bir sorun sizi bekliyor: Korsanlarla burun burunasınız!

Siz kaçmaya başladığınız anda toplar ateşlenecek; geminize ayak bastıklarında ise çekilen kılıçların ve ateşlenen silahların sesi kulaklarınızda yankılanacak. Tüm bunların sebebi ise, parlak renkli uzun ceketi, kocaman sakalına bağladığı kurdeleleri ve şapkasıyla, saldırı emrini veren bir adam... Üstelik iş anlaşmanız kesinlikle böyle bir durumu kapsamıyor...

Tarihte bilinen ilk korsanlar, M.Ö. 14. yüzyılda yaşamış İliryalılar ve Tirenliler'di. Ayrıca, Yunan ve Romalı kanun kaçakları da korsanlık yapıyordu. M.S. 250'ye gelindiğinde, Gotlar'ın ortalığı kasıp kavurduğunu görüyoruz. Orta Çağ döneminde ise Vikingler ve Cermen kökenli Frizler ortaya çıkıyor. Ancak korsanlık, altın çağını 1650 - 1730 tarihleri arasında yaşıyor. O dönemdeki deniz seyahatlerinde, eğer biraz şanssız biriyseniz; Karasakal, Calico Jack, Uzun Ben, Kara Bart ya da Kaptan Kidd ile karşılaşma ihtimaliniz yüksek.

Define Adası isimli eseriyle tanıdığımız ünlü romancı ve şair Robert Louis Stevenson, bizi Long John Silver'la tanıştırdı. Korsan filmlerinde ise sık sık Jack Sparrow'u izliyoruz ama aslında Karayipler'in gerçek korsanları Karasakal ve meslektaşlarıydı... Hiçbir kurgu ve film efekti olmaksızın gözü karalığıyla destanlar yazmış korsanlar...

Geçmişe dönüp baktığımızda korsanların birer katil ve hırsız olduğunu görüyoruz. Fakat şu da bir gerçek ki onların renkli dünyalarında ve teatral zalimliklerinde hep bizi çeken bir şeyler var; çünkü onlar alelâde haydutlar değil, tarzı olan suçlular.

Karşınızda, denizlerde terör estirmiş, zalimlikleriyle tüm dünyaya nam salmış, tarihin en kötü ya da başka bir açıdan bakıldığında en başarılı korsanları.

1718 yılında Ocracoke Koyu'nda, Teğmen Maynard ve Karasakal arasındaki çarpışmayı tasvir eden bir resim

KARASAKAL'IN AKIL HOCASI

Tarihe baktığımızda boynuz kulağı geçmiş gibi görünse de Karasakal'ın hikâyesini anlatırken, onun akıl hocası Benjamin Hornigold'a hak ettiği yeri vermek gerekiyor. Hornigold'un korsanlık kariyeri kanodan hallice bir gemide başladı ama beş yıl içinde 30 toplu bir gemi ve 350 kişilik mürettebatın sahibi olmuştu. Karasakal ise onun ikinci kaptanıydı ve sadece eğlenmek için gemilere saldırdıkları olurdu. Hatta bir keresinde, zapt ettikleri bir gemide yalnızca gemi mürettebatının şapkalarına el koyup sonra da gitmelerine izin vermişlerdi. 1718'de Hornigold, İngiltere kralının affını kabul etti ve korsan avcısı olarak hayatına devam etti.

Tarihin gelmiş geçmiş en acımasız korsanı

KARASAKAL 1680-1718

Sadece Karasakal adı bile insana denizlerde esip geçen bir kötülük fırtınasını ve acımasızlığı çağrıştırıyor. Günümüzde bu şekilde anıldığını bilse muhtemelen çok keyiflenirdi.

Bir adam düşünün... Uzun boylu, iri yarı, üzerinde parlak ve uzun ceketi, ayaklarında dizlerine kadar gelen çizmeleri ve omzunun üzerinden geçirdiği askısındaki altı silahıyla terör estiren bir adam.... Tabii ki kocaman bir sakalı ve sakalına takıp takıştırdığı kurdeleleri de unutmamak lazım. Bu korsan, insanları korkutmak için teatral olmanın ne denli önemli olduğunu çok iyi bilen bir adamdı. Kayıtlara bakılırsa, Karasakal'ın adı Edward Teach'ti. Ancak çoğu korsan gibi o da sahte bir isim kullanıyor olabilirdi. 1680 civarında, o dönemde köle ticaretinin patladığı bir liman şehri olan Bristol'de doğdu. Okuma-yazması vardı ve Fransızlara karşı İngiltere Kraliçesi Anne'in tarafında savaşmıştı. Bu savaşta devlet tarafından ona "izinli korsan" (Privateer) statüsü verilmişti. Yani, İngiltere'nin el altından desteklediği bağımsız bir denizci olarak, düşman ülkenin gemilerine saldırabilir ve yağmalayabilirdi.

Dört yıl sonra savaş bitti ama o, Fransız gemilerine saldırmaya devam etti. La Concorde isimli Fransız ticaret gemisini ele geçirdi ve gemiyi 40 topla donatarak, adını "Kraliçe Anne'in İntikamı" olarak değiştirdi. Adeta yüzen bir kale olan bu geminin dışında en az sekiz gemiden oluşan filosu ve beraberindeki sadık bir mürettebat ordusuyla, yoluna çıkan sayısız gemiyi yağmaladı.

Bilinen en büyük ve cüretkâr hareketi, 1718'deki Charleston ablukasıdır. Burası, Amerika, Güney Carolina'da bir liman kentiydi ve Karasakal'ın filosu sadece bir hafta içinde, limana girip çıkan 9 gemiyi yağmalamayı başardı. Bu gemilerden birinin mürettebatını esir aldı ve Charleston valisine bir mesaj gönderdi: Vali, bir an önce tıbbi malzeme yollamazsa, Karasakal, valiye esirlerin kellelerini gönderecekti. Beklenen ilaçlar gönderildi ve Karasakal sözünde durdu. Değerli eşyalarını aldıktan sonra tüm esirleri serbest bıraktı.

O yılın sonunda Kraliçe Anne'in İntikamı karaya oturdu ve Karasakal kraliyet affını kabul etti. Elbette kısa bir süre sonra eski hayatına, yani korsanlığa geri döndü ve son çarpışmasını bir yıl sonra Kuzey Carolina'daki Ocracoke Adası'nın açıklarında yaptı. Bu çarpışmadaki düşmanı, Kraliyet Donanması'na ait HMS Jane isimli geminin kaptanı Teğmen Robert Maynard'dı. Karasakal, Kraliyet gemisinin mürettebatı tarafından öldürüldü. Tabanca ile beş kez vurulmuş, yirmiden fazla kılıç yarası almış ve öldürüldükten sonra kellesi geminin cıvadrasına asılmıştı.

Hangi sularda terör estirdi?

Batı Hint Adaları, Kuzey ve Güney Amerika suları, Karayipler

En tüyler ürperten hikâyesi:

Karasakal hakkında üretilmiş birçok korkunç efsane var ama muhtemelen en çarpıcı olanı, başsız vücudunun, denize atıldıktan sonra geminin etrafında yüzerek üç tur atması.

Hayatının hatasını yapan korsan

WILLIAM KIDD 1645-1701

Bazılarına göre İskoç Kaptan Kidd, kesinlikle bir korsan değil, şartların kurbanıydı. 1689'da devlet tarafından "izinli bir korsan" (Privateer) olarak yelken açmaya başladı ve acımasızlığıyla çok çabuk dikkatleri üzerine çekti. Ancak 1698 yılında, Quedagh Merchant isimli gemiyi belgeleri yüzünden yanlışlıkla Fransız gemisi zannedip istila etmesi İskoç kaptanın sonunu getirdi. Ticaret gemisinin kaptanının İngiliz olduğunun ortaya çıkmasının ardından Kidd kanun kaçağı ilan edildi ve 1701'de asılarak idam edildi. Cesedi yıllar boyunca Thames nehri üzerindeki bir kafeste sallandırılarak teşhir edildi.

Hangi sularda terör estirdi?

Atlantik Okyanusu

En tüyler ürperten hikâyesi:

Kidd'in idamı tam bir fiyaskoydu. Boynuna dolanan ilmek iki defa koptu. Ancak üçüncü kez asıldığında ölebildi. Cansız bedeni ise katrana bulandı. Bunun nedeni, Thames nehri üzerinde teşhir edilirken daha uzun süre dayanabilmesiydi.

Kaptan William Kidd, gemisine ayak basan genç bir kadını selamlıyor

KORSANLAR HAKKINDA ÜÇ EFSANE

Esirler yürüyerek suyun dibini boylardı

Bunun neden yapıldığına ilişkin farklı teoriler var. Kimileri, korsanların sadist bir eğlence anlayışına sahip olduğunu söylüyor ama bazılarına göre bunu yapmalarının bir sebebi var: cinayet suçundan paçayı kurtarmak... Esirler kendi rızalarıyla bir kalasın üzerinde yürüyerek gemiyi terk etmek istediyse ve korsanlar da buna engel olmadıysa, ortada bir suç yok demektir; öyle değil mi? Ama asıl soru şu: Böyle bir uygulama gerçekten var mıydı?

Esirlerin bir kalas üzerinde yürüyerek denize düşmesi kitaplarda ve filmlerde popüler hale geldi

Korsanlar hazinelerini gizlice gömerdi

Kaptan Kidd, kendi hazinesini New York açıklarındaki Gardiners Adası'na gömmek zorunda kalmıştı çünkü o sıralar aranan bir suçluydu. Talihsiz Kidd'in hazinesi bulundu ve aleyhinde delil olarak kullanıldı. Daha sonraları bu konu bir efsaneye dönüştü ve eserlerinde hazine avı konusuna değinen Washington Irving ve Edgar Allan Poe gibi yazarların da etkisiyle efsane iyice büyüdü. İşin aslı şu ki korsanların çoğu hazinesini gömmeye kalkmadı. Onun yerine, servetini en hızlı şekilde harcamayı tercih etti.

Gerçek bir korsan hazinesi, Houston Doğa Bilimleri Müzesi, ABD

Hepsinin bayrağında kemik ve kurukafa vardı

Bazı korsanların, Jolly Roger adı verilen ikonik bayrağı kullandığına dair örnekler var ama çoğu korsan düz siyah ya da düz kırmızı bayrağı tercih etti. Öte yandan, Jolly Rogers isminin Fransızcadaki "Jolie Rouge" yani "Güzel Kırmızı"dan geldiğini söyleyenler de var. Korsanların, bayraklarında sıkça kullandığı bir başka sembol de kum saatiydi ve kurbanlarına biçtikleri kısa ömrü sembolize ediyordu.

Jolly Roger adlı ünlü bayrak aslında nadiren kullanılırdı

Onurlu bir korsan

KARA BART 1682-1722

Bartholomew Roberts, 1719 ve 1722 yılları arasında, Kuzey ve Güney Amerika ile Batı Afrika açıklarında korsanlık yaptı.

Galli korsanın kariyeri, Princess isimli bir köle gemisinde başladı. Princess, 1719 yılının ortalarında günümüzdeki Gana'nın açıklarında Kaptan Howell Davis komutasındaki bir korsan gemisi tarafından saldırıya uğradı. Davis, adamlarına kahramanca karşı koyan ve saldırıyı engellemeye çalışan Roberts'in cesaretinden etkilenerek onu yakalayıp himayesine aldı ve korsan olması için ikna etti. Kaptan Davis'in vatandaşı olması ve onunla aynı dili konuşabilmesinin yanı sıra, iyi bir denizci ve seyrüseferci olması Roberts'ın gemi mürettebatı tarafından kısa sürede kabul edilmesini sağladı. Davis'le birlikte Gine Körfezi'ne yelken açtılar. Buradaki Principe Adası'nın valisini kaçırıp fidye istediler ama bu girişimleri Kaptan Davis'in ölümüyle sonuçlandı. Bu olaydan sonra geminin mürettebatı Roberts'ı kaptan olarak seçti ve böylece Kara Bart'ın hikâyesi başlamış oldu.

Bazı tarihi kayıtlara bakılırsa Roberts, korsanlığa çok da hevesli biri değildi, ama kendi deyimiyle, "Sıradan bir adam olup uzun bir hayat yaşamaktansa, kaptan olup kısa ama mutlu bir hayat sürmek" daha cazip geldi. Kaptan olarak ilk girişimi, dostu ve akıl hocası Howell Davis'in intikamını almak oldu.

Roberts ve adamları, 1720'de Portekiz filosuyla karşı karşıya geldi. Karşılıklı mücadelenin sonunda, 40 toplu bir gemi ve Kral V. John'a gidecek olan hazine Roberts'ın olmuştu. O ve adamları, yağmalara iki yıl daha devam etti. 1722 yılında, İngiliz gemisi HMS Swalow'la girdikleri çatışmada Roberts boğazından vurularak öldürüldü.

Kara Bart, korsanların kendi kanunlarını yazmasına büyük katkı sağlamıştı. Abartılı giysileri ve gözü pekliğiyle de korsanlar arasında çok önemli bir figür haline gelmişti. Ölümünün ardından mürettebatı onu gemisinin yelkenine sardı ve ebedi istirahatgâhına, mavi suların derinliklerine bıraktı.

Hangi sularda terör estirdi?

Gine Körfezi, Atlantik Okyanusu, Karayipler, Batı Afrika

En tüyler ürperten hikâyesi:

Kara Bart ve adamları, tek bir gecede Principe Adası'ndaki erkeklerin çoğunu öldürdü ve taşıyabildikleri kadar hazineyi de yanlarına alıp gözden kayboldu.

"Karasakal, dev ticaret gemisi La Concorde'u ele geçirdi ve adını, 'Kraliçe Anne'in İntikamı' olarak değiştirdi"

İspanyol kolonilerine dadanan musibet

HENRY MORGAN 1635-1688

Sör Henry Morgan, 1668'de İngiliz hükümeti tarafından "izinli bir korsan" (Privateer) olarak görevlendirilmiş ve tüm hayatını İspanyol gemilerini taciz etmeye adamıştı. Yalnızca gemileri değil, İspanyol kaleleri ve topraklarını da ele geçirdi; hatta servetiyle ünlü Panama'yı zapt etti fakat yağmalanacak bir servet bulamayınca o ve adamları şehri yakıp yıktılar. Onun bu girişimi o dönemde İspanya ile İngiltere arasındaki barış antlaşmasının ihlali olduğu için İngiltere, Morgan'ı tutukladı. Mahkemede, barış antlaşmasından haberdar olmadığını ispatladığı için serbest bırakıldı ve "Sör" unvanını aldı. Morgan daha sonra, İspanyol kolonisi olan Panama'ya tekrar saldırdı ve yağmaladı. Bu hareketiyle İngiltere'yi yine zor duruma düşürmüştü, zira İspanya ile İngiltere arasındaki barış halen devam etmekteydi. Hiçbir zaman hüküm giymeyen Morgan, 1688'de alkol zehirlenmesinden öldü.

Hangi sularda terör estirdi?

Güney Amerika, Cebelitarık

En tüyler ürperten hikâyesi:

Portobelo'lu bir kadın parası olmadığını söyleyince ona inanmayıp sakladığını düşündü ve kadını zorla çırılçıplak soyup, bir fırında pişirdi.

Yasal bir korsanken yasadışı bir korsana dönüşen Henry Morgan

KORSANLIK KURALLARI

Korsanlar, kanunsuz ve doğaları gereği sisteme karşı olsalar da hiçbir zaman kuralsız bir hayat sürmedi. Açık denizde her geminin kendine has bir hiyerarşisi vardı. Tıpkı yasal ticaret gemilerinde olduğu gibi, korsan gemilerinde de mürettebata ödeme yapılması ve onların iş güvenliğinin sağlanması gerekiyordu. Bartholomew Roberts'ın çerçevesini çizdiği gibi, korsanlığın da bir anayasası vardı. Bu anayasanın maddelerine gelince;

1- Herkesin eşit oy hakkı vardı. Giysi, yiyecek ve içecek hakkı herkes için aynıydı.

2- Gemide hırsızlık yapanların burnu ve kulakları kesilir, yollarına çıkan ilk ıssız adaya bırakılırdı.

3- Kavga yasaktı. Tartışmalar yalnızca izinli bir düelloyla çözülebilirdi.

4- Yaralanma durumunda mürettebatın her bir üyesinin tazminat hakkı vardı. Bir uzvun kaybı 800 gümüş akçe değerindeydi.

KARAYİPLERİN ÖLÜMCÜL GÜZELİ

MARY READ 1691-1720

Mary Read, gelmiş geçmiş en ünlü kadın korsanlardan biriydi

Korsanlığın altın çağında kadın korsanlar yok değildi ama Mary Read, okyanusları aşan kariyeri boyunca yine de erkek kıyafetleri giymeyi tercih etti.

Bunun temelinde belki de dul annesinin çocukluğu boyunca onu erkek çocukları gibi giydirmesi ve yetiştirmesi yatıyordu. Bu sayede, ölmüş erkek kardeşinin kılığına girip, kardeşinin babaannesinden düzenli olarak aldığı harçlığı almaya devam ediyor, böylece ailesinin geçimini sağlamış oluyordu. Anlaşılan o ki babaannesi pek de akıllı bir kadın değildi ve bu numara Read'in gençlik yılları boyunca işe yaradı.

Daha sonra Read, cinsiyetini saklamaya devam ederek İngiliz ordusuna katıldı ve İspanyol Veraset Savaşı sırasındaki cesareti ve gözü pekliğiyle adından çok söz ettirdi. Fakat ardından evlenip kocasıyla birlikte Hollanda'da bir han işletmeye başladı. Kocası ölünce eski kıyafetlerine yeniden bürünüp askerlik kariyerine geri döndü. Bir gün, içinde bulunduğu gemi, Batı Hint Adaları yolunda korsanlar tarafından ele geçirildi. Read, hiç tereddüt etmeden korsanların arasına katıldı. "Calico" olarak da bilinen Jack Rackham ile omuz omuza korsanlık yaptığı 1720 yılında, Rackham'ın sevgilisi Anne Bonny ile yakın arkadaş oldu. Anne Bonny ve Mary Read, o dönemde korsanlıktan hüküm giyen yegâne kadınlar olarak tarihe geçecekti.

Rackham ve adamları yakalanana dek Bonny ve Read birçok geminin yağmalanmasında görev aldı. Gafil avlanıp yakalanan Rackham ve mürettebatı, yargılanmak ve idam edilmek üzere Jamaika'ya götürüldü.

Read ve Bonny yakalanmadan önce dişli bir mücadele vermişler, aynı şeyi yapmayan erkek meslektaşlarına ise tepki göstermişlerdi. Fakat sayıca az olduklarından yenilgi kaçınılmazdı. İkisi de idam cezasına çarptırıldı, ancak hamile olduklarını söyledikleri için infazları ertelendi. Read, muhtemel bir hamilelik humması yüzünden cezaevinde öldü. Bonny'nin kaderi ise bilinmemektedir.

Hangi sularda terör estirdi?

Bahamalar, Karayipler

En tüyler ürperten hikâyesi:

Sevdiği adamı düelloya davet eden bir kişiye meydan okudu. Düelloda adamı öldürdü ve böylece sevgilisinin hayatını kurtardı.

Karayiplerin işkenceci haydutu

CHARLES VANE 1680-1721

Kötü şöhretlerinin aksine birçok korsan söylenildiği gibi acımasız değildi ama Charles Vane hiçbir zaman onlardan biri olmadı. Gözünü kırpmadan cinayet işler, kendi adamlarını bile aldatırdı. Kan dökmek, onun için sıradan bir eylemdi. Genelde New Providence kolonisinin açıklarında faaliyet gösteren Vane, yağmaladığı gemilerin mürettebatına, teslim oldukları takdirde hayatlarının kurtulacağını söyler sonra da en ufak bir merhamet göstermeden onları öldürür ya da işkence ederdi. İngiliz haydut, kariyerine diğer birçok korsan gibi İspanya Veraset Savaşı sırasında İngiliz devletinin onayıyla çalışan bir "izinli korsan" (Privateer) olarak başladı.

Savaşın 1714'te sona ermesinden iki yıl sonra, acımasızlığıyla tanınan korsan Henry Jennings'in gemisinde görev aldı. Jennings, karaya oturan bir İspanyol gemisinin enkazındaki altınları yağmalamak için Florida'ya doğru yelken açmıştı. Hedefine vardığında, kazadan kurtulup karaya çıkmış olan tüm İspanyol mürettebatını öldürmeyi de ihmal etmedi.

Vane, sadece 1718 Nisan'ında tam 12 ticaret gemisini yağmaladı. Ağustos'ta onu kapana kıstıran İngiliz donanmasına karşı koymayı da başardı. Bulduğu çözüm son derece yaratıcıydı. Gemilerinden birini ateşe verip donanmanın üstüne gönderdi. Bu sayede, donanma hattı üzerinde bir dizi patlama olacağını düşünmüştü. Planladığı gibi bir patlama olmadı ama yine de bu hamle sayesinde kaçmayı başardı.

Vane, Kasım ayı içinde gemisinde çıkan bir isyanda Calico adıyla bilinen ve kendisi için çalışan Jack Rackham'la ters düştü ve mürettebatın çoğu, Calico'nun tarafını tutarak onu kaptanlıktan indirdi. Vane, yanına 15 kişilik bir ekip alıp gemiden ayrılmak zorunda kaldı.

1719'da yakalanıp Jamaika yetkililerine teslim edildi. Mahkemeye çıkarıldığında kendisini savunması için hiçbir görgü tanığı çağırmadı ve hiçbir pişmanlık da göstermedi. 1721'de asılarak idam edildi.

Hangi sularda terör estirdi?

Bahamalar, Karayipler

En tüyler ürperten hikâyesi:

Vane, Bermuda Elması isimli gemiyi ele geçirdiğinde, ibret olsun diye mürettebattan bir kişiyi asmıştı; fakat hayret verici bir şekilde asılan adam hayatta kaldı ve bu hikâyeyi anlatabildi.

Campeche'nin korsan kralı

JEAN LAFITTE 1775-1823

Lafitte kariyerine 1805'te New Orleans'ta kaçakçılık yaparak başladı. Daha sonra, 1810'da Louisiana'nın Barataria Koyu'na yerleşmesiyle, çok daha fazla aksiyonun olduğu korsanlık hayatına adım atmış oldu. O dönemde Barataria Koyu, korsanların cirit attığı bir merkez haline gelmişti. Beş yıl sonra Teksas Körfezi'ndeki Galveston Adası da aynı kaderi paylaşacaktı. Jean, oraya İspanyolları izlemesi için gönderildi fakat o, bu görevi kendi çıkarları için kullanmayı tercih etti. Adada özerk bir devlet kurdu ve adını Campeche koydu. Ülkesinin himayesindeki tüm denizcilere, önlerine gelen her gemiyi, hangi ülkenin olursa olsun yağmalamalarını söyledi. Ancak, talihsiz Lafitte'in kolonisi 1818'de çıkan bir hortum sonucunda yerle bir oldu. Lafitte ise 1823'te iki İspanyol gemisine düzenlediği bir saldırı sırasında öldürüldü.

Hangi sularda terör estirdi?

Meksika Körfezi

En tüyler ürperten hikâyesi:

Lousiana Valisi, Lafitte'in kellesine 300 dolar ödül biçmişti. Buna cevaben Lafitte, valinin kellesini getirene 1000 dolar vereceğini söyledi.

Lafitte, kendi korsan krallığını kurmuştu

"Charles Vane, kendi gemilerinden birini yakıp İngiliz Donanması'nın üzerine yolladı ve böylece yakalanmaktan kurtuldu"

Bahamalar'daki Nassau şehri korsanların altın çağında onların anavatanı haline gelmişti. Aynı zamanda, bölgedeki yasa dışı ticaretin merkeziydi

Kendi bayrağını tasarlayan korsan

CALICO JACK 1682-1720

Renkli ve benekli giysileriyle tanınan ve bu tarzından dolayı "Calico" lakabını alan John Rackham, hepimizin yakından tanıdığı kurukafalı ve kemikli meşhur korsan bayrağını tasarlayan kişiydi.

Calico, kendisi gibi ünlü korsan Anne Bonny ile karşılaşmadan çok önce de korsanlık yapıyordu. 1718'de Charles Vane'e karşı bir ayaklanma başlattı ve mürettebatın desteğini kazanıp Ranger isimli korsan gemisinin kaptanı oldu. O ve ekibi, Bermuda açıklarındaki birçok ticaret gemisini yağmaladı. Bunlar arasında, büyük ticaret gemisi Kingston da bulunuyordu. Kingston'ın yağmalanması, çevredeki diğer tüccarların büyük öfkesini topladı. O ve adamlarının kellesine ödüller kondu. Kısa süre içinde de gemisi ödül avcıları tarafından ele geçirildi. Ne şanstır ki o sırada kıyıdaki bir ormanda saklanan Calico ve adamları bulunamadı.

1719'da diğer birçok korsan gibi o da genel aftan faydalandı ve Bonny ile tanışana kadar Bahamalar'daki New Providence adasında yaşadı. Bonny de kendisi gibi bir korsan ve tarihe adını yazdırmış en azılı kadınlardan biriydi. Elbette kısa süre içinde af kurallarını çiğneyip eski kariyerine geri dönen Calico, yeni bir tek direkli gemi çaldı ve sonraki iki ayını Karayip sularında terör estirerek geçirdi. Yağmaladığı gemilerin mürettebatını da kendi bünyesine katıyor, bu şekilde filosunu günbegün büyütüyordu.

Jack Rackham, bugün hepimizin kafasındaki o meşhur korsan figürünü yaratan kişidir

Tüm bu aksiyon dolu günler 1720'de Bahama Valisi Woodes Rogers'ın, Calico ve adamları için arama emri çıkarmasıyla hazin bir şekilde son buldu. Korsan avcısı Jonathan Barnett, onu ve tüm ekibini Jamaika'daki liman koyunda zil zurna sarhoşken yakaladı. Bir aydan kısa bir süre sonra da İspanya'nın kontrolündeki Spanish Town şehrinde yargılanıp, idam edildiler. Calico'nun cesedi Port Royal'in girişindeki küçük bir adada bir darağacına asılarak sergilendi. Bugün o bölge, Rackham Adası olarak biliniyor.

Hangi sularda terör estirdi?

Bahamalar, Güney Amerika, Karayipler

En tüyler ürperten hikâyesi:

Tutsaklarını serbest bırakırken onlara iyi davranılıp davranılmadığını sorardı. Eğer mürettebatın kendilerine kötü davrandığını söylerlerse, ceza olarak, onlara kötü muamele eden adamlarını tutsakların önünde öldürürdü.

Neyi var neyi yoksa alıp sırra kadem basan korsan

UZUN BEN 1659-?

Henry Every ya da popüler ismiyle Uzun Ben, tüm zamanların en başarılı korsanlarından biriydi ama kariyeri sadece iki yıl sürdü. "Korsanların Kralı" olarak anılmasına neden olan servetini de işte bu kısacık sürede edindi.

İngiltere'nin güneybatı bölgesinde doğan Every, 1689'da bir yıllığına İngiliz Kraliyet Donanması'nda görev aldı. Devamında ise kısa bir süre, Afrika kıyılarında köle toplama işine girişti. Derken 1693 yılında kendini II. Charles adlı savaş gemisinde çalışırken buldu. Gemide maaşlarla ilgili çıkan bir ayaklanmada Every, kaptan köşkünü ele geçirmeyi başardı. Geminin yeni adı bundan böyle "Fancy" olacaktı. Kaptan Every, yeni gemisi Fancy'yi Atlantik Okyanusu'nun en hızlı gemilerinden biri olacak şekilde yeniledi ve korsanlık dünyasına adımını attı.

Devam eden aylarda Fancy, Afrika kıyılarına yelken açıp orada pek çok tüccarın gemisine, paralarına ve erzaklarına el koydu. Diğer korsan gemileri de hedefindeydi. Bir Fransız korsan gemisini yağmaladığı sırada geminin tüm mürettebatı kendi rızasıyla Every'nin emrine geçince, filosundaki adam sayısı 150'yi aşmış oldu. En muhteşem başarısını ise, kendisi gibi korsan olan 5 kaptanla güçlerini birleştirip, Gucarat'a giden 25 gemilik devasa bir Hint filosunu 1695'te ele geçirmeye çalışırken kazanacaktı. Çatışmanın başında müttefiklerinin yarısını kaybetmiş olsa da Every, Hint gemisi Fateh Mohammed'in peşini bırakmadı ve gemiyi ele geçirip 60.000 sterlin değerindeki bir servete kondu. Bu ona yetmemiş olacak ki o ve adamları, Hint filosunun Ganj-i-sawai adındaki amiral gemisini de birkaç gün içinde ele geçirdi. 80 toplu, 1600 tonluk bir gemiyi bile alt etmeyi başaran Every, böylece yaklaşık 600.000 sterlin değerinde bir servetin sahibi oldu.

Tüm dünya çapında aranan ilk suçlu olarak tarihe adını yazdıran Every, servetini de yanına alıp adeta sırra kadem bastı. 1696 yılından sonra onunla ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmıyor ve kaderi günümüzde hâlâ gizemini koruyor.

Hangi sularda terör estirdi?

Hint Okyanusu, Atlantik Okyanusu, Akdeniz

En tüyler ürperten hikâyesi:

Every'nin adamları Ganj-i-sawai'deki pek çok kişiyi öldürüp kadınlara tecavüz etmişti. Gemideki birçok Müslüman kadın ve genç köle kız, korsanların eline düşmemek için intihar etmeyi tercih etti.

Birçok korsan gibi Uzun Ben de denizlerdeki kariyerine Kraliyet Donanması'nda başladı

Tarih Yazanlar
Kazıklı Voyvoda

Bram Stoker'ın Drakula adlı eserine ilham veren III. Vlad, bu dehşet verici şöhreti nasıl kazandı?

Yazan: Ryan King

Gözü pek bir haydut. İsyankâr bir ruh. Zenginleri cezalandıran ve yoksullar tarafından sevilen erdemli bir adam... Aklınıza Robin Hood gelebilir fakat Rumenler, ulusal kahraman kabul ettikleri Kazıklı Voyvoda'yı bu ifadelerle anlatıyorlar. Öyle bir liderdi ki düşmanlarının sivri kazıklarla delik deşik olmuş bedenleri ıstırap içinde kıvranırken, o etrafı bu bedenlerle çevrili halde yemeğini yiyebiliyordu.

1431 yılında doğan III. Vlad normal bir şekilde yetiştirilmedi; düşmanlarını kazığa oturtmasıyla ünlü birinin normal bir çocukluk geçirmemesi şaşırtıcı olmasa gerek. Ailesinin soyu, Eflak Voyvodalığı'nın (bugünkü güney Romanya) kurucusu olan Rumen bir savaş beyine dayansa da soylu bir aile gibi yaşamamışlardı. Savaş, genlerinde vardı; kan dökme dürtüsü öyle güçlüydü ki günlerini diğer soylular gibi siyaset tartışarak geçiremezlerdi. Savaşın dehşeti içerisinde büyümüş genç Vlad'ın bir gün bu dehşetin parçası olması kaçınılmazdı.

Fakat Vlad'ın babası, II. Vlad, oğlunun böyle biri olmasına yol açacak olaylar dizisini başlatan bir karar almasaydı tarih çok farklı olabilirdi.

Eflak, bir yanda düşman gördükleri Osmanlı İmparatorluğu, diğer yanda ise güvenmedikleri Macaristan İmparatorluğu arasında sıkışmış bir halde yıkımın eşiğine gelmişti. Böylesine hassas ve patlamaya hazır bir vaziyeti yönetecek siyasi tecrübesi olmayan Eflak lideri II. Vlad, daha büyük bir tehdit olarak gördüğü Osmanlı İmparatorluğu'nun yanında yer almaya karar verdi. Sultan'a sadakatini kanıtlamak için iki oğlunu Osmanlılara tutsak olarak gönderdi. Bu plan kısa vadede işe yaradı; iki ülke arasında çok da güvenilir olmayan bir barış antlaşması imzalanmasını sağladı. Fakat uzun vadede yıkıcı sonuçları oldu. III. Vlad'ın ruhunun öfke ile dolup, kötü bir şeye dönüştüğü yer burasıydı.

2011 tarihli bir belgeselde, İngiliz Kraliyeti Veliaht Prensi Charles, soyunun Kazıklı Voyvoda'ya dayandığını iddia etti

Oğullarını Sultan'a göndermesinin iki liderin birbirini koşulsuz destekleyeceği anlamına geldiğini düşünen II. Vlad büyük bir yanılgı içerisindeydi. Vlad'ın kardeşi Radu çabucak sarayın gözüne girdi ve geleceğin Fatih Sultan Mehmet'inin dikkatini çekmeyi başardı. Sultan, Radu'ya diğer tutsaklar gibi muamele edilmemesini sağlıyordu; Radu, Saray'a girip çıkabiliyordu. Ayrıca din değiştirip Müslüman olmuş, Radu Bey adını almıştı.

III. Vlad çok öfkeliydi; hem Sultan'dan hem de Radu'dan nefret ediyordu. İsyankâr ruhu ve küstahlığı yüzünden içinde yanan kıskançlık ve öfkenin açtığı psikolojik yaralar, Osmanlının elinde esir olmasından daha büyük bir acı veriyordu. Davranışları nedeniyle zaman zaman zindana atılan III. Vlad'ın zihni intikam düşünceleriyle bulanmıştı.

İki kardeş büyüyüp genç birer adam olduklarında, aralarındaki bağı büsbütün koparacak feci bir haber aldılar. Eflak'ın yönetimini ele geçirmek için verilen mücadele babalarının başa çıkamayacağı bir hal almış ve II. Vlad, abileri Mircea ile birlikte katledilmişti. III. Vlad, babasını ve abisini öldürenlerden intikam almak istediğini söyledi. Osmanlılar ise, esaret altında kaldığı zamanı dikkate alıp, III. Vlad'ı bir kukla lider olarak kullanabilecekleri yanılgısına düştüler ve Eflak'a gitmesine arka çıktılar. Öte yandan Radu, bu intikam yolculuğunda kardeşine katılmayı reddedip Osmanlı İmparatorluğu'nda kalmaya karar verdi. Bunu duyan III. Vlad öfkeden kendini kaybetti; iki kardeş olarak esaret altına alındılarsa da bu durum onları iki düşmana dönüştürmüştü.

Sonrasında işler daha da kötüye gitti. III. Vlad, 1448'de Eflak'ın yönetimini ele geçirmeyi başardı fakat deneyimsizliği yüzünden Macar ordusunun hedefi haline geldi ve bir çırpıda yerinden edildi. Ne intikamını alabilen ne de arasının iyiden iyi açıldığı kardeşinden üstün olduğunu kanıtlayabilen Vlad için bu yenilgi utanç vericiydi. Radu'ya ve Osmanlıya duyduğu nefret onu daha hırçın ve karamsar bir insana dönüştürdü. Sırtını yaslayacak ne bir ailesi ne de bir müttefiki olduğundan, tahtı geri almak için son çareyi eski düşmanı Macarlara yanaşmakta buldu. Osmanlı İmparatorluğu'nun iç işlerinin nasıl yürüdüğünü bildiğine dair hikâyeler uydurup Macarların aklını çeldi. Bu bilgilerle Osmanlı'yı dize getirebileceğini iddia edip onları ikna etti.

Sekiz yıl öncesinde onu Eflak'tan kovan Macar ordusunu yanına alıp Eflak'a döndü. Fakat artık o eski saf lider değildi. Kardeşiyle arasındaki amansız rekabet ve saltanatı sırasında aldığı, bir türlü aklından çıkmayan acı yenilgi yüzünden yüreği katılaşan III. Vlad, artık halkına liderlik etmeye hazırdı. Eflak halkının da güçlü bir lidere ihtiyacı vardı. Vlad uzaktayken devlet perişan olmuş, yıllardır süren savaş yüzünden bitap düşmüş ve ticaret durma noktasına gelmişti. Suç her tarafta kol geziyor, soylular iktidar için birbirleriyle didişip duruyordu. Eflak'ı eski görkemli günlerine

> "Vlad, etrafı düşmanlarının kazıklarla delik deşik olmuş ıstırap içinde kıvranan bedenleriyle çevriliyken, yemeğine devam ediyordu"

Kazıklı Voyvoda, namıdiğer Drakula zamanında yaşam

Propagandanın doğuşu

İlk mekanik matbaa, Johannes Gutenberg tarafından 1450 yılında Almanya'da kuruldu. Bu teknoloji yaygınlaştıkça Almanlar Vlad hakkında çizimler basmaya başladı. Bunlardan en ünlüsü, Vlad'ın kazığa oturtulmuş insan bedenleriyle çevrili halde akşam yemeği yediği çizimdir (aşağıda).

Batıl inanç dönemi

15. yüzyıl Romanya'sında batıl inançlar çok yaygındı; pek çok kişi cadı veya büyücülükle itham edilip yakılmıştı. 1486'da, büyücülük yaptığından şüphelenilen birine nasıl işkence edileceğini anlatan Malleus Maleficarum (Cadı Çekici) gibi cadı avı metinleri yayılmaya başladı.

Kara Ölüm'ün aldığı canlar

Yaygın şekilde Kara Ölüm olarak bilinen hıyarcıklı vebanın ilk dalgası 1347'de tüm Avrupa'yı vurdu ve 1400'e gelmeden altı dalga daha yaşanacaktı. Sonuç olarak, 15. yüzyıla girildiğinde Avrupa nüfusu Kara Ölüm yüzünden yarıya inmiş ve hem toplumsal hem de ekonomik olarak uzun sürecek bir toparlanma dönemi başlamıştı.

Savaşlar değişti

Barut 1300'den sonra yaygınlaşırken, 1400'lerin başından itibaren silahların sayısı ve niteliği çarpıcı bir şekilde artmıştı. Öyle bir noktaya geldi ki bu yeni silahlar savaş meydanlarının olağan bir görüntüsü oldu. 14. yüzyılın sonlarında barut fiyatlarının düşmesiyle topların kullanımı da arttı.

Avrupa'da keşifler çağı başladı

Avrupalılar, Doğu'ya yaptıkları ticaret turları sırasında, yolları kontrol eden çok sayıda aracıya para ödüyordu. Ayrıca yollar pek de misafirperver değildi ve oldukça tehlikeliydi. Osmanlı İmparatorluğu'nun daha büyük meblağlar istemeye başlamasıyla, Avrupalılar Uzak Doğu'ya gidecek yeni yollar bulmak için keşif yolculuklarına çıktılar.

Kazığa oturtulmuş bedenlerle çevrili halde yemek yiyen Vlad'ın resmedildiği 1449 tarihli ünlü Alman gravür

"III. Vlad halkının bağımsız ve onurlu olmasını, haraç ve rüşvetle Eflak'ı mahveden soylulara mahkûm eden pranga ve zincirlerden kurtulmasını istiyordu"

kavuşturmak için olağanüstü önlemlerin alınması gerekiyordu.

Asıl mesele bağımsızlıktı. Osmanlı'da esaret altında olduğu dönemdeki anılarının da yarattığı dürtüyle, III. Vlad halkının bağımsız ve onurlu olmasını, haraç ve rüşvetle Eflak'ı mahveden soylulara mahkûm eden pranga ve zincirlerden kurtulmasını istiyordu. Köylüler için pek çok yeni yerleşim yeri kurdu ve meclisteki kadrolardan bazılarına köylüleri atadı. Eflak'ın ekonomisinin tekrar canlanabilmesi için yabancı tüccarlarla yapılan ticari faaliyetlere sınırlama getirdi. Soylular, babasının ölümünden onları sorumlu tutan III. Vlad'ın elinden kurtulamadı. Yasaları çiğnemeye cüret eden kim varsa ağır cezalara çarptırıldı. Dilenciler ve hırsızlar yakılarak, uzuvları kesilerek veya insanlık dışı başka yöntemlerle öldürüldü. Suç işleyen tüm soylular da aynı kaderi paylaştı. Tekinsiz, acımasız ve sapkın bir eşitlik anlayışıydı bu... Kendi liderliğine başkaldıran herhangi bir düşünce, özellikle de üst sınıflardan geliyorsa, şiddetle bastırılıyordu.

Saltanatına, korkunç işkence yöntemleri damgasını vurdu. III. Vlad, bir zamanlar kendisine haksızlık ettiğine inandığı kim varsa kazığa oturtmaya çok hevesliydi. Çabucak ölmemeleri için tahta kazıklar kurbanların vücuduna yavaş yavaş sokulurdu. Kurbanları acı içinde kıvranırken Vlad da büyük bir zevkle izlerdi. Matbaa Avrupa genelinde yaygınlaşıp Eflak liderine dair hikâyeler yayılmaya başladığında, Vlad'ın Alman basınında yer alan bir resmi ön plana çıktı. Resimde III. Vlad, kazıkla öldürülmüş bir düzine kişiyle çevrelenmiş halde sakince yemeğini yiyordu. Bir zamanlar onu esaret altında tutan Osmanlılar dahi, şimdi bir canavara dönüşen Vlad'ın yaptıkları karşısında dehşete düşüyor, ona Kazıklı Voyvoda diyorlardı. Eflak'ta ise Kazıklı Vlad olarak tanınıyordu.

Nefretinin hiçbir zaman dinmeyeceği kardeşi Radu, korku salan saltanatına rağmen Kazıklı Voyvoda'nın çöküşüne sebep olacaktı. Osmanlı İmparatorluğu, Vlad'ın gittikçe büyüyen namından ve çok sayıda askerinin katledildiği Tuna Nehri çevresindeki başarılı seferinden huzursuz olmaya başlamıştı. Bu cani liderin cezalandırılması gerektiğine karar veren Padişah II. Mehmet, Eflak güçlerinden katbekat büyük, devasa bir orduyla Eflak'a doğru harekete geçti.

Vlad, Osmanlıların ilerleyişini yavaşlatmak için kendi köylerini yakıp yol boyunca hendekler açtırdı ve başkent Targovişte'ye çekilmek zorunda kaldı. Fakat en dehşet verici sahne Sultan başkente vardığında yaşandı; kazıklara oturtulmuş

Vlad'ın ilk karısı teslim olmaktansa Drakula'nın Şatosu'ndan (Bran Şatosu) Argeş Nehri'ne atlayarak intihar etti

Dönüm noktası
Vlad esir olarak gönderilir 1442

Babaları II. Vlad, genç Vlad ve kardeşi Radu'yu, Eflak'ın güvenliğini sağlayacağı umuduyla Edirne'ye gönderir. Fakat umudu boşa çıkar. Yalnızca bir yıl sonra Macaristan, Osmanlı'ya karşı Varna Seferini başlatır ve II. Vlad'ın kendi tarafında yer almasını ister. Sultan'ın intikam için esaret altındaki iki oğlunu öldüreceğinden çekinen II. Vlad, savaşa doğrudan dahil olmak istemez ve en büyük oğlu Mircea'yı Macaristan'ın seferine destek olması için gönderir. Macarlar ezici bir yenilgi alırlar. Bu yenilgi, ordunun lideri Hünyadi Yanoş'un, II. Vlad ve Mircea'ya karşı müthiş bir nefret duymasına neden olur.

Dönüm noktası
Vlad'ın dehşet verici saltanatı 1456

III. Vlad, Macarlar tarafından Eflak liderliğine getirilecek aday olarak ön plana çıkınca eşzamanlı iki sefer düzenlenir; Vlad, Osmanlıları yerinden etmek için Eflak'ı, Macarlar ise Sırbistan'ı işgal eder. İki sefer de başarılı olur. Vlad, Eflak lideri II. Vladislav'ı göğüs göğse muharebede öldürür ve ikinci kez tahta geçer. Bu yıllarda korku krallığı da gerçek anlamda başlar. Artık Kazıklı Voyvoda olarak anılıyordu.

Zaman tüneli

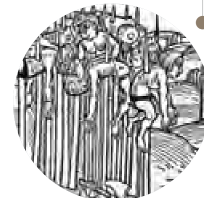
1431

Vlad doğdu
III. Vlad Transilvanya (Erdel) bölgesindeki Sighişoara şehrinde doğdu. Babası II. Vlad'tır. Babasının çok sayıda metresi olduğundan III. Vlad'ın annesinin kim olduğu bilinmiyor.
1431 civarı

İlk saltanatı
II. Vlad'ın suikasta uğramasının ardından meydana gelen iktidar boşluğunda kukla lider olarak kullanılmak üzere Sultan tarafından salıverilir.
1448

Vlad'ın kısa ömürlü ilk saltanatı sona erer
Macar ordusunun lideri Hünyadi Yanoş başarılı bir sefer düzenleyerek Eflak'ı işgal eder ve Osmanlıları ülkeden çıkarır. Vlad, Boğdan'a kaçmak zorunda kalır.
1448

Eski düşmanın safına geçer
Boğdan'daki (Moldova) hamisi II. Bogdan suikasta kurban gidince biçare Vlad harekete geçmek zorunda kalır. Hünyadi Yanoş ile buluşur ve ondan af diler. Bunun üzerine, Macaristan'ın Eflak'ı yönetecek adayı olarak öne çıkar.
1451

Katliam
Kazıklı Voyvoda'nın dehşet verici saltanatında binlerce soylu ve tüccar kazığa oturtularak katledilir.
1459

Bunları nereden biliyoruz?

Matbaanın yaygınlaşması ve Kazıklı Voyvoda'nın yaptıklarına Avrupa gazetelerinde yer verilmesi bu kötü şöhretli kişiliği ele alırken gerçeğin kurguyla iç içe geçmesine yol açıyor. Sadece az sayıda metin diğerlerine oranla daha faydalı bilgiler sağlıyor. Michael Augustyn'in, *Vlad Dracula: The Dragon Prince* adlı eseri bunlardan biri. Kitap, Vlad'ın üç saltanatını, tüm etkenleri dikkate alarak, doğru bağlamda ve tutarlı bir şekilde anlatıyor. Ayrıca, söz konusu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nu, Hünyadi'yi ve savaşların vaziyetini ele alıyor. Eflak'ın, Osmanlı İmparatorluğu'na ve Macaristan'a nasıl uyum sağladığını anlamak da önem arz ediyor. Tarih kitapları bu konuya da ışık tutuyor.

binlerce sivilin ve esirin bedeni göz alabildiğince dizilmişti. Bu psikolojik savaş hamlesi işe yaramış görünüyordu.

II. Mehmet yaşanan vahşetten fazlasıyla rahatsız olmuştu. Bu noktada devreye Radu girdi. Sultan, Osmanlı İmparatorluğu'nun kaldığı yerden savaşı devralması için Radu'yu görevlendirdi ve Radu bu görevi kabul etti. Dehşet verici bir namı olsa da Radu kardeşini gayet iyi tanıyor ve ondan korkmuyordu. Ayrıca savaşta çok daha önem arz eden bir şeye, yani paraya sahipti. Radu, Osmanlı İmparatorluğu'nun sağladığı ekonomik destek sayesinde Vlad'ın dağ kalelerini müfrezelerle ezip geçti. Bir yandan da Eflak'ın soylularına taraf değiştirmeleri için şantaj yapıyordu. Vlad'ın ve askerlerinin moralini bozarak yavaş yavaş çatışmada üstün konuma geçti. Savaş Vlad açısından feci bir yenilgiyle sonlandı ve Eflak tekrar Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine girdi. Kazıklı Voyvoda'nın karısı esarettense ölümü seçti ve Radu'nun güçleri yaklaşırken falezlerden nehre atladı. Vlad çaresizdi; Macaristan'a kaçmak zorunda kaldı. Burada kral onu vatana ihanetle suçlayıp hapsetti.

Kazıklı Voyvoda lakabı, Rumencede ona verilen Vlad Tepes isminden geliyor

Kazıklı Voyvoda intikamını hiçbir zaman alamadı. Vlad, onu esaret altında tutan Macarları serbest bırakılması için kandırmaya uğraşırken, Eflak tahtında oturan Radu beklenmedik şekilde hayatını kaybetti. Tekrar voyvoda olarak Eflak tahtını bir kez daha ele geçirdi geçirmesine fakat Radu'nun ölümü ve aile fertlerini yıllar içerisinde trajik şekilde kaybetmesi Vlad'ın içindeki nefreti söndürmüş olsa gerek. Birkaç ay sonra Osmanlı ile yapılan bir muharebede öldürüldü.

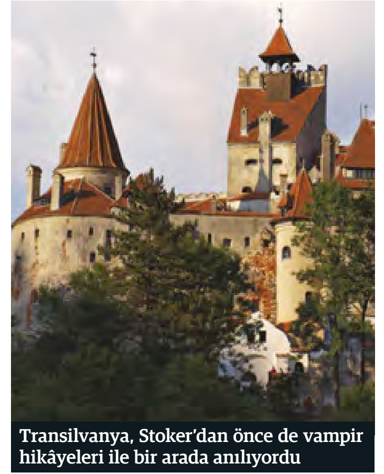
Kimileri Kazıklı Voyvoda'nın sırf zevk için insanlara işkence eden zalim bir canavar olduğuna inanıyor. Bazıları ise, Orta Çağ'da yaygın şekilde görülen yozlaşma ve hukuksuzluğun önünü alabilmek için olağanüstü önlemler kullanan ateşli bir vatansever olduğunu söylüyor. Hakkında ne düşünülürse düşünülsün, Kazıklı Voyvoda'nın, yönettiği devletten daha fazla ses getirdiğine ve tarihte silinmez bir iz bıraktığına şüphe yok.

Dönüm noktası

Vlad esaretten kurtulur 1474

Kazıklı Voyvoda'nın Macaristan'da tam olarak kaç yıl esaret altında tutulduğu bilinmese de Vişegrad Kalesi'nde yaklaşık 12 yıl kaldığı biliniyor. Şartlar nihayet Vlad'ın salıverilmesine uygun bir hal alır; Eflak lideri Radu'nun politikaları açıkça Osmanlı'yı gözetirken Boğdan lideri III. Ştefan (Ştefan cel Mare), Vlad'ın serbest bırakılmasını rica eder. Sonrasında Vlad, Ortodoksluktan çıkarak Katolik olur ve Macar Kralı Corvinus'un kuzeni Kontes Justina (Ilona) Szilágyi ile evlenir. Bu olanlar üzerine kral, Vlad'ın salıverilmesine izin verir.

Transilvanya, Stoker'dan önce de vampir hikâyeleri ile bir arada anılıyordu

Vampir Vlad

Bram Stoker'ın 1897 tarihli dünyaca ünlü romanı *Drakula*'da, Kazıklı Voyvoda'dan esinlendiği söyleniyor. İrlandalı yazarın kötü şöhretli kahramanının Kazıklı Voyvoda ile paylaştığı ortak özellikler düşünüldüğünde bu benzetme pek de şaşırtıcı değil. İkisi de Transilvanya'da (Erdel) doğmuştu ve kan dökmeye hevesliydi. En önemlisi ise isim benzerliği: Vlad Drakula... Öte yandan, Stoker'ın kahramanının III. Vlad'a dayandığını söylemek tam manasıyla gerçeği yansıtmıyor.

III. Vlad kan içmezdi, gün ışığından rahatsızlık da duymazdı ve Drakula'ya veya geniş anlamda vampirlere ilişkin diğer mitolojik özelliklerin hiçbirini sergilemezdi. Bram Stoker romanını kısmen Sheridan Le Fanu'nun 1872 tarihli romanı Carmilla'dan, kısmen de 16. ve 17. yüzyıllarda 700 kadını öldürüp kanlarında banyo yaptığı söylenen ünlü Macar kontes Elizabeth Bathory'den esinlenerek yazmıştı. Drakula'nın kendine has tavırları ise Stoker'ın çalıştığı tiyatrodaki aktörlerin menajeri olan Sör Henry Irving'den esinlenilmişti.

Peki, neden Transilvanya ve neden Drakula? Transilvanya (Erdel), Stoker'ın romanından önce de vampirlerle ilişkili bir yer haline gelmişti. Bunun en bilinen örneği, Jules Vernes'nin Karpatlar Şatosu adlı eserindeki kan içen vampirlerdir. Bram Stoker, Drakula ismine, araştırma yaparken başvurduğu bir kitapta rastladı. Kahramanı için seçtiği asıl isim Kont Wampyr'di.

Osmanlı saldırıya geçer
Vlad'ın Tuna Nehri çevresinde yürüttüğü başarılı seferlerden sonra, Fatih Sultan Mehmet, iktidarı Vlad'dan almak için Eflak'ı işgal eder. Sultan'ın ordusunun Vlad'ınkinden katbekat büyük olduğu söyleniyor. Bu büyüklükte bir ordu karşısında Vlad başkent Targovişte'ye çekilmek zorunda kalır.
1461

Kardeşlerin savaşı
Vlad, sivilleri ve esirleri kazıklara oturtup göz alabildiğine sıralayarak Osmanlı'ya karşı psikolojik bir savaş yürütür. Bu manzaradan rahatsız olan Sultan, Osmanlı İmparatorluğu adına Kazıklı Voyvoda'ya karşı zafer kazanması için Radu'yu görevlendirir.
1462

Parmaklıklar ardında
Savaş yüzünden kaynakları tükenen Vlad çaresiz kalır. Macaristan kralı Matthias Corvinus'tan yardım ister. Fakat savaşa girmek istemeyen Kral, Vlad'ı vatana ihanetten tutuklatır.
1462

Vlad'ın son saltanatı
Komşu devletler Boğdan ve Erdel'in (Transilvanya) yardımıyla, Kazıklı Voyvoda Eflak'ı işgal eder ve üçüncü kez iktidarı ele geçirir.
1475

1476

Vlad ölür
Nasıl öldüğüne dair farklı hikâyeler olmakla birlikte, Bükreş yakınlarında öldürülmüş ve başı bir zafer hatırası olarak İstanbul'da sergilenmişti.
14766

Klan üyeleri, 4 Temmuz 1924 günü New Jersey eyaletinin Long Branch şehri sokaklarında geçit töreni yaparken

KKK'NIN ÇÖKÜŞÜ

Politikacılar, aktivistler, vatandaşlar ve Süpermen, beyaz kukuletalı teröristlerden oluşan Ku Klux Klan'ı nasıl çökertti ve adalete teslim etti?

Yazan: Dominic Green

Kuzey ve Güney arasında gerçekleşen Amerikan İç Savaşı'nın ardından 1865'in sonlarında, bir grup mağlup Konfederasyon subayı, Tennessee eyaletindeki Pulaski şehrinde gizli bir örgüt kurdu. Örgütlerinin tuhaf ritüellerini ve gizli üyelik törenlerini Malta Oğulları olarak bilinen zararsız bir kardeşlik grubundan modellediler ve kendilerine Ku Klux Klan (KKK) adını verdiler.

Bu örgütün üyeleri ırkçı tutumları ve şiddet yanlısı eylemleriyle sonraki 150 yıl boyunca Amerikan yaşamına çirkin bir leke sürecekti. Klan'ın üyeleri; linç, tecavüz, cinayet gibi vahşi eylemler gerçekleştirdi ve ırkçı propaganda yaptı. Ten renkleri nedeniyle, Afro-Amerikalıların oy kabinlerinde demokratik haklarını kullanmalarını engelledi.

Halkın büyük bir kısmı bu duruma tepkisiz kalmadı. Hem Afro-Amerikalılar hem de onların yanında duran beyazlar Klan'ın zulmüne karşı savaştı ve bu savaş sadece mahkemelerde yapılmadı. ABD hükümeti Klan'ı 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın ortalarında olmak üzere iki kez yasakladı fakat Klan her seferinde eskisinden daha öfkeli bir şekilde yükselişe geçti.

İç Savaş, Güney'i ekonomik gücün merkezi olmaktan çıkarmış ve Kuzey'in fakir bir komşusuna dönüştürmüştü. Güneyli kölelerin özgürleştirilmesi, güneyli beyazların prestijine ve kölelerin sırtında inşa ettikleri ekonomik yönden

Klan toplantıları tuhaf ritüellerle doluydu

"KLAN, AMERİKAN DEMOKRASİSİNİ TEHDİT ETTİ"

rahat yaşama büyük bir darbe vurmuştu. Bunun üzerine Klan, güneydeki tüm eyaletlerde hızla yayıldı ve zaten savaşın karıştırdığı bu bölgeye terörün saltanatını getirdi.

Klan'ın her bölge birimi bir "Büyük Dev" tarafından yönetiliyordu. Dört yardımcısına "Goblinler" deniyordu. Maliye işlerini "Büyük Hazine Denetçisi" kontrol ediyor, bir "Büyük Yazıcı" kayıtları tutuyordu. Bu uydurma terminoloji, savaşın kaosa sürüklediği bölgeye Klan'ın getirdiği ırkçılığı ve zulmü gizliyordu.

Başkan Ulysses S. Grant'in Washington'daki Cumhuriyetçi yönetimi, bir yandan Güney'deki eski kölelerin yasal eşitliğini sağlarken, diğer yandan "İç Savaş Sonrası Yeniden Yapılanma Süreci" kapsamında Güney'in yeniden inşasına ve yapılanmasına yatırım yapmak istiyordu. Ancak birçok Güneyli Demokrat, Güney'i ırk ayrımcılığını temel alan eyalet yasaları ve şiddet yoluyla yeniden inşa etmek istiyordu.

Mayıs 1866'da, Tennessee eyaletindeki Memphis'te beyaz siviller ve Afro-Amerikalı eski askerler arasında bir kavga başladı. Şehrin Afro-Amerikalılara ait bölümünde isyan çıkaran beyaz sivillere polisler de katıldı. Olaylarda okullar, kiliseler yakıldı; 46 kişi öldürüldü ve 70 kişi yaralandı. İki ay sonra, kanunsuz beyazlar, Afro-Amerikalıların oy kullanma hakkı taleplerini dile getirdiği bir toplantıya saldırdı. Otuz yedi katılımcı ve onları savunmaya gelen üç beyaz öldürüldü.

1868'de Klan kendisine "Güney'in Görünmez İmparatorluğu" adını verdiğinde 500.000'den fazla üyeye sahipti. Görünmez imparatorun, kendisine "İmparatorluk Büyücüsü" adını veren eski Konfederasyon generali Nathan Bedford Forrest olduğu söyleniyordu. Gruplar, kölelikten azat edilmiş Afro-Amerikalılara saldırıp hiç bir ceza almıyor, evleri, okulları yakıyor ve Cumhuriyetçi politikacıları öldürüp herkesi sindiriyordu.

Öte yandan, Klan'ın asıl hedefi Washington'daki Cumhuriyetçi hükümetti. Temmuz 1868'de Kongre, ABD Anayasası'nda tüm vatandaşların yasal eşitliğini teyit eden düzenlemeyi kabul etti ve o yıl Başkan Grant yeniden seçilmek için

Pennsylvania eyaletinin Carnegie şehrinde fabrika işçileri ile Klan üyeleri arasındaki çatışmanın tasviri

SÜPERMEN KKK'YA KARŞI

RADYO NESLİ, "ATEŞLİ HAÇ KLANI" PROGRAMI SAYESİNDE KLAN'DAN SOĞUDU MU?

1938'den itibaren yayımlanan haftalık radyo dizisi *Süpermen'in Maceraları (The Adventures Of Superman)* büyük ilgi görüyordu. Klan'a sızan bir aktivist olan Stetson Kennedy, örgüt hakkında öğrendiklerini 1946'da gösterinin yapımcılarına götürdü. Yapımcıların yeni kötü adamlara ihtiyacı vardı ve bu öneriyi kabul ettiler. Sonuçta ortaya çıkan dizinin adı, *Ateşli Haç Klanı (The Clan Of The Fiery Cross)* oldu.

Dizi sayesinde radyo dinleyicileri Klan'ın tuhaf ritüellerini ve şifreli sözcüklerini öğrendi. Bu durum, Klan'ın yaratmaya çalıştığı gizemi azaltıp yeni üye katılımını sekteye uğratmıştı. Klan'ın tepkisi büyük oldu ve halkı, dizinin sponsoru olan Kellogg's şirketinin ürünlerini boykot etmeye çağırdı. Ancak Amerikalılar mısır gevreği satın almaya devam ettiler.

Yeni nesil kahraman Süpermen'in, Büyük Akrep ve onun kukuletalı haydutlarına karşı zafer kazandığı bölümleri dinledikten sonra muhtemelen Klan'a katılmaktan vazgeçen pek çok kişi olmuştu. Öte yandan, 1946'da Klan'ın üye sayısı zaten düşüşe geçmiş ve "İkinci Klan" resmi bir organizasyon olmaktan çıkmıştı. Söz konusu radyo programının nasıl bir etkisi olduğunu kestirmek pek mümkün görünmese de *Ateşli Haç Klanı*'nın bu korkunç örgütün yeniden canlanmasını daha zor hale getirdiğini söyleyebiliriz.

Stetson Kennedy (1916-2011), insan hakları aktivisti, yazar ve Klan muhbiri

Klan, dönemin Cumhuriyetçi hükümetine karşıydı ve başkentte yürüyüşler düzenledi

TUHAF MEYVE

AMERİKALI ŞARKICI BILLIE HOLIDAY'İN ESERİNE İLHAM VEREN LİNÇ OLAYLARI

6 Ağustos 1930 gecesi, Indiana eyaletinin Marion şehrinde polis; soygun, tecavüz ve cinayet şüphesiyle üç Afro-Amerikalı adamı; Thomas Shipp, James Cameron ve Abram Smith'i tutukladı. Ertesi gece, kalabalık bir grup balyozlarla hapishaneye girdi, şüphelilere saldırdı ve yakındaki bir ağaca asmak için onları dışarı sürükledi. 16 yaşındaki Cameron, masum olduğuna kefil olan beyaz bir kadın sayesinde kaçmayı başardı, ancak Shipp ve Smith öldürüldü. Lawrence Beitler adında yerel bir fotoğrafçı bu hazin sahneyi ölümsüzleştirdi ve çektiği fotoğraf tüm ülkeye dağıldı. 1937 yılında, New York'lu Yahudi bir öğretmen olan Abel Meeropol fotoğrafı gördü. Abel, "Günlerce zihnimden çıkaramadım" dediği fotoğraf hakkında bir şiir yazdı ve beste yaptı: "Güney ağaçlarının tuhaf meyveleri (Strange Fruit) / Kanlı yaprakları ve kanlı kökleri."

1939'da Billie Holiday şarkıyı yeniden yorumladı. Şarkısı, cinayetleri gözler önüne seren bir kanıt gibiydi. Beitler'in, bu vahşeti destekleyen kalabalığı gösteren fotoğrafı ise Jim Crow dönemini temsil eden bir görüntü haline geldi.

Beitler'in; Shipp ve Smith'in linç edilmesini gösteren fotoğrafı, 7 Ağustos 1930

yarıştı. Klan, Cumhuriyetçi seçmenleri sindirmek için terör olayları başlattı. Kansas'ta 2000'den fazla kişi öldürüldü. Georgia'da binlerce kişi tehdit edildi ve dövüldü. Louisiana'da, seçimlerden önceki haftalarda 1000'den fazla Afro-Amerikalı öldürüldü.

Klan, Amerikan demokrasisini tehdit etse de seçime etki edemedi. Grant, seçimden galip çıktı ve Cumhuriyetçiler Kongre'de çoğunluğu sağladı. Şubat 1869'da Kongre, tüm eyaletlerdeki Afro-Amerikalı erkeklere oy hakkı veren yasa değişikliğini kabul etti. 1870 ve 1871'de hükümet, Afro-Amerikalı seçmenlerin haklarını koruyan iki yasayı daha onayladı. Grant yönetimi, 1871'de, bir anti-terörizm yasa tasarısı olan Ku Klux Klan Yasası'nın kabul edilmesini de sağladı.

Klan'ın ilkel ve acımasız yöntemleri geri tepmişti. Federal hükümetin otoritesine meydan okuması, Kuzeylilere İç Savaş'ın neden yapıldığını hatırlattı ve bir kamuoyu tepkisi yarattı. Pek çok beyaz, özellikle de kuzeydekiler, Klan'ın Afro-Amerikan karşıtı şiddetinden tiksindi ve kongredeki temsilcilerine harekete geçmeleri için baskı yaptı. Klan, güneydeki Cumhuriyetçi eyalet yönetimlerini de alt edememiş ve Güneyli seçmenleri sindirememişti. Yöntemleri, halkı onlara karşı direnmeye sevk etmişti. Sonuçta örgüt 1870'lerde zayıfladı ama tamamen ölmedi.

Başkan Grant ve Cumhuriyetçiler, eski köleleri tam anlamıyla özgür vatandaşlar haline

getirmek, yeni ve daha adil bir Güney inşa etmek için gerekli yasal zemini oluşturmuştu. Ancak 1873'ten sonra başlayan mali kriz ulusal ekonomiyi tehdit edince, Güney ve Kuzey arasındaki barışçıl ilişkileri yeniden inşa etmek, Güneyli Afro-Amerikalıların demokratik haklarını savunmaktan daha yüksek bir önceliğe sahip oldu.

Klan'ın şiddeti ve federal hükümete karşı çıkması yasal baskıyı arttırırken, Güneyli Demokratlar eyalet yasalarını düzenleyerek bir savunma hattı inşa etti. "Jim Crow Yasaları" adı verilen düzenlemeler, Afro-Amerikalı seçmenlerin hükümet tarafından verilmiş haklarını geçersiz kılmak için eyalet düzleminde ırksal ayrımcı bir yerel yasalar ağı yarattı. Güneyli Demokratlar, eyalet mahkemelerini ve eyalet yasama organlarını kontrol ediyordu. Bu güç, Amerikan kongresi tarafından Afro-Amerikalıların özgürleşmesi adına yapılan yasal düzenlemeleri etkisiz hale getirebilmelerini sağladı. Kongre'nin 1870'lerde karşı hamle olarak yürürlüğe soktuğu ve eyaletleri Afro-Amerikalılar ile ilgili yasal düzenlemelere uymaya ve ırkçı eylemler karşısında federal yasaları uygulamaya çağıran "Yaptırım Yasaları" (The Enforcement Acts), Klan'a verilen desteğin kökünü kazımak için yeterli olmadı. Yaptıkları kanunsuz eylemler nedeniyle yaklaşık 5000 Güneyli beyaz hakkında bu yasalar uyarınca dava açıldı fakat sadece 1000 kişi hüküm giydi.

Güneyli beyaz halk, neredeyse oy birliğiyle Klan'a destek vermeye devam etti. Farklı eyaletlerde Klan benzeri gruplar ortaya çıktı. Louisiana'daki "Beyaz Lig", Mississippi ve Güney Carolina'daki "Kırmızı Gömlekler" bu gruplardan bazılarıydı. İç savaştan sonra ailelerinin yanına dönen çok sayıdaki beş parasız eski Konfederasyon askeri tehlikeli bir üye havuzu

BİRLEŞİK NEFRET DEVLETLERİ

Bu bölümde Afro-Amerikalıları tanımlamak için kullanılan tırnak içerisindeki ifadeler, orijinal metinleri doğru şekilde yansıtmak adına olduğu şekliyle aktarılmıştır.

JIM CROW YASALARI, 1877'DEN 1950'LERE KADAR GÜNEY'DE IRK AYRIMCILIĞININ ÖNÜNÜ AÇTI

1. KENTUCKY
Irklar arası evliliğe karşı 1866'da çıkan "Kara Yasa" uyarınca, beyaz Kentucky vatandaşlarının yüzde 12'den fazla "siyah kanı" taşıyan Kentucky vatandaşlarıyla evlenmesi yasaklandı. Cezası beş yıla kadar hapisti.

2. KUZEY CAROLINA
1889'da Kuzey Carolina yasama organı, "Kitaplar beyazların ve siyahların okulları arasında değiştirilemez, sadece onları ilk kullanan ırk tarafından okunmaya devam edilebilir" kararını verdi. Eyalet kütüphanesine, kitap okumaya gelecek "siyahlar" için ayrı bir bölüm oluşturulması emredildi.

3. TENNESSEE
1875'te Tennessee yasama organı; otel sahiplerinin, yolcu taşımacılarının ve eğlence yerlerindeki kapı görevlilerinin, bir ev sahibinin istemediği kişiyi eve almama hakkı olduğu gibi, müşterileri reddetme hakkına sahip olduğunu duyurdu.

4. MISSISSIPPI
1950'de Mississippi, sosyal eşitliği ve "beyazlar ile siyahlar arasındaki evlilikleri" savunan konuşmalar yapan kişilere 500 dolar para cezası veya altı ay hapis cezası verme kararı aldı.

WASHINGTON, MONTANA, NORTH DAKOTA, MINNESOTA, WISCONSIN, MICHIGAN, NEW YORK, VERMONT, NEW HAMPSHIRE, MASSACHUSETTS, RHODE ISLAND, CONNECTICUT, OREGON, IDAHO, SOUTH DAKOTA, WYOMING, IOWA, PENNSYLVANIA, NEW JERSEY, MARYLAND, DELAWARE, OHIO, NEBRASKA, ILLINOIS, INDIANA, WEST VIRGINIA, DC, WASHINGTON, NEVADA, UTAH, CALIFORNIA, VIRGINIA, COLORADO, KANSAS, KENTUCKY, MISSOURI, NORTH CAROLINA, TENNESSEE, SOUTH CAROLINA, OKLAHOMA, ARKANSAS, ARIZONA, NEW MEXICO, MISSISSIPPI, ALABAMA, GEORGIA, TEXAS, LOUISIANA, FLORIDA

5. LOUISIANA
Eğer bir beyaz ev sahibi, çoğunluğu beyaz olan bir binada "siyah bir aileye" ev kiralarsa hakkında soruşturma açılabilirdi.

6. ILLINOIS
1927'de Chicago şehir yönetimi, farklı mahalleler arasında ırksal ayrımı sağlamak için bazı kuralları yürürlüğe koydu. Uygulama, 1948'de Yüksek Mahkeme tarafından yasadışı ilan edildi.

7. GEORGIA
"Hiçbir amatör beyaz beyzbol takımı, zencilere ayrılmış bir oyun alanının iki blok çevresinde oynayamaz ve hiçbir amatör siyah beyzbol takımı, beyazlara özel olarak ayrılmış bir oyun alanının iki blok çevresinde beyzbol oynayamaz" kuralı vardı.

8. VIRGINIA
"Halka açık salon, tiyatro, opera binası, sinema salonu, kamusal eğlence yeri veya kamusal toplanma merkezlerinde çalışan herkes, beyazların ve siyahların beraber katıldığı etkinliklerde katılımcıları ırklarına göre ayırmalıdır" kuralı vardı.

GÖRÜNMEZ İMPARATORLUK

NASIL OLDU DA KLAN, 1920'LERDE KANA SUSAMIŞ BIR ŞİRKET OLARAK YENİDEN DOĞDU?

William Joseph Simmons 1915'te Klan'ı yeniden canlandırdığında, örgütün ulusal ağını bir şirket gibi kurdu. Yeni üyeler katılım ücreti ödedi ve cüppelerini satın aldı. Üye sayılarının artışı ikonik haç yakma ayinleriyle kutlandı. Toplanan paranın çoğu, detaylı bir hiyerarşi aracılığıyla Klan'ın ulusal liderliğine aktarıldı. Bu hiyerarşi içerisindeki Klan rütbeleri şöyleydi:

İMPARATORLUK BÜYÜCÜSÜ

Klan'ın ulusal lideriydi... "İkinci Klan" döneminde liderlerin tıp doktorluğu, diş hekimliği ve veterinerlik gibi farklı meslekleri vardı.

YEREL KLAN

"İkinci Klan"ın organizasyonunun temel birimiydi. Her yerel Klan, Klanton adı verilen bir yetki alanına sahipti. Bir talimat önce merkeze gelir sonra her yere dağıtılırdı.

KLEAGLE

Kleagle, gezici bir üye kazandırma görevlisiydi. Her yeni üye için onlara bir komisyon ödenirdi. Bu görevliler, Klan'a üye çekebilmek için çoğu zaman ülkedeki muhaliflere karşı şiddet içeren eylemler düzenlerdi.

NIGHTHAWK (GECE ŞAHİNİ)

Nighthawk, organizasyondaki en düşük rütbeli kişiydi. Kuryelik veya genel asistanlık yapardı. "Ateşli haçın koruyucusu" olarak da tanımlanırlardı.

oluşturdu. Hükümetin diğer bir başarısızlığı, 1882'de ABD Yüksek Mahkemesi'nin, Ku Klux Klan Yasası'nın bazı kısımlarının anayasaya aykırı olduğunu ilan etmesiydi. Mahkeme, hükümetin bazı noktalarda eyaletin kanunlarını aşamayacağına karar vermişti.

Klan, iç savaş sonrasındaki yoksulluk ve hoşnutsuzluk döneminde kurulmuş, ardından biraz sendelemişti; ancak, Amerikalı yazar Mark Twain'in "Yaldızlı Çağ" olarak nitelendirdiği 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarındaki barış ve refah döneminde yeniden canlanacaktı. Demiryolu ağının gelişmesinin ve sanayileşme döneminin ganimetleri eşit paylaşılmamıştı. Güney, durgun bir tarımsal ekonomi ile devam ederken, Kuzey'in sanayiye dayalı ekonomisi hızla gelişti.

1890'larda, Başkan William Jennings Bryan ve Popülist Parti döneminde Amerika'nın kırsal kesimleri ile kentleri arasındaki gerginlik tekrar yükseldi ve Afro-Amerikalılara karşı ırkçılığın mirası hem kırsaldaki hem de şehirdeki sosyal hayatı etkilemeye devam etti. Yönetmenliğini Amerikalı D.W. Griffith'in yaptığı 1915 tarihli, *Bir Ulusun Doğuşu* adlı filmde, Klan üyeleri özgürlük savunucuları olarak tasvir edildi.

Griffith'in filmi, William Joseph Simmons'ın önderliğinde, Georgia eyaletindeki Atlanta şehrinde Klan'ın yeniden kurulmasına ilham verdi. Simmons'ın yeni programı değişen zamana ayak uyduruyordu. Geleneksel Afro-Amerikan karşıtı ırkçılığın ve iç savaş öncesi Güney nostaljisinin yanı sıra yeni hedefler belirlenmişti. Kurucuları ağırlıklı olarak Protestan olan Klan şimdi de Katoliklerin ve Yahudilerin göçüne karşı çıkıyor, kadın-erkek ilişkileri konusunda geleneksel görüşleri güçlü bir şekilde destekliyor ve komünizme karşı mücadele veriyordu. Böylece pek çok yeni üye kazandılar.

Yeni ve modern yapının devamı olarak, "İkinci Klan" bir şirket gibi çalıştı. "İlk Klan", üyelik listeleri olmayan ve şubeleri arasındaki iletişimin zayıf olduğu sıradan bir topluluktu. "İkinci Klan" ise, üyelik ücreti aldı ve üyelerin kötü şöhretli beyaz cüppeleri satın almasını şart koştu. Kleagle olarak bilinen görevliler Klan'a yeni üyeler kazandırıyor ve bir bölgede Klan'ın popülerliğinin artmasını kutlamak için haç yakma törenleri gibi kitlesel etkinlikler düzenliyordu.

1920'de Simmons, Klan'ın ulusal ofisini yönetmeleri için Elizabeth Tyler ve Edward Young Clarke adında iki halkla ilişkiler uzmanı ile anlaştı. İkili, akıllı bir hamleyle Klan'ı, o dönemde popüler bir konu olan içki yasağı tartışmalarına dahil etti

"Beyaz Lig" örgütü ile KKK üyelerinin el ele verdiğini gösteren bir karikatür

"İKİNCİ KLAN BİR ŞİRKET GİBİ ÇALIŞTI"

Klan üyeleri Georgia'da gizli bir toplantıda, 1956 civarı

1938 yılında bir grup Afro-Amerikalı, bölgede yeniden ortaya çıkmasının ardından Ku Klux Klan üyeleriyle yüzleşiyor

BİR MİLLETİN DOĞUŞU

KU KLUX KLAN'I "KAHRAMAN" İLAN EDEN FİLM

Şubat 1915'te vizyona giren *Bir Milletin Doğuşu (The Birth Of A Nation)*, iki ailenin hikâyesi üzerinden yakın Amerikan tarihinin 50 yıllık bir dönemini anlatan üç saatlik bir film. Stoneman ailesi Kuzey'li ve kölelik karşıtı bir aile, fakat evlilik nedeniyle Güney Carolina'daki Camerons'larla aralarında aile bağları mevcut. Filmde, Güney yenildikten sonra Austin Stoneman "Yeniden Yapılanma" sürecini gözlemlemek için güneye gidiyor. Dramanın kahramanları ise, Afro-Amerikalıların oy vermesini engelleyen ve "doğuştan gelen Aryan haklarını" savunan KKK... *Bir Milletin Doğuşu*, Kuzeylilere ırk ayrımcılığını sürdürmeleri konusunda mesaj veren, Thomas Dixon'ın 1905 tarihli The Clansman romanından uyarlanmış bir film. Afro-Amerikalı karakterlerin çoğunun beyaz aktörler tarafından "siyah yüz" makyajıyla canlandırıldığı filmde, Afro-Amerikalılar kötü ve cinsel şiddet eğilimli insanlar olarak tasvir ediliyor. Kölelik, karşılıklı yarar sağlayan bir kurum gibi anlatılırken, ırksal eşitlik tehlikeli bir akılsızlık olarak gösteriliyor.

Öte yandan, filmin yönetmeni D.W. Griffith'in senaryonun ırkçı görüşlerine katılıp katılmadığı net değil. Zira Griffith, ırk ayrımcılığını asla onaylamadı ve siyasi görüşü duygusal popülizmin ötesine geçmedi. 1911'de yönetmenliğini yaptığı *Kentucky'nin Gülü (The Rose Of Kentucky)* filminde bu defa kötüler Klan üyeleriydi. Bir Konfederasyon gazisinin oğlu olan Griffith, aslında tarihsel gerçeklere dayanan bir gişe filmi yaptığına inanıyordu.

NAACP, sinema salonlarının dışında, bazıları şiddet içeren protestolar düzenlediğinde Griffith şok olmuştu. Fakat 1919'a kadar *Bir Milletin Doğuşu* 5 milyon dolardan fazla hasılat yaptı. Yönetmenin sonraki filmleri arasında, ırklararası bir romantizmin sempatik anlatımı olan *Kırılmış Çiçekler (Broken Blossoms)* ve farklı zamanlarda farklı kültürlerin yaşadığı dramları anlatan üç buçuk saatlik *Hoşgörüsüzlük (Intolerance)* bulunuyor.

Bir Milletin Doğuşu (The Birth Of A Nation) **filminin afişinde maskeli bir Klan üyesi yer alıyor**

ve yasağı destekleyenlerin katılımıyla çok kısa bir sürede üye sayısını neredeyse ikiye katladı. 1924'e gelindiğinde Klan'ın 1,5 milyon ila 4 milyon üyesi vardı ve bu sayı o zamanki Amerikan nüfusunun yüzde dördüydü. Klan'ın en güçlü olduğu yerler hala batı ve güney bölgeleriydi ama artık ülke çapında bir organizasyon haline gelmişti.

"İkinci Klan"ın hem Cumhuriyetçi hem de Demokrat partide üyeleri vardı. Alt-orta sınıf beyazların, Avrupa'dan göçen insanlarla ve ekonomik fırsatlardan yararlanmak için gelen Afro-Amerikalılarla çekiştiği şehirlerde üye sayıları oldukça fazlaydı. Sadece Detroit şehrinde 40.000'den fazla Klan üyesi bulunuyordu. 1924'te yapılan Demokrat Parti Kongresinde Klan'ı kınayan bir önerge oylanmış, ancak oylama küçük bir farkla başarısız olmuştu.

"İkinci Klan" da ilkine benzer nedenlerle çöktü. Vahşet içeren eylemleri, karşı hareketleri ve protestoları tetikledi. Bu tepkilerin bir kısmı örgütlüydü ve "Renkli İnsanların İlerlemesi Ulusal Derneği" (NAACP) gibi organizasyonlardan geliyordu. 1925'te, Madge Oberholtzer adlı beyaz bir öğretmenin kaçırılıp tecavüz edilmesi ve öldürülmesi ile ilgili olarak Klan'ın Indiana'daki "Büyük Devi" D.C. Stephenson hakkında açılan dava, beyazların dikkatini Klan'a odakladı ve şiddetin yalnızca Afro-Amerikalılarla sınırlı olmadığını görmelerini sağladı.

Klan'ı zora sokan diğer bir olay ise Indiana'daki üyelik listelerinin el altından yayınlanmasıydı. 1930'a gelindiğinde üye sayısı 100.000 civarına düşmüştü. 1939'da, Teksas'ta bir diş hekimi olan "İmparatorluk Büyücüsü" Hiram Wesley Evans, Klan'ı, Indianalı veteriner James Coleslott ve Atlantalı doğum uzmanı Samuel Green'e sattı. Fakat Coleslott ve Green üye sayısını arttıramadı. 1936'da, 685.000 dolarlık ödenmemiş vergi borcu çıkınca, beyaz Protestan ahlakının yüce

İki genç, beş Klan üyesi tarafından yaralanan arkadaşlarına destek oluyor, 1949

Londra'da 1951'de düzenlenen Britanya Festivali'ni ziyaret eden Klan üyeleri, Battersea Park'ta gösteri yaparken

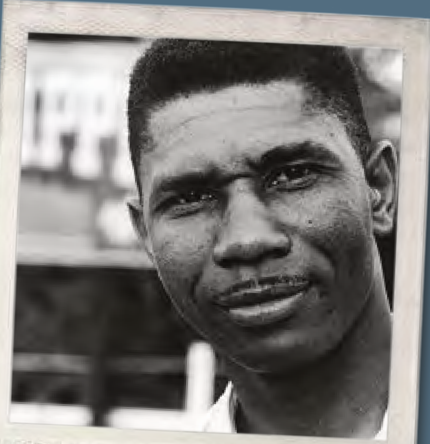
Propaganda broşürlerini düzenleyen bir Klan üyesi

MEDGAR EVANS CİNAYETİ

SAVAŞ GAZİSİ VE SİVİL HAKLAR AKTİVİSTİNİN CİNAYETİNDE ERTELENEN ADALETİN HAZİN ÖYKÜSÜ

Mississippi Üniversitesi'nde ırk ayrımcılığını ortadan kaldırmak için kampanya yürüten ve Mississippi doğumlu olan sivil haklar aktivisti Medgar Evans, 12 Haziran 1963'te evinin önünde sırtından vuruldu. Irkı nedeniyle yerel hastaneye girişi reddedildi ve trajik şekilde bir saat içinde öldü. Savaş gazisi olduğu için adına askeri bir cenaze töreni düzenlendi.

Evans'ın Katili, Byron De La Beckwith, bir pazarlamacıydı. 1964 yılındaki iki farklı duruşmada tamamen beyazlardan oluşan iki jüri kurulu, Beckwith'in suçluluğu konusunda karara varamadı. Uzun yıllar sonra yeni delillerin bulunması üzerine, 1994'te üçüncü bir jüri onu Evans cinayetinden suçlu buldu ve Beckwith ömür boyu hapse mahkûm edildi. 2001 yılında 80 yaşındayken hapiste öldü.

Medgar Evans, bir savaş gazisiydi ve Mississippi Üniversitesi'nde aktivistti

"KKK, OKULLARI VE KİLİSELERİ BİLE BOMBALADI"

koruyucuları ulusal örgütü feshetmek zorunda kaldı.

Yerel gruplar, "İlk Klan"ın dağılmasından sonra olduğu gibi "İkinci Klan"ın çöküşünden de sağ çıktı. Klan'ın ulusal çapta yeniden canlanması ise yine farklı bir siyasi ortamda gerçekleşecekti. 1950'ler ve 60'lar, Afro-Amerikalı olan ve olmayan farklı grupların medeni haklar ve eşitlik için düzenlediği kampanyaların zirvede olduğu yıllardı. Yıllar önce anayasada yapılan ve Afro-Amerikalılara beyazlarla eşit haklar tanıyan değişikliklerin gerçekten uygulanmasını sağlamak için yürütülen bu kampanyalar tüm Afro-Amerikalıları, özellikle de siyasi anlamda yeniden yapılanan Güney eyaletlerindekileri birleştirmişti. Klan ise ulusal örgütün dağılmasından sonra yerel düzeyde hayatta kalmıştı ve şimdi yeniden geniş çapta aktif olmaya çalışıyordu.

1950'ler ve 60'lar boyunca; Alabama, Mississippi ve Georgia eyaletlerindeki Klan üyeleri, Afro-Amerikalı nüfusun arttığı bölgelerde düzinelerce evi bombaladı. Birmingham şehrinde 1947 ile 1965 yılları arasında 50'den fazla bombalama eylemi meydana geldi ve bu da şehrin "Bombingham" lakabını almasına yol açtı. Atlanta'da sadece 1951 ve 1952 yıllarında 40'tan fazla Afro-Amerikalının evi bombalandı. Klan, Afro-Amerikalıların gittiği okulları ve kiliseleri de bombaladı, sivil hakları savunan liderlere suikastlar düzenledi.

Bu defa Klan'ın karşı karşıya kaldığı direniş daha büyük oldu. NAACP ve "Yahudi İftira Karşıtı Birliği" gibi gruplar, Jim Crow yasalarına meydan okumak için Afro-Amerikalı ve beyaz yerel aktivistlerle birlikte çalıştı. Ancak Klan yerel halkın desteğinden faydalanıyordu ve ceza davalarında jüriler her zaman beyazdı, zira Jim Crow yasaları Afro-Amerikalıların jüri üyesi olmasını da engelliyordu. Aslında, FBI başkanı J. Edgar Hoover'ın Klan içinde muhbirleri vardı ama o, ırkçılıktan ziyade komünizmden endişeliydi ve kaynaklarını bu doğrultuda casusluk yapmak için harcıyordu. Öte yandan, yerel polis şefleri de genellikle Klan'a sempati duyuyordu.

Özgürlük Süvarileri adlı aktivist grup Mayıs 1961'de Alabama eyaletine geldiğinde, polis şefi

KKK denildiğinde akla gelen ilk görüntü: ateşe verilen ahşap haçlar

"Bull" Connor ve onun hevesli bir Klan üyesi olan yardımcısı Tom Cook, grubun yapacağı protesto gösterilerini engellemek için bir plan yaptı. Yerel Klan hücresine sızmış olan bir FBI muhbirine göre Connor ve Cook, iki otobüs dolusu Özgürlük Süvarisi üyesi Anniston şehrine ulaştığında polisin gelişini 15 dakika geciktirme sözü verdi. Klan tarafından pusuya düşürülen Özgürlük Süvarileri saldırıya uğradı ve otobüslerden biri ateşe verildi.

Ancak daha önce de olduğu gibi, Klan'ın çete şiddeti ve cinayetleri siyasi reformları engelleyemedi. NAACP organizatörü Medgar Evans'ın 1963'te Mississippi'de öldürülmesi, aynı yıl Birmingham'daki 16. Saint Baptist Kilisesi'nin bombalanmasında dört Afro-Amerikalı kız öğrencinin katledilmesi ve beş çocuk annesi olan Detroitli beyaz aktivist Viola Liuzzo'nun 1965'teki cinayeti gibi acımasız eylemler, Klan'ı Amerikan halkının gözünde bir utanç kaynağına çevirdi.

1965'te kabul edilen Sivil Haklar Yasası, Klan için bir diğer yenilgi oldu. Klan üyeleri 1970'lerde, pozitif ayrımcılığa, otobüslerde ırk ayrımı gözetilmemesine ve Avrupalı olmayanların da göçmen olarak kabul edilmesine karşı şiddet eylemlerine devam ettiler. Ancak hiçbiri işe yaramadı ve hepsinde karşılarında toplumun her kesiminden aktivist direnişçileri buldular.

1970'lerin sonunda, Klan'ın üçüncü reenkarnasyonu dizlerinin üstüne çökmüştü. FBI, Klan'ın içine o kadar başarılı bir şekilde nüfuz etmişti ki, liderlerinin hepsi birbirlerinden şüpheleniyor, diğerlerinin hain olduğunu düşünüyordu. Farklı sivil toplum kuruluşlarına bağlı aktivist avukatlar, Klan tarafından zarar gören Afro-Amerikalılar adına dava açıyordu.

1981'deki sembolleşmiş bir davada iki Klan üyesi, Atlanta şehrinde Michael Donald adlı Afro-Amerikalı bir adamın linç edilmesinden dolayı mahkûm edildi. Kurbanın annesi, aktivist avukatların yardımıyla Atlanta mahkemesinde Amerikan Klan Birliği'ne dava açtı ve 7 milyon dolarlık bir tazminat kazandı. Klan, ona bu ödemeyi yapabilmek için mülklerini elden çıkarmak zorunda kaldı. 1997'de, Donald'ın katillerinden Henry Hays elektrikli sandalye ile idam edildi. Hays, 1913'ten beri Alabama eyaletinde bir Afro-Amerikalıya karşı işlediği suçtan ötürü idam edilen ilk beyazdı.

Tüm bu direnişe ve yaşananlara rağmen Klan yine hayatta kaldı. 1995 yılında Henry Hays idam sırasını beklerken, Klan'ın o dönemdeki lideri Don Black, Stormfront adlı bir web sitesi kurdu. Site beyaz milliyetçileri; Afro-Amerikalılara, Müslümanlara ve Yahudilere karşı kışkırtan fikirlerin buluşma noktası ve neo-Nazizmin yeni odağı haline geldi.

Ku Klux Klan'ın nefretine karşı verilen mücadele uzun ve üzücü olsa da örgüt her yükselişinin ardından yenilgiye uğratıldı. Nefret ve şiddete karşı kazanılan zaferlerin hikâyeleri, aşırı hoşgörüsüzlüğün sonucu olan korkunç eylemlerin faillerinin sonunda adalete teslim edileceğine dair umut veriyor.

SON LİNÇ Mİ?

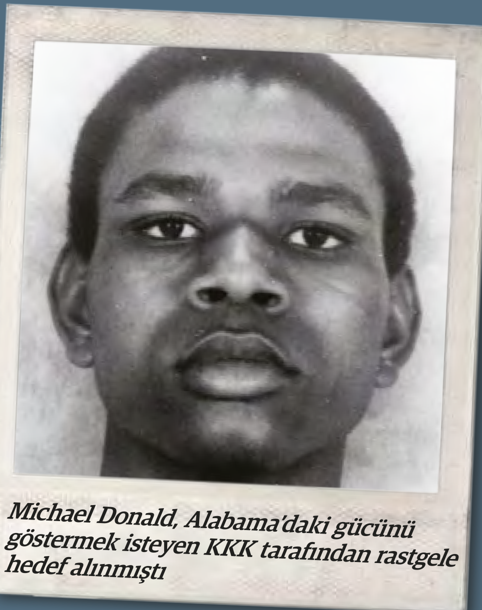
MICHAEL DONALD 1981 YILINDA ÖLDÜRÜLDÜĞÜNDE ANNESİ KLAN'A DAVA AÇTI VE KAZANDI

Mart 1981'de, Afro-Amerikalılardan ve beyazlardan oluşan jüri üyeleri, beyaz bir polis memurunu vurduğu iddia edilen Josephus Anderson adındaki Afro-Amerikalı bir adamı suçsuz bulunca, Klan üyeleri Alabama eyaletindeki Mobile şehrinin adliye binasının önünde bir haç yaktılar. O gecenin ilerleyen saatlerinde Michael Donald'ı kaçırıp, dövdüler ve öldürdükten sonra cesedini karma bir mahallede bir ağaca astılar.

İki yıllık FBI soruşturmasının ardından dört kişi suçlandı. Suçlananlardan biri olan Bennie Jack Hays, Alabama Klan Birliği'nin ikinci en yüksek rütbeli lideriydi ve yargılanamadan öldü. Oğlu Henry Francis Hays ise cinayetten hüküm giydi. Diğer iki adam ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı.

Alabama'da, 1913'ten beri bir Afro-Amerikalıya karşı işlenen suçlar nedeniyle hiçbir beyaz idam edilmemişti. 1997'de Hays, uzun yılların ardından bir ilk olacaktı.

Hays'in mahkûm edilmesinin ardından Michael Donald'ın annesi Beulah Mae Donald, Alabama Klan Birliği aleyhine dava açtı. 1987'de, tamamen beyazlardan oluşan jüri onun lehine karar verdi ve Klan'ı olaydan sorumlu tuttu. Klan'ın tazminat olarak 7 milyon dolar ödemesine karar verildi. Tazminat tutarının bir kısmı karşılığında Klan, Beulah Mae Donald'a Alabama Klan Birliği'nin toplantı salonunun tapusunu verdi. Yaşlı anne, paranın bir kısmını ilk evini almak için kullandı. 2006'da Mobile belediyesi, Michael'ın asıldığı sokağın adını Donald Caddesi olarak değiştirdi.

Michael Donald, Alabama'daki gücünü göstermek isteyen KKK tarafından rastgele hedef alınmıştı

HOLLYWOOD'A KARŞI TARİH
Gerçekler ve beyaz perdedeki kurgular

ÇÖKÜŞ (DOWNFALL)

Hitler'in, 2. Dünya Savaşı'nın son günlerindeki çöküşünün hikâyesi: Sovyet ordusunun Berlin'e girmesinin ardından Nazilerin lideri, savaşın ve emrindeki generallerin kontrolünü kaybeder

Yönetmen: Oliver Hirschbiegel **Başrol:** Bruno Ganz
Ülke: Almanya **Yapım Yılı:** 2004

01 Filmde, Joseph Goebbels, askerlerinin yetersiz eğitim ve zayıf silahlar nedeniyle hayatlarını kaybettiğini öğrenen Alman halkının nasıl kendi kaderini belirlediğine dair bir konuşma yapar. Goebbels bu konuşmayı gerçekten yapmıştı ancak filmdekinden çok daha ateşliydi. Hitler'in eylemlerini haklı çıkarmak için sert bir konuşma yapmıştı.

02 Albert Speer ve Hitler'in özel sekreteri Traudl Junge arasında, sığınakta kalmakla kaçıp kurtulmak arasında tercih yapmak üzerine bir diyalog geçer. Bu diyaloğa ne Speer'in ne de o dönemde sığınakta olan herhangi birinin hatıralarında rastlanmıyor. Belli ki bu diyalog film için yazılmış.

03 SS Obergruppen Başkanı Tellermann, Clausewitz Operasyonu başladığı sırada Schenk binasının tahliyesini yönetmektedir. Bu iş için bir Alman subayın görevlendirildiği doğru ama Tellermann karakteri gerçekte yok ve film için yaratılmış. O dönemde, Tellermann adında bir yüksek rütbeli Alman subayı bulunmuyordu.

04 Filmde, SS Obersturmbann Başkanı Stehr ve Walther Hewel, Nazilerin Sovyetlere teslim olduğunu duyunca intihar ederler. Nazilerin sonunun yakın olduğunu düşündüğü için Stehr'in kendi silahıyla intihar ettiği doğru ama bunu Sovyetlere teslim olunduğu haberini almadan önce yapmıştı.

05 Peter Kranz, Hitler Gençliği'nin bir üyesidir ve Sovyetlere karşı yaptığı başarılı havan topu atışlarından sonra Demir Haç madalyasına layık görülmüştür. Hitler ona, "Generallerim de keşke senin kadar cesur olsa" der. Ancak Peter ve bu hikâye film için yaratılmış. Bu da filmin sonunun doğru olmadığı anlamına geliyor.

06 Peter karakterinin Hitler Gençliği üyelerinden yola çıkılarak yaratıldığı ortada. Özellikle de Demir Haç madalyalı Alfred Zech'ten ilham alınmış. Fakat Alfred ve Peter'in madalyaları arasında önemli bir fark var: 12 yaşındaki Zech, madalyasını yaralı askerlere yardım ettiği için aldı, Ruslara havan topu attığı için değil.

07 Çöküş, Traudl Junge'nin sığınaktan ayrılması ve ona yetişen Peter'in yardımı sayesinde, Rus askerlere yakalanmaktan kurtulması ile bitiyor. Fakat Peter'in gerçekte yaşamadığını biliyoruz. Peki, aslında ne oldu? Gerçek şu ki Traudl, Rus askerler tarafından yakalandı.

KARAR: Film genel olarak tarihi gerçeklerle örtüşüyor. Ancak film için yaratılmış gerçek olmayan karakterler bu duruma biraz gölge düşürüyor. (puanı 10 üzerinden 6)

